

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

CEZA HUKUKUNDA HİLE

Deniz AYDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

CEZA HUKUKUNDA HİLE

Deniz AYDOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

TEŞEKKÜR

Öğrencisi olma onuruna yüksek lisans eğitimimde erişebildiğim, eğitim ve meslek hayatımda engin bilgi ve tecrübeleri ile her zaman yanımda olan ve tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Çetin ARSLAN'a, beni bugünlere getiren, bana inanan, maddi, manevi, hukuki ve akademik anlamda daima yanımda olarak beni destekleyen annem Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN ve babam Av. Dünder AYDOĞAN'a teşekkür ederim.

ÖZET

AYDOĞAN, Deniz, *Ceza Hukukunda Hile*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Hukuk bilimi içerisinde geniş bir kapsama sahip olan hile; özel hukuk alanında maruz kalan tarafı sözleşmeye bağlılıktan kurtaran ve gerçekleştiren kişi açısından tazminat yükümlülüğüne neden olan bir irade bozukluğu hâli şeklinde, ceza hukuku kapsamında ise Türk Ceza Kanunu ve diğer bazı kanunlarda düzenlenen birçok suçun temel veya nitelikli hâlinin oluşumu için gerekli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hilenin, çok geniş bir davranış kümesini bünyesinde barındırması ve birbirinden farklı birçok hukuki değeri koruma altına alan suçun unsuru oluşturması nedeni ile ceza hukuku yönünden ayrı bir öneme sahip olduğu belirtilmekle birlikte, kanunda kavrama yönelik herhangi bir tanım veya açıklamaya yer verilmemektedir. Bu yönü ile hile, öğretici ve uygulama çevresinde gelişen bir kavramdır. Ancak günümüzde dahi ceza hukuku içerisinde hile kavramından tam olarak ne anlaşılması gerektiği, kavramın kapsamının özel hukuktakinden farklı olup olmadığı, şayet farklı ise bu yöndeki bir ayırımın nasıl yapılacağı, özel hukuk içerisinde hile olarak kabul edilen bütün davranışların ceza hukuku yönünden hile teşkil edip etmeyeceği ve hilenin tespitinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususlarında somut bir çözüme ulaşılabilmemiş değildir.

Çalışmada ceza hukukunda hile konusu ele alınmıştır. Birinci bölümde öncelikle genel anlamda hile ve hileli davranış kavramları ile birlikte hilenin benzer kavramlarla ilişkisi irdelenmiş, sonrasında hilenin tarihsel evrimi ve hukuk sistemlerindeki görünüşleri ve yer aldığı mevzuat düzenlemeler incelenmiştir. Devamında usul hilesi ve özel hukukta hile ayrı başlıklarda ele alınmıştır. Bölümde son olarak özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayırımı ve bu ayırımın sonucunda ortaya çıkan yalanın hangi aşamadan sonra cezai hileye dönüşeceği meselesi, ileri sürülen görüşler kapsamında tetkik edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türk ceza hukukunda hile ve hilenin unsur olarak yer aldığı suçlar ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle Türk ceza hukukunda hile, hile içeren suçlar arasında ayırım yapılmadan irdelenmiş, devamında ise Türk Ceza Kanunu'nda hileyi unsur olarak barındıran suçlar hile unsuru üzerinden tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hile, hileli davranış, aldatma, suç, ceza, özel hukuk, ceza hukuku.

ABSTRACT

AYDOGAN, Deniz, *Deception in Criminal Law*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

Deception has a wide usage area in legal science. In the field of private law, it appears as a state of “invalidity of will power” that frees the deceived party from commitment to the contract and causes compensation for the person performing it, and in the scope of criminal law, it appears as a necessary element for the formation of the basic or qualified form of many crimes regulated in the Turkish Penal Code and some other laws.

Although deception is considered to have a special importance in terms of criminal law, since it contains a very wide set of behaviors and constitutes an element of the crime that protects many different legal values, the law does not include any definitions or explanations for the concept. With this aspect, deception is accepted as a concept that develops around doctrine and practice. However, even today, no concrete solution has been reached regarding exactly what should be understood from the concept of deception in criminal law, whether the meaning of the concept and the scope it contains are different from those in private law, if it is different, how to make a distinction in this direction.

In this study, the issue of deception in criminal law has been discussed. Firstly, the concepts of deception and fraudulent behavior in general and the relationship of deception with similar concepts were examined. Then, the historical evolution of deception and its current regulations in which the concept is included were examined. In addition, judicial deception and deception in private law are discussed. Afterwards, the distinction between deception in private law and deception in criminal and the issue at which stage the lie will turn into criminal deception are examined. Finally, deception in Turkish criminal law and crimes that involves deception as an element are discussed.

Keywords: Deception, fraudulent behavior, deceit, crime, punishment, private law, criminal law.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: HİLE KAVRAMININ ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ	5
1.1. HİLE KAVRAMI.....	5
1.2. HİLE KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ.....	9
1.2.1. Desise (Sania).....	9
1.2.2. Aldatma	11
1.2.3. Sahtekârlık	13
1.2.4. Yalan.....	14
1.2.5. Hile Kavramı Yerine Kullanılan Diğer Kavramlar	15
1.3. HİLELİ DAVRANIŞ (TASARRUF/YOL) KAVRAMI.....	17
1.4. KAVRAMIN TARİHSEL EVRİMİ VE KİMİ HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ NİTELENDİRMESİ	19
1.4.1. Genel Olarak.....	19
1.4.2. Eski Uygarlıklarda Hile.....	20
1.4.3. Roma Hukukunda Hile.....	22
1.4.4. Çin’de Hile.....	24
1.4.5. Avrupa Hukuk Sistemlerinde Hile.....	26
1.4.6. İslam Hukukunda Hile	27
1.4.7. Osmanlı Hukukunda Hile	28
1.4.8. Cumhuriyet Dönemi Türk Hukukunda Hile.....	29
1.5. HİLE KAVRAMININ MER’İ MEVZUATTAKİ BAZI ÖRNEKLERİ ..	30

1.6. USUL HİLESİ.....	33
1.6.1. Genel Olarak	33
1.6.2. Usul Hilesinin Ceza Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi.....	34
1.6.3. Usul Hilesinin Kanuna Karşı Hile, Devletler Özel Hukukunda Hile ve Hile-i Şer’iyye ile Karşılaştırılması	35
1.7. ÖZEL HUKUKTA HİLE	37
1.7.1. Genel Olarak	37
1.7.2. Özel Hukukta Hilenin Tanımı.....	38
1.7.3. Hilenin Koşulları	40
1.7.4. Hilenin Sonuçları.....	43
1.8. ÖZEL HUKUKTA HİLE - CEZA HUKUKUNDA HİLE	44
1.8.1. Genel Olarak	44
1.8.2. Hilenin Ceza Hukuku Alanına Girmesi.....	45
1.8.3. Özel Hukuk Hilesi - Ceza Hukuku Hilesi Ayrımı Kapsamında İleri Sürülen Görüşler.....	47
1.8.3.1. Öznelci Ölçütler.....	47
1.8.3.2. Nesnelci Ölçütler	48
1.8.3.3. Modern Eğilim.....	52
1.8.4. Modern Eğilimin Değerlendirilmesi	53
1.8.5. Yalanın Ceza Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi	56
1.8.5.1. Genel Olarak.....	56
1.8.5.2. İleri Sürülen Görüşler	56
1.8.5.3. Görüşlerin Değerlendirilmesi	58
1.8.5.4. Cezai Hilenin Tespiti.....	67
1.8.5.5. Uygulamadaki Durum	68
2. BÖLÜM: TÜRK CEZA HUKUKUNDA HİLE VE HİLENİN UNSUR OLARAK YER ALDIĞI BAZI SUÇLAR	72
2.1. TÜRK CEZA HUKUKUNDA HİLE.....	72
2.1.1. Genel Olarak	72
2.1.2. Ceza Hukukunda Hilenin Tanımı	73

2.1.2.1. Hileli Davranışlara Hilenin Unsur Olarak Yer Almadığı Suçlarda Başvurulması	75
2.1.2.2. Hilenin Sahibi ve Muhatabı	75
2.1.2.3. Hilenin İcrai ve İhmali Davranışlarla Gerçekleştirilmesi	76
2.1.3. Hilenin Kanunda Düzenlenmesi	80
2.2. HİLENİN UNSUR OLARAK YER ALDIĞI BAZI SUÇLAR	82
2.2.1. Genel Olarak.....	82
2.2.2. Kişilere Karşı Suçlar Kısımında Düzenlenen Suçlar.....	83
2.2.2.1. Dolandırıcılık	83
2.2.2.2. Çocukların Hileye Dayalı Cinsel İstismarı	98
2.2.2.3. Kişinin Hile Kullanılarak Hürriyetinden Yoksun Kılınması .	103
2.2.2.4. Hileli İflas	106
2.2.3. Topluma Karşı Suçlar Kısımında Düzenlenen Suçlar.....	110
2.2.3.1. Hile ile Gerçekleştirilen Fuhuş	110
2.2.3.2. Hileli Evlenme	112
2.2.3.3. İhaleye Hileli Davranışlarla Fesat Karıştırma	114
2.2.3.4. Edimin İfasına Fesat Karıştırma	119
2.2.3.5. Fiyatları Etkileme	126
2.2.4. Millete ve Devlete Karşı Suçlar Kısımında Düzenlenen Suçlar	130
2.2.4.1. Zimmet Suçunun Hileli Davranışlarla İşlenmesi.....	130
2.2.4.2. İrtikâp Suçunun Hileli Davranışlarla İşlenmesi.....	136
2.2.4.3. Savaş Zamanında Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesinde Hileye Başvurulması.....	140
2.2.4.4. Devletin Güvenliğine İlişkin Belgelerin Hile ile Ele Geçirilmesi	142
2.2.4.5. Askerî Yasak Bölgelere Hile ile Girme	144
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA	156

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
CD.	: Ceza Dairesi
CGK.	: Ceza Genel Kurulu
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas No
E.T.	: Erişim Tarihi
E-BK	: Eski Borçlar Kanunu
Ed.	: Editör
E-TCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
Haz.	: Hazırlayan
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
K.	: Karar No
m.	: Madde
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
Sa.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Devamı

GİRİŞ

Menfaat elde etme amacı ile gerçekleştirilen aldatici davranışların kökeni, insanlık tarihinin başlangıcına kadar götürülebilmekle birlikte, söz konusu niteliklere sahip davranışların genel anlamda bütünü karşılayan tek bir kavram çatısı altında toplanarak somutlaşması yakın tarihe kadar mümkün olamamıştır. Bu kavram çalışmamızın da konusunu oluşturan hiledir.

En genel anlamda hile; belirli bir konuda karşıdaki kişinin iradesine etki edilerek yanıltılması amacı ile gerçekleştirilen ve bu anlamda etik dışı kabul edilen her türden davranışı kapsamına alan bir kavramdır. Söz konusu davranışlar maddi veya manevi bir menfaatin elde edilmesi arzusu ile meydana getirilmekte ve bu çerçevede; etik dışı kabul edilen hareketlerin varlığı ve bu hareketlere çıkar amacı ile başvurulması, hilenin iki temel unsuru olarak kabul edilmektedir.¹

Zamana, yere ve konuya göre değişiklik gösterebilen ve bu anlamda birçok farklı anlama ve tanıma sahip olan hile, dinamik yapısı gereği hayatın her alanına yayılan ve yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Bununla birlikte hileyi benzersiz ve bir o kadar da karmaşık kılan asıl özelliği ise birçok zıtlığı bünyesinde barındırabilen bir kavram olmasıdır. Bu kapsamda hile, kökeni uygarlığın başına kadar götürülebilmekle birlikte anlamını son derece geç kazanmıştır. Tek bir basit hareketle dahi gerçekleştirilebilmesi yanında, kompleks davranış öbekleri hâlinde de meydana getirilebilmektedir. Kendisine tarihsel süreçteki en ilkel topluluklar içerisinde rastlanırken aynı zamanda en yeni teknolojik gelişmelerle yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır. Hayatın her alanında karşılaşılabilen ve dolayısıyla herkesçe bilenen bir olgu olması karşısında net bir şekilde tanımlanamamaktadır. Bu örnekleri artırmak mümkündür.

Hile, yukarıda da belirtildiği üzere sahip olduğu özellikleri ve kapsamının genişliği gereği birçok alanı ilgilendiren bir kavramdır. Söz konusu alanların başında ise hukuk

---

¹ Sheppard, J. A., "The Roots of Deception", American Intelligence Journal, Sa. 30(2), 17-21 s., 2012, s. 19.

gelmektedir. Buna karşın kavramın hukuk bilimi içerisinde incelenebilmesi için öncelikle hukuk biliminin oluşması ve gelişmesi gerekmiştir, zira hilenin kökeni hukukun da öncesine dayanmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca haklı veya haksız bir çıkarın elde edilebilmesi için başvurulan temel araç şiddet olmuştur. Gelişim süreci içerisinde yalan gibi toplumların kendi içerisinde öne çıkan bazı kavramların gölgesinde kalan hile, insanların yerleşik hayata geçmesi ve toplu olarak yaşamaya başlamaları sonucu artan üretim ve zenginliğin de etkisiyle, esas araç olma özelliğini yitiren şiddetten ayrılarak ona denk bir araç hâlini almıştır. Sonrasında ise, hileli eylemler kendi içerisinde tasnife tabi tutulmuş ve etkileri günümüz hukuk sistemlerine kadar devam eden özel hukuk-ceza hukuku hilesi ayrımının temelleri atılmıştır. Söz konusu ayırım içerisinde özel hukuk kökenli bir kavram olarak ortaya çıkan ve ceza hukuku alanına daha sonradan dahil edilen hile, günümüzde özel hukuk ve ceza hukuku alanlarının her ikisinin de konusunu oluşturan temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özel hukukta hile; sözleşmenin taraflarından birinin veya onun bilgisi dahilinde üçüncü bir kişinin, karşı tarafı sözleşme yapmaya yönlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği, muhatabı olan tarafta hatalı bir kanaat uyandıran yahut mevcut olan hatalı düşüncenin devamını sağlayan, aktif veya pasif nitelikteki davranış şeklinde tanımlanmaktadır.² Bu anlamda hile, özel hukuk yönünden sözleşmenin tek taraflı olarak iptal edilebilmesi hakkı ve tazminat yükümlülüğü doğuran, iradenin oluşumu sırasında meydana gelen bir uygunsuzluk hâli olarak kabul edilmektedir.

Ceza hukuku anlamında hilenin ise üzerinde uzlaşa sağlanan yerleşik bir tanımı bulunmamaktadır. Hatta hile gibi bir kavramın tanımlanması imkânının bulunmadığını veya bunun çok zor olduğunu dahi savunan azımsanmayacak sayıda yazar bulunmaktadır. Cezai hileyi tanımlama gayreti gösteren yazar ve uygulayıcılar ise kavramı en genel ifade ile; mevcut hâl ve koşullardan faydalanılması ve karşı tarafı ikna etmeye yönelik söz ve jestler aracılığı ile gerçek durumu gizleyerek, edilgen konumdaki ilgilinin muhakeme

---

² “Hile”, **Yelbaşı, Cengiz**, Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Sim Yayınları, Ankara, 2014, s. 246.

gücüne etki eden ve kişide hatalı bir kanaat uyandıran, maddi ve gayrimaddi nitelikteki aldatma hareketi olarak tarif etmektedir.³

Hile, günümüz ceza hukuk sistemlerinde başlı başına bir suç olarak düzenlenmekten ziyade, çeşitli suçların temel hâllerinin unsuru şeklinde veya nitelikli hâllerinin oluşumuna etki eden bir neden olarak yer almaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)⁴'nin özel hükümler kitabı içerisinde de, farklı kısımlarda ve bölümlerde yer alan birçok suçun unsuru ve suça etki eden nedeni olarak düzenleme altına alınmıştır. Bununla birlikte hile kavramını düzenleme altına alan hükümlere yer veren metinler ceza hukuku yönünden TCK ve özel hukuk yönünden 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)⁵ ile de sınırlı değildir. Bu iki kanun haricindeki birçok mevzuatta hileye, cezai yaptırım içeren ve içermeyen çeşitli düzenlemelerde yer verilmektedir.

Kökenini özel hukuktan alan ve dolayısıyla özel hukuk alanı içerisinde gelişim gösteren hilenin ceza hukuku alanına ve bu alana özgü temel normlara uyarlanması birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bunların başında kavramın ceza hukukundaki anlamı ve kapsamının özel hukuktakinden farklı olup olmadığı, farklı kabul edilmesi durumunda aradaki ayrımın hangi kriterler esas alınarak saptanması gerektiği, bu durumda önceden belirlenen kriterlere başvurulmasının isabetli olup olmadığı ve özel hukuk hilesinin hangi noktadan itibaren ceza hukuku kapsamında değerlendirilmesi gerektiği hususları gelmektedir. Özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımının ceza hukuku alanına yansması olarak görülen söz konusu tartışmalar, genel kanının aksine eski önemini yitirmiş yahut çözümlenebilmiş de değildir. Bu yönüyle hile, daima güncel kalan ve yeni görüş ve tartışmalara gebe olan bir kavramdır. Bu da ceza hukukunun hile kavramına yüklediği anlamın bütün boyutları ile tespit edilmesini, hilenin ceza hukukundaki görünümünün ayrıntılı bir şekilde irdelenmesini ve hileyi temel hâli yönünden unsur ve nitelikli hâli yönünden suça etki eden neden olarak barındıran suçların hile ekseninde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

³ Selçuk, Sami, Dolandırıcılık, Evrimi - Suç Genel Kuramı İçerisindeki Yeri, Yasa Yayınları, Ankara, 1982, s. 114.

⁴ RG, 12.10.2004/25611.

⁵ RG, 04.02.2011/27836.

İki ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde öncelikle genel anlamda hile ve hileli davranış kavramları ile birlikte hilenin benzer kavramlarla ilişkisi irdelenmiş, sonrasında da kavramın tarihsel evrimi ve kimi hukuk sistemlerdeki nitelendirilmesi yanında mer'î mevzuattaki örneklerine yer verilmiştir. Bölümün devamında usul hilesi ve özel hukukta hile konuları ayrı başlıklarda ele alınmıştır. Usul hilesi başlığı içerisinde, yargılama dolandırıcılığı olarak da adlandırılan usul hilesi, öğretideki görüşler çerçevesinde açıklanarak benzer diğer kavramlar ile karşılaştırılmıştır. Özel hukukta hile başlığı altında ise, iradenin oluşumu sırasında meydana gelen uygunsuzluk hâli olarak kabul edilen özel hukuk hilesi; tanımlanması, koşulları ve sonuçları yönünden, konu bütünlüğünün sağlanması ve hile kavramının bütün yönleri ile aktarılabilmesi gayesi ile ceza hukuku alanının bir an için de olsa dışına çıkılarak incelenmiştir. Bölümde son olarak özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımı ve bu ayrımın sonucunda ortaya çıkan bir tartışma olan yalanın ceza hukuku içerisindeki durumu, ileri sürülen görüşler kapsamında incelenmiş, devamında ise cezai hilenin tespitine ve uygulamadaki duruma yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türk ceza hukukunda hile ve hilenin unsur olarak yer aldığı suçlar ele alınmıştır. Türk ceza hukukunda hile başlığı kapsamında, hile içeren suçlar arasında ayırım yapılmaksızın cezai anlamda hilenin tanımlanması, hilenin sahibi ve muhatabı, hangi nitelikteki davranışlarla gerçekleştirilebileceği ve ceza kanunlarında düzenlenmesinde başvurulan sistem türleri irdelenmiştir. Bölümün devamında TCK içerisinde hileyi unsur veya suça etki eden neden olarak barındıran suçlar, öğretideki görüşler ve yargı kararları ışığında ele alınmıştır. Söz konusu başlık altında kişilere karşı suçlar kısmında düzenlenen suçlar kapsamında; çocukların cinsel istismarı, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, dolandırıcılık ve hileli iflas, topluma karşı suçlar kısmında düzenlenen suçlar kapsamında; fuhuş, hileli evlenme, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma ve fiyatları etkileme, millete ve devlete karşı suçlar kısmında düzenlenen suçlar kapsamında ise zimmet, irtikâp, savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması, devletin güvenliğine ilişkin belgelere saldırı ve askerî yasak bölgelere girme olmak üzere on dört farklı suç incelenmiştir.

1. BÖLÜM

HİLE KAVRAMININ ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1.1. HİLE KAVRAMI

Hile, gündelik hayatın hemen hemen her alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle kapsamının genişlediği gelişim süreci içerisinde birden fazla farklı anlamı bünyesine katarak, çok geniş davranış kümesini karşılayacak çerçeve niteliğinde bir kavram hâlini almıştır. Hilenin yere ve zamana göre değişebilen ve çeşitlenen yapısı, kavramın kapsamını belirlemeye yönelik tanımlama çabalarının da içinde bulunduğu döneme ve topluma göre değişmesine neden olmaktadır.⁶ Bu durumun da etkisi ile hile, günümüzde herkesçe bilinen, bilindiği kabul edilen, buna karşın net bir şekilde tanımlanmasının ise mümkün olmadığı veya çok zor olduğu ileri sürülen, kendi içerisinde tezatlık barındıran bir kavram hâlini almıştır.⁷

Türkçe Sözlükte hile; “birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika, çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma” şeklinde tanımlanmaktadır.⁸ “Hile terimi; aldatan, aldatılan ve yapılan eylem ya da işlemin sonucu üzerine kurulu kavramsal içeriğe sahiptir.”⁹ Herhangi bir konu ile ilgili olarak, gerçek dışı bir algının oluşturulması amacı ile muhatap kişinin muhakeme ve karar alma süreçlerine, diğer bir ifade ile doğrudan iradesine yönelen her türden

⁶ Selçuk, s. 89; Green, Stuart P., “Deceit and the Classification of Crimes: Federal Rule of Evidence 609 (A)(2) and the Origins of Crimen Falsi”, Journal of Criminal Law and Criminology, Sa. 90(4), 1087-1124 s., 2000, s. 1092.

⁷ Hacıhasanoğlu, Tansel / Dalkılıç, Elçin, “Hile ve İnsan”, Hile, İşletme Bilimi Perspektifinden Genel Bir Bakış (Ed. Tansel Hacıhasanoğlu, Tunay Aslan, Elçin Dalkılıç), Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 3-25 s., 2021, s. 3, 4; “Kanunun salt bir terim olarak koyduğu, herhalde herkesin de bildiğini düşündüğü hilenin yahut hileli davranışların ne olduğunun açıklanması gerekmektedir.”, Hafizoğulları, Zeki, “Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları”, Prof. Dr. Yahya Zabunoğlu Armağanı, (Ed. Metin Günday, M. Artuk Ardıçoğlu, Metin Kayaçağlayan, K. Burak Öztürk, M. Ayhan Tekinsoy, H. Gökçe Zabunoğlu), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 405-440 s., 2011, s. 409.

⁸ “Hile”, Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, (Haz. Şükrü Haluk Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2010, s. 1101; “Hile”, Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2011, s. 546.

⁹ Saban, Nihal, “Bir Analiz: Türk Hukukunda Hile Kavramının Unsurları”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sa. 31(3), 59-61 s., 2006, s. 59.

davranış hile olarak kabul edilmektedir. Arapça kökenli olan kavram, hıla(t) (dönüş, dönüştürme, çare, tedbir, yöntem anlamında) kelimesinden türetilmiştir.¹⁰

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere hilenin merkezinde birey vardır.¹¹ Hilenin kaynağı da hedefi de insandır. Hile ile doğrudan muhatap kişinin iradesi hedef alınmakta ve gerçeğe aykırı olgular aracılığı ile iradenin olağan duruma aykırı bir şekilde kurulması amaçlanmaktadır. Bu sayede muhatabın muhakeme ve fikir yürütme kabiliyeti bertaraf edilerek aslında gerçekleştirmeyeceği bir tasarrufta bulunmasına sebep olunmaktadır.¹² Hukukta hileli davranışın muhatabı ve aldatılanı her zaman insandır. İnsan dışındaki canlıların, makinelerin¹³, tüzel kişilerin veya günümüz teknolojisinin geldiği noktada yapay zekânın hilesinden veya hileye maruz kalmasından bahsetmek olası değildir.¹⁴ Buna karşın hileli eylemin gerçekleştirilmesinde araç olarak kullanılmaları ise pekâlâ mümkündür.¹⁵

Yapılan tüm tanımlar hile kavramının ele alındığı konuya ve hile olarak kabul edilen hareketlere göre çeşitlenebilmekle birlikte, bu tanımların ortak özelliği, söz konusu hareketlerin etik olmaması ve bir avantaj veya çıkar elde etmek amacıyla gerçekleştirilmeleridir. Bu kapsamda hile kavramının en genel ifade ile etik dışı

¹⁰ **Gerwehr, Scott / Glenn, Russell W.**, *The Art of Darkness: Deception and Urban Operations*, RAND Corporation, Washington, 2000, s. 15; **Sevig, Vedad**, “*Devletler Hususi Hukukunda Hile*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 15(2-3), 670-702 s., 1949, s. 674; **Green**, s. 1092.

¹¹ **Hacıhasanoğlu / Dalkılıç**, s. 4.

¹² **Dönmezer, Sulhi**, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Yayınları, 15. Baskı, İstanbul, 1998, s. 382.

¹³ Ortada insan iradesi mevcut olmadığından makineler, otomatlar ve bilişim sistemleri aldatılamaz. Dolayısıyla bunların yanıltılması hileli davranış değildir. Bu çerçevede bir makinenin (otomatın) sistemine müdahale edilerek sunulan hizmetten karşılıksız bir şekilde yararlanılması TCK m. 163/1 kapsamında karşılıksız yararlanma suçunu, bilişim sistemine yönelik olan yanıltıcı müdahaleler ise diğer şartlarının da mevcudiyeti hâlinde TCK m. 243 kapsamında bilişim sistemine girme veya TCK m. 244 kapsamında sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçunu oluşturacaktır., **Aydın, Devrim**, *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 28, 29; **Aydın, Devrim**, “*Dolandırıcılık Suçu*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(2), 649-705 s., 2021, s. 658; **Selçuk**, s. 73.

¹⁴ Yapay zekânın hileli davranışları taklit edebileceği ve bu davranışları kendi çıkarına kullanabileceği yönündeki araştırma için bkz., **Cohen, Michael K. / Hutter, Marcus / Osborne, Michael A.**, “*Advanced Artificial Agents Intervene in the Provision of Reward*”, *AI Magazine*, Sa. 43(3), 282-293 s., 2022.

¹⁵ Tüzel kişiler yönünden bkz., **Aydın, Devrim**, “*Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu Tartışmaları*”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sa. 5(10), 97-110 s., 2017, s. 102; Yapay zekâ yönünden bkz., **King, Thomas C. / Aggarwal, Nikita / Taddeo, Mariarosaria / Floridi, Luciano**, “*Artificial Intelligence Crime: An Interdisciplinary Analysis of Foreseeable Threats and Solutions*”, *Science and Engineering Ethics Journal*, Sa. 26, 89-120 s., 2020.

hareketlerle muhatabın yanıltılması ve bu durumdan avantaj veya çıkar sağlamanın amaçlanması şeklindeki iki temel unsura sahip olduğu kabul edilebilecektir.¹⁶

Hile kavramının barındırdığı geniş davranış kümesinin bir sonucu da kavramın kullanıldığı yer ve zaman yanında, özellikle kullanıldığı konu nezdinde de çeşitli şekillerde tanımlanabilmesine imkân sağlamasıdır. Başta hukuk, psikoloji ve iktisat gibi bilim dalları olmak üzere hilenin spor, ticaret, eğitim gibi birçok alan yanında akademik hayatın içerisinde de türlerine ve tanımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin spor müsabakalarında katılımcıların doping kullanması veya hakemi yanıltması hile kabul edilirken ticaret içerisinde terazinin ayarları ile oynanması veya kaliteli ürünün içerisine daha alt kalitedeki üründen karıştırılması hile sayılmaktadır. Aynı şekilde bir öğrencinin sınav veya sözlü esnasında kopya çekmesi veyahut bir araştırmacının bilimsel çalışmalarında başta intihal olmak üzere bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı olarak kabul edilen birtakım eylemlere başvurması hile kabul edilmektedir.

Psikoloji bilimi içerisinde hile kavramı üzerine yapılan çalışmaların birçoğunda hileye başvuran insanların karakteristik özelliklerine yönelik olarak “*hile üçgeni*”, “*hile karosu*”, “*hile beşgeni*” ve bu gibi kuramlar üzerinden çeşitli belirlemeler yapılmaya çalışılan hilenin; kişinin yaşı, cinsiyeti, dini, ırkı ve hatta eğitim seviyesinden bağımsız bir şekilde arzu, hırs, açgözlülük, kibir gibi insana özgü birtakım duygulardan meydana geldiği kabul edilmektedir.¹⁷ Kişinin hileye başvurma iradesinin oluşmasında karakteristik özelliklerinden ziyade içinde bulunulan somut olayın koşullarının etkili olduğu savunulmaktadır.¹⁸

¹⁶ Sheppard, s. 19.

¹⁷ Hacıhasanoğlu / Dalkılıç, s. 4 vd., 13; Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 1981, s. 194, 200.

¹⁸ İleri sürülen teze dayanak olan deneylerden bazıları şunlardır; kişilere ahlaki değerler hatırlatıldığında (mahkemede tanıkların veya tarafların yemin etmesi veya sözleşmedeki beyanların doğruluğunun imza ile kabul edildiğinin belirtilmesi gibi) daha az hile yapmaktadırlar. Yapılan iş içerisinde paradan ne kadar uzaklaşırsa hileye başvurma oranı da o kadar artmaktadır. İçinde bulunulan çevrenin veya grubun bir parçası hileye başvuruyorsa bu durum grubun tamamını hileye teşvik edebilmektedir., Ariely, Dan, “*Our Buggy Moral Code*”, TED Talk, 2009, <https://ed.ted.com/lessons/our-buggy-moral-code-dan-ariely>, (E.T. 23.09.2022).

Hile kavramı, dinamik yapısı nedeniyle teknolojik gelişmelerle de yakın ilişki içerisinde. ¹⁹ Söz konusu gelişmelerin hile olarak kabul edilen davranışların tespitinin ve doğrulanabilirliğinin daha etkin bir şekilde sağlanması noktasındaki olumlu etkisinin yanında, hile olarak kabul edilen ve gelecekte kabul edilecek olan davranışların çeşitlenmesi ve kompleks bir hâl alması noktasında da olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Hukuk alanında da geniş kullanım alanına sahip bir kavram olan hile; TBK içerisinde irade bozuklukları başlığı altında, maruz kalan tarafı sözleşmeye bağlılıktan kurtaran bir neden olarak düzenlenmesinin yanında ²⁰, TCK ve diğer bazı kanunlarda düzenlenen birçok suçun basit ve/veya nitelikli hâlinin unsuru/suçta etki eden nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. ²¹ Bununla birlikte hilenin herhangi bir kanunda veya kanun gerekçesinde tanımına yer verilmemiştir. ²² Bu durumun nedeni olarak ise hile kavramının çok geniş bir kapsamı olduğu, dolayısıyla tanımlanabilmesinin ya da net bir şekilde tarif edilebilmesinin mümkün olmadığı veyahut bunun çok zor olduğu yönündeki gerekçeler gösterilmektedir. ²³

Hukuk bilimi içerisinde en genel anlamda hile; *“Bir kimsenin kendi hareket tarzı ile, diğer bir şahsı irade beyanında bulunmaya veya bir mukavele yapmaya sevk etmek için yanlış bir fikrin doğumuna veya teyidine veyahutta idamesine, kasten sebebiyet vermesi...”* ²⁴ şeklinde ifade edilmektedir. ²⁵ Yapılan tanım hukuk biliminin geneli

¹⁹ **Bakıcı, Sedat**, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri Cilt: 1, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 229.

²⁰ **Türay, Aras**, *“Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu”*, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan Cilt: 1, (Ed. Hakan Pekcantez, Hatice Özdemir Kocasakal, Emre Öktem, S. Anlam Altay, Bleda R. Kurtdarcan), Beta Yayınları, İstanbul, 1681-1697 s., 2010, s. 1684.

²¹ **Saban**, s. 59; **Alexander, Larry / Sherwin, Emily**, *“Deception in Morality and Law”*, Law and Philosophy Journal, Sa. 22(5), 393-450 s., 2003, s. 405.

²² **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 408; **Dönmezer, Sulhi**, Ceza Hukuku Hususi Kısım, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 1971, s. 266; **Korkmaz, Fulya**, *“Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi”*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 69(3), 1415-1436 s., 2020, s. 1420.

²³ **Erem, Faruk**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1968, s. 454; **Atalan, Mustafa**, Dolandırıcılık, Güveni Kötüye Kullanma ve Sahtecilik Suçları Şerhi, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2022, s. 13.

²⁴ *“Hile”*, **Türk Hukuk Kurumu**, Türk Hukuk Lûgatı, Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1991, s. 128; **Doğan, Mehmet / Şahan, Gökhan / Atamulu, İsmail**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021, s. 146.

²⁵ Alm.: Arglistige Täuschung, Rechtswidrige Absicht, Fr.: Dol, İng.: Fraud, Wilful Misrepresentation, Lat.: Dolus Malus, Fraus., **Türk Hukuk Kurumu**, s. 128.

anlamında geçerliliğini korusa da, hile kavramına olan yaklaşımlar, ceza hukuku-özel hukuk ayrımı içerisinde kavramın genişliği başta olmak üzere birçok farklı nedenin de etkisi ile farklılaşmakta, daha derin bir boyut kazanmaktadır.

1.2. HİLE KAVRAMININ BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ

1.2.1. Desise (Sania)

765 sayılı Türk Ceza Kanunu (E-TCK)²⁶'nın ilk hâlinde dolandırıcılık suçunun düzenlendiği 503. madde içerisinde, karşı tarafı aldatma amacı ile gerçekleştirilen hileli hareketler, hile ve sania olarak ikiye ayrılmaktaydı.²⁷ 21.11.1990 tarihinde yapılan değişiklik ile o dönemin gündelik dilinde neredeyse hiç kullanılmayan sania kavramı, yaygın olarak kullanılan ve aynı anlamı karşılayan desise²⁸ ile değiştirilmiştir.²⁹

Desise (sania), muhatapı yanıltmaya yönelik aldatıcı, maddi ve somut yolların bütününe kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile maddi bir sergilemeyi ifade etmektedir. Failin yoksul olduğu hâlde kendisini zenginmiş gibi göstermesi, kendisini ünlü biri olarak tanıtması, ödeme güclüğü çektiği hâlde bu durumunu gizlemesi şeklindeki aldatıcı, muhatapını yanlış kararlara yönlendiren hareketleri desisededir.³⁰

Bu noktada desisenin hileden farkı, desisede maddi mahiyetteki fiil ve hareketlere başvurulurken, hilede ise muhatap maddi olmayan yollarla yanılgıya düşürülmektedir.³¹

²⁶ RG, 13.03.1926/320, 01.07.1926 tarihinde yürürlüğe giren E-TCK 01.06.2005 tarihinde ilga edilmiştir.

²⁷ Sanianın kanunda yer aldığı bir diğer madde ise; “Yangın, su baskını ve gark ve sair büyük tehlikelere müteallik cürümler” başlıklı bölümde yer alan 379. maddedir; “Bir kimse deniz fenerlerini ve sair işaretleri değiştirerek ve yahut bir suretle konuldukları yerden kaldırarak yahut yanlış işaretler ihdas ve ve sair **sanialar** ika ederek bir geminin batması tehlikesine meydan verirse beş seneye kadar ağır hapse mahkûm olur.” şeklindedir.

²⁸ Desise, 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun çevirisi olan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu içerisinde de çeşitli suçları düzenleme altına alan maddelerde hile ile birlikte kullanılan bir kavramdı.

²⁹ **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 379; **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1682.

³⁰ **Selçuk**, s. 115.

³¹ Yargıtay CGK., 2004/85 E., 2004/104 K., 27.04.2004 T.; “Hile, maddi olmayan yollarla karşısındakini aldatan, yanılgıya düşüren, düzen, dolap, oyun, entrika vb. her türlü eylemdir. (...) Desise ise, maddi nitelikte fiil ve hareketlerle mağduru hataya düşürmede kullanılan vasıta’dır.”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**; **Gözübüyük, Abdullah Pulat**, “Dolandırıcılık ve İflas Cürümleri”, Adalet Dergisi, Sa. 64(9), 655-666 s., 1973, s. 657; **Yalkut, Necdet**, “Türk, Fransız ve İtalyan Ceza Hukuku Açısından Dolandırıcılık Suçu”, Adalet Dergisi, Sa. 70(3-4), 231-242 s., 1979, s. 232.

Desisede gerçek dışı maddi bir görünüm kurgulanarak dış gerçekliğe ve algılamaya etki edilirken, hilede ise doğrudan muhatabın iç dünyasına etki edilmektedir.³² “*Böylece sania (desise), deyim yerindeyse, hilenin ete kemiğe bürünmüş bir biçimi olmaktadır.*”³³ Bununla birlikte öğretilerde hile ve desise kavramlarının aslında aynı anlama geldiği, her iki kavramın eş anlamlı olarak birbirinin yerine kullanılabilmesi ve anlamı kuvvetlendirmek için birlikte kullanıldıkları da savunulan görüşler arasındadır.³⁴

Muhatabı yanılgıya düşürmeye yönelik davranışlar yalnızca hile olarak sunulabileceği gibi desise şeklinde de gerçekleştirilebilecektir. Hile ve desisenin aynı olay içerisinde birlikte bulunması da pekâlâ mümkündür. Hatta çoğunlukla söz konusu iki hâl birlikte, karma şekilde gerçekleştirilmektedir.³⁵

TCK’de dolandırıcılık suçunu düzenleyen madde içerisinde hile ve desise şeklindeki ayrıma yer verilmemiş, yerine hileli davranış kavramı kullanılmıştır. Buna ek olarak desise kavramını içeren diğer hükümlerde de değişikliğe gidilerek kavram yeni kanunun tamamen dışında bırakılmıştır.³⁶

Dolandırıcılık suçunda hile ve desise kavramları yerine hileli davranış kavramına yer verilmesinin uygulama açısından herhangi bir eksikliğe yol açmayacağı savunulmaktadır.

³² **Toroslu, Nevzat**, Ceza Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2001, s. 309; **Evik, Ali Hakan**, “*Somut Bir Olaydan Hareketle Sahtecilik ve Dolandırıcılık Suçlarının Unsurlarının Değerlendirilmesi*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 7(14), 97-111 s., 2008, s. 106; **Önder, Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 368, 369.

³³ “*Esasen, sania, entelektüel düzey yetersizliği nedeniyle, toplumlarda yalnızca zor ve maddi hilenin kullanıldığı, entelektüel nitelikteki hileye başvurulmadığı dönemlerin bir kalıntısıdır.*”, **Selçuk**, s. 115.

³⁴ **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 33, 34; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 659, 660; **Arslan, Çetin / Azizağaoğlu, Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Asil Yayınevi, Ankara, 2004, s. s. 683; **Talayman, Yüksel**, “*Nitelikli Dolandırıcılık ve Alıcıyı Kandırma Suçları*”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 120-130 s., 1987, s. 121, 122; **Taneri, Gökhan / Kamışlı, Gani**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021, s. 292; **Parlar, Ali**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, Bilge Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011, s. 21; **Kamışlı, Gani**, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Dolandırıcılık Suçu, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021, s. 32; **Serim, Gökçe**, “*Türk Ceza Hukukunda Hilenin Anlaşılış Biçimleri ve Bazı Ekonomik Suçlara Yansıması*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 163, 69-108 s., 2022, s. 74; **Taneri, Gökhan / Kamışlı, Gani**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 1023.

³⁵ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 459; **Selçuk**, s. 113.

³⁶ Desise kavramı TCK’de yer almamakla birlikte hâlen 3402 sayılı Kadastro Kanunu, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’nda yer alan bir kavramdır (Bkz. 153, 159 ve 161 numaralı dipnotlar).

Zira hileli davranış kavramının karşı tarafı aldatmaya yönelik olarak gerçekleştirilen maddi (desise) ve gayrimaddi (hile) nitelikteki bütün hareketleri kapsamına aldığı kabul edilmektedir.³⁷

1.2.2. Aldatma

En genel ifade ile aldatma kavramı; muhatabın dikkatsizliğinden, özensizliğinden ve olması gerektiği şekilde uyanık davranmamasından faydalanarak onu zarara uğratabilecek şekilde çıkar sağlamak, bir şeyin görünümünü veya niteliğini değiştirerek yanıltmak şeklinde tanımlanmaktadır.³⁸

TCK’de dolandırıcılık suçu yanında belgede sahtecilik düzenlemelerinde de kullanılan kavramın sözlükteki anlamı ise; *“beklenmedik bir davranışla yanıltmak, karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden yararlanarak onun üzerinden kazanç sağlamak, bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı vermek”*³⁹ olarak ifade edilmektedir. E-TCK’de ise TCK’den farklı olarak kavrama, zimmet suçunun nitelikli hâli kapsamında (m. 202/2) ve sahtekârlık suçlarını düzenleyen hükümler içerisinde (m. 357) yer verilmekteydi.

Aldatma, dolandırıcılık suçu kapsamında fail tarafından gerçekleştirilen hileli davranışların netice olarak mağduru yanılığa düşürmesi ve iradesini etkilemesi anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda, kişinin başka bir kişiyi hileli davranışları ile kendi yararına ve diğer kişinin zararına olacak şekilde aldatması, suçun maddi bir unsuru

³⁷ **Atalan**, s. 9; **Eker Kazancı, Behiye / Zeyrek, İlker**, “TCK’da Dolandırıcılık Suçu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 21(2), 517-583 s., 2019, s. 528; **Birtek, Fatih / Akpınar, Eren**, “Belge Kullanılarak İşlenen Dolandırıcılık Suçunda Belgenin Aldatma Yeteneğinin Hileli Davranış Üzerine Etkisi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(2), 365-402 s., 2022, s. 367; **Şare, Ersin**, “Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 7(2), 669-721 s., 2022, s. 677.

³⁸ **Kılıç, Ali Şahin**, “Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme”, Dr. Dr. h. c. Silvia Tellenbach’a Armağan, (Ed. Feridun Yenisey, İzzet Özgenç, Ayşe Nuhoglu, Adem Sözüer, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 315-359 s., 2018, s. 323; **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 410, 411; **Kamışlı**, s. 44.

³⁹ “Aldatma”, Türkçe Sözlük, s. 88.

kabul edilmektedir.⁴⁰ Dolayısıyla suçun tamamlanabilmesi için hileli davranışların varlığı tek başına yeterli olmamakta, söz konusu davranışların ayrıca mağduru aldatması da gerekmektedir.⁴¹ Diğer bir ifade ile hileli davranışların yani hilenin gerçekleştirilmesi ve mağdurun aldatılması, dolandırıcılık suçunun aralarında illiyet bağı olan iki farklı maddi unsurunu oluşturmaktadır.⁴² Hilenin muhatabını aldatması, dolandırıcılık suçunu düzenleyen hükümler içerisinde kullanılan bir kavram olmakla birlikte, düzenlemelerinde kendisine yer vermeyen ancak hileyi unsur veya suça etki eden nedeni olarak barındıran diğer hileli suçlar yönünden de aranan bir husustur.

Özetle hile araç, aldatma ise bu araç kullanılarak ulaşılmak istenen sonuçtur. Bununla birlikte hile aracının aldatma sonucunu doğurabilmesi için evvela muhatabını aldatmaya elverişli olması gerekmektedir. Bu anlamı ile aldatma, muhatabın yanıltılması sonucunu ifade etmesi yanında, bu sonucu doğurmaya yönelik olarak başvuru olan araç olan hilenin sahip olması gereken bir özellik şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Hileli suçları düzenleme altına alan hükümler içerisinde bu yönde bir açıklamaya yer verilmemekle birlikte, hileyi unsur/suçta etki eden neden olarak barındıran tüm suçlar yönünden gerçekleştirilen davranışların hile olarak değerlendirilebilmesi için neticeyi meydana getirmeye yani muhatabını aldatmaya elverişli olması gerektiği kabul edilmektedir.⁴³

Aldatma kavramı ceza hukuku öğretisi ve uygulamasında hileli davranışın sonucu ve niteliği anlamları yanında doğrudan hileli davranışları ifade etmek için de kullanılabilir. ⁴⁴ Bununla birlikte aldatmaya veya yalana başvuru olan, diğer bir ifade ile aldatmanın ve yalanın araç olarak kullanıldığı her eylem, hilenin unsurunu yahut

⁴⁰ **Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar Cilt: 1, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2021, s. 514; **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 411; **Selçuk**, s. 113.

⁴¹ **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1689.

⁴² **Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020, s. 741; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 534; **Serim**, s. 74.

⁴³ **Arslan, Çetin**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2017, s. 134; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 460; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 510, 511; Hilenin muhatabını aldatmasının yeterli olduğu, ayrıca aldatmaya elverişli olup olmadığının tespitine ise gerek duyulmadığı yönündeki aksi görüş için bkz., **Erdem, Mustafa Ruhan / Tezcan, Durmuş / Önok, Rifat Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, 20. Baskı, Ankara, 2022, s. 876; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 528; **Taneri / Kamışlı**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 288.

⁴⁴ **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 659; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 887; **Ekici Şahin, Meral**, Dolandırıcılık Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 186.

nitelikli hâlleri çerçevesinde suça etki eden nedenini oluşturduğu hileli bir suça vücut vermemektedir. Örneğin yalan tanıklık, iftira, yalan yere yemin ve bu gibi suçlarda da bir aldatma mevcuttur. Ancak söz konusu suçlar içerisindeki aldatma, cezai anlamda hileli bir suçun unsuru/suçta etki eden nedeni anlamında hile değildir.⁴⁵

Hile ve aldatma kavramlarının özel hukuk alanı içerisinde de eş anlamlı olarak, aynı kurumu karşılayacak şekilde kullanıldığı görülmektedir.⁴⁶ Bununla birlikte aldatma kavramının hilenin barındırdığı anlamı tam olarak karşılamadığı, dolayısıyla yeni tarihli düzenlemelerde hile yerine aldatma kavramının tercih edilmesinin isabetli olmadığı belirtilmektedir.⁴⁷

1.2.3. Sahtekârlık

Sahtekârlık kavramı tarihsel gelişim süreci boyunca daima hile kavramı ile iç içe olmuş ve hileli davranışların genelini kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Hileli davranışların sahtekârlık kapsamından tamamen ayrılarak bağımsız hileli suçlar hâlini almaları 19. yüzyıla kadar mümkün olmamıştır.⁴⁸

En geniş ve soyut anlamda sahtekârlık kavramı, gerçeğin herhangi bir şekilde tahrifini ifade etmektedir. Bu anlamı ile kavram, aldatıcı özelliğe sahip bütün hileli davranışlar da dahil olmak üzere gerçek olmayan her şeyi kapsamaktadır. Amaçtan ziyade haksız bir çıkarın elde edilmesine yönelik aracı ifade eden geniş anlamda sahtekârlık; hileli davranışları da kapsayacak şekilde tüm hileli suçları ifade etmek için

⁴⁵ **Erman, Sahir**, Sahtekârlık Suçları, Nazım Terzioğlu Matematik Araştırma Enstitüsü Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1981, s. 1, 3; Ayrıca bkz., sahtekârlık başlığı, geniş anlamda sahtekârlık kavramına ilişkin açıklamalar.

⁴⁶ TBK başta olmak üzere özel hukuktaki yeni tarihli yasal düzenlemelerde (4721 sayılı TMK, 6102 sayılı TTK) hile kavramı yerine aldatma kavramı kullanılmıştır.

⁴⁷ **Kılıçoğlu, Ahmet Mithat**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 19. Baskı, Ankara, 2015, s. 211; **Özkaya, Eraslan**, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2019, s. 195.

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için çalışmanın kavramın tarihsel evrimi ve kimi hukuk sistemlerindeki nitelendirmesi bölümüne bkz.

kullanılabilmektedir. Nitekim bu nedenle eski yazarlarca sahtekârlık; sözde, fiilde ve yazıda olmak üzere üçe ayrılarak ele alınmıştır.⁴⁹

Zaman içerisinde sahip olduğu geniş anlamı geride bırakan sahtekârlık kavramı, önceki kapsamına kıyasla daha özel bir kavram hâlini almıştır. Bu değişiklik ile birlikte hile içermesi nedeni ile geniş anlamda sahtekârlık kapsamında kabul edilen eylemler, ihlal edilen hak ve menfaat çeşitlerine göre sınıflandırılarak sahtekârlık kavramı kapsamının dışına çıkarılmıştır. Dolayısıyla kavram, söz konusu tarihsel ve toplumsal gelişmeler ışığında kapsam yönünden daralarak paranın, mühür ve damgaların, resmî ve özel belgelerin taklit ve tahrifini ifade eden çok daha teknik ve özel bir anlama kavuşmuş, dar anlamda sahtekârlık olarak ifade edilen hâlini almıştır. Dar anlamda sahtekârlık kavramını diğer hileli suçlardan ve dolayısıyla söz konusu suçların unsurunu/suçta etki eden nedenini oluşturan hileden ayıran temel husus; sahtekârlıkta gerçeğin değiştirilmesinin suçun meydana gelmesi noktasında tek başına yeterli olmasıdır. Geniş anlamda sahtekârlığın içinde kabul edilen ancak dar anlamda sahtekârlığın dışında kalan hileli eylemler ise tek başına suçun oluşumu için yeterli olmamakta, ayrıca diğer birtakım unsur ve şartların varlığı aranmaktadır.⁵⁰

1.2.4. Yalan

Hile ile eş anlamlı şekilde kullanılabildiği gibi, hileli davranış kavramının kapsamı içerisindeki gayrimaddi eylemleri veya hilenin niteliksiz hâlini ifade etmek için de kullanılabilen yalan kavramı, hakikatin karşıtı olarak, hileye kıyasla tarihsel süreçte çok daha erken tanımlanan ve önem verilen bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵¹

⁴⁹ **Erman, Sahir**, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müsterek Unsurları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 16(1-2), 157-201 s., 1950, s. 164, 165, 186; **Erman, Sahir**, Sahtekârlık Cürümleri, Hak Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1954, s. 1, 3; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 30, 31; **Kahraman, Recep**, “Belgede Sahtecilik Suçlarında İğfal Kabiliyeti”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sa. 26(2), 777-794 s., 2020, s. 778.

⁵⁰ **Erman**, Sahtekârlık Cürümleri, s. 3 vd.

⁵¹ **Von Senger, Harro**, Savaş Hileleri Stratejiler 2. Cilt, (Çev. Mekin Özbalta), Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 46, 55.

Günlük dildeki anlamı ile yalan; gerçek dışı bir hususta kasıtlı olarak beyanda bulunulması⁵², “doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıtır”⁵³, “bilerek gerçeğe aykırı söylenen söz”⁵⁴ veya söyleyenin aksine inandığı iddia⁵⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda kavram, hile ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilirlikle birlikte, hukuk bilimi içerisinde ise hile kavramını tam olarak karşılamamakta, esasen desise niteliğindeki davranışlar gibi maddi bir sergileme içermeyen ve bu anlamda muhatabın doğrudan iç dünyasına etki eden sözleri, yani hilenin bütününden ziyade hileli davranış kümesi içerisindeki belirli bir hareket tipi ile sınırlı bir anlamı karşılamaktadır. Yalan kavramının hile ile olan ilişkisinin ceza hukuku açısından önemi ise, her türden yalanın suç teşkil edip etmediği noktasında, diğer bir ifadeyle özel hukukta hile-ceza hukukunda hile ayırımında ortaya çıkmaktadır. Yalanın ceza hukuku yönünden değerlendirilmesi meselesi, mahiyeti gereği ayrı bir başlıkta ele alınmıştır.

Yalan kavramı TCK’de beş farklı suç içerisinde (resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan, fiyatları etkileme, yalan tanıklık, yalan yere yemin, savaşta yalan haber yayma) yer almaktadır. Kavramın söz konusu suçlar içerisinde hile kavramı ile birlikte düzenleme altına alındığı tek suç ise fiyatları etkilemedir.

1.2.5. Hile Kavramı Yerine Kullanılan Diğer Kavramlar

Gündelik dilde hile kavramı ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilen, bununla birlikte kendi içerisinde de farklı anlamlar taşıyan birçok kavram bulunmaktadır. Söz konusu kavramlara örnek olarak; dolan, entrika düzen, fent, fen, tertip, dolap, oyun, alavere dalavere, tuzak, numara, madik, alengir, üçkağıt, hud’a, hıyanet, fesat, iğfal ve benzeri birçok kavram sayılabilmektedir.⁵⁶ Bununla birlikte, fesat kavramı dışında

⁵² **Yavuz, Hakan A.**, “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Basit Dolandırıcılık Suçu”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 1(1), 343-374 s., 2006, s. 354.

⁵³ “Yalan”, Türkçe Sözlük, s. 2510.

⁵⁴ “Yalan”, **Yılmaz**, s. 1477.

⁵⁵ **Alexander / Sherwin**, s. 400.

⁵⁶ **Özbek, Özgül**, “Derleme Sözlüğü’nde ‘Kandırma’ Kavram Alanına Ait Anlambirimcikleri İçeren Sözcükler”, Dil Araştırmaları Dergisi, Sa. 16(31), 129-154 s., 2022, s. 138 vd.

gündelik dilde hile yerine kullanılan kavramlardan hiçbiri hileli eylemleri konu alan yasal düzenlemelerde yer almamaktadır.

Fesat kavramı gündelik dildeki anlamı ile hileli davranışları ve bu davranışların barındırdığı kötü düşünceyi ifade etmek için kullanılabilir de, ceza hukuku içerisinde genel anlamda hileli davranışlardan ziyade, ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçları kapsamında; ihale ile hedeflenen sonuca ulaşılmasına ve üstlenilen edimlerin ifasına engel olan hâlleri karşılayacak şekilde kullanılmaktadır.⁵⁷

“*Aldatma, ayartma, kandırma, baştan çıkarma*”⁵⁸, “*yanıltarak bir iş yaptırma*”⁵⁹, “*gaflate düşürme*”⁶⁰ şeklinde tanımlanan ve E-TCK’nin çeşitli bölümleri içerisinde⁶¹ hile ve aldatma anlamlarında kullanılan iğfal kavramına ise TCK’de yer verilmemiş, fuhuş (m. 227) ve askerî yasak bölgelere girme (m. 332) suçlarını düzenleyen hükümlerde değişikliğe gidilerek iğfal kavramı yerine hile kavramı kullanılmıştır. İğfal kavramı, günümüzde genel anlamda hileyi ve hileli davranışları karşılayan anlamından ziyade, sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan para, mühür, damga veya belgedeki sahteciliğin belirsiz sayıdaki kişileri aldatacak mahiyet ve kabiliyete sahip olması anlamında, öğreti ve uygulamada sahtecilik suçlarının oluşumu açısından aranan bir unsur şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁶²

Konu kapsamında değinilmesi gereken bir diğer kavram da kandırmaktır. Bir kimsenin “*kanmasını sağlamak, inandırmak, ikna etmek, zihnini çelmek, aldatmak*”⁶³ anlamlarını da taşıyan kandırmak kavramı, anlamdaşı olan aldatma kavramı gibi hilenin muhatabını yanılgıya düşürmesi ve iradesinin etki altında bırakılması ve bu sonucu doğurmaya yönelik olarak kullanılan aracın sahip olması gereken nitelik (kandırmaya elverişlilik)

⁵⁷ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 52, 53; Gülel, İlhan, “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 9(33), 753-783 s., 2018, s. 767.

⁵⁸ “İğfal”, Türkçe Sözlük, s. 1155.

⁵⁹ “İğfal”, Yılmaz, s. 591.

⁶⁰ “İğfal”, Yelbaşı, s. 277.

⁶¹ E-TCK (mülga); m. 135, 283-284, 436, 468.

⁶² Erman, Sahtekârlık Cürümleri, s. 217; Kahraman, s. 786; Aslan, Yasin, “Türk Ceza Kanunu’ndaki Düzenlemeler Kapsamında Geniş Anlamda Sahtecilik Suçları”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 2, 147-172 s., 2015, s. 163; Cihan, Can, “Resmî Evrakta Sahtekârlık Suçunda Aldatma (İğfal) Kabiliyeti”, İstanbul Barosu Dergisi, Sa. 87(3), 284-288 s., 2013, s. 285.

⁶³ “Kandırmak”, Türkçe Sözlük, s. 1296; Yelbaşı, s. 332.

anlamlarında kullanılabilir. Bunun yanında kavram, TCK'nin 80. maddesinde düzenlenen insan ticareti suçunun maddi unsurunu oluşturan eylemlerin meydana getirilmesinde başvurulan araç fiillerden biri olarak düzenlenmiştir. Maddede yer verilen kandırmak kavramının esasen muhatabı yanıltarak muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetlerini saf dışı bırakan ve iradesini etkileyerek aslında rıza göstermeyeceği kararları almasına neden olan her türden hileli davranışı kapsadığı, bu anlamda düzenleme içerisinde hileyi unsur/suçta etki eden neden olarak barındıran diğer suçlarda olduğu gibi hile kavramının tercih edilmesi yerine kandırmak kavramının kullanılmasının isabetli olmadığı ifade edilmektedir.⁶⁴

1.3. HİLELİ DAVRANIŞ (TASARRUF/YOL) KAVRAMI

Hile kavramı gibi hileli davranış kavramının da üzerinde uzlaşa sağlanan bir karşılığı bulunmamaktadır.⁶⁵ Gündelik dilde hileli davranışları karşılamak için de hile kavramı kullanılmakta, hileli eylem, tasarruf, hareket ve davranış kavramları ise daha çok hukuk bilimi içerisindeki tartışmalara konu olmaktadır.

En genel ifade ile karşı tarafı ikna etmek amacıyla söz ve tavır ile veyahut çeşitli araçlar vasıtasıyla gerçeği çarpıtmaya veya gizlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen hareketlere hileli davranış denmektedir.⁶⁶ Türk hukuk sistemi içerisinde hangi davranışların hile niteliğini haiz olduğuna dair ise yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.⁶⁷ Hileli davranışların tanımlanmasının mümkün olmadığı, söz konusu kavramın ancak

⁶⁴ “Kandırma: Failin çeşitli hile, entrika ve desiselerle, mağduru suç konusu fiil konusunda aldatarak ikna etmesidir.”, **Arslan, Çetin**, “İnsan Ticareti Suçu (TCK md. 201/b)”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 53(4), 19-83 s., 2004, s. 26, 48, 49, 53; **Yenidünya, Caner**, “Türk Ceza Kanununda İnsan Ticareti Suçu”, Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 88-129 s., 2009, s. 97, 98, 100 vd., 107, 108; **Değirmenci, Olgun**, “Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 67, 57-95 s., 2006, s. 83; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 120, 121; **Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 17. Baskı, Ankara, 2022, s. 98, 99; **Arslan / Azizağaoğlu**, s. 337; **Arslan, Çetin / Temel, İlker / Aydın, Yusuf / Şen, Y. Furkan / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım, IOM Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Ankara, 2006, s. 32.

⁶⁵ **Maviş, Okan**, “Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 6(3), 597-626 s., 2015, s. 606.

⁶⁶ **Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 13. Baskı, Ankara, 2020, s. 439; **Okuyucu Ergün, Güneş**, “Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), 304-312 s., 2021, s. 306.

⁶⁷ **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 509; **Maviş**, s. 603.

uygulamadaki somut örneklere öğretilerdeki fikirlerin eşlik etmesi sayesinde bir anlam ifade edebileceği düşüncesi, günümüzde de hâkim görüş özelliğini korumaktadır.⁶⁸ Hileli hareket kavramının herhangi bir sınırının olmaması nedeni ile mevzuat kapsamında anlamlandırılma çabasının kazuistik düzenlemeleri zorunlu kılacağı ve her hâlde yetersiz kalacağı haklı düşüncesi yanında, genel kapsayıcı nitelikte, uygulayıcıyı sınırlandırmayan çerçeve bir tanımlamanın mevcut olmaması ise eleştiriye açıktır.⁶⁹ Hukuk düşüncesinin müşterek gaye ve hususiyetinin kavramların açıklanması ve çözümlenmesi olduğu unutulmamalıdır.⁷⁰

Bir hareketin hile içerip içermediği, gerçekleştirildiği zaman ve çevre ile de yakından ilgilidir. Hileli davranışlar belirli bir dönem içerisinde, toplulukta özümşenerek yadırganan, kınanan hareketlerdir. Bununla birlikte bir toplumun kültürüne göre sırf kaba veya yersiz olduğu için ayıplanan hareketler ise hileli davranış kapsamında kabul edilmez.⁷¹

Hileli davranış kavramının hangi hususları karşıladığı noktasında farklı görüşler bulunmaktadır.⁷² Söz konusu görüşler, hile ve hileli davranış kavramlarının hangisinin diğerini kapsam olarak içine aldığı ve aynı anlama gelip gelmediği noktalarında toplanmaktadır. İlk görüş içerisinde, hileli davranış kavramının hile ile aynı anlama geldiği, zira hile kavramının tüm hileli davranışları kapsamına alacak genişlikte kullanılabilirdiği savunulmaktadır.⁷³ Bu kapsamda her hileli davranış hileyi, her hile de hile içeren hareketleri anlam olarak karşılamaktadır. Bir diğer görüş ise; hile ve hileli davranış kavramlarının tam olarak birbirini karşılamadığını, hileli davranış kavramının hile yanında desiseyi (maddi ve somut yollar) de kapsadığını kabul etmekte ve hileyi daha dar bir şekilde yorumlamaktadır.⁷⁴ Kavramların sadece özel hukukta aynı anlama geldiği,

⁶⁸ **Dursun, Hasan**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Danışman: Metin Feyzioğlu, Ankara, 2016, s. 77.

⁶⁹ Hileli davranışlara yönelik olarak genel kapsayıcı bir tanımın dahi yapılmasının mümkün olmadığına ilişkin görüş için bkz., **Maviş**, s. 603; **Atalan**, s. 16.

⁷⁰ **Keyman, Selahattin**, “*Hukukta Bir Tanım Denemesi*”, Prof. Dr. Akif Erginay’a 65’inci Yaş Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 3-29 s., 1981, s. 6.

⁷¹ **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 439.

⁷² **Maviş**, s. 606 vd.

⁷³ **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 528; **Atalan**, s. 6, 13 vd.; **Dönmezer**, Ceza Hukuku Hususi Kısım, s. 270.

⁷⁴ **Bakıcı**, s. 225 vd.; **Maviş**, s. 606.

ceza hukuku içerisinde ise aralarında birtakım farklılıkların olduğu da ileri sürülen görüşler arasındadır.⁷⁵

İnsanların zihinlerinde, diğer bir ifade ile iç dünyalarında kurguladıkları fikir ve düşünceleri, organ ve uzuvları aracılığı ile dış dünyaya yansıtma süreci davranış/hareket olarak tanımlanmaktadır.⁷⁶ Söz konusu yansıtma, basit bir vücut hareketi ile meydana getirilebileceği gibi söz söyleme şeklinde de gerçekleştirilebilecektir. Bu kapsamda hile, ortaya çıkan davranışın yalnızca niteliğini değil, sürecin bütünü ifade etmek için de kullanılabilen, yani kişinin zihninde karşı tarafı etkilemeye yönelik bir fikri oluşturması ve bu fikri davranışa dönüştürmesi bir bütün olarak hile kavramını karşılamaktadır.⁷⁷ Hile ve hileli davranış kavramları aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilir gibi, biri diğerini kapsayacak şekilde de kullanılabilir. Her iki kavram da bu durumu karşılayabilecek anlam genişliğine sahiptir. Bununla birlikte hile veya hileli davranış kavramlarından hangisinin diğerinin yerine kullanılması veya hangisinin diğerini kapsamına alması gerektiğinden ziyade asıl olarak üzerinde durulması gereken husus, kullanılacak kavramın kanun koyucu tarafından aydınlatılması ve mevzuatta kavram birliğinin sağlanması olmalıdır.

1.4. KAVRAMIN TARİHSEL EVRİMİ VE KİMİ HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ NİTELENDİRMESİ

1.4.1. Genel Olarak

Geniş anlamda hile kavramının tarihi, uygarlığın başlangıcına kadar götürülebilmektedir. Buna karşın modern hukuk sistemi içerisindeki hilenin ise özel hukuk kökenli bir kavram olduğu ve ceza hukuku alanına özel hukuktan geçtiği kabul edilmektedir.⁷⁸

⁷⁵ Bu görüşe göre hileli davranışların hile olarak kabul edilebilmesi için maruz kalan kişiyi etkisi altında bırakmış olması gerektiği belirtilmektedir., **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 410; **Korkmaz**, Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420, 1421.

⁷⁶ **Bakıcı**, s. 224.

⁷⁷ **Dursun**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 101.

⁷⁸ **Saban**, s. 59.

İlk insanlarda, insanoğlunun evrim süreçlerinde ve bazı hayvanlarda, karşı tarafı aldatmaya yönelik olan ve çıkar amacı güden hile benzeri birtakım hareketleri gerçekleştirme kabiliyetinin mevcut olduğu çeşitli bilimsel çalışmalara konu olmakla birlikte, günümüz anlamına yakın olan hile, yerleşik hayata geçildikten sonra, uygarlığın gelişim sürecine paralel şekilde ortaya çıkan bir kavramdır.⁷⁹ Medeniyetin ilerlemesi ve zenginliğin artmasının sonucu, hakkın ve haksız menfaatlerin elde edilmesinde araç olarak kullanılan şiddet, yerini zamanla hileye bırakmıştır.⁸⁰ Hileli davranışların artması, toplumun yüksek ekonomik gelişmişliğe ulaşması yanında aynı zamanda ekonomik buhran dönemleri ile de yakından bağlantılı kabul edilmektedir.⁸¹ Bununla birlikte geçmişteki öngörülerin aksine tarihin hiçbir döneminde şiddetten hileye kesin ve baskın bir geçiş mümkün olmamıştır. Günümüz ceza kanunlarındaki suçlar içerisinde de şiddet ve hile iç içe yer almaktadır.⁸²

Uygarlık tarihi kadar eski kabul edilen kavramın genel anlamda tanımlanması ise yakın tarihe kadar mümkün olmamış, bu süreçte hile, “yalan” gibi toplulukların kendi kültürlerinin ve inanışlarının öne çıkardığı birtakım kavramların gerisinde kalmıştır.⁸³ Hile kavramının günümüz hukuk sistemi içerisindeki konum ve kapsamına ulaşma sürecinde öncelikle hukuki ve cezai hile birbirinden ayrılmış, sonrasında ise hukuki hile içerisinde ayrılarak cezai hilenin kapsamı içerisinde kalan hırsızlık ve sahtecilik eylem türlerinin sınırlarının somutlaşması gerekmiştir. Zira cezalandırılabilir hile, söz konusu iki suç türünün sınırları arasında dolaşmıştır.⁸⁴

1.4.2. Eski Uygarlıklarda Hile

İlkel uygarlıkların tarihleri hakkında günümüze kadar ulaşabilen yeterli kaynak bulunmaması nedeni ile günümüz anlamında bir hile olgusunun mevcudiyetinden

⁷⁹ **Helvacıoğlu, Ender**, “*Hilesiz Toplum Özlemiyle Hile Tarihi*”, *Bilim ve Gelecek Dergisi*, Sa. 152, 1-12 s., 2016, s. 1 vd.

⁸⁰ **Tosun, Öztekin**, “*Suçların Kanuniliği Prensibi Aleyhindeki Cereyan*”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Sa. 27(1-4), 45-61 s., 1961, s. 55.

⁸¹ **Kanık, Tahir**, “*Dolandırıcılık Cürmü*”, *Adalet Dergisi*, Sa. 54(3-4), 318-339 s., 1963, s. 318.

⁸² “*Ancak, her şeye karşın, hırsızlığın (şiddetin) malvarlığına karşı işlenen suçlarda, geniş düzlemde, başta geldiği muhakkaktır.*”, **Selçuk**, s. 34.

⁸³ **Von Senger**, *Savaş Hileleri Stratejiler* 2. Cilt, s. 55 vd.; **Alexander / Sherwin**, s. 400.

⁸⁴ **Selçuk**, s. 37.

bahsedilebilmesinin de isabetli olmayacağı savunulmaktadır. Mezopotamya, Güney Amerika, Mısır, Hint ve İran uygarlıklarındaki birtakım dinsel inanışların gündelik hayata ve yasaklanan eylemlere karşı öngörülen cezalara etki ettiği ve yaptırımları biçimlendirdiği kabul edilmektedir. Bu toplumların hazırladıkları ilk kanuni metinlerde, hırsızlığın ve zarar suçlarının somut çeşitlerine yer verildiği ve söz konusu eylemlerin karşılığı olarak malın ya da zararın maddi veya dinî değerine oranla ölüm cezasına kadar çıkabilen cezaların düzenleme altına alındığı görülmektedir.⁸⁵

Eski uygarlıklarda hile kavramının henüz ortaya çıkmadığı, somut bir yapıya kavuşmadığı kabul edilse de, söz konusu dönemde düzenleme altına alınan hırsızlık suçu kapsamı içerisine muhatabını aldatmaya yönelik eylemler de dahil edilmiş, bu kapsamda ticari hayat içerisindeki düzen ve dengeyi sağlama gayesi ile satılan malın kalitesinde, belirtilen özelliklerinde, tartımında veya ölçümünde aldatıcı hareketlere başvuranlar cezalandırılmıştır. Benzer şekilde Manu ve Hammurabi Kanunları⁸⁶ içerisinde de; borcunu inkâr etme, herhangi bir alacağı yokken hileye başvurarak alacak talep etme, sahip olmadığı bir taşınmazı kendisinin gibi satma şeklindeki eylemler ve İbraniler içerisinde hile kullanarak bir başkasının malını sahiplenme suç sayılmıştır.⁸⁷ Antik Yunan içerisinde ise hile, zor kullanma yanında seçimlik bir şekilde, başkasının malını ele geçirme şeklindeki özel bir suçun işleniş biçimini oluşturmuştur.⁸⁸

İslamiyet'in kabulü öncesinde eski Türklerde de hileli eylemlerin hırsızlık suçunu oluşturduğu kabul edilmiş ve hile bu kapsam içerisinde kalan diğer eylemlerle birlikte cezalandırılmıştır. Moğol kanunları içerisinde de yalan söylemenin yanında elçi olmadığı hâlde bu sıfatı kullanarak çıkar sağlama, karşılıksız yeme ve içme şeklindeki aldatıcı eylemler yasaklanmış, ölüm cezasına kadar ağırlaşabilen kademeli yaptırımlara tabi tutulmuştur.⁸⁹

⁸⁵ Selçuk, s. 35.

⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz., Kılıç, Yusuf / Erdem, Fatih, "Eski Mezopotamya Hukuku'nda Mesleki Suçlara Verilen Cezalar", Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Sa. 2(7), 1-30 s., 2015, s. 10 vd.

⁸⁷ Roth, Mitchel P., Göze Göz Suç ve Cezanın Küresel Tarihi, (Çev. Barışhan Erdoğan), Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2017, s. 41 vd.; Selçuk, s. 35 vd.

⁸⁸ Selçuk, s. 34.

⁸⁹ Selçuk, s. 43; Tümerkan, Somay, Dolandırıcılık Suçu, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1987, s. 5.

Karşı tarafı çeşitli hileler kullanarak aldatmayı içeren hükümlere birçok uygarlığın kanun ve benzeri düzenlemelerinde rastlanabilmekle birlikte, söz konusu düzenlemeleri yaratan ve uygulayan uygarlıkların hukuk anlayışları, hileli eylemlerin hırsızlık ve zarar verme suçlarından homojen bir şekilde ayrılmasına yetecek düzeye ulaşamamıştır.⁹⁰

1.4.3. Roma Hukukunda Hile

Roma hukuku içerisinde günümüz anlamına yakın nitelikteki hileyi ve bu kapsamın sınırları içerisinde kalan davranışları başlı başına veya diğer çeşitli eylemlerle birlikte karşılayan üç ayrı kavram bulunmaktadır. Bunlar “*dolus*”, “*furtum*” ve “*stellionatus*”dur.⁹¹

Kişilere gerçek duruma vakıf olsalar idi aslında yapmayacakları bir hukuki işlemin, zihinlerinde oluşturulan gerçeğe aykırı ve çarpıtılmış fikirler aracılığı ile, diğer bir ifade ile muhatap kişide yanlış bir kanaat uyandırılarak yaptırılması dolusu ifade etmektedir. Roma hukuku içerisinde dolus kavramına ilişkin en bilinen tanım; zarar verme amacı ile kişinin aldatılmasıdır. Bu kapsamda dolus kavramı; “*birisini kandırmak, aldatmak ve dolandırmak amacı ile yapılan her türlü yanıltıcı hareket ve kurnazlık*” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca günümüzdeki hukuk sistemleri içerisindeki hile tanımlarına paralel şekilde dolusun iki unsuru olduğu; bunların karşı tarafın kasten aldatılması ve menfaat elde etme olduğu, aktif bir hareket ile gerçekleştirilebildiği gibi sessiz kalma şeklindeki pasif bir tutum ile de gerçekleştirilebilmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir.⁹²

Dolus, Roma hukukunda gerçekleştirilen hukuki işlemler yönünden irade sakatlığı nedeni kabul edilmesinin yanında aynı zamanda da Ius Civile ile haksız fiil sayılmaktaydı. Bununla birlikte Ius Civile’de dolusa karşı hiçbir yaptırım öngörülmediği gibi, esaslı hata

⁹⁰ Selçuk, s. 36.

⁹¹ Kanık, s. 318, 319; Önder, s. 363; Sayın Korkmaz, S. Bengi, “Roma Hukuku’nda Hile (Dolus) Kavramı”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 7(2), 425-438 s., 2017, s. 426.

⁹² Umur, Ziya, Roma Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 494; Çelebican, Özcan Karadeniz, Roma Hukuku, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2014, s. 233; Sayın Korkmaz, s. 426, 427; Umur, Ziya, Roma Hukuku Ders Notları, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1999, s. 207; Saban, s. 59, 60.

haricinde gerçekleştirilen hukuki işlem de geçerliliğini korumaktaydı. Dolus, preatorların da etkisi ile ilk defa Cumhuriyet Dönemi içerisinde cezalandırılmış, dolusa maruz kalan kişilere çeşitli hukuki korunma imkânları tanınmıştır.⁹³ Bu yollar; hile def'i, hile davası ve eski hâle getirme imkânıdır. Dolus kavramının kapsamı sonraki dönemlerde iyiniyet kurallarına aykırı bütün eylemleri karşılayacak şekilde genişlemiş, günümüz hilesinden mana olarak uzaklaşmıştır.⁹⁴

Cumhuriyet Döneminde ve Klasik Dönemde taşınmazların hileli yollarla devri, başkasının yazısını taklit etmek, malın hile yolu ile; örneğin kendini vekil olarak tanıtmak suretiyle ele geçirilmesi, göstermelik itibar ile menfaat elde etme ve diğer birçok hile içeren eylem, hırsızlık ve güveni kötüye kullanma ile birlikte furtum suç tipi içerisinde sayılmıştır. Sonrasında ise şiddet eylemleri bu suç tipinin dışına çıkarılarak alanı daraltılmıştır. Diğer bir ifade ile hileli eylemler furtum suç tipi içerisinde kabul edilmiş, ancak bu dönemde bağımsız bir suç tipi şeklinde belirginleşmemiştir.⁹⁵ Furtum kavramı, lafzen hırsızlık suçunu karşılamakla birlikte, hileli davranışların da dahil olduğu, günümüz anlamındaki hırsızlıktan çok daha geniş bir eylem kümesini kapsamına almaktadır.⁹⁶ Bununla birlikte mala karşı işlenen suçların söz konusu dönemde keskin olmayan çizgilerle de olsa şiddet eylemleri ve hile eylemleri şeklinde ayırma tabi tutulduğu görülmektedir.⁹⁷

⁹³ **Yıldırım, Mustafa Fadıl**, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s. 41; **Rado, Türkan**, Roma Hukuku Dersleri: Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2018, s. 155; **Çelebican**, s. 233; **Umur**, Roma Hukuku, s. 495 vd.

⁹⁴ Dolus kavramının kapsamının iyiniyet kuralları çerçevesinde genişlemesi ile birlikte hile de kendi içerisinde kötü niyet içeren ve karşısında tüm hukuki yollara başvurulabilen kötü hile (dolus malus) ve kötü niyetli olmayan, ticari hayat içerisinde veya hırsıza ya da düşmana karşı gerçekleştirilen ve sadece eski hâle getirilebilen iyi hile (dolus bonus) şeklinde, tutarlılık içermeyen bir ayırma tabi tutulmuştur., **Di Marzo, Salvatore**, Roma Hukuku, (Çev. Ziya Umur), İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1959, s. 93; **Yıldırım**, s. 42 vd.; **Sayın Korkmaz**, s. 428, 429, 430 vd.; **Çelebican**, s. 233, 234; Etimolojik anlamı hileyi ifade eden dolus, sonraki süreçlerde iradi hareket yani kast anlamını taşıyacak şekilde de kullanılmıştır., **Zilelioğlu, Hilâl**, "Roma Hukukundaki Sorumluluk Ölçütlerine Genel Bir Bakış", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 39(1), 241-264 s., 1987, s. 245 vd.

⁹⁵ "Furtum bir malın, veya kullanılmasının veya zilyetliğinin hileli bir şekilde ve kazanç gayesiyle elde edilmesidir (...) Objektif unsur contreeatio, yani malın hileli olarak ele alınması, sübjektif unsur ise bunun malikin rızası hilâfına, kasden yapılmasıdır.", **Rado, Türkan**, "Gaius'a Göre Klasik Roma Hukukunda Furtum Suçu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 18(1-2), 479-519 s., 1952, s. 483, 502.

⁹⁶ **Kanık**, s. 318 vd.

⁹⁷ **Delogu, Tullio**, "Suç Genel Teorisinde 'Alet'", (Çev. Doğan Soyaslan), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 41(1), 49-75 s., 1990, s. 52.

İmparatorluk Dönemi içerisinde ortaya çıkan ve dolandırıcılık ve diğer hile suçlarını karşılayan bir diğer kavram da kullanıldığı dönemde özel hukuk ve ceza hukuku alanları arasında kalan *stellionatus*'dur. Aynı dönemde para ve vasiyetnamelerdeki sahteciliklerin de cezalandırılmaya başlanması sahtecilik ve malvarlığına karşı hile ile gerçekleştirilen diğer suçların ortaya çıkmasına ve biçimlenmesine neden olmuştur. Böylece yeni sahtecilik türleri ortaya çıkarak sahtecilik kavramının sınırları çizilmiştir. Bu kavram dışındaki kalan hileli eylemler ise *stellionatus* olarak adlandırılmış ve kavram özellikle ustaca işlenen dolandırıcılık suçları için kullanılmıştır. Söz konusu gelişmeler, para ile cezalandırılan ve ancak diğer ağırlaştırıcı sebeplerin de mevcudiyeti hâlinde kamusal bir suç olarak kabul edilen hukuki hilenin cezai hileye evrilmesine zemin hazırlamıştır. *Stellionatus* kavramı, hile ve zarar öğelerini bir arada bulundurarak sahtecilik suçlarından ayrı bir kavram hâlini alsa da sahtecilik ile arasındaki fark bu dönemde de belirsizliğini korumuş, iki kavram hile davalarının temelini iç içe oluşturmuştur.⁹⁸

1.4.4. Çin'de Hile

Hile, insanlık tarihinin en eski medeniyetlerinden biri olan Çin uygarlığı içerisinde, özellikle Antik ve İmparatorluk dönemlerinde savaş ve devlet/hanedan yönetiminde kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uygarlık tarihi boyunca en ünlü hile ustalarına ev sahipliği yapması, düşünürleri tarafından hileye sanat değeri biçilmesi ve hile üzerine “Savaş Sanatı” ve “36 Strategem (36 Savaş Hilesi, 36 Strateji Hilesi)⁹⁹” gibi metinler ve diğer çeşitli kataloglar hazırlanması nedeniyle, Çin uygarlığının hile kavramının ortaya çıkmasına ve gelişmesinde öncülük ettiği dahi ileri sürülmektedir.¹⁰⁰ Buna karşın, eski çağlardan bu yana hilenin Çin'de kabul edilen anlamı, Batıdakinden farklı olmuştur. Harro von

⁹⁸ Kavramların sınırlarının belirsiz kaldığı hususunda görüş birliği bulunmakla birlikte, *stellionatus* kavramına yönelik olarak verilen; satılan bir malın tekrar satılması, taşınmazın özelliklerinin abartılarak satılması ve bu gibi örnekler kavramın günümüz anlamındaki hileye daha çok yaklaştığını göstermektedir., **Selçuk**, s. 36 vd.

⁹⁹ Hile çeşitlerinin otuz altı temel hile tipi altında kategorize edildiği, kökeni milattan önce dört yüzlü yıllara dayanan metin., **Von Senger, Harro**, Savaş Hileleri Stratejiler 1. Cilt, (Çev. Mekin Özbalta), Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2000, s. 24.

¹⁰⁰ **Helvacıoğlu**, s. 2.

Senger'in “*Savaş Hileleri Strategemler*” adlı kitabının ikinci cildinde de belirttiği üzere¹⁰¹;

“...Çin başka türden bir bilgeliğe sahiptir. Çin'e özgü bilgelik, üstelik Batı'ya özgü bilgeliğe çok daha kapsayıcıdır. Bu, 'bilgelik' sözcüğünü ifade eden Çince ideogramda bile görülür. Bu ideogram, 'bilgelik'le birlikte ve aynı zamanda, 'hile'yi de simgeler. Öyle ki hile, Orta çağda azizlerin başlarının çevresindeki hale gibi, bu kez 'bilgelik'in çevresindeki hale olarak parıldar. Bilge kişi, Çin'de, gerektiğinde hileye başvurabilir, hatta kendi yaptığı hileye hayran bile kalabilir. Oysa Hıristiyan Batı'da durum tamamen başkadır. Burada hile şeytan işi sayılıp kınanır, ona lanet okunur (...) Batılarda hile kriminal bir olaya dönüştürülür ve bilgeliğe tüm bağı kökünden kesilir. Bu yüzden biz hileyi suç ve ceza hukukuna havale eder ve özellikle savaşta komutana yasaklarız. Maalesef Batılı bilgeler onun önünde gözlerini kaparlar. Batılının tını ve düşüncesi hile yönünden boştur, nasipsizdir. Bunun bir sonucu olarak, bizim bilgeliğimiz Çinlilerin bilgeliği karşısında 'hileye karşı kör' bir bilgeliştir. Hilelerdeki ayrıntı zenginliği konusundaki cahilliğimiz içinde, biz, onları yalan ve aldatma ile özdeş sayarız. Onları 'dolap çevirme', 'taktik' veya 'sinizm' vd. olarak küçümsemek suretiyle, rötuşlayıp gerçek hallerinden çıkarırız...”

Hile, karşı tarafın aldatılması, kurnazlık veya yalandan ziyade, olağandışılığı (qi veya batı dilinde “*strategem*”); normal, olağan olan durumun tersi, sürpriz, bilgi, bilgelik) ifade etmek için kullanılmış¹⁰², devam eden süreçte kavramı konu alan eserlerin batı dillerine çevrilmesi ve yorumlanması ile birlikte felsefi anlamı ve ağırlığı kapsam dışı bırakılarak günümüzdeki hile kavramına yakın bir şekilde hesap veya plan yapmak, savaşta, politika içerisinde ya da özel hayatta fesada, entrikaya başvurmak şeklindeki negatif anlamını kazanmıştır.¹⁰³

Bir kişinin strategeme (36 Strategem metni içerisindeki aldatma strategemlerine) başvurması nedeni ile ayıplanması veya ilahi anlamda karşılığını bulacağı düşüncesi Çin kültürüne yabancı kalmaktaydı. Zira felsefi anlamı ağır basan kavramın, hangi niyetle gerçekleştirildiğine önem verilmekte, strategemlerin iyi niyetlerin gerçekleştirilmesinde araç olarak kullanılabilmesi gibi, kişinin bu eylemlere karşı tarafı aldatmaya ve gafil avlamaya yönelik kötü emelleri için başvurabileceği de kabul edilmekteydi. Bu nedenle

¹⁰¹ Von Senger, Savaş Hileleri Strategemler 2. Cilt, s. 69.

¹⁰² Von Senger, Savaş Hileleri Strategemler 2. Cilt, s. 47, 48.

¹⁰³ Strategem kavramı Çin'de hâlen hile teriminin kötü ününden bağımsız olarak eski anlamına yakın, tarafsız bir anlamda kullanılmaktadır. Buna ek olarak tüm strategemlerin aldatma içermediği, sadece belirli bir bölümünün (aldatma-strategemleri, 1. ve 2. temel kategoriler) hile anlamını karşıladığı kabul edilmektedir., Von Senger, Savaş Hileleri Strategemler 1. Cilt, s. 22, 23; Von Senger, Savaş Hileleri Strategemler 2. Cilt, s. 53 vd.

strategemlerin sadece kötü niyetlere alet edilmesi hâli, diğer bir ifade ile günümüz anlamındaki hileye yakın hâli, en ağır cezai yaptırımlara tabi tutulmuştur.¹⁰⁴

1.4.5. Avrupa Hukuk Sistemlerinde Hile

Orta çağ ceza hukuku içerisinde, 10. yüzyıla kadar Roma hukukundaki hile anlayışı etkisini devam ettirmiştir. 15. yüzyıla dek egemen olan Kanonik hukukta ise dine ve kutsal nesnelere yönelik suçlara ağırlık verilmekle birlikte, ölçü ve tartı aletlerinde hile yapma ve diğer benzer hileli eylemlerin de cezalandırıldığı, ancak bu tür suçların hırsızlık suçları altında kategorize edildiği görülmektedir.¹⁰⁵

Cermen hukukunda hile ile işlenen ve karşılığında yaptırım olarak ölüm ve benzeri ağır cezalar öngörülen suç tanımları bulunmakla birlikte, bu tanımlamalar varsayımlara dayanan birtakım soyut tariflerin ötesine geçememiştir. Constitutio Criminalis Carolina içerisinde de hileli suçlara somut bir şekilde yer verilmemiş, günümüz modern ceza hukuku kapsamındaki hile kavramının temelleri ancak 18. yüzyıl içerisinde atılabilmektedir.¹⁰⁶

Ekonomisini ticaret ve sanayiden ziyade ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu Cermen toplumu içerisinde, sözleşmesel ilişkilerden doğan hileli eylemler ve yaptırımlarındaki gelişim de sınırlı olmuştur. İlerleyen dönemlerde ticaret ve sanayi alanındaki gelişmeler ile birlikte toplumdaki ihtiyaç üzerine Roma hukuku ve kavramları tekrar canlanmış, ancak bu dönemde de hileli eylemler geniş anlamda sahtecilik suçunun içerisinde kabul edilerek, bağımsız birer suç mertebesine ulaşamamıştır.¹⁰⁷

Orta çağ İtalyan hukuku içerisinde de birçok hileli eylem sahtecilik suçu içerisinde tutularak bu suç içerisindeki diğer eylemler ile karıştırılmıştır.¹⁰⁸ 1819 tarihli Sicilya

¹⁰⁴ Von Senger, Savaş Hileleri Strategemler 1. Cilt, s. 71.

¹⁰⁵ Selçuk, s. 39.

¹⁰⁶ Kanık, s. 319; Ozansü, Mehmet Cemil, Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 350 vd.; Önder, s. 363.

¹⁰⁷ Selçuk, s. 40; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 436.

¹⁰⁸ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 436.

Kanunu'nda da hilenin düzenlendiği madde içerisinde diğer çeşitli suçlara da yer verilmiş, 1853 tarihli Toskana Kanunu'nda ise hilenin bazı çeşitleri hırsızlık kapsamında cezalandırılmıştır. Hile türlerinin bir arada, diğer suçlardan bağımsız şekilde düzenlenmesi ile birlikte hile ve sania kavramlarının gelişimi 1859 tarihli Piemonte-Sordo Kanunu ile mümkün olmuştur. Nihayet 1899 tarihli Zanardelli Kanunu ile birlikte hileli eylemlere yönelik kazuistik düzenlemeler terk edilmiş, ayrıca o dönemde uygulamada sıkıntılara yol açan cezai hile-hukuki hile tanımlamaları düzenleme dışında bırakılmıştır.¹⁰⁹

Fransız hukukunda ise hileli eylemler, malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında uygulamada en sık karşılaşılan hırsızlık suçu içerisinde kabul edilmiş ve karşı tarafa zarar verilerek hileli yollarla bir şeyin ele geçirilmesi hâli hırsızlık tanımı içerisinde kalmıştır. Hileli eylemlerin muğlak bir biçimde hırsızlık ve sahtecilik suçları arasında konumlandırılması durumu 18. yüzyıla kadar devam etmiştir.¹¹⁰ 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nda hukuki-cezai hile ayırımına yer verilmesinin yanında, hileli eylemler sahtekârlık kavramı dışına çıkarılarak dolandırıcılık başlığı altında bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir.¹¹¹

1.4.6. İslam Hukukunda Hile

İslam hukuku içerisinde gizlice (küçük hırsızlık) veya zorla (büyük hırsızlık) işlenmesine göre ayırma tabi tutulan hırsızlık suçu, ayrıntılı bir şekilde tanımlanarak niteliğine göre had cezası (malın iadesi-tazmini ve uzuv kesilmesi) veya tazir cezası (uzuv kesme veya idam) ile cezalandırılmıştır.¹¹²

Öğretide hileli davranışların bazılarının belirli durumlarda hırsızlık suçu kapsamına alındığı ve söz konusu eylemlerin birbirine karıştırıldığı görüşü yanında¹¹³, hırsızlık suçunun yukarıda aktarılan tanımlamaya paralel şekilde yağma suçunu kapsamına alsa

¹⁰⁹ Selçuk, s. 47, 48.

¹¹⁰ Selçuk, s. 40, 41.

¹¹¹ Tümerkan, s. 3; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 15, 16.

¹¹² Akbulut, İlhan, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 52(1), 167-181 s., 2003, s. 176, 177.

¹¹³ Tümerkan, s. 3, 4.

da, sınırlarının belirli olduğu, hileli davranışları kapsamadığı düşüncesi de savunulmaktadır.¹¹⁴ Bununla birlikte İslam hukukunda genel anlamda hileli eylemlere ve cezalarına yönelik somut ve yerleşik bir düzenleme (haddi şer'i) bulunmadığı ve dolayısıyla sarih bir hile kavramının oluşturulamadığı noktasında görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Bu kapsamda dolandırıcılık benzeri davranışların, hileli iflasın ve diğer çeşitli hileli eylemlerin önceden belirli herhangi bir suç tipine girmeyen suçlar içerisinde kaldığı ve yaptırımları noktasında yargıca geniş takdir yetkisinin tanındığı belirtilmektedir.¹¹⁵

Hile kavramının ve hileli suçların İslam hukuku içerisinde gelişememe nedenlerinin başında sözleşme özgürlüğünün¹¹⁶ ilke olarak benimsenmemesi, dolayısıyla bu yöndeki ihlallere karşı korunma yollarına da ihtiyaç duyulmaması gelmektedir. Bunun yanında, cezai düzenlemelerin kazuistik bir şekilde ilerlemesi, sistemleştirilememesi ve suçta ve cezada kanunilik ilkesinin sağlanamamasının da etkili olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁷

1.4.7. Osmanlı Hukukunda Hile

Aslen İslam hukuk kurallarına (fıkıh) dayanan Osmanlı hukukunda, hile kavramı ve hileli eylemleri içeren bağımsız yasal düzenlemelere rastlanmamaktadır.¹¹⁸ İslam hukukunda olduğu gibi Osmanlı hukuku içerisinde de odak noktası yağma ve hırsızlık suçları olmuştur.¹¹⁹ Hileli suçlara ilişkin ilk düzenlemeler imparatorluğun dağılma sürecinde, 19. yüzyıl içerisinde hayata geçirilmiştir.

Tanzimat Dönemi içerisinde 1840 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu içerisindeki birtakım eksikliklerin giderilmesi amacıyla yayımlanan 1851 tarihli Kanun-i Cedid ile birlikte, hileli suçlar olarak tabir edilen kalpazanlık ve sahtekârlık gibi suç tipleri kanuna

¹¹⁴ Selçuk, s. 42.

¹¹⁵ Yavuz, s. 345; Selçuk, s. 42.

¹¹⁶ İslam hukukunda hilenin, kapsamı ve şartları belirgin olmamakla birlikte sözleşme yapma yönündeki iradeyi etkileyen bir hâl görünümüne de sahip olduğu, bu anlamda muhatabına sözleşmenin ortadan kaldırılması hakkı sağladığı ifade edilmektedir., Yıldırım, s. 45 vd.

¹¹⁷ Selçuk, s. 42.

¹¹⁸ Kanık, s. 319, 320; Yurtseven, Yılmaz, "Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 9(3-4), 265-292 s., 2001, s. 76 vd.

¹¹⁹ Selçuk, s. 43.

eklenmiştir.¹²⁰ 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun çevirisi olan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu içerisinde ise dolandırıcılık ve iflas suçları, Fransız Ceza Kanunu'ndaki düzenlemeden daha genel bir şekilde ele alınmış¹²¹, ayrıca hile ile birlikte yakın anlamda kullanılan desise ve fesat kavramlarına, diğer birçok suç içerisinde yer verilmiştir.¹²²

1.4.8. Cumhuriyet Dönemi Türk Hukukunda Hile

20. yüzyılın ikinci çeyreğine gelindiğinde, başta 1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe giren ve İtalyan ceza hukuku öğretisi ve kanunlarına dayanan E-TCK ile birlikte 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren ve İsviçre Borçlar Kanunu (İBK)'ndan esinlenilerek hazırlanan 818 sayılı Borçlar Kanunu (E-BK) olmak üzere¹²³, aynı tarihlerde yürürlüğe giren birçok kanun içerisinde hile kavramını barındıran hükümlere, tanım yapılmamakla birlikte geniş bir şekilde yer verilmiş, böylece kavramın hem öğretisi hem de uygulama yönünden modern Türk hukuk sistemi içerisindeki gelişimine zemin hazırlanmıştır.

Hile kavramını içeren düzenlemelerin sayısı, mülga olan kanunların yerine gelen, yeni yürürlüğe giren veya değişikliğe uğrayan kanunlar ile birlikte artmaya devam etmektedir. Bir sonraki başlıkta da değinildiği üzere, Türk hukuk sistemi içerisinde hile kavramını içeren eski ve yeni tarihli, genel ve özel nitelikli, hürriyeti kısıtlayıcı yaptırım içeren ve içermeyen şeklindeki kriterlere göre ayrıma tabi tutulabilen düzenlemelere sahip birçok mevzuat bulunmaktadır.

¹²⁰ Kalpazanlık ve sahtekârlık suçları kanununun 12. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca 14. maddede öşür vermemek için tarladan elde edilen ürünün gizlenmesi ve 19. maddede esnafın müşterisine karşı gerçekleştirdiği birtakım aldatıcı davranışlar cezalandırılmıştır., **Gökçen, Ahmet**, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Danışman: Köksal Bayraktar, İstanbul, 1987, s. 33 vd., 153 vd.

¹²¹ **Tümerkan**, s. 4; **Yavuz**, s. 345; **Selçuk**, s. 50; Dolandırıcılık ve iflas suçları 231-333. maddeler arasında düzenlenmiştir., **Gökçen**, s. 37 vd., 231.

¹²² **Öner, Senem**, Çeviri Yoluyla Kanun Yapmak: 1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nun 1810 Tarihli Ceza Kanunu'ndan Çevrilmesi, (1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu Çeviriyazısı Bölümü), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Danışman: Ayşe Banu Karadağ, İstanbul, 2013, s. 144-163.

¹²³ E-TCK: m. 130, 132, 179, 193, 202, 291, 294, 358, 362, 366, 367, 384, 401, 414, 416, 429, 430, 436, 503; E-BK: m. 28, 31, 99, 123, 154, 190, 196, 200, 230, 243, 505, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

1.5. HİLE KAVRAMININ MER'İ MEVZUATTAKİ BAZI ÖRNEKLERİ

Hile kavramı, TBK'de irade bozuklukları başlığı altında aldatma (TBK m. 36, m. 39, m. 144, m. 280) ve kumar ve bahis başlığı altında hile (TBK m. 605) şeklinde, TCK'de ise çeşitli suçların basit ve nitelikli hâllerinin bir unsuru veya suça etki eden nedeni olarak; hile (TCK m. 103, m. 104, m. 109, m. 227, m. 236, m. 290, m. 322, m. 326, m. 332), hileli davranış (TCK m. 157, m. 235, m. 247, m. 250), hileli tasarruf (TCK m. 161) veya hileli yol (TCK m. 237) şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Bununla birlikte hile kavramı sadece bahsi geçen iki kanun ile sınırlı kalmamakta, özel hukuk ve ceza hukuku dahilinde daha birçok kanun, yönetmelik ve tüzükte de kendisine yer bulmaktadır.

Hile kavramının kullanıldığı hürriyeti kısıtlayıcı ceza içermeyen hükümlerin bulunduğu kanunlar; Türk Ticaret Kanunu¹²⁴, Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹²⁵, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun¹²⁶, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu¹²⁷, Elektrik Piyasası Kanunu¹²⁸, Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu¹²⁹, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun¹³⁰, Sayıştay Kanunu¹³¹, Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin

¹²⁴ TTK m. 207/1; "...bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde **hilenin veya dolanın** varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse..."; TTK m. 222/1; "Yönetim şirket sözleşmesiyle bir ortağa verilmişse, bu ortak, diğer ortaklar itiraz etseler ve karşı çıksalar bile, **hileye** dayalı olmamak şartıyla, şirketin yönetimi için gereken işlemleri yapabilir."; TTK m. 356, m. 380; TTK m. 549/1; "...belgelerin, izahnamelerin, taahhütlerin, beyanların ve garantilerin yanlış, **hileli**, sahte, gerçeğe aykırı olması..."; TTK m. 646/2; "**Hile** veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu, vade geldiğinde, senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılana kişiye ödemedede bulunmakla borcundan kurtulur."; TTK m. 710/3; "**Hile** veya ağır bir kusuru bulunmadıkça poliçeyi vadesinde ödeyen kişi borcundan kurtulur..."; TTK m. 1311/1; "Kurtaran, kurtarma faaliyetini kendi kusuruyla zorunlu kılmış veya daha da güçleştirmiş yahut **hileli davranış sayılan ya da dürüstlüğe sığmayan diğer hareketlerde bulunmuş ise...**".

¹²⁵ HMK m. 375/1-h; "Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden **hileli bir davranışta** bulunmuş olması."; m. 376/1; "Davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı **hile** yapmaları nedeniyle hükmün iptalini isteyebilirler."; m. 377/1-c.

¹²⁶ TKHK m. 12/3, 16/2.

¹²⁷ YUKK m. 7/1-a; "...belgeleri veya izinleri **hileli** yollarla edindiği..."; m. 86/1-a; "Sahte belge kullanma, **hile**, aldatma yoluyla veya beyan etmediği gerçeklerle statü verilmesine neden olan...".

¹²⁸ EPK m. 16/1-g; "...talep ve işlemlerde kanuna karşı **hile** veya gerçek dışı beyanda bulunulduğunun tespiti hâlinde lisans iptal edilir."

¹²⁹ STİSK m. 78/1-b; "...yapılacak seçimlerle ilgili oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne **hile** karıştıranlar...".

¹³⁰ RTKYHHK m. 32/1-7; "...gerekli şartlara uygunluğunu **hile** ile elde ettiği tespit edilen kuruluşun yayın lisansı iptal edilir...".

¹³¹ SK (6085) m. 57/1-c; "...hükmün esasını etkileyen belgelerde **hile ve sahtekârlığın** ortaya çıkmış olması."

Düzenlenmesi Hakkında Kanun¹³², Spor Müsabakalarına Dayalı Sabit İhtimalli ve Müşterek Bahis Oyunlarının Özel Hukuk Tüzel Kişilerine Yaptırılması Hakkında Kanun¹³³, Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası ve Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹³⁴, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu¹³⁵, Petrol Piyasası Kanunu¹³⁶, Kamu İhale Kanunu¹³⁷, Gümrük Kanunu¹³⁸, Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun¹³⁹, Türk Sivil Havacılık Kanunu¹⁴⁰, Karayolları Trafik Kanunu¹⁴¹, İdari Yargılama Usulü Kanunu¹⁴², Amme Alacakların Tahsil Usulü Hakkında Kanun¹⁴³, At Yarışları Hakkında Kanun¹⁴⁴ ve Ticarete Tağşişin Men'i ve İhracatın Murakabesi ve Korunması Hakkında Kanun¹⁴⁵ da dahil olmak üzere yirmi iki tanedir.

TCK yanında hile kavramının kullanıldığı, hürriyeti kısıtlayıcı ceza barındıran hükümlerin bulunduğu kanunlar ise; Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu¹⁴⁶,

¹³² SMYATDBDMDTHK m. 13/1-ı; “Ölçü ve tartı aletlerinin **hileli** bir şekilde kullanılması ya da **hileli olarak** karışık veya standartlara aykırı mal satılması...”.

¹³³ SMDSİMBOÖHTKYHK m. 10/1-a; “...**Hile**, vaat, tehdit, nüfuz kullanma, çıkar sağlama, anlaşma, irtikap, rüşvet suretiyle veya başka yollarla ihaleye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek.”, m. 22/1-a; m. 22/11-c; “...işin yapılması veya teslimi sırasında **hileli malzeme, araç veya usuller kullanmak.**”.

¹³⁴ SPGPEPKDYDK m. 17/ç; “...talep veya işlemlerde, kanuna karşı **hile** veya yalan beyanda bulunulduğunun tespiti hâlinde...”.

¹³⁵ BBOBK m. 93/c; “...ölçü ve tartı aletlerini **hileli bir şekilde kullananlara** ve **hileli**, karışık veya standartlara aykırı ve kalitesiz mal imal edip, satanlara...”.

¹³⁶ PPK m. 8/b; “Tağşiş ve/veya **hile amacıyla** akaryakıt katılabilecek ürünlerin akaryakıt katılmaması ve istasyonunda bulundurmaması...”; m.20/e; “...talep veya işlemlerde, kanuna karşı **hile** veya yalan beyanda bulunulduğunun tespiti hâlinde...”.

¹³⁷ KİK m. 17/a; “...**Hile**, vaat, tehdit, nüfuz kullanma, çıkar sağlama, anlaşma, irtikap, rüşvet suretiyle veya başka yollarla ihaleye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek.”.

¹³⁸ GK m. 193/A/a; “...İlgili kişinin **hileli bir davranış** veya ihmalinin olmaması...”.

¹³⁹ RKKHK m. 13/c, “...yanlış ve eksikliğin ilgili teşebbüsün **hilesi** veya kastı ile gerçekleşmesi halinde karar hiç alınmamış sayılır.”.

¹⁴⁰ TSHK m. 128/4; “...belirtilen sürelerle uyulmaması halinde, **hileli davranması** hali hariç, taşıyıcı aleyhine dava açılmaz.”.

¹⁴¹ KTK m. 41/3; “...aranan şartlardan herhangi biri mevcut olmadan veya **hileli yollarla** temin edilmiş olduğunun anlaşılması hâlinde...”.

¹⁴² İYUK m. 53/1-e; “...Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir **hile kullanmış olması**”.

¹⁴³ AATUHK m. 13/1; “...Borçlu kaçmışsa veya kaçması, mallarını kaçırmaması ve **hileli yollara saptması** ihtimalleri varsa...”.

¹⁴⁴ AYHK m. 4/1; “... Yarış dürüstlüğüne aykırı olarak **hileli davranışlarda** bulunanlara...”.

¹⁴⁵ TTMİMKHK m. 1/1; “...dahili ve harici ticaret menfaatlarını korumak ve ticaret malları üzerinde tağşiş ve **hilelere** mani olmak üzere...”.

¹⁴⁶ SKSFL m. 47/10; “...yapılan seçimler ve oylamalar ile oyların sayım ve dökümüne **hile** karıştıranlar ...”.

Nükleer Düzenleme Kanunu¹⁴⁷, Sermaye Piyasası Kanunu¹⁴⁸, Sigortacılık Kanunu¹⁴⁹, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu¹⁵⁰, Dernekler Kanunu¹⁵¹, “213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun”¹⁵², Kadastro Kanunu¹⁵³, Siyasi Partiler Kanunu¹⁵⁴, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun¹⁵⁵, Vergi Usul Kanunu¹⁵⁶, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu¹⁵⁷, İcra ve İflas

¹⁴⁷ NDK m. 24/1-c; “Nükleer madde, radyoaktif kaynak ve radyoaktif atıkları; cebir, tehdit, **hile** veyahut hukuka aykırı başka bir davranış ile elde eden...”.

¹⁴⁸ SPK (6362) m. 112/2-c; “Kayıtlarda her türlü **muhasabe hilesi** yapanlar...”.

¹⁴⁹ SK (5684) m. 4/3-8; “Sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri; (...) hata, **hile** ve usulsüzlüklerin tespiti ve önlenmesi amacıyla iç denetim ve risk yönetimini kapsayacak şekilde etkin bir iç kontrol sistemi kurmak zorundadır.”; m. 35/4; “...kuruluşu aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak **her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmişse...**”.

¹⁵⁰ KMK m. 3/4; “...eşyayı, **hile** ile yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapan kişi ...”.

¹⁵¹ DK m. 32/e; “...yapılan seçimler ve oylamalar ile oyların sayım ve dökümüne **hile karıştıranlar...**”.

¹⁵² ...DYHK m. 38/a; “...oyunlarda **hileye başvurulması...**”, m. 38/b; “...talih oyunları ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun **hile yapanlar...**”.

¹⁵³ KK, Yalan beyan, **hile ve desise** başlıklı m. 43; “...bir kimse sahibi olmadığı bir taşınmaz malı **hile** ile veya kendisine ait olmayan kayıt ve belgeler kullanarak, kendisi veya başkası adına kaydettirirse...”.

¹⁵⁴ SPK (2820), Oylamaya **hile karıştırılması** başlıklı m. 112; “...oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne **hile karıştıranlar...**”.

¹⁵⁵ STHSKHK m. 133; “**Hileli faaliyetlerle** veya herhangi bir şekil ve surette cebir veya şiddet kullanarak veya tehdit ederek, bu Kanunda yazılı kurulların toplanmalarına veya görevlerinin ifasına mani olanlar...”; m. 161; “...Bu fiil ve hareketler, cebir veya şiddet veya **hileyle** işlendiği takdirde hükmedilecek ceza bir misli artırılarak...”; m. 162; “...Bu filler cebir veya şiddet veya tehdit veya **hile** ile veya içlerinden biri silahlı olan birden fazla kimseler tarafından...”; m. 164; “...gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi **hileli bir hareket ile** sandığa oy atar veya attırır ise...”.

¹⁵⁶ VUK m. 359/a; “...Defter ve kayıtlarda hesap ve **muhasabe hileleri** yapanlar...”; Geçici m. 6/1; “...vergi cezalarına ve **hileli vergi suçlarına** mütaalik hükümleriyle bu kanunun hükümlerinden hangisi mükellefin veya suçu işliyen kimsenin lehine ise...”.

¹⁵⁷ FSEK m. 81/11; “Yetkisi olmadığı hâlde, **hileli davranışlarla** bandrol temin eden kişi...”.

Kanunu¹⁵⁸, Askeri Ceza Kanunu¹⁵⁹, Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu¹⁶⁰ ve Devlet İhale Kanunu¹⁶¹ olmak üzere toplam on altı tanedir.

Kanunlar, hile kavramını ilgileri kapsamında farklı açılardan ele almakla birlikte düzenlemeler bir bütün olarak incelendiğinde, hepsinin de hileyi muhataba karşı kasıtlı şekilde gerçekleştirilen bir davranış olarak esas aldığı ve hileli davranışları gerçekleştiren kişilerin cezai ve/veya hukuki açıdan mutlaka yaptırıma tabi tutulduğu görülmektedir.¹⁶²

1.6. USUL HİLESİ

1.6.1. Genel Olarak

Bir hukuk davasında veya idari davada, uyuşmazlık taraflarından birinin, hâkimi yanıltması ve kendi yararına davanın karşı tarafını maddi anlamda zarara uğratabilecek şekilde bir karar alınmasını sağlaması hâlinde usul hilesinin (yargılama, usul, muhakeme veya yargı dolandırıcılığı) varlığından söz edilmektedir. Tarafların hâkimi, resmî belgede sahtecilik (TCK m. 204), yalan tanıklık (TCK m. 272), yalan yere yemin (TCK m. 275), gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık (TCK m. 276) gibi yöntemlere başvurarak

¹⁵⁸ İİK m. 177/1; “...alacaklıların haklarını ihlal eden **hileli muamelelerde** bulunur veya bunlara teşebbüs eder...”; m. 257/2; “...alacaklının haklarını ihlâl eden **hileli işlemlerde** bulunursa...”; **Hileli iflas halleri** başlıklı m. 311/1; “...alacaklılarını zarara sokmak kasdiyle ve hususiyle aşağıdaki suretlerle **hileli muamelelerde** bulunan kimse hileli müflis sayılır...”; Hileli müflis başlıklı m. 312; “Hileli müflis itibarının yerine gelmesini Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun memnu hakların iadesine dair fâsılındaki hükümlere göre elde edebilir.”, m. 316; m. 334; “Konkordato mühleti elde etmek veya konkordato veya sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma projesini tasdik ettirmek için **hileli tutum ve davranışlarıyla**...”.

¹⁵⁹ ACK, Askerlikten kurtulmak için **hile** yapanlar başlıklı m. 81/1; “...her ne suretle olursa olsun **hile ve desise** yapanlarla kut'aya veya bir müesseseye intisab ettikten sonra kendisinin yapmağa mecbur olduğu hizmetten büsbütün veya kısmen kurtulmak kasdile **hile** yapanlar on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.”.

¹⁶⁰ KİSK m. 25/a; “...**Hile**, vaat, tehdit, nüfuz kullanma, çıkar sağlama, anlaşma, irtikap, rüşvet suretiyle veya başka yollarla sözleşmeye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek.”, m. 25/c; “...işin yapılması veya teslimi sırasında **hileli malzeme, araç veya usuller kullanmak**, fen ve sanat kurallarına aykırı, eksik, hatalı veya kusurlu imalat yapmak.”.

¹⁶¹ DİK m. 83/a; “...**Hile, desise, vaat, tehdit, nüfuz kullanma ve çıkar sağlama** suretiyle veya başka yollarla ihaleye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek”, m. 83/c; “...işin yapılması veya teslimi sırasında **hileli malzeme, araç veya usuller kullanmak**...”; Hileli inşaat ve onarım başlıklı m. 87/1; “Gayrimenkullerin yapım ve onarımlarında kesin kabul tarihinden itibaren 5 yıl içinde **malzemenin hileli olmasından** (...) ortaya çıkan zarar ve ziyan...”.

¹⁶² **Topçuoğlu, Hamide**, Kanuna Karşı Hile (Kanundan Kaçınma Yolları), İzmit Selüloz Basımevi, Kocaeli, 1950, s. 21, 22.

hataya düşürmesi durumunda ise, söz konusu eylemlerin TCK kapsamında suç teşkil etmesi nedeni ile kişiler ilgili hükümler uyarınca cezalandırılacaktır. Bu anlamda usul hilesinin asıl olarak; adliyeye karşı işlenen suçlar veya TCK'deki diğer suçların kapsamına girmeyen eylemlerle hâkimin aldatılması yoluyla kendi yararına ve karşı tarafın zararına olan kararın aldırılması olduğu ifade edilmektedir.¹⁶³

1.6.2. Usul Hilesinin Ceza Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi

Usul hilesinin ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin gerekli olup olmadığı, düzenlenmesi hâlinde dolandırıcılık hükümleri veya adliyeye karşı suçlar kapsamındaki hükümlerin hangisi içerisinde yer alması gerektiği noktasında öğretide görüş birliği bulunmamaktadır.¹⁶⁴ Söz konusu hileleri cezai yaptırıma bağlayan sarıh bir hüküm bulunmaması nedeni ile usul hilelerinin dolandırıcılık suçu hükümleri kapsamında cezalandırılması gerektiği ileri sürülen görüşler arasındadır. Bu görüşe göre hilenin adli makamlara yöneltildiği durumlarda, tehlikeliliği de artmaktadır. Böyle bir davranış cezasız bırakılmamalıdır. Aldatılan kişinin hâkim olmasının sonuç bakımından etkisi bulunmamaktadır, zarar gören ve mağdurun aynı kişi olması gerekmektedir. Nitekim verilen yargı kararının yürütülmesi ile birlikte başka bir kişinin malvarlığı değerinde eksilme meydana gelerek dolandırıcılık suçunun unsurları daha ağır bir biçimde oluşmuş olacaktır.¹⁶⁵

Karşı görüşe göre ise, usul hilesi sonucunda elde edilen yargı kararının gerçek mağdurunun karar nedeni ile malvarlığı zarara uğrayan kişi değil, esasen hâkim olduğu

¹⁶³ **Erem, Faruk / Toroslu Nevzat**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Savaş Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 1987, s. 602; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 532, 533; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 664, 665; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 52; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 710; **Yalkut**, s. 239; **Taneri / Kamışlı**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 317, 318; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 885, 886; **Ekici Şahin**, s. 505; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 395; **Önder**, s. 390; **Korkmaz, Fulya**, Dolandırıcılık Suçu, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 41.

¹⁶⁴ **Erem / Toroslu**, s. 602; Usul hilesi, 1930 İtalyan Ceza Kanunu (Rocco) içerisinde özel bir suç şeklinde yer almaktaydı., **Tümerkan**, s. 50, 51; **Önder**, s. 390, 391.

¹⁶⁵ **Selçuk**, s. 80, 81; **Yalkut**, s. 240; **Erem / Toroslu**, s. 602; Eker Kazancı ve Zeyrek usul hilesini, yargılamanın karşı tarafının aldatılması (geniş anlamda usul hilesi) ve hâkimin aldatılması (dar anlamda usul hilesi) olarak ikiye ayırmaktadır. Bu kapsamda yazarlar geniş anlamda usul hilesinin dolandırıcılık suçunu oluşturduğunu, dar anlamda usul hilesinin ise, ancak başka bir suça vücut vermediği hâllerde dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilebileceğini kabul etmektedirler., **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 533.

ifade edilmektedir. Verilen kararın ise, kamu adına gerçekleştirilen bir yargı işlemi olduğu, hilenin konusunun dolandırıcılık suçunda olduğu gibi özel bir işlem olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte yürütme gücüne sahip yargı kararı, karar nedeni ile zarar görecektir olan edilgen özne açısından zorlayıcı bir özelliğe sahiptir. Dolandırıcılık suçuna vücut veren hileli davranışlar ise muhatabına yönelik olarak herhangi bir zorlayıcılığı içermemektedir. Ayrıca dolandırıcılık suçunda kanun koyucunun iradesi, malvarlığı değerlerine hile ile zarar verilmesinin önlenmesidir. Usul hilesi sonucunda hâkimin aldatılması durumunda, malvarlığına yönelik bir zarar doğmuş olsa bile, suç malvarlığına karşı gerçekleştirilmiş olmayacaktır. Diğer taraftan kanun koyucu bu tarzda bir suçu adliyeeye karşı işlenen suçlar içerisinde düzenlememiştir. Usul hilesinin suç sayılmasının, hatalı ve özensiz bir şekilde gerçekleştirilen yargı görevinin, taraflardan birinin veya üçüncü kişinin hususi çıkarı nedeni ile cezalandırılmasına neden olacağı ve kesin hüküm dokunulmazlığına zarar verebileceği ileri sürülmektedir. Bu kapsamda yargının görevi, elde edilen bilgi ve belgelerin doğruluğunu anlamı ve muhtevası yönünden saptamak ve tespit edilen hileleri ayırarak cezalandırmaktır. Uyuşmazlığın taraflarından yalnızca birinin beyanlarının esas alınarak karar verilmesi, görevin kusurlu olarak yerine getirildiğini gösterecektir. Bunu suç hâline getirmek ise, yargı görevinin yerine getirilmesi sürecindeki dikkat ve özensizlikler için günah keçisi aramak anlamına gelecektir.¹⁶⁶

1.6.3. Usul Hilesinin Kanuna Karşı Hile, Devletler Özel Hukukunda Hile ve Hile-i Şer'iyye ile Karşılaştırılması

Usul hilesini ifade etmek için de kullanılan kanuna karşı hile kavramı, yargılama sürecinde hâkimin uyuşmazlık taraflarınca aldatılarak lehe karar elde edilmesi anlamında kullanılan usul hilesinden ziyade, kanunların lafzına uygun ancak amacına aykırı olarak gerçekleştirilen bütün davranışları kapsayacak şekilde, asıl olarak kanun koyucunun aldatılmasını ifade eden farklı ve geniş bir anlamı bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda en genel ifade ile kanuna karşı hile; kanuna uygun ve netice itibarıyla meşru olan araçların, kanunun emir ve yasaklarına aykırı olan amaçlar için kötü niyetli olarak

¹⁶⁶ Selçuk, s. 81; Erem / Toroslu, s. 602; Taneri / Kamışlı, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 318; Erdem / Tezcan / Önok, s. 885, 886; Tümerkan, s. 52; Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 395; Önder, s. 391.

kullanılması, kanunun amacına aykırı olan bir işleme uygulanacak müeyyideleri bertaraf etme amacı ile hukuka uygun vasıtalarla aynı sonucun elde edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶⁷

Devletler özel hukukunda hile ise, bir kişinin normalde tabiiyeti altında bulunduğu devletin kanunlarındaki emredici hükümlerden kaçınmak amacı ile, kötü niyetli bir şekilde kendi istek ve menfaatlerine elverişli kanun hükümlerini barındıran başka bir devletin tabiiyetine geçmesi olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda usul hilesinden bütünüyle ayrılan devletler özel hukuku hilesinin, esasen kanuna karşı hile olmakla birlikte, kanunun bertaraf edilmesinden ziyade devletler özel hukukunun tanıdığı hakların suistimali anlamına geldiği, bu nedenle iç hukuktaki kanuna karşı hileden de ayrıldığı ifade edilmektedir.¹⁶⁸

Son olarak İslam hukukunda geçerli olan hile-i şer'iyeye (şer'i çare) usulü ise; İslam hukukunun emredici hükümlerine riayet edilmesi sürecinde bir engel ile karşılaşılması durumunda, din kurallarının ihlalinden sakınma amacıyla, yine hukukun tanıdığı, dolayısıyla meşru kabul edilen bir başka çareye başvurulması şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶⁹ Bu anlamı ile hile-i şer'iyeye yani kanunun kanun ile bertaraf edilmesi hâli, hâkimin yanıltılması anlamında kullanılan usul hilesinden ve kanunun lafzına uyan ancak amacına aykırılık teşkil eden kanuna karşı hileden de ayrılmaktadır.¹⁷⁰

¹⁶⁷ **Özkaya, Eraslan**, İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları, Seçkin Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2022, s. 1343 vd.; **Topçuoğlu**, s. 7, 183 vd.; **Antalya, Osman Gökhan / Topuz, Murat**, Medeni Hukuk Cilt: 1, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2021, s. 489.

¹⁶⁸ **Sevig**, s. 675, 676; **Berki, Osman Fazıl**, “Devletler Hususi Hukukunda Kanuna Karşı Hile”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1(3), 406-423 s., 1944, s. 406, 408.

¹⁶⁹ **Ekinci, Ekrem Buğra**, “Eski Hukukumuzda Hile-i Şer'iyeye Dair”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 10(1-2), 3-16 s., 2006, s. 3 vd., 16.

¹⁷⁰ Hukuk kurallarını kötü niyetli bir şekilde kendi lehine kullanarak aşmak, geçersiz kılmak anlamında kullanılan hile-i batıla'nın, günümüz anlamında kanuna karşı hilenin İslam hukukundaki karşılığı olduğu belirtilmektedir., **Ekinci**, s. 4, 7; **Topçuoğlu**, s. 281 vd., 292; **Özkaya**, İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları, s. 1343.

1.7. ÖZEL HUKUKTA HİLE

1.7.1. Genel Olarak

Sözleşme nedeni ile geçerli bir borç kaynağı oluşabilmesi için, kurucu unsurların mevcudiyeti tek başına yeterli değildir. Söz konusu unsurların borcu doğurabilmesi için birtakım geçerlilik koşullarının da varlığı gerekmektedir. Bu kapsamda sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için varlığı gereken unsurlar; sözleşme/hukuki işlem ehliyeti, sözleşme konusunun emredici hukuk kurallarına, genel ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya imkânsız olmaması, irade ve beyanın uyumlu olması ve aranması durumunda şekle uygunluktur. Söz konusu unsurların herhangi birinin bulunmaması durumunda, ortada bir irade açıklaması mevcut olsa dahi borç doğuramayacaktır.¹⁷¹

Sözleşmenin geçerlilik unsurlarından biri olan irade ve beyanın uyumlu olması durumu, iradenin oluşumu ve beyanı aşamalarının her ikisinde de bulunmalıdır. Zira sözleşmenin temelini karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları oluşturmaktadır. Bu nedenle geçerli bir sözleşmeden bahsedilebilmesi için, göstermelik, görünüşte bir irade beyanının varlığı yeterli değildir. İrade sağlıklı bir şekilde oluşturulmalı, aynı zamanda açıklama da iradeye uygun olmalıdır. Söz konusu uyumun mevcut olmadığı hâllerde ise iradenin oluşumunda (irade bozukluğu, sakatlığı, fesadı veya rızadaki fesat) veya irade ve beyan arasında mevcut olan uygunsuzluk hâllerinin varlığından söz edilmektedir.¹⁷²

İradenin oluşumunda veya irade ve beyan arasında mevcut olan uygunsuzluklar da kendi içerisinde; irade ve beyan arasında bilerek ve istenerek meydana getirilen uygunsuzluklar ve iradenin oluşumu veya açıklanmasında bilmeden ve istenmeden meydana getirilen

¹⁷¹ **Kılıçoğlu**, s. 91; **Oğuzman, Kemal / Öz, Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 1, Vedat Kitapçılık, 18. Baskı, İstanbul, 2020, s. 84 vd.; **Akkurt, Sinan Sami / Erdoğan, Kemal / Tokat, Hüseyin**, Borçlar Hukuku, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2022, s. 115 vd.; **Ünlütepe, Mustafa**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 77 vd.; **Ayan, Mehmet**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, 2016, s. 123 vd.

¹⁷² **Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 26. Baskı, Ankara, 2021, s. 402; **Akkurt / Erdoğan / Tokat**, s. 119 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 180; **Cansel, Erol / Özel, Çağlar**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 1, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017, s. 159, 160; **Özkaya**, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 19, 20.

uygunsuzluklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İrade ve beyan arasında bilerek ve istenerek meydana getirilen uygunsuzlukların tek taraflı olanları latife beyanı ve zihni kayıt, iki taraflı olanı ise muvazaadır. İradenin oluşumu ve açıklanmasında bilmeden ve istenmeden meydana getirilen uygunsuzluk hâlleri ise yanılma (hata), aldatma (hile) ve korkutmadır (ikrah). Bu hâllerde iradenin oluşumu ve açıklanmasında bilmeden ve istenmeden yaratılan uygunsuzluk, sözleşmenin taraflarından sadece biri yönünden mevcuttur.¹⁷³

İradenin oluşumunda meydana gelen uygunsuzluk hâli olan hile, TBK’de irade bozuklukları başlığı altında 36. maddede genel olarak düzenleme altına alınmıştır. Bununla birlikte TBK dışında, irade bozukluğu hâllerini içeren özel nitelikteki hükümlere yer veren düzenlemeler de bulunmaktadır.¹⁷⁴ Hilenin kanunda düzenlenme amacı, Anayasa’nın 48. ve TBK’nin 26. maddelerinde düzenleme altına alınan sözleşme özgürlüğünün ve sözleşmenin temelini oluşturan irade serbestisinin koruma altına alınmasıdır.¹⁷⁵

Hilenin özel hukuk sistemi içerisinde iki ayrı yöne sahip olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki, hilenin iradeyi fesada uğratması sebebi ile sözleşmenin iptal edilebilirliği ve bu kapsamda sözleşmenin geçerliliği üzerindeki etkisidir. Diğer yönü ise, gerçekleştiren kişinin sorumluluğuna yol açan bir eylem olması noktasında tazminat yükümlülüğü doğurucu etkisidir.¹⁷⁶

1.7.2. Özel Hukukta Hilenin Tanımı

E-BK’nin 28. maddesinde hile olarak adlandırılan irade bozukluğu nedeni, TBK’nin 36. maddesinde esasa yönelik herhangi bir değişikliğe gidilmeden aldatma olarak değiştirilmiştir. Madde gerekçesinde bu durum metinde yapılan arılaştırma şeklinde ifade

¹⁷³ Oğuzman / Öz, s. 95 vd.; Eren, s. 403 vd.; Antalya, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 5/1-1, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 343; Kılıçoğlu, s. 180, 193; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 127; Ünlütepe, s. 89, 90, 106, 107; Cansel / Özel, s. 162; Ayan, s. 202 vd.

¹⁷⁴ Yıldırım, s. 2 vd.; Kılıçoğlu, s. 193; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 21.

¹⁷⁵ Selçuk, s. 92, 93.

¹⁷⁶ Atlan Gürer, Hülya, “Aldatmanın Etkisiyle Yapılan Sözleşmenin Onanması Halinde Talep Edilebilecek Tazminat”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 80(3), 215-254 s., 2022, s. 219.

edilmiş, eski kanuna göre hüküm yönünden başka bir değişiklik yapılmadığı belirtilmiştir. Söz konusu yenilik, kanunlarda yaklaşık olarak bir asırdır yerleşik şekilde bulunan, uygulanan, elektronik ortama taşınan ve yargı kararlarına geçen hile kavramının, barındırdığı anlamı tam olarak karşılayamayan, günlük dilde kullanılan aldatma kavramı ile değiştirilmesinin haklı bir gerekçesinin bulunmaması nedeniyle öğretilerde eleştirilmektedir.¹⁷⁷

Hile; sözleşmenin taraflarından birinin veya onun bilgisi dahilinde üçüncü bir kişinin, karşı tarafı sözleşme yapmaya yönlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği, muhatabı olan tarafta hatalı bir kanaat uyandıran veyahut mevcut olan hatalı düşüncenin devamını sağlayan, aktif veya pasif nitelikteki davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu anlamda hilede sözleşmenin kurulmasına yönelik irade ve beyan birbirine uygundur, diğer bir ifade ile tarafın rıza gösterdiği hukuki sonuca aykırı beyanı bulunmamaktadır. Ancak kişinin beyanı ile uyumlu iradesi, hileli davranışlar etkisi altında, gerçek durumu bilse idi aksi yönde olacak rızasına aykırı bir şekilde oluşmuştur.¹⁷⁸

İrade bozukluğu sebeplerinden biri olan hatada, kişi dışarıdan gelen herhangi bir etkiye maruz kalmadan, bizzat kendisi irade sakatlığına düşmektedir. Hilede ise uygunsuzluğun nedeni kişinin içine kendi düştüğü yanılığın değil, yanıltılmasıdır. Bu anlamda hilede irade bozukluğu, sözleşmenin diğer tarafı veya bu tarafın bilgisi dahilinde üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilen davranışların sonucunda ortaya çıkmaktadır. Hatada yanılma, hilede ise yanıltılma mevcuttur.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Kılıçoğlu, s. 211; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 195; Ekici Şahin, s. 205; Ercoşkun Şenol, H. Kübra, "Türk Borçlar Hukukunda Hilenin Münferit Uygulama Alanları", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(4), 81-115 s., 2013, s. 82.

¹⁷⁸ Yargıtay 1. HD., 1995/14233 E., 1995/15091 K., 15.11.1995 T.; "Hile, genel olarak bir kimseyi irade beyanında bulunmaya, özellikle sözleşme yapmaya sevk etmek için, onda kasten hatalı bir kanı uyandırmak veya esasen var olan hatalı bir kanıyı koruma yahut devamını sağlamak şeklinde tanımlanır. **Hatada yanılma, hilede yanıltılma söz konusudur...**", **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**; Yargıtay HGK., 1963/76 E., 1963/40 K., 03.04.1963 T.; "Zira hile demek, gerçek durumu bilmesi halinde bir kimsenin kabul etmeyecek olduğu bir şeyi kabul etmesine diğer bir kimse tarafından yol açılmış olması demektir.", **Hukuk Türk İhtihat Bilgi Bankası**; Oğuzman / Öz, s. 114; Eren, s. 458; Yıldırım, s. 8, 9; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 133; Kılıçoğlu, s. 211, 212; Antalya, s. 396; Ünlütepe, s. 113; Cansel / Özel, s. 171; Ayan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 222; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 196, 197; Polat, Alperen, Sorumluluk Hukukunda Rıza, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 138, 139.

¹⁷⁹ Yıldırım, s. 21 vd.; Kılıçoğlu, s. 211, 217; Ünlütepe, s. 113; Antalya, s. 396.

Muhatabın iradesi fesada uğratılmasaydı aslında tarafı olmayacağı bir sözleşmeyi yapmasına neden olan davranışlar *asli hile/aldatma*'yı, yapılacak sözleşmenin karşı tarafın iradesine etki edilerek şartlarının değiştirilmesine neden olan davranışlar ise *fer'i/yan hile/aldatma*'yı oluşturmaktadır. Bununla birlikte öğretide hâkim olan görüşe göre yapılan ayırımın hilenin sonuçları açısından önemi bulunmamaktadır.¹⁸⁰

Hilenin düzenlendiği 36. maddede belirtildiği üzere hileli davranışlar sonucunda iradesi etki altında bırakılan taraf sözleşme ile bağlı değildir. Hileli davranışların meydana getirdiği yanılmanın sözleşmeyi hükümsüz kılması için, hatada olduğu gibi esaslı olması da aranmamaktadır. Diğer bir ifade ile hilenin muhatabını sözleşme ile bağlı olmaktan kurtarması için ağırlık ve yoğunluk yönünden belirli seviyeye ulaşmış olmasının saptanmasına da gerek bulunmamaktadır.¹⁸¹

1.7.3. Hilenin Koşulları

Somut olayda hilenin varlığından bahsedilebilmesi için bir arada bulunması gereken koşullar; hileli bir eylemin varlığı, aldatma kastı ve illiyet bağıdır.¹⁸²

Hile, karşı tarafı sözleşme yapmaya yönlendirmek amacıyla gerçekleştirilen ve kişide hatalı bir kanaat uyandıran veyahut mevcut olan hatalı düşünceyi destekleyen, gerçeği çarpıtmaya veya gizlemeye yönelik olan davranışlardır.¹⁸³ Bu yönüyle hile, daima kasten gerçekleştirilen bir davranışı ifade etmektedir. Hileli davranışları gerçekleştiren taraf

¹⁸⁰ Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 133; Ayan, s. 223; Cansel / Özel, s. 171, 172; Antalya, s. 401; Asli-fer'i hile ayırımı kapsamındaki tartışma için bkz., Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 205, 206, 212; Kısmi iptal yönündeki değerlendirme için bkz., Nomer, Haluk Nami, "İrade Sakatlıklarında Kısmi İptal Mümkün Müdür?", Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan Cilt: 3, (Ed. Atilla Altop, Rudolf Welsler, Cüneyt Bellican, Nihal Ural Çınar, Gümüşsoy Karakurt), Seçkin Yayınevi, Ankara, 523- 533 s., 2016, s. 529 vd.

¹⁸¹ Kılıçoğlu, s. 212; Antalya, s. 396; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 133, 134; Ünlütepe, s. 113; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 198.

¹⁸² Yıldırım, bu koşullara geçerli bir sözleşmenin varlığını da eklemektedir., Yıldırım, s. 95, 96; Kılıçoğlu, s. 212 vd.; Oğuzman / Öz, s. 115 vd.; Eren, s. 459 vd.; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 134; Ünlütepe, s. 113, 114; Ayan, s. 222; Ercoşkun Şenol, s. 83.

¹⁸³ Yargıtay 1. HD., 2014/11261 E., 2015/11371 K., 06.10.2015 T.; "...Davalı, davacı ve eşine yardım ederek, onlar ile ilgilenerek, bundan sonraki yaşantılarında davacı ve eşine bakılacağı yönünde güven telkin etmiştir. Davalıya güvenen davacı da davaya konu 24 parça taşınmazını ölünceye kadar bakma akti ile davalıya devretmiştir. Ne var ki; taşınmazın tapuda devri sağlandıktan sonra davalının davacı ve eşine karşı olumlu davranışları değişmiş, davacı ve eşiyile artık ilgilenmemiştir. Davacının bu şekilde iradesi yanıtılarak hileye düşülmesi sağlanmıştır..." , Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

veya üçüncü kişi, söz konusu eylemleri meydana getirmese idi karşı tarafın aslında sözleşme yapmayacağını farkında olmalıdır. Bilerek ve istenerek gerçekleştirilmeyen hatalı ve eksik beyanlar TBK m. 36 anlamında hile teşkil etmeyecektir. Ancak bu nitelikteki beyanlar sözleşme öncesi kusur ve dolayısıyla tazminat sorumluluğuna neden olabilecektir.¹⁸⁴

Hilenin kötü niyetli bir şekilde, karşı tarafı zarara uğratma maksadı ile gerçekleştirilmesi ise gerekli değildir. Karşı tarafın iyiliği için aldatılarak lehine olacak olan sözleşmeye katılmasının sağlanması veya dahil olduğu sözleşmenin koşullarının yine onun lehine olacak şekilde hile ile değiştirilmesi hâlinde de, kişinin iradesi etki altında bırakıldığı ve gerçekteki isteğini yansıtmadığı için TBK m. 36'ya göre sözleşmenin iptali istenebilecektir.¹⁸⁵

Tanıtım ve reklamların yanıltıcı nitelikte olmasına rağmen hilenin unsuru anlamında muhatabı aldatma kastı sayılamayacağı kabul edilmektedir. Bu nedenle sunulan mal veya hizmet konusunda bilgi verme amacı taşıyan ve kişilerin aktarılan bilgiler dışında araştırma yaparak sözleşme yapma veya yapmama durumlarını değerlendirme olanaklarını bertaraf etmeyen araçlar sözleşmenin iptaline de yol açmayacaktır.¹⁸⁶

Hilenin genellikle sözleşmenin karşı tarafına yöneltilen aktif icrai hareketlerle gerçekleştirildiği kabul edilmekle birlikte kişinin muhatabını aldatmak için mutlaka aktif bir hareketinin bulunmasının gerekmediği, susma veya hareketsiz kalma şeklindeki pasif hareketlerle de gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. Bu kapsamda tarafta mevcut olan hatalı düşüncenin devamını sağlamaya yönelik olarak bilinçli bir şekilde sessiz kalınması hâli hile teşkil edecektir. Pasif nitelikteki eylemlerin hile teşkil edip etmediğinin saptanmasında esas alınması gereken ölçüt ise sözleşmenin karşı tarafına yönelik olarak dürüstlük kuralları çerçevesinde yapılması beklenen açıklamaların

¹⁸⁴ Yıldırım, s. 126 vd.; Kılıçoğlu, s. 212, 213; Cansel / Özel, s. 172; Antalya, s. 400; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 202 vd.

¹⁸⁵ Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 203.

¹⁸⁶ Yıldırım, s. 36 vd.; Kılıçoğlu, s. 215; Eren, s. 461; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 204, 205; Cansel / Özel, s. 172.

yapılmamasıdır. Söz konusu yükümlülük (aydınlatma-bilgi verme) sözleşmenin içeriği ve niteliğinden kaynaklanabileceği gibi kanundan da doğabilecektir.¹⁸⁷

Hile sözleşmenin bir tarafından diğerine karşı gerçekleştirilebilmekle birlikte, üçüncü bir kişi tarafından sözleşmenin taraflarından birine karşı da gerçekleştirilebilecektir.¹⁸⁸ Bununla birlikte üçüncü kişi tarafından sözleşmenin taraflarından birine karşı gerçekleştirilen hileli davranışların sözleşmenin iptali sebebi sayılabilmesi için, hileye muhatap olmayan tarafın gerçekleştirilen hileyi bilmesi veyahut bilebilecek durumda olması gerekmektedir. Üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilen hile, hileye maruz kalmayan karşı tarafça bilinmemesi ve bilinme imkânının bulunmaması durumunda, muhatabının sözleşme ile bağlılığını etkilemeyecektir. Bununla birlikte kişi somut olayda gerekli koşulların da varlığı hâlinde esaslı yanılma hükümlerine başvurabilecektir.¹⁸⁹

Hileli bir eylemin mevcudiyeti ve muhatabı aldatma kastı sözleşmenin hile nedeni ile iptali için yeterli olmamaktadır. Söz konusu iki unsur yanında sözleşmenin kurulması gerçekleştirilen hileli davranışların sonucu olmalı, diğer bir deyişle hileli eylem ve sözleşmenin yapılması arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Aldatılan tarafın, gerçekleştirilen hileli eylemlere maruz kalmasaydı, sözleşmeye taraf olmayacağı veya sözleşmeyi daha iyi koşulları haiz şekilde kuracağı bir durumda illiyet bağının varlığı kabul edilmelidir. Buna karşın sözleşme, hileli davranışlar dışındaki başka bir etkenin neticesinde kurulmuş ise, TBK m. 36 uygulanamayacaktır. Diğer bir ifade ile somut olayda hile mevcut olmasına rağmen sözleşmenin kurulmasında etkili olmamışsa sözleşmenin hile nedeni ile iptali de gündeme gelemeyecektir.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Yıldırım, s. 104 vd.; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 198 vd., 211, 212; Kılıçoğlu, s. 213; Eren, s. 459; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 134; Cansel / Özel, s. 171, 172; Antalya, s. 397 vd.; Oğuzman / Öz, s. 115, 116.

¹⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., Yıldırım, s. 138 vd.

¹⁸⁹ Oğuzman / Öz, s. 117, 118; Eren, s. 462; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 198, 200 vd., 212; Kılıçoğlu, s. 213, 214; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 135; Ünlütepe, s. 114; Antalya, s. 399, 400; Ayan, s. 223; Polat, s. 141, 142.

¹⁹⁰ Yıldırım, s. 121 vd.; Kılıçoğlu, s. 215; Eren, s. 461, 462; Cansel / Özel, s. 172; Antalya, s. 401; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 205.

1.7.4. Hilenin Sonuçları

İradesi etki altında bırakılarak aldatılan taraf, kurulan sözleşme ile bağlı olmama hakkına sahiptir. İptal hakkı, tek taraflıdır ve herhangi bir şekilde de tabi değildir. Bununla birlikte yöneltilmesi ve muhatabına ulaşması gerekli olan bir irade açıklaması ile kullanılmalıdır. Hilenin muhatabı olan tarafın, TBK m. 39'a göre hilenin öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde sözleşme ile bağlı olmadığını, diğer bir ifade ile sözleşmeyi hükümsüz kılma iradesini açıklaması gerekmektedir. Bir yıllık sürenin geçirilmesi durumunda ise, yanıltılan tarafın sözleşmenin iptalini isteme hakkı ortadan kalkmakta ve kişi sözleşmeyi onanmış sayılmaktadır. Aldatılan taraf bir yıllık süre içerisinde sözleşmeyi iptal etme hakkından feragat ettiğini açık bir şekilde beyan eder veyahut bu yöndeki iradesini zımni bir şekilde ortaya koyar ise, sözleşme süre dolmadan kişi yönünden bağlayıcı hâle gelecektir.¹⁹¹

Hilenin muhatabı olan tarafça öğrenilmemesi durumunda, iptal etme hakkının ne zamana kadar ileri sürülebileceğine dair üst bir sınır düzenlenmemiştir. Bu nedenle iptal hakkının kullanılmasında TBK m. 146'da yer alan on yıllık zamanaşımı süresinin geçerli olduğu, sürenin ise sözleşmenin kurulduğu tarihte başlayacağı görüşü yanında, azami bir sürenin uygulanmasının TBK m. 39'a ve kanun koyucunun amacına aykırı olacağı da savunulan görüşler arasındadır.¹⁹²

Hileyi meydana getiren kişi, sözleşmenin iptali hâlinde artık sözleşmeye dayanılmayacağı için sözleşme öncesi kusurlu davranışları çerçevesinde sorumlu olacaktır. Bununla birlikte aldatılan taraf gerçekleştirilen hileli davranışların aynı zamanda haksız birer eylem teşkil etmesi sebebiyle alternatif olarak haksız fiil

¹⁹¹ Yıldırım, s. 227 vd.; Kılıçoğlu, s. 216; Oğuzman / Öz, s. 118; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 136; Antalya, s. 402, 403; Ayan, s. 223 vd.; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 206, 207; Atlan Gürer, s. 220 vd.; Ercoşkun Şenol, s. 84.

¹⁹² Yıldırım, s. 262, 263; Kılıçoğlu, s. 216; Ayan, s. 224; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 208.

hükümlerinden yararlanma hakkına da sahiptir. Sözleşmenin iptali durumunda ayrıca her iki taraf yönünden de aldıklarını iade yükümlülüğü gündeme gelecektir.¹⁹³

Usulüne uygun açıklama sonucunda sözleşme hükmünü yitirecektir. Hakkın kullanılabilmesi için dava açılmasına da gerek bulunmamaktadır. Bununla birlikte karşı taraf ile anlaşamadığı takdirde, somut olayda hilenin bulunup bulunmadığı veya iptal hakkının usulüne uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının tespitine yönelik olarak dava açılabilir. Bu kapsamda hilenin mevcudiyeti iddiasının her türlü delil ile ispatı mümkündür. Aldatan taraf veya üçüncü kişi ise davada hile ve sözleşmenin kurulması arasında illiyet bağı bulunmadığını veya hileli eylemleri gerçekleştirilmeseydi sözleşmenin yine de kurulacağını ispat edebilecektir.¹⁹⁴

TBK m. 39/2'ye göre hilenin muhatabı olan taraf, sözleşmeyi iptal etmek yerine onayarak, hileli davranış nedeni ile uğramış olduğu zararları talep etme hakkına da sahiptir. Sözleşmenin geçerliliği ile birlikte zararların tazmini hakkı, iptalde olduğu gibi sözleşme öncesi kusur sorumluluğuna dayandırılmaktadır.¹⁹⁵

1.8. ÖZEL HUKUKTA HİLE - CEZA HUKUKUNDA HİLE

1.8.1. Genel Olarak

Her iki hukuk alanı yönünden de büyük öneme sahip olan hileye yönelik olarak özel hukuk alanı içerisinde oluşturulan ve geliştirilen kabul ve tanımların, ceza hukukuna aktarılması ve uyarlanması, kavramın ceza hukukundaki anlamının ne olduğuna yönelik çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir.¹⁹⁶ Bunların başında, hilenin tanımlanması sorunu yanında, kavramın ifade ettiği anlamın ve barındırdığı kapsamın özel hukuk ve ceza hukuku alanları açısından herhangi bir farklılık teşkil edip etmediği, bu yönde bir

¹⁹³ Yıldırım, s. 265 vd.; Kılıçoğlu, s. 216; Eren, s. 462, 463; Ünlütepe, s. 115; Cansel / Özel, s. 173; Antalya, s. 404, 405; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 209, 210.

¹⁹⁴ Eren, s. 464; Ayan, s. 224, 225; Özkaya, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, s. 210, 211.

¹⁹⁵ Kılıçoğlu, s. 217, 218; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 136; Cansel / Özel, s. 173; Ayan, s. 225; Atlan Gürer, s. 232.

¹⁹⁶ Tümerkan, s. 52; Kanık, s. 326.

ayrımın kabul edilmesi durumunda ise nasıl yapılacağı hususları gelmektedir.¹⁹⁷ Dolayısıyla hile içeren suçların incelenmesinden önce doğal bir zorunluluk olarak özel hukuk kökenli bir kavram olan hilenin hangi noktadan itibaren ceza hukuku alanına girerek suç unsuru hâlini alacağına saptanması gerekmektedir.¹⁹⁸ Bunun için ise öncelikle kökenini özel hukuktan alan hilenin ceza hukuku alanına neden dahil edildiği, diğer bir ifade ile esasen özel hukukun konusunu oluşturan hileli davranışların günümüzde cezalandırılmasına neden ihtiyaç duyulduğu sorusuna yanıt aranmalıdır.

1.8.2. Hilenin Ceza Hukuku Alanına Girmesi

Tarihsel süreç içerisinde malvarlığına yönelik olarak gerçekleştirilen haksız fiillerden kaynaklanan sorumluluğun hukuki ve cezai olarak ayrıma tabi tutulması, belirli bir düzeydeki hukuki gelişmişliğe ve erişkinliğe ulaşabilen toplumlarda mümkün olmuştur. Görece ilkel olan toplumlarda ise hukuki ve cezai sorumluluk karma bir şekilde gündeme gelmiş ve mala verilen zararlara genellikle cezai yaptırım karakteri taşıyan sonuçlarla karşılık verilmiştir. Zamanla önce malvarlığına karşı işlenen suçlar özel hukukun haksız fiillerinden ayrılarak bağımsızlığını kazanmış, sonrasında ise mal aleyhine işlenen suçlar kendi aralarında türlere ayrılarak birçok farklı suç tipinin doğumuna vesile olmuştur. Bu süreçte malvarlığına karşı işlenen eylemler yönünden uygarlığın gelişimi, üretimin ve dolayısıyla zenginliğin artmasının da etkisi ile cebir ve şiddetten hile ve gizliliğe yönelme şeklinde seyretmiştir.¹⁹⁹

İnsanların gündelik hayatta karşılıklı olarak dahil oldukları hukuki ilişkilerin gelişerek karmaşıklaşması, hukuki savunma ve korunma mekanizmalarının yetersiz kalmasına ve bu da hile ve gizlilik içeren eylemlerin önceki devirlere kıyasla toplumu daha çok alakadar etmesine neden olmuştur. Esasen hilenin ceza hukuku alanına girme nedenini de burada aramak gerekmektedir. Zira söz konusu eylemlerin özel hukuk alanı içerisinde kalması ve bu eylemlere karşı özel hukuk mekanizmaları ile çözüm üretilmeye çalışılmasının, kişiler arasındaki hukuki ilişkileri aksatacağı, hukuki işlemlere olan

¹⁹⁷ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 457.

¹⁹⁸ **Selçuk**, s. 89 vd.

¹⁹⁹ **Kanık**, s. 323, 324.

güveni sarsarak devamlılığını etkileyeceği ve bu hususların bir bütün olarak toplumda ekonomik kayıplara neden olacağı ileri sürülmüştür. Bu durum karşısında benimsenen tutum ise hile eylemlerinin ceza hukuku alanına dahil edilerek sınırlarının genişletilmesi ve hilenin suçun bir unsuru olarak cezai yaptırımlara konu edilmesi olmuştur.²⁰⁰ “*Böylece ceza hukuku, bireysel ilişkilerin bütünü olan ekonomiyi, bireysel özgürlüğü, dolayısıyla genel yararı koruma görevini üstlenmiştir.*”²⁰¹ Bu anlamda hilenin, özel hukuk içerisinde haksız fiil teşkil eden ve medeni suç olarak kabul edilen yönü yanında, ayrıca ceza kanunlarına aykırı görülerek yasaklanan ve cezai yaptırıma tabi tutulan bir yönü ortaya çıkmıştır.²⁰²

Çağdaş ceza hukukunun özel hukuk yanında hileyi kapsamına alarak cezalandırmasının altında yatan temel amacın; irade serbestisinin sağlanması, tarafların hukuki ilişkiye eşit şartlarda dahil olabilmesi ve rıza hürriyetlerini güvence altına alarak kişilere mümkün olan en sağlıklı hukuki ilişkileri kurabilme imkânının tanınması olduğu belirtilmektedir. Zira özel hukuk alanı içerisindeki yaptırımların hileli eylemler karşısında yetersiz kalacağı düşüncesi yanında, güven duyulan bir hukuki ilişki ortamının oluşturulması amacı ile irade özgürlüğü odaklı bir gelişmenin benimsenmesinin de hilenin ceza hukuku alanına aktarılmasını zorunlu kıldığı ifade edilmektedir.²⁰³

Bu anlamda hile, başlangıcı Roma hukukuna dayanan özel hukuk-ceza(kamu) hukuku ayrımı içerisinde, önceleri özel hukuk kapsamında kalan ve daha sonra ceza hukuku alanına dahil edilen, günümüz modern hukuk sistemleri içerisinde de hem özel hukuk hem de ceza hukuku bilimleri tarafından ele alınan temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla hilenin, hukuk sistemleri içerisinde özel hukuk veya ceza hukuku alanlarından yalnızca birinin konusunu oluşturması ve o alan ile sınırlı şekilde ele alınması da mümkün değildir.

²⁰⁰ Selçuk, s. 34, 72; Erem, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 450.

²⁰¹ Selçuk, s. 72.

²⁰² Selçuk, s. 90.

²⁰³ Selçuk, s. 76, 105.

1.8.3.Özel Hukuk Hilesi - Ceza Hukuku Hilesi Ayrımı Kapsamında İleri Sürülen Görüşler

Özel hukuk alanı içerisinde, hukuki anlamdaki hilenin kapsamının çok geniş olduğu, cezai hilenin de hukuki hile kapsamına dahil olduğu kabul edilmektedir.²⁰⁴ Dolayısıyla hile kavramının kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi noktasında somut bir görüş ayrılığı bulunmamakta, cezai hilenin anlamı ve kapsamının saptanması vazifesi ise ceza hukukçularına bırakılmaktadır. Bu kapsam dahilinde ileri sürülen görüşler; öznelci ölçütler, nesnelci ölçütler ve modern eğilim şeklindeki üç ayrı grup altında toplanmaktadır.²⁰⁵

Özel hukuk hilesi, ceza hukuku alanına dolandırıcılık suçu çerçevesinde dahil edilmiş ve cezai yaptırıma tabi kılınmıştır. Diğer bir ifade ile özel hukuk hilesinin ceza hukukundaki görünümünü esasen dolandırıcılık suçu oluşturmaktadır. Bu durumun sonucu olarak özel hukukta hile ve ceza hukukunda hile ayrımı çerçevesinde ileri sürülen söz konusu görüşlerde de, hukuki hile karşısında kalan cezai hile kapsamında hile içeren tüm suçlardan ziyade, dolandırıcılık suçu esas alınarak karşılaştırma yapıldığı görülmektedir.

1.8.3.1. Öznelci Ölçütler

Öznelci (sübjektivist) ölçütler, kendi içerisinde hilenin sahibini (faili) ve muhatabını (mağduru) esas alan ölçütler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Hilenin sahibini yani etkin öznesini esas alan ölçütlerde, bir hilenin hukuki veya cezai olduğunun belirlenmesinde kullanılan temel kriter, hileyi gerçekleştiren kişiyi bu yola sürükleyen amaçtır. Faili esas alan ölçütlerde, basit ve kaba hilelerin cezalandırılmaması gerektiği, hukuki hile-cezai hile ayrımı ile amaçlananın ticari ilişkilerin korunması olduğu savunulmaktadır. Hukuki hile ile asıl olarak sözleşmenin, hukuki işlemin gerçekleştirilmesi (sosyal bir münasebetin temini) amaçlanmakta, cezai hiledeki gibi karşı tarafa zarar verme kastı bulunmamaktadır. Hukuki hilenin kınanan, kolayca karşı

²⁰⁴ Yıldırım, s. 18; Tümerkan, s. 53, 54; Birtok / Akpınar, s. 368.

²⁰⁵ Ölçütler arasında keskin ayrılıklar bulunmamaktadır., Selçuk, s. 94.

konulabilen ticari bir kurnazlık olduğu, dolayısıyla hileye başvuranın cezai yaptırımlara tabi tutulmasının ticari ilişkilere zarar verebileceği, buna karşın cezai hilenin ise muhatabı aldatmaya ve kazanç sağlamaya yönelik olarak ustaca kurgulanan ve bu nedenle ağır yaptırımları gerektiren türden bir hile olduğu belirtilmektedir.²⁰⁶

Söz konusu görüş, hileli eylemlerin birçoğunda muhatabın iradesine aykırı bir şekilde, zararına olacak şekilde zenginleşmenin söz konusu olması ve kimsenin sırf sözleşmenin veya diğer türden bir hukuki ilişkinin kurulması amacı ile hileye başvurmayacağı gerekçeleriyle eleştirilmiştir.²⁰⁷

Hilenin edilgen öznesi olan mağdurun esas alındığı ölçütlerde hukuki hileyi ve cezai hileyi birbirinden ayıran kriter ise, hilenin daha önceden belirlenen niteliklere sahip bir muhatabı yanılgıya düşürüp düşüremeyeceğinin, diğer bir ifade ile kavrayış gücünü aşp aşmayacağıının tespit edilmesidir. Bu nedenle söz konusu ölçütlerde “*bilgili, bilinçli bir edilgen özne*”, “*ihtiyatlı bir aile babası*”, “*ihtiyatlı bir insan*” ve “*ortalama ihtiyattaki bir insan*” şeklinde nitelikler esas alınarak söz konusu niteliklere sahip kişileri aldatabilen ve dolayısıyla ustalıklı ve ağır kabul edilen türdeki hilelerin cezai, gerekli dikkat ve özeni gösteremeyerek belirlenen nitelikleri karşılamayan kişileri aldatabilen hilelerin ise hukuki hile sayılması gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁸

Edilgen özneyi esas alan ölçütler, belirli nitelikteki kriterlerin esas alınmasının kanunların herkes için olduğu kabulüne, yani hukuk kurallarının genelliği ilkesine ters düştüğü ve bu nedenle hileli davranışlardan asıl olarak mağdur olan kolay aldatılabilen kişileri korumadığı ileri sürülerek eleştirilmiştir.²⁰⁹

1.8.3.2. Nesnelci Ölçütler

Öznelci ölçütleri eleştiren yazarlar tarafından geliştirilen nesnelci (objektivist) ölçütler; zararın giderilebilme ihtimalini esas alan görüşler, hareketin özelliklerini veya meydana

²⁰⁶ Selçuk, s. 94, 95; Bakıcı, s. 228; Kanık, s. 327.

²⁰⁷ Selçuk, s. 96, 97.

²⁰⁸ Selçuk, s. 95, 96; Ekici Şahin, s. 207.

²⁰⁹ Tümerkan, s. 56, 57; Selçuk, s. 97.

getirdiği sonucu esas alan görüşler, hilenin maddi konusunun niteliğini esas alan görüş ve sahneye koyma görüşü olmak üzere dört ana grup altında ele alınmaktadır.

Zararın giderilip giderilemeyeceğini esas alan görüşler, hukuki ve cezai hile arasında, hile sonucunda meydana gelebilecek zararın önlenmesi ya da hâli hazırda mevcut olan zararın giderilmesi için başvurulması gereken hukuk kurallarına göre ayırım yapılması gerektiğini savunmaktadır. Buna göre bir hileye ve doğuracağı zararlara karşı özel hukuk kurallarının yeterli gelmesi durumunda hile, hukuki bir hile kabul edilmekte, aksi bir durumda; özel hukuk kurallarının yeterli gelmemesi hâlinde ise, toplumda tedirginlik oluşturabilecek nitelikte kabul edilerek cezai hile sayılmakta ve cezai bir yaptırıma tabi tutulmaktadır.²¹⁰ Kişilerin malvarlıklarına karşı gerçekleştirilen hilelerde cezai yaptırımlara başvurmanın son çare olması gerektiği, aksi hâlde aşırılığa kaçılmış olacağı, ancak mevcut durumun hukuki önlemlerle çözümlenmesinin mümkün olmaması durumunda bu yola başvurulabileceği ifade edilmektedir. Bu ölçüt içerisinde kalan görüşler, meydana gelen zararların fail tarafından karşılanarak giderilmesi hâlinin eylemin ağırlığına bakılmaksızın cezai hilenin oluşmaması ve dolayısıyla cezai yaptırımların uygulanmaması gibi bir sonuç doğuracağı, zararın giderilmesinin cezayı hafifletebilmekle birlikte eylemin suç teşkil eden vasfını değiştirmedeği, toplumsal zararın bu sayede çözümlenemeyeceği, ayrıca bu durumun suçluların fakir veya zengin olmalarına göre ayırma tabi tutularak farklı muamele görmelerine yol açacağı gerekçeleri ile eleştirilmiştir.²¹¹

Hileli hareketin özelliklerini veya meydana getirdiği sonucu esas alan görüşlerde, gerçekleştirilen hilenin hukuki veya cezai hile türlerinden hangisinin kapsamına gireceğinin somut olayın şartları ve içinde bulunulan zamanın ve toplumun ahlaki değerleri dahilinde belirlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Esas alınan kriterler ışığında cezai hileyi hukuki hileden ayırma görev ve yetkisinin ise yargıca ait olduğu, hukuk kuramının hileyi türlere ayırmasının mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda hukuki hile ve cezai hile arasında derece yönünden farklılık olduğu, yargıç tarafından tespitin; hileli hareket sonucunda oluşan toplumsal tehlikenin boyutu, hareketin basitliği

²¹⁰ Bakıcı, s. 228; Kanık, s. 327.

²¹¹ Selçuk, s. 97, 98; Kanık, s. 323.

ve hileli davranış sonucunda herhangi bir çıkarın elde edilip edilmediği gibi kriterlere başvurularak yapılabileceği ifade edilmektedir. Söz konusu görüş kapsamında ayrıca özel hukuk ve cezai hukuk şeklindeki bir ayrımın zorunlu olduğu, aksi bir durumun toplumsal düzeni altüst edeceği kabul edilerek, her iki hukuk alanındaki hilenin bir olduğunu ve aralarında ayrım bulunmadığını savunan yazarlar eleştirilmiştir.²¹²

Hilenin maddi konusunun niteliğini esas alan ölçütte ise; gerçekleştirilen hile ile maddi konu, yani nesnenin mevcudiyeti veya sahip olduğu temel nitelikler (nesnenin özü) yönünden muhatabın aldatılması hâlinde cezai hilenin olduğu, nesnenin sahip olduğu ayrıntılara yönelik (ikinci dereceden, fer'i niteliklerinde) aldatmada ise hukuki bir hilenin mevcut olduğu ifade edilmektedir. Buna göre bakırın altın olarak satılması ya da değerli bir mücevher yerine taklidinin verilmesi hâlinde cezai hile, yaşlı bir atın genç olduğu belirtilerek satılmasında, yani aynı özelliklere sahip daha az değerli nesnenin devrinde ise hukuki hile vardır.²¹³

Söz konusu görüş, nesnenin ayrıntılarındaki yani ikinci derece kabul edilen özelliklerindeki hilenin de cezai hileye konu olabileceği, nesnenin mevcudiyeti ve temel nitelikleri yanında, miktarına yönelik olarak da hile yapılabileceği, bu nedenle ölçütün cezai hilenin konusunu cismani nesnelere indirgeyerek sınırlandırdığı ve yasal bir temelden yoksun olduğu gerekçeleri ile eleştirilmiştir. Ölçüte yönelik yapılan bir diğer eleştiri de, nesneye ait bir özelliğin, o nesnenin temelini mi yoksa ayrıntısına mı ilişkin olduğunu belirlemenin göreceli olacağıdır. Yaşlı atın genç diye satılması örneğinde atın yaşlı olması, atı yük arabasını çekmek için kullanan birine göre ayrıntıya ilişkin bir özellik olarak kabul edilebilirken, at yarışçısı için ise temel bir özellik sayılmayacağını ileri sürmek güçtür.²¹⁴

Son olarak araç kuramı şeklinde de ifade edilen sahneye koyma görüşüne göre; bir hilenin cezai hile olabilmesi için, muhatabın akli melekelerinde baskı oluşturacak düzeye ulaşması ve birtakım dış öğelerle desteklenmesi gerekmektedir. Basit, soyut yalanın hangi

---

²¹² Selçuk, s. 98 vd.

²¹³ Kanık, s. 326; Selçuk, s. 101.

²¹⁴ Selçuk, s. 101; Kanık, s. 327.

aşama ve düzeyden sonra cezai hile biçimini alacağı sorusu söz konusu tartışmanın fitilini ateşlemiştir. Bu kapsamda basit yalanın tek başına cezai hileye vücut vermediği, cezai hilenin oluşabilmesi için yalana kişinin inceleme ve sorgulama yetisini saf dışı bırakan birtakım dış olayların da eşlik etmesi gerektiği çoğunluk tarafından kabul edilen görüş olmuştur.²¹⁵

İnsani ilişkiler içerisinde, karşı tarafı atlatmaya yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu nedenle dürüst olmadığı kabul edilen; satıcının, sattığı malın iyi yönlerini abartılı bir şekilde övmesi, kötü yönlerini ise gizlemesi gibi davranışlara belirli bir düzeye kadar hoşgörü ile yaklaşma eğilimi olduğu ileri sürülmüştür. Söz konusu davranışların sonucunda aldatılan muhatap hukuk kurallarına dayanarak zararının giderilmesini veyahut ikinci aşamada sözleşmenin feshini talep edebilmektedir. Ancak üçüncü ve son aşamada ise hile yoğunlaşarak cezai hile hâlini alır. Basit ve soyut nitelikteki hilelere aldanan kişiler çevresi tarafından alay konusu olur ve bu çeşit hileler hiçbir zaman kamuoyunu tedirgin edebilecek düzeye ulaşmaz. Bu nedenle başkalarının sözlerine bu kadar kolay bir şekilde aldanan kişilerin suçu asıl olarak kendilerinde aramaları gerektiği ve sadece hukuk davası açabilecekleri kabul edilmektedir. Bununla birlikte basit ve soyut yalan şeklindeki hile, kendisini doğrular nitelikteki maddi bir olayın sahneye konulması suretiyle desteklenirse cezai hileye dönüşebilir. Bu manada bir sahneye koyma yok ise, gerçekleştirilen hileli davranış hukuki hile kapsamı içerisinde kalmalıdır. Zira bu türden bir hilenin cezai hile olarak kabulü ve cezai yaptırıma tabi tutulması hâlinde ticari ilişkiler ve genel anlamda sözleşme özgürlüğü zarar görebilecektir.²¹⁶

Türk ceza öğretisini de etkileyen sahneye koyma görüşü, sağlam bir temeli bulunmadığı ve teorik anlamda sınırlarının belirsiz olduğu gerekçeleri ile eleştirilmiştir. Hileli davranışların sınırsız sayıda olduğu, teknolojiye ve toplumdaki gelişim ve değişimlere paralel şekilde yön değiştirebildiği, dolayısıyla bu hareketlerin sahneye koyma gibi

²¹⁵ **Dönmezer**, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, s. 382, 383; **Selçuk**, s. 102; **Bakıcı**, s. 228; **Erem**, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2*, s. 455, 456; **Hafizoğulları**, *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları*, s. 409; **Kılıç**, s. 338, 339; **Ekici Şahin**, s. 209, 210.

²¹⁶ **Selçuk**, s. 102, 103; **Erem**, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2*, s. 457; **Jacoby, Gerard**, “*Fransız ve Alman Hukukunda Dolandırıcılık*”, (Çev. Naci Şensoy), *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Sa. 7(2-3), 667-687 s., 1941, s. 670, 671; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 438, 439; **Aydın**, *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, s. 39, 40.

önceden sınırları belirlenen bir kapsama sığdırılmasının olanaksız olduğu ileri sürülmüştür. Buna ek olarak sahneye koymanın, E-TCK’de dolandırıcılık suçunu düzenleyen 503. maddede olduğu gibi hileli davranışlarda hile-desise şeklindeki ayrımı benimseyen hukuk sistemleri içerisinde, ağırlıklı olarak desiseler kapsamında meydana gelebileceği, bu nedenle muhatabın iradesine etki eden hilelerin cezai hile alanı dışında kalması gibi bir tehlikeyi barındırdığı, bu durumun ise suçu önlemeye yönelik politikalarla ters düştüğü ifade edilmiştir.²¹⁷

1.8.3.3. Modern Eğilim

Modern hukuk öğretisine hâkim olan görüş, hukuki ve cezai hile şeklindeki ayrımın eski önemini yitirdiği düşüncesidir.²¹⁸ Bununla birlikte yapılan ayrımın tamamen kaldırılması gerektiği yönündeki düşünce ise, herkes tarafından benimsenmemekle birlikte çoğunluğun yöneldiği baskın bir eğilim olarak kabul edilmektedir.²¹⁹

Söz konusu modern anlayış kapsamında; hilenin ceza hukuku alanına girmekle birlikte, asıl olarak özel hukuk kökenli bir kavram olduğunun unutulmaması gerektiği, ceza hukukunun diğer hukuk dallarından bağımsız olmakla birlikte, başta özel hukuk olmak üzere çeşitli hukuk dallarındaki hak ve menfaatlerin, ait oldukları hukuk dallarındaki yaptırımların yetersizliğini de hesaba katarak bir anlamda koruyuculuğunu üstlendiği, özel hukuk ve ceza hukuku dallarının her ikisinin de hileli davranışları yaptırıma tabi tutmasındaki asıl gayenin irade özgürlüğü yanında malvarlığına ilişkin hak ve menfaatlerin koruma altına alınması olduğu, her iki disiplinin zıtlasma ve çatışma yerine birbirini bütünlemesi gerektiği savunulmaktadır.²²⁰ Bu hususlara ek olarak hilenin gerek

²¹⁷ **Jacoby**, s. 686, 687.

²¹⁸ **Toroslu**, s. 308; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 380; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 664; **Gözübüyük**, s. 658; **Maviş**, s. 607; **Akbulut, Berrin**, “Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 30(4), 2267-2301 s., 2022, s. 2273; **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 305; **Ekici Şahin**, s. 207.

²¹⁹ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 457; **Selçuk**, s. 104; **Korkmaz**, Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420, 1421.

²²⁰ **Selçuk**, s. 104, 105.

nitelik gerekse nicelik olarak iki hukuk alanı yönünden ayrıma tabi tutulmasının bilimsel ve hukuki açıdan herhangi bir dayanağı bulunmadığı belirtilmektedir.²²¹

1.8.4. Modern Eğilimin Değerlendirilmesi

Hukuk hilesi ve ceza hilesi şeklindeki ayrımın artık önemini yitirdiğini, iki alandaki hilenin artık bütünleştiğini savunan modern eğilimin bütünüyle kabulü isabetli görünmemektedir.

Özel hukuk kökenli olup ceza hukuku alanına sonradan dahil edilen kavramların esasında değişikliğe gidilmemesi, yalnızca mevcut hâllerinin ceza hukukuna dahil edilmesi ile yetinilmesi gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bilakis özel hukuktan ceza hukukuna geçirilen kavramların doğrudan doğruya aktarılmasının, cezalandırmanın amacı ve ceza hukukunun kendine özgü gerekleri ile çatışması durumunda, meydana gelebilecek olumsuz sonuçların önlenmesi için kavramın genişletilmesi veyahut daraltılması gibi zaruri olan değişikliklere başvurulması, ceza hukukçusu açısından sahip olduğu bir imkândan ziyade yükümlülüktür. Bu kapsamdaki bir değişiklik ile özel hukuk istila edilmiş ya da kavrama yönelik yeni bir anlayış ortaya atılmış olmayıp, yalnızca kavramın ceza hukuku açısından özel hukuktakinden farklı ve özel bir anlama sahip olması gerektiği teyit edilmiş olur.²²²

Öncelikle önemle belirtmek gerekir ki özel hukuk hilesinin ceza hukuku içerisinde cezalandırılabilmesi, tüm hileli suçlar yönünden mümkün olmamakta, ancak dolandırıcılık suçu ve nitelikli hâllerinin hile unsuru kapsamında gündeme gelebilmektedir. Zira malvarlığı dışındaki diğer hukuki değerlere yönelen hileli davranışları unsur veya suça etki eden neden olarak barındıran suçlardaki hileli hareketler, dolandırıcılık suçundan farklı olarak özel hukuktan ceza hukukuna aktarılmayan ve bu anlamda özel hukuktaki hile kapsamının dışında kalan, dolayısıyla özel hukuk düzenlemeleriyle önlenmesi ve koruma sağlanması mümkün olmayan

²²¹ **Özgenç, İzzet**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002, s. 18.

²²² **Antolisei, Francesco**, “Genel Olarak Mameleke Karşı İşlenen Suçlar”, (Çev. Uğur Alacakaptan), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(1), 65-94 s., 1962, s. 68.

davranışlardır. Diğer bir ifade ile modern eğilimin savunduğu görüş olan hukuk hilesi ve ceza hilesi arasında ayırım yapılmaması gerektiği yönündeki kabul, tüm hileli suçlar yönünden gündeme gelemeyecektir. Cezai anlamda hile kapsamında olan ve dolandırıcılık suçu dışında kalan hileli suçların hile unsuru ile özel hukuk hilesinin bütünleştirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu eğilime ilişkin değerlendirmeler de dolandırıcılık suçu ile sınırlı bir şekilde yapılmalı, ceza hukuku hilesinden bu kapsam dahilinde dolandırıcılık suçunun hile unsuru anlaşılmalıdır. Cezai sonuç doğuran tüm hileli davranışları kapsayacak bir genelleme hatalı olacaktır.

Hile kavramına yönelik olarak; irade sakatlığına neden olan ve aslında muhatabı tarafından istenmeyen bir tasarrufun gerçekleştirilmesine yol açan davranış şeklinde, her iki hukuk alanı yönünden de geçerli bir tanımlama yapılabilen ve bu durum her iki alandaki hilenin de aslında aynı olduğu ve aralarında fark bulunmadığı gibi bir görünüm yaratılabilmektedir. Bununla birlikte cezai anlamda hile, yalnızca tasarrufun iptaline neden olan bir kurum veya medeni suç değil, cezai yaptırım gerektiren hileli suçların temelini oluşturan bir unsurdur. Ceza hukuku alanı içerisinde önemli bir yere sahip olan hile kavramının diğer tüm ceza hukuku kavramları gibi kapsamının belirlenmesi ve içeriğinin irdelenmesi de ceza hukuk biliminin muhtevası itibarıyla birçok yönden gerektirdiği bir zorunluluktur.²²³

Öğretide birçok yazar tarafından savunulan özel hukuk-ceza hukuku hilesi ayırımının öneminin kalmadığı, ayırım yapılmasının gereksiz veya çok zor olduğu, tamamen kaldırılması gerektiği yönündeki görüşler, bu yönden revizyona ihtiyaç duymaktadır. Aksi bir durumda, yani ceza hukuku anlamındaki hilenin, özel hukuktaki hile karşısındaki sınırlarının çizilmemesi durumunda, özgürlüğün olumsuz sınırlarını belirleyen kanunilik ilkesi, mağdur lehine ve fail aleyhine olacak şekilde yorumlanabilecek, bu da kanunen yasaklanan davranışların sınırlarını genişleten uygulamalara kapı aralayacaktır.²²⁴

Hukuki-cezai hile ayırımına gerek duyulmadığını savunan modern eğilime karşı sunulan bir diğer argüman da; dolandırıcılık suçunun maddi unsurunu oluşturan hilenin, suçun

²²³ Selçuk, s. 105, 107.

²²⁴ Selçuk, s. 106; Hafizoğulları, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 410.

diğer unsurları ile birlikte bir bütünü oluşturduğu ve bu unsurlarla yakın ilişki içinde olduğu da gözetildiğinde, özel hukuktaki hileye kıyasla daha fazla sayıdaki niteliği bünyesinde barındırması gerektiği ve bu kapsamda iki hile türü arasında fark olduğudur. Diğer bir ifade ile cezai hilenin suçun diğer unsurları ile ilişkili olarak bir bütün içerisinde yorumlanması ve bu anlamda da hukuki hileden ayrılması gerektiği savunulmaktadır. Buna göre bir hilenin özel hukuk anlamında değer taşıyabilmesi için karşı tarafı aldatması yeterlidir. Aldatmanın esaslı olması dahi gerekmemektedir. Hilenin gerçekleştirilme amacı ise sözleşme yapmaktır. Buna karşılık hilenin dolandırıcılık suçuna vücut verebilmesi için ise; karşı tarafın iradesine etki edebilecek düzeyde olması, ayrıca bir malvarlığı değerine zarar vermesi gerekmektedir. Suçun unsurunu oluşturan hilenin amacı ise hukuki hilenin aksine sözleşme yapmak değil, haksız olarak kazanç elde etmektir.²²⁵

Kişilik hakları yanında malvarlığı hakları da ceza hukuku kapsamında koruma altındadır. Bununla birlikte malvarlığına verilen zararları gerçekleştiren kişiler çoğu zaman özel hukuk çerçevesinde sorumluluğa tabi tutulurlar. Özel hukuk sorumluluğuna cezai sorumluluğun eklenebilmesi için ise, eylemlerin toplumun bütününe etkileyen bir boyuta ulaşması gerekmektedir. Başka bir deyişle malvarlığının eksilmesine neden olan eylemler, ancak toplum açısından tehlike yarattığı oran ve ölçüde cezai yaptırıma tabi tutulabilecektir. Zira cezai yaptırımlar ile ulaşılmak istenen sonuç, intikam hislerinin tatmininden ziyade toplumsal düzenin korunmasıdır. Söz konusu fiillerin toplumu etkileyecek boyuta ulaşmış ulaşmadığı ise mağdurun söz konusu eylemlere karşı bireysel koruma tedbirlerinin²²⁶ ya da özel hukuk alanındaki yaptırımların yetersiz kalıp kalmadığı²²⁷ esas alınarak tespit edilebilecektir.

²²⁵ Selçuk, s. 108, 109; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 661; Hillenkamp, Thomas / Wessels, Johannes, “Dolandırıcılık”, (Çev. Ali Kemal Yıldız), Malvarlığına Karşı Suçlar ve Ekonomik Suçluluk, (Ed. Yener Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 99-159 s., 2009, s. 99; Önder, s. 370.

²²⁶ Kanık, s. 323.

²²⁷ Korkmaz, Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420, 1421; Korkmaz, Dolandırıcılık Suçu, s. 47.

1.8.5. Yalanın Ceza Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi

1.8.5.1. Genel Olarak

Özel hukuk-ceza hukuku hilesi ayrımının sonucunda ortaya çıkan bir diğer tartışma konusu da; özel hukuk yönünden hile olarak kabul edilen bütün davranışların dolandırıcılık suçunun hile unsurunu oluşturup oluşturmayacağı olmuştur. Bu kapsamda tartışmaların odak noktası olan yalan kavramının yoğunluk yönünden derecelendirilip derecelendirilemeyeceği, belirleme yapılabilmesi durumunda ise hangi ağırlıktaki yalanların cezai yaptırımını gerektireceği hususları irdelenerek çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Her türden yalanın cezalandırılmasının gerekli olup olmadığı hususu, dolandırıcılık suçu yönünden özel hukuk-ceza hukuk hilesi ayrımının sonucunda ortaya çıkan bir tartışma olmakla birlikte, diğer hileli suçlar yönünden de tartışmalara konu olan bir husustur.

1.8.5.2. İleri Sürülen Görüşler

Yalanın cezai anlamda hile olarak kabul edilip edilemeyeceği noktasında üç farklı görüş öne çıkmaktadır. Söz konusu görüşlerin dayanak noktasını hukuki hile ve cezai hile ayrımı kapsamında ortaya atılan sahneye koyma görüşü ve bu görüşe karşı getirilen eleştiriler oluşturmaktadır.

İlk görüşe göre yalanın hile teşkil edebilmesi için muhatabını hataya düşürücü diğer unsurlar ile bir arada sunulması gerekmektedir. Aksi hâlde yalan tek başına suç oluşturmayacaktır. Zira, hiç kimse bir başkasının sözlerine kolayca inanmamalıdır. İnanması durumunda ise kusur kendisinde olacaktır. Kaldı ki kişi böyle bir durumda hukuk mahkemeleri aracılığı ile zararının giderilmesini talep edebilecektir. Dolayısıyla yalanın koşulsuz bir şekilde cezai anlamda hile olarak kabul edilmesi, yalanlara karşı özel hukuk içerisinde güvence ve koruma sağlanabileceği için gereksiz, ticari ilişkileri

olumsuz bir şekilde etkileyebileceği için ise sakıncalıdır. Bu görüşe göre sözlü yalanlar yanında yazılı şekilde sunulan yalanlar²²⁸ yönünden de aynı kabul geçerlidir.²²⁹

İkinci görüşe göre muhataba yalan söylenmesi hâlinde ikili bir ayrıma gidilmelidir. Yalan söyleyen kişi muhataba doğruyu söylemekle kanunen yükümlü olması veyahut kendisinden doğruyu söylemesi haklı olarak beklendiği durumda, muhatabın hataya düşmesi hâlinde yalanın hile sayılması gerekmektedir. Yalan söyleyen kişinin böyle bir yükümlülüğü bulunmadığı durumda ise yine ikili bir ayırım yapılmalı; yalanın suç teşkil edebilmesi için ilk görüşteki gibi yalana eşlik ederek yanılgıyı kuvvetlendiren unsurlar dahil olmalıdır. Aksi hâlde yalan hile oluşturmayacaktır. Çünkü kimse hukuken doğruyu söylemeye mecbur değildir.²³⁰

Üçüncü ve son görüşe göre ise muhatabın zararına bir şekilde menfaat elde etme amacıyla sunulan yalanların cezai yaptırım gerektiren hileden farkı bulunmamaktadır. Bu kabul doğrultusunda, sair yalan ve yalana birtakım unsurların eşlik etmesi şeklindeki bir ayırımın da önemi kalmamaktadır. Kişiyi yanıltan, hataya düşüren her yalan cezai anlamda hile kabul edilmelidir. Muhatabını aldatan bütün davranışlar hile ise bunun küçük-büyük şeklindeki bir ayrıma tabi tutulması mümkün değildir. Yalanın

²²⁸ Yalanın yazılı olmasının onu güçlendireceği ve cezai anlamda hile oluşturacağı yönündeki aksi görüş için bkz., **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 513.

²²⁹ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 455 vd.; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 438, 439; **Toroslu**, s. 308, 309; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 875, 876; **Yalkut**, s. 232, 236; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 691; **Erman, Hasan**, “*Türk Ceza Kanununda Mal Aleyhine İşlenen Suçların Yetersizliği*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 41(1-2), 133-149 s., 1975, s. 145; **Tümerkan**, s. 35; **Önder**, s. 369.

²³⁰ Farklı bir ayrıma göre ise, doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunmayan kişinin yalanının savunma veya saldırma amaçlarından hangisine yönelik olarak söylendiği esas alınmalı, eğer yalan kişinin haklı menfaatlerini savunma niteliğinde ise hile teşkil etmeyeceği için kişi cezalandırılmamalıdır. Ancak saldırı niteliği taşıyorsa ve karşı tarafı yanıltma amacı ile söylenmiş ise, hile olarak kabul edilmelidir., **Tümerkan**, s. 37; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 456; **Özbek, Veli Özer**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 174; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 729; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 382; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 512; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 691; **Gökçen, Ahmet / Yaşar, Yusuf**, “*İki Örnek Olay Bağlamında Şirketler Vasıta Kılınarak İşlenen Suçlar*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 343-366 s., 2020, s. 346; **Koç, Ziya**, “*Belirsiz Sayıda Kişiyi Karşı Bilişim Sistemleri Aracılığıyla İşlenen Dolandırıcılık Suçu*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 393-420 s., 2020, s. 393, 406; **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 409; **Önder**, s. 369; **Artuk, Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, M. Emin / Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 18. Baskı, Ankara, 2019, s. 631.

dolandırıcılık suçunun unsuru olan hile kapsamına girmeyeceği düşüncesi bu nedenle doğru değildir.²³¹

1.8.5.3. Görüşlerin Değerlendirilmesi

Görüşler bir arada değerlendirildiğinde, yalanın hukuki ve cezai açıdan ayrıma tabi tutulup tutulamayacağı noktasında; her yalanın cezai sorumluluk doğurmaya yeterli olmadığı, bu nedenle de ayrıma tabi tutulması gerektiği yönündeki düşünce ve bu düşünce karşısında yer alan; yalanın muhatabını aldattığı müddetçe cezai anlamda değer taşıyacağı, bu kapsamda ayırım yapılmasının imkânsız olduğu yönündeki eğilim olmak üzere iki karşıt anlayışın mevcut olduğu anlaşılmaktadır.²³²

Yalanın hukuki ve cezai açıdan ayrıma tabi tutulamayacağı yönündeki görüş günümüzde de yukarıdaki anlatıma paralel şekilde varlığını sürdürmektedir. Her türden yalanın cezalandırılmayacağı ve bu yönden bir ayırımın zaruri olduğunu savunan görüş de varlığını sürdürmekle birlikte, yalana diğer çeşitli unsurların eşlik edip etmemesi şeklindeki bir ayırımdan ziyade yalan, barındırdığı yoğunluk ve ağırlığa göre de ayrıma tabi tutulmaktadır.

Ceza hukukunun, yalan söylememe ödevini yalanın yalnızca belirli şekilleri için öngördüğü de ileri sürülen görüşler arasındadır. Bu kabule göre özel hukuk-ceza hukuku hilesi ayırımında olduğu gibi ancak toplum açısından zararlı ve tehlikeli kabul edilen

²³¹ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 456 vd.; **Toroslu**, s. 309, 310; **Gözübüyük**, s. 657; **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 305, 306; **Okuyucu Ergün, Güneş**, “*Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında ‘Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı’ Olma Koşulunun Mahiyeti*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(1), 106-117 s., 2021, s. 114; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 692 vd.; **Ketizmen, Muammer / Balan, Arzu**, “*Dolandırıcılık Suçu ile İşleme Dayalı Piyasa Dolandırıcılığı Suçu Arasındaki Farklar Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 945-960 s., 2020, s. 948; **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 409, 410; **Kılıç**, s. 356; **Ekici Şahin**, s. 211, 212, 228, 229; **Önder**, s. 369; **Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, US-A Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2013, s. 399, 400; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 529, 534, 535, 565, 580., Eker Kazancı ve Zeyrek, 578. sayfada ise kendi kabulleri ile çelişerek soyut yalanın dolandırıcılık suçunu oluşturamayacağını belirtmektedirler.

²³² Kanundaki düzenleme içerisinde hileli davranışlara ilişkin herhangi bir tanımlamaya yer verilmemesinin, kavramın hem geniş hem de dar bir şekilde yorumlanmasına neden olan etkenlerden biri olduğu belirtilmektedir., **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 410.

şekillerde sunulan yalanlar cezalandırılmalıdır. Diğer bir deyişle asıl olarak cezalandırılan hususun yalanın kendisinden ziyade, yalan söylenirken kullanılan usul olduğu ifade edilmektedir.²³³

Öncelikle belirtmek gerekir ki bir yalanın; kaba, çıplak, sıradan, soyut, basit veya tersi şekilde; yoğun, ağır, mevsuf ya da somut olduğu yönünde yapılacak bir tespit, kişiden kişiye ve içinde bulunulan koşullara göre değişkenlik gösterebilecek göreceliktir. Bu nedenle yalanın hiçbir koşul ve durumda cezai anlamda değer teşkil etmeyeceği şeklinde, önceden kesin bir belirleme yapılması hatalı olacaktır. Ancak yalanın her daim cezai anlamda hileye vücut vereceği yönündeki koşulsuz kabul de aynı nedenden ötürü isabetli değildir. Nitekim yalanın her hâlde cezalandırılması gerektiğini savunan yazarlar, hukuki ve cezai hile ayırımına da katı bir şekilde karşı çıkarak ayırımın önemini kaybettiğini savunmakta, ancak aynı zamanda da hileyi özel hukuktaki tanımlamalardan bağımsız bir şekilde ceza hukuku kapsamında tanımlama gayretini göstermektedirler.²³⁴

Yapılan açıklamalar ışığında, yalanın ceza hukuku yönünden yaptırıma tabi tutulmasını belirli birtakım unsurların yalana eşlik etmesini arayarak ciddi ölçüde kısıtlayan ve yalanın her şeklinin cezalandırılması gerektiğini savunan karşıt görüşlerin her ikisinin de tam olarak benimsenemediği bir durumda, yalanın hangi aşamadan sonra cezai hileye dönüşeceği meselesi nasıl çözümlenecektir?

Başkasının sözlerine, doğru olup olmadığını sorgulama olanağı mevcutken ve içinde bulunulan durum ve koşullar da bunu gerektirirken, bunlara uymaksızın kolay bir şekilde inanan kişilerin sonuca da katlanmaları gerektiği, bu kapsamda kaba ve bariz olan yalanların dolandırıcılığın hile unsurunu oluşturamayacağı yönündeki haklı savunma günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bu nedenle yalanın belirli bir ağırlıkta olması ve bünyesinde belli bir oranda yoğunluğu ve aşırılığı barındırmasının zaruri olduğu, sunulurken muhatabının denetim mekanizmasını, canlandırılan güven ortamı aracılığı ile işlevsiz kılacak ve makul düşünme yetisini etkileyerek kişiyi istenen yöne çekebilecek

²³³ **Erman**, Sahtekârlık Cürümleri, s. 3; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 381; **Kanık**, s. 327.

²³⁴ **Selçuk**, s. 110.

nedensel yeterliliğe sahip olması gerektiği ifade edilmektedir.²³⁵ Ancak modern eğilimin de belirttiği şekilde yalanın birtakım dış unsurlar ile desteklenerek sahneye koyulması gerekli değildir. Yalanın cezalandırılıp cezalandırılmayacağını tespitinde sahneye koyma görüşünün esas alınması, cezai anlamdaki hilenin sınırlarını olması gerekenden fazla daraltacaktır. Nitekim hileli davranış kavramı, sahneye konularak gerçekleştirilen maddi nitelikteki hareketleri karşılayan desise (sanía) yanında, suç oluşturma noktasında ayrı oranda elverişli olan gayrimaddi vasıtaları, yani hileleri de kapsamaktadır.²³⁶

Ayrıma gerek olmadığını ve yalanın her şeklinin cezai anlamdaki hileyi oluşturacağını savunan yazarlar metnin lafzını esas alarak, E-TCK’de dolandırıcılık suçu kapsamında hile ve desisenin kandırabilecek nitelikte olması zorunluluğunun arandığını²³⁷, bu durumun ise hukuki ve cezai hile ayrımını ve buna paralel şekilde basit nitelikteki hilelerin hukuk mahkemelerine bırakılmasını zorunlu kıldığını, TCK’de ise hileli davranışların kandırabilecek nitelikte olması gibi bir ibareye yer verilmediğini²³⁸, dolayısıyla artık hilenin belirli bir ağırlığa ulaşması gibi bir şartın da aranmaması gerektiğini belirtmektedirler.²³⁹

²³⁵ Selçuk, s. 110, 111; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 35, 36; Arslan / Azizağaoğlu, s. 684; Taneri / Kamışlı, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, 297 vd.; Aslan, Göksel, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 23, 24; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 170, 171; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 729, 730; Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Pratik Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2021, s. 916; Centel / Zafer / Çakmut, s. 512; Gökçen, Ahmet / Balcı, Murat, “Dolandırıcılık Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sa. 14(1-2), 1-55 s., 2008, s. 16; Akbulut, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2282; Kahraman, s. 786; Korkmaz, Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420, 1421; Birtek / Akpınar, s. 381; Gülel, s. 769, 770; Hafizoğulları, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 440; Yenidünya, Caner, “Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme”, 2019, <https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/>, (E.T. 19.01.2023); Parlar, s. 22, 23; Bakıcı, s. 229 vd.; Serim, s. 86, 103; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 703 vd.; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 438.

²³⁶ Selçuk, s. 110, 111; Birtek / Akpınar, s. 381; Önder, s. 369; Tümerkan, sahneye koyma görüşü kapsamındaki dış unsurların soyut yalana eşlik etmesinin aranması yerine benzer ancak daha hafif olan, soyut yalanın “somut olay ortamı” tarafından desteklenip desteklenmediği yönünde bir ayrımın esas alınması gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte yalanın somut olay ortamı tarafından desteklenmesi durumunda soyut niteliğinin değiştiği ve nitelikli bir yalan hâlini aldığı kabul edildiğinde, yazarın soyut yalanın cezai anlamda hile için yeterli kabul edilmesi gerektiği yönündeki düşüncesi de kendi görüşü ile çelişecektir., Tümerkan, s. 36, 42, 43.

²³⁷ E-TCK m. 503; “Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak...”.

²³⁸ TCK m. 157; “Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp...”.

²³⁹ Erdem / Tezcan / Önok, s. 876 vd.; Taneri / Kamışlı, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 288; Maviş, s. 608, 609; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 306; Akbulut, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2281; Korkmaz,

Hileli davranışların kandırarak mahiyette olması gibi bir ibarenin madde metninden kaldırılmasının asıl sebebi olarak ise muhatabı yanılgıya düşürmek amacıyla gerçekleştirilen davranışların hile sayılabilmesi için zaten kandırabilme niteliğini haiz olması gerektiği gösterilmektedir. Diğer bir ifade ile muhatabını hataya düşürebilen hileli davranışlar esasen kandırabilecek nitelikte olan hareketlerdir. Suçun hangi araçlar ile işlenebileceğine yönelik bir belirleme yapıldıktan sonra ayrıca o aracın elverişli olması gerektiğinin belirtilmesine gerek bulunmamaktadır. Zira muayyen bir sonucu gerçekleştirmeye elverişli olmayan husus, araç değildir.²⁴⁰

Yalanın ayrıma tabi tutulmaması gerektiğini savunan yazarlarca ileri sürülen bir diğer husus da; yalanın ağırlık, yoğunluk veya diğer unsurların eşlik edip etmemesine göre derecelendirilmesi sonucunda, daha basit veya soyut düzeyde kaldığı kabul edilen yalanların cezalandırılmaması gibi bir uygulamanın, yalanlara daha rahat bir şekilde inanan, saf, daha az zeki, kolay aldanan, aklen zayıf, mazlum, tecrübesiz ve bunun gibi özelliklere sahip olduğu kabul edilen insanların hukuken korunamaması, hukuki güvenceden yoksun bırakılması gibi bir sonuca sebebiyet verebileceği düşüncesidir. Bu kapsamda devletin asıl görevinin vatandaşlarının güvenliğini sağlamak olduğu, basit yalanın suç teşkil etmeyeceği düşüncesinin ise kanunun lafzına ve ruhuna aykırılık teşkil edeceği, aynı zamanda kötü niyetli kişilerin ödüllendirilmesi anlamına geldiği ve toplumdaki adalet duygusunu sarsacağı belirtilmektedir. Nitekim belirtilen özelliklere sahip kişiler, korunmaya toplumun geri kalanından daha fazla ve asıl olarak ihtiyaç duyan

---

Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 528, 529; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 692; **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1684, 1686; **Ekici Şahin**, s. 230; **Taneri / Kamışlı**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1023.

²⁴⁰ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 460; **Cihan, Erol**, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1977, s. 744; **Cihan, Erol**, “*Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Açısından Kişi ve Mala Karşı Cürümlerin 50 Yılı ve Geleceği*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 42(1-4), 119-152 s., 1976, s. 146 ; **Akbulut**, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2282; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 660; **Gökçen / Balcı**, s. 17, 18; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 687; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 510, 511; **Bayraktar, Köksal / Yıldız, Ali Kemal / Aksoy Retornaz, Eylem / Akyürek, Güçlü / Evik, Ali Hakan / Kangal, Zeynel T. / Memiş Kartal, Pınar / Sınar, Hasan / Evik, Vesile Sonay/ Altunç, Sinan / Aytekin İnceoğlu, Asuman / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Erman, Barış**, Özel Ceza Hukuku Cilt 4: Malvarlığına Karşı Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 251, 252.

kesimini oluşturmaktadır ve bu durumun gözetilmesi hukuk devleti için bir yükümlülüktür.²⁴¹

Bütün yalanların cezai anlamda hileyi oluşturmayacağını savunan ve ayrımı gerekli bulan yazarlar ise, karşıt görüş içerisinde sınırlı zekaya sahip olan kişilerin de kanun tarafından korunması gerekliliği öne sürülerek bu ayrım reddedilse de söz konusu kişilerin cezai yaptırımlarla korunmasının zaruri olmadığı, daha kolay aldananlar da dahil olmak üzere basit nitelikte yalanlara karşı kişilerin herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın özel hukuk kuralları ile zaten korunduğunu belirtmektedir. Söz konusu kişilerin tamamen korumasız bırakılması ve hileyi gerçekleştiren kişilerin eylemlerinin karşılıksız kalması gibi bir durumun bu nedenle söz konusu olmadığını, ceza hukukunun kişileri, aralarında herhangi bir ayrım gütmeksizin ancak özel hukuk kural ve mekanizmalarının yetersiz kaldığı türden yalanlara karşı korunması gerektiği ifade edilmektedir.²⁴² Bunun yanında sıradan, basit, soyut nitelikte olduğu kabul edilen yalanların muhatabı olan kişilerin korunması ve zararlarının tazmini için özel hukuk kurallarının her hâlde yetersiz kalacağı ve bu nedenle cezalandırmanın gerekli olduğu yönündeki düşüncenin, ahlaka aykırı olan bütün fiillerin suç olarak kabul edilmesinden farksız olduğu, özel hukuk kural ve mekanizmalarının bertaraf edilmesi anlamına gelebileceği de belirtilmektedir. Söz konusu durumda; sattığı pirinçten yapılan pilavın iyi oluşunu belirten satıcının eylemi, pilavın iyi olmaması durumunda dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır. Zira mağdur, satış anında pilav yapma olanağı bulunmadığı için denetleme imkânı ortadan kaldırılmış ve iradesi etkilenerek aldatılmış olacaktır.²⁴³

Özel hukukta hile ve ceza hukukunda hile ayrımı kapsamında ileri sürülen görüşler içerisinde de belirtildiği üzere, hilenin yoğunluğunun tespitinde hilenin muhatabı olan

²⁴¹ **Akbulut**, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2281; **Maviş**, s. 607, 610, 611, 623; **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 305; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 529, 531, 580; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 687; **Ekici Şahin**, s. 229, 231; **Toroslu**, s. 308, 310; **İsfen Kılıçarslan, Sibel**, “Alman Ceza Kanunu’nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma”, Hukuk Köprüsü (Rechtsbrücke) Dergisi, Sa. 4(9), 81-91 s., 2015, s. 89, 90.

²⁴² **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 703 vd., 717, 718; **Kunter, Nurullah**, Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949, s. 125; **Serim**, s. 86, 103; **Korkmaz**, Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, s. 1420, 1421.

²⁴³ **Bakıcı**, s. 230 vd.

edilgen özneyi ve niteliklerini esas alan öznelci kriterler eleştirilerek yerini önce nesnelci kriterlere ve daha sonra modern eğilime bırakmıştır. Dolayısıyla hilenin tespitinde göz önünde bulundurulmakla birlikte sadece mağduru ve niteliklerini odağına alan bir belirlemenin günümüz ceza hukuk sistemleri yönünden geçerliliği bulunmamaktadır.

Her türden yalanın dolandırıcılık suçunun unsuru olan cezai hileyi oluşturabileceği yönündeki kabulün, başta ticari faaliyetler olmak üzere bütün alım-satım ilişkilerini olumsuz yönden etkileyerek sağlanmak istenen faydadan çok daha büyük sakıncaları beraberinde getirebileceği de ileri sürülmektedir.²⁴⁴ Nitekim, hukuki hile ve cezai hile ayrımını gereksiz bulan ve yalanın cezai anlamda hileyi oluşturacağını savunan yazarlar²⁴⁵ dahi, gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan birtakım aldatmaların bu suçu oluşturmayacağını ifade ederek, söz konusu ilişkiler yönünden hilenin kınanabilir nitelikte olması ve belirli bir ağırlığa ulaşması gerektiğini belirtme ihtiyacı duymaktadır.²⁴⁶ Bu hususlar yanında basit yalanların cezalandırılmasının ticari işlem taraflarının inceleme eğilim ve alışkanlıklarını da olumsuz yönde etkileyeceği, kişilerin gerekli dikkat ve özeni göstermemelerine yol açacağı ileri sürülmektedir.²⁴⁷

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu da muhatabını aldatmaya elverişli olan her türden yalanın ayırım yapılmaksızın cezai yaptırıma tabi tutulması veyahut tersi bir durumun, ceza hukukunun temel ilkelerine ve cezalandırmanın amacına aykırılık teşkil edip etmeyeceğidir.

Yalanın ayırma tabi tutulmamasını ve her türden yalanın cezai anlamda hileyi oluşturabileceğini savunan yazarlar, kanun metninden böyle bir anlamın çıkarılmasının olanaksız olduğunu, yalanın ayırma tabi tutulmasının ve basit olduğu kabul edilen

²⁴⁴ Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 661; Selçuk, s. 106; Maviş, s. 611, 612; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 703, 704; Aytekin İnceoğlu, Asuman, "Ekonomik Suçlar", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(1), 119-163 s., 2020, s. 139, 140.

²⁴⁵ Tümerkan, s. 42, 43; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 18, 25, 26; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 529, 578; Ekici Şahin, s. 211, 212, 228, 229, 420; Taneri / Kamışlı, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1022 vd., 1030; Atalan, s. 11 vd.; Yavuz, s. 354, 355; Maviş, s. 611, 612, 623; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 687, 688, 703, 704, 717, 718; Türay, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1686; Ketizmen / Balan, s. 956.

²⁴⁶ Selçuk, s. 111.

²⁴⁷ Tümerkan, s. 35.

yalanların ceza hukuku kapsamı dışında bırakılmasının kanunun lafzına ve ruhuna aykırılık teşkil ettiğini belirtmektedir. Zira kanun koyucu böyle bir ayrımı istese idi bunu zaten düzenlerdi denmektedir. Bu yönde yapılacak herhangi bir ayrımın kanunilik ilkesi ile çelişeceği, bunun yanında hukuki güven ilkesini de zedeleyerek toplumun adalet duygusunu sarsacağı ifade edilmektedir.²⁴⁸

Her türden yalanın cezalandırılmaması gerektiğini savunan ve bu kapsamdaki bir ayrımı zaruri bulan yazarlar ise yalanın meydana getirdiği olumsuz sonuçlara karşı hukuki çareler vasıtasıyla sonuç alınabildiği durumlarda ayrıca cezai anlamda sonuç doğurmasına gerek bulunmadığını, aksi bir kabulün son çare ilkesine (ultima ratio/extrama ratio/araç ilkesi) ve bu ilkenin alt ilkelerini oluşturan elverişlilik, gereklilik ve ölçülülük ilkelerine aykırı olacağını savunmaktadır. Dolayısıyla toplum ve kamu düzeni için genel anlamda tehlike oluşturmayan, özel hukuk çerçevesinde koruma ve zararların tazmini sağlanan ve bu kapsamda hukuki ihtilaf yönü ağır basan davranışların cezalandırılmaması gerektiği, haksız fiillerin ancak toplumun barış ve güvenliği zorunlu kıldığı ölçüde ceza hukuku kapsamında ele alınması gerektiği ifade edilmektedir.²⁴⁹

Belirli bir tehlikeliliğe ve ağırlığa ulaşmayan eylemlerin dekriminalize²⁵⁰ edilerek söz konusu eylemlere karşı daha makul ve mutedil müeyyidelere başvurma yoluna gidilmesi ve ceza adaleti araç ve kaynaklarının bu gibi suçlardan ziyade daha ciddi suçlar üzerine yoğunlaştırılması, hukuk tarihinin belirli dönemlerinde izlerine rastlansa da, modern ceza

²⁴⁸ **Ketizmen / Balan**, s. 948; **Ekici Şahin**, s. 229, 231, 232; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 529, 579.

²⁴⁹ “Özel hukuk veya kamu hukukunun yeterli olabileceği durumlarda ceza hukuku geri çekilmek zorundadır.”, **Ünver, Yener**, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 698; **Erdem, Mustafa Ruhan**, “Ceza Hukuku Müdahalesinin Meşruluğu ve Sınırları”, Prof. Dr. M. İlhan Uluşan’a Armağan Cilt: 3, (Ed. Atilla Altop, Rudolf Welser, Cüneyt Bellican, Nihal Ural Çınar, Gümüşsoy Karakurt), Seçkin Yayınevi, Ankara, 247-261 s., 2016, s. 257 vd.; **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1685, 1695; **Serim**, s. 81, 82, 86; **Jareborg, Nils**, “Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio)”, Ohio State Journal of Criminal Law, Sa. 2, 521-534 s., 2005, s. 523, 527; **Aytekin İnceoğlu**, s. 140, 141.

²⁵⁰ Suç olmaktan çıkarma. Depenalizasyon ise dekriminalizasyondan farklı olarak cezanın suç durumundan çıkarılması yerine hafifletilmesi şeklindeki nicelik değişimlerini ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz., **Bayraktar, Köksal**, “Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 50(1-4), 197-212 s., 1984, s. 198 vd.; **Başaran Yavaşlar, Funda**, “Vergi Yaptırım Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Dekriminalizasyon”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 15(1), 317-324 s., 2016, s. 318, 323.

hukuk bilimi anlamında geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve etkisi günümüze kadar artarak devam eden bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵¹

Ceza hukuku bütün sorunların çözümünde başvurulması gereken, her duruma uygun olan bir araç değildir. Cezai yaptırımlara, söz konusu yaptırımların ilgili sorun yönünden zaruri ve elverişli olup olmadığına yönelik gerekli ve yeterli bir çalışma yürütülmeden başvurulması, o anda sorunu çözenin en doğru, kolay, hızlı, ucuz, adaletli ve hatta mağdur ve toplum açısından en tatmin edici yolu olarak görülebilse de, esasen sorun için, çözümden ziyade bizatihi kaynak teşkil edebilecektir.²⁵² Nitekim cezalandırmanın amacını suçun önlenmesi ve failin ıslahı yönünden ele alan faydacı cezalandırma yaklaşımına (nisbi, sonuççu teori) göre cezai yaptırım, amaçtan ziyade istenilen sonucun elde edilmesine yönelik bir araç olarak görülmekte ve cezai yaptırımlara ancak pratik anlamda fayda sağlaması ve olumlu sonuçlar elde edilebilmesi hâlinde başvurulması gerektiği kabul edilmektedir.²⁵³

Konu hileli davranışlar kapsamında ele alındığında; yalanın meydana getireceği olumsuz sonuçlara karşı cezalandırma dışında bir başka çözüm yolunun bulunup bulunmadığı, cezalandırmanın sağlayacağı faydanın zararını geçip geçmeyeceği, bu yönde bir uygulamanın mevcut diğer düzenleme ve cezalandırma politikaları ile uyumluluğu ve gerçekleştirilen eylemin öngörülen cezai yaptırıma layık olup olmadığı gibi hususlar bir arada değerlendirilmeden, her türden yalanın ayırım gerekmeksizin cezai yaptırıma tabi tutulması gerektiği şeklindeki kabul de isabetli olmayacaktır.²⁵⁴

²⁵¹ **Dönmezer, Sulhi**, “*Suç Siyaseti*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 52(1-4), 1-33 s., 1987, s. 16, 20 vd.; **Bayraktar**, s. 200, 201; **Hafızoğulları, Zeki**, “*Türk Ceza Hukukunun Esasları, Pazar Ekonomisinin Oluşması ve İşlemesinde Önemi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 43(1), 23-33 s., 1993, s. 28, 29; Cezalandırma alanının giderek genişlediği ve ceza hukuku içerisinde otoriter eğilimlerin ağırlık kazanmakta olduğu yönündeki aksi görüş için bkz., **Erman, R. Barış**, “*Ceza Hukukunun Dönüşümü*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Duygun Yarsuvat’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Ali Cem Budak, Efe Direnisa), Sa. 9(2), Pasifik Ofset, İstanbul, 447-480 s., 2012, s. 448, 460 vd., 476.

²⁵² **Erdem**, s. 250, 251.

²⁵³ **Aktaş, Sururi**, “*Cezalandırmanın Amacı Üzerine*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 8(1-2), 1-25 s., 2009, s. 1, 2, 24, 25.

²⁵⁴ **Erdem**, s. 252 vd.

Hukuki yolların önleme, koruma sağlama ve zararı giderme noktasındaki yetersizliği de, söz konusu davranışların cezalandırılmasının ana nedenini oluşturmamalıdır. Zira hukuki yolların yeterliliği sağlanabildiği ölçüde cezai yaptırımlara da gerek kalmayacaktır.

Günümüzde birçok devlet, ceza mahkemelerinin giderek artan iş yükü, cezalandırıcı adalet sisteminin sorunların çözümünde yetersiz kalması, yargılamanın yavaşlığı, maliyetli olması, mağdurun beklentilerinin karşılanamaması ve bu gibi çeşitli gerekçelerle²⁵⁵ önceden belirlenen bazı suçlar yönünden geleneksel cezalandırmaya alternatif birtakım uygulamalar vasıtasıyla yargılama yetkisini ve sorumluluğunu devrederek, denetim dahilinde özelleşme yoluna gitmektedir.²⁵⁶

Türkiye’de de benzer gerekçelerle belirli suçların uyuşmazlık adı altında yargı dışına çıkarılarak çözümlenmesi hedefiyle mağdur-fail arabuluculuğu alternatif çözüm yolu, uzlaşma adı altında 2005 yılında Türk ceza hukuku sistemine dahil edilmiştir. Bu süreçte bir kısmı devrimsel nitelikte sayılabilecek çeşitli değişikliklere uğrayan ve aynı zamanda kapsamı büyük ölçüde genişletilerek daha kurumsal ve sistematik hâle getirilen mağdur-fail arabuluculuğu, geldiği aşama itibarıyla ceza alanında etkin olarak başvurulan ve uygulama alanı giderek artmakta olan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada ele alınan konu ile alakalı olarak tahakkuk eden gelişme ise, 2016 yılında dolandırıcılık suçunun temel şeklinin (m. 157), söz konusu alternatif çözüm yolu kapsamına dahil edilmesidir. Düzenleme sayesinde artık ağır, yoğun veya nitelikli olarak kabul edilen yalanların dahi ceza hukukunun dışına çıkarılarak çözümlenmesi mümkün hâle gelmiştir. Bu durum da sıradan, basit veya soyut olduğu kabul edilen bütün yalanların zayıfların korunması, kötü niyetli kişilerin cezasız bırakılmaması gibi argümanlarla ceza

²⁵⁵ **Değirmenci, Olgun**, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021, s. 21, 74, 75; **Akbulut, Berrin / Aksan, Murat**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 16, 17; **Arslan, Uğur**, “*Ceza Hukukunun Metalaşması Olarak Uzlaşma*”, 7. Uluslararası “Asos Congress” Hukuk Sempozyumu, (Ed. Fulya Erlüle), Asos Yayınevi, Elâzığ, 799-810 s., 2021, s. 800.

²⁵⁶ **Zafer, Hamide**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma*”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, (Ed. Selçuk Öztekin, M. Kâmil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım), Alkım Yayınevi, İstanbul, 727-750 s., 2003, s. 727, 730, 748; **Arslan**, Ceza Hukukunun Metalaşması Olarak Uzlaşma, s. 801, 804 vd.; Yargıtay CGK., 2017/7 E., 2017/137 K., 14.03.2017 T., **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası; Yerdelen, Erdal / Özbek, Mustafa Serdar**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 52.

hukuku alanına dahil edilerek cezai yaptırıma tabi tutulması gerektiği yönündeki düşünceyi eleştirilere açık bir konuma getirmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kapsamının genişletilmesi yönündeki çağdaş suç politikalarının son yıllarda yakaladığı ivme de göz önünde bulundurulduğunda, gelecekte dolandırıcılık suçunun nitelikli hâllerinin ve maddi menfaatler uğruna gerçekleştirilen diğer hileli suçların da yargı dışı çözüm yolları kapsamına dahil edilmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

1.8.5.4. Cezai Hilenin Tespiti

Cezai hilenin tespiti kapsamındaki değerlendirmede, basit ve sıradan bir yalanı dahi yeterli gören ve yalana birtakım dış unsurların eşlik etmesi gerektiğini savunarak kapsamını daraltan iki zıt kutup arasında orta yolun bulunması ve her iki görüşte de mevcut olan aşırılıkların inceleme dışında tutularak somut olaya uyarlanması gerekmektedir. Bu kapsamda yasal metnin lafzına körü körüne bağlı kalınmamalı, kanun koyucunun güncel suç politikaları çerçevesinde cezai hileyi belirli bir ölçüde sınırlama yönündeki iradesi göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılan değerlendirme her yönü ile tutarlı, konjonktürel, objektif ve kolektif olmalıdır.²⁵⁷

Söz konusu gri alanın tespiti süreci, yukarıda belirtilen esaslar ışığında her bir somut olay yönünden ayrı şekilde yürütülmeli, fail, mağdur veya eyleme yönelik olarak önceden belirlenen, *ex ante* kriterlere başvurulmamalıdır. Olay; meydana geliş şekli, kendine has özellikleri, mağdurun içinde bulunduğu durum, fail ile arasındaki ilişki, hileli davranışın meydana getiriliş şekli ve mağdur üzerinde bıraktığı etki çerçevesinde irdelenmelidir.²⁵⁸

²⁵⁷ **Selçuk**, s. 111 vd.; Yargıtay CGK., 1983/222 E., 1983/305 K., 12.09.1983 T.; “*Türk Ceza Yasası, yukarıda belirtilen cezai hile tanımı açısından, özel hukuktaki hileyle cezaî hileyi birbirlerine yaklaştıran ve bir ölçüde çıplak yalanı da cezaî hile sayan Alman Ceza Yasası (md. 263) ile cezaî hilenin oluşması için yalana, mağdurun inceleme eğilimini kıracak ölçüde somut ve gerçek bir görüntü verilmesini, soyut yalanın kendisine eşlik eden maddî dış olaylarla ve görüntülerle inanılır kılınmasını arayan Fransız Ceza Yasasının (md. 405) benimsediği ve sahneye koymaya da araç kuramı denilen katı hile anlayışının ortasında yer almaktadır.*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

²⁵⁸ **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 386, 391; Yargıtay CGK., 1998/280 E., 1998/359 K., 24.11.1998 T.; “...Hile ve desisenin kandırıcılık niteliği, yöneldiği kişi veya kişilerin aldanma yeteneği diğer bir deyişle subjektif durumları itibarıyla **olaysal olarak** değerlendirilmelidir (...) Bu nedenle hile ve desisenin kandırıcılık niteliğine ulaşip ulaşmadığı **her somut olayda, olayın özelliği, mağdurun durumu,**

1.8.5.5. Uygulamadaki Durum

Yargıtay'ın belirgin, soyut, basit nitelikte bir yalanın cezai anlamda hile ve dolayısıyla suç oluşturmayacağı yönündeki kabulü geçerliliğini korumaktadır.²⁵⁹ Bununla birlikte önceleri soyut, basit yalanların cezai yaptırımlara tabi tutulmaması gerektiği, yalanın birtakım dış unsurlar ile birlikte sunulmasını arayan ve cezai hilenin kapsamını olması gerekenden fazla daraltan yönde bir değerlendirmeyi içeren sahneye koyma teorisine

---

faulle olan ilişkisi, kullanılan hile, desise vb. kriterler ayrı ayrı ele alınarak yargıç tarafından değerlendirilmelidir.”; Yargıtay CGK., 2018/372 E., 2021/258 K., 08.06.2021 T.; “*Esasen, hangi davranışların hileli olup olmadığı konusunda genel bir kural koymak oldukça zor olmakla birlikte, bu konuda olaysal olarak değerlendirme yapılmalı, olayın özelliği, mağdurun durumu, fiille olan ilişkisi, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmak suretiyle sonuca ulaşılmalıdır.*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Çelik, Ali / Albayrak, Zeki Murteza**, Türk Ceza Kanunu Öz Kitap, Seçkin Yayınevi, 17. Baskı, Ankara, 2022, s. 825; **Bakıcı**, s. 237 vd.; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 663, 664; **Aslan**, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 24; **Atalan**, s. 13; **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 171; **Serim**, s. 79, 84; **Gökçen / Balcı**, s. 18; **Evik**, Somut Bir Olaydan Hareketle Sahtecilik ve Dolandırıcılık Suçlarının Unsurlarının Değerlendirilmesi, s. 106; **Akbulut**, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2283; **Birtek / Akpınar**, s. 377, 382, 383; **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1696; **Parlar**, s. 22; Uygulamaya yönelik eleştiriler için bkz., **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 529; **Maviş**, s. 609; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 515; **Koca / Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 741; **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 26; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 49 vd.

²⁵⁹ Yargıtay CGK., 2019/97 E., 2022/437 K., 14.06.2022 T.; “*...Ancak sadece yalan söylemek, dolandırıcılık suçunun hile unsurunun gerçekleşmesi bakımından yeterli değildir. Kanun koyucu yalanı belirli birtakım şekiller altında yapıldığı ve kamu düzenini bozacak nitelikte bulunduğu hallerde cezalandırmaktadır. Böyle olunca hukuki işlemlerde, sözleşmelerde bir kişi mücerret yalan söyleyerek diğerini aldatmış bulunuyorsa bu basit şekildeki aldatma, dolandırıcılık suçunun oluşması bakımından yeterli kabul edilmeyecektir...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Yargıtay 11. CD.**, 2003/2324 E., 2004/1905 K., 16.03.2004 T.; “*Somut olayda; Şikayetçinin aracını sattığını gören sanığın, söz konusu aracı alacak parası olmadığı halde ve tanık O. G.'ye olan borcunu ödemek düşüncesi içinde, birkaç yere telefon açıyor gibi yaparak şikayetçiye aracını piyasa değeri üzerinde bir fiyat olan 7.200.000.000 liraya satabileceğini belirtip, bu arada borçlu olduğu tanık O. G.'yi arayarak borcuna mahsuben suça konu aracın devrini verebileceğini söyleyerek, şikayetçiye ise satın alanların bankadan kredi alacağını ve aracın devrini almaları gerektiğine inandırarak aldığı vekaletname ile aracın devrini vermesi şeklinde oluşan eyleminin basit bir yalan olmayıp yoğun ve ustaca sergilenen nitelikli bir yalan, dolayısıyla hile ve desise boyutlarına ulaşan ve mağdurun denetleme yeteneğini ortadan kaldıran fiil ve hareketler olduğundan yüklenen suçun sübuta erdiğinin kabulü ile mahkumiyetine karar vermek gerekirken, ihtilafın hukuki olduğu ve suçun unsurları itibarıyla oluşmadığına gerekçesi ile beraat kararı verilmesi...*”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası; Bakıcı**, s. 230 vd.; **Önder**, s. 370; **Aslan**, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 24; **Gökçen / Balcı**, s. 18 vd.; **Akbulut**, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2281, 2282; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 688, 689, 692 vd.; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 528, 529, 565; **Birtek / Akpınar**, s. 377, 378; **Ketizmen / Balan**, s. 948; **Serim**, s. 85, 86, 103; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 876, 877, 879; **Taneri / Kamışlı**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, 297 vd.; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 512, 513; **Ekici Şahin**, s. 215 vd.; **Korkmaz**, Dolandırıcılık Suçu, s. 52.

dayandırılırken²⁶⁰, günümüzde ise söz konusu teori yanında, olay bazında yoğunluk ve ağırlık odaklı bir incelemenin de yapıldığı görülmektedir.²⁶¹

Bazı kararlarda ise, yalanın muhatap yönünden hemen fark edilebilecek durumda olup olmadığı, muhatabın denetleme olanağının ortadan kaldırılıp kaldırılmadığı, diğer bir ifade ile gerçeği araştırmasına engel olunup olunmadığı gibi hususlara bakılarak değerlendirme yapılmaktadır.²⁶²

Yargıtay tarafından verilen kararlardaki hilenin ağırlığı ve yoğunluğu çerçevesinde yapılan tespitler eleştiriye açık olmakla birlikte²⁶³, kararlar arasında Yargıtayca soyut, basit yalan boyutunda kaldığı kabul edilen eylemlerin cezalandırılması gerektiği yönünde

²⁶⁰ Yargıtay CGK., 2004/85 E., 2004/104 K., 27.04.2004 T.; “...sanığın (...) mücerret yalanlarını, yanında personel de çalıştıran sabit işyeri sahibi esnaf görüntüsü vermek şeklindeki bir **mizansenle destekleyip desteklemediği**, böylece mücerret yalanın hile ve desise boyutuna ulaşıp ulaşmadığı hususunun belirlenmesi gerekir...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Selçuk**, s. 122; **Yalkut**, s. 232.

²⁶¹ Yargıtay 15. CD., 2012/15741 E., 2014/7618 K., 21.04.2014 T.; “Hile nitelikli bir yalandır. Fail tarafından yapılan hileli davranış **belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte birtakım hareketler** olmalıdır. Kullanılan hileli davranışlarla mağdur yanılıya düşürülmeli ve bu yanılma sonucu yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır (...) Sanığın olaydan önceki ve sonraki sözleri, davranışları ve şikâyetçi beyanları birlikte değerlendirildiğinde; gerçekten telefon etme niyeti bulunmayıp, asıl amacı mağduru kandırarak telefonunu almak olan sanığın, bu doğrultuda **basit bir yalanı aşan, mağduru yanıltacak ve kandıracak yoğunluk ve güçteki sözleri planlayıp ustaca sergilediği hareketleriyle** telefonun zilyetliğini devralmış olması karşısında, eyleminin basit dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeden...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Gerçekler, Hasan**, Türk Ceza Kanunu, Cilt: 1-2, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2022, s. 1597, 1598; **Maviş**, s. 608, 609; **Birtek / Akpınar**, s. 379; **Ekici Şahin**, s. 217, 221.

²⁶² Yargıtay CGK., 2013/256 E., 2014/368 K., 11.07.2014 T.; “...sanığın, her ay kumasının maaşını almak üzere gittiği banka görevlileri tarafından, kimlikteki fotoğrafa bakılması halinde **hemen fark edilebilecek nitelikteki fiilinin, dolandırıcılık suçunun maddi konusunun hareket unsurunu oluşturan ‘hileli davranış’ olarak nitelendirilemeyeceği** anlaşıldığından, dolandırıcılık suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı kabul edilmelidir.”; Yargıtay 15. CD., 2012/12784 E., 2014/1052 K., 23.01.2014 T.; “...suçta kullanılan yeşil kart üzerinde şahsın kendi fotoğrafının bulunduğu, yeşil kart üzerindeki bilgilerde ya da fotoğrafta her hangi bir değişiklik veya tahrifat yapılmadığı, **inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte hileli davranışlarının bulunmaması, yeşil kart sahibinin basit bir incelemeyle ilk bakışta hastane görevlilerince fark edilebilecek olması karşısında dolandırıcılık unsurlarının oluşmadığına dair kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.**”; Yargıtay 15. CD., 2013/24443 E., 2016/1590 K., 15.02.2016 T.; “Sanık ...'nin kardeşi diğer sanık ...'yi ayağında yüksekte düşmeye bağlı incinmeyi tedavi ettirmek amacıyla Dr.....Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne götürdüğü, ortopedi polikliniğindeki kaydın sanık ...'nin kızı .... adına yapıldığı, tedavi işlemlerinin devam ettiği sırada tedavi görenin sanık ... olduğunun anlaşıldığı, sanıkların bu şekilde nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediklerinin iddia edildiği olayda; **sanıkların, hastane görevlilerinin inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte hileli davranışlarının bulunmaması karşısında, mahkemenin dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığına dair kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.**”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Kılıç**, Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme, s. 340, 341; **Ekici Şahin**, s. 197, 225.

²⁶³ **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 26.

verilen bir karara rastlanmamaktadır.²⁶⁴ Yargıtay’ın basit yalanı dolandırıcılık suçunun oluşumunda yeterli gören kararları bulunduğu ileri süren yazarların eserlerinde bu duruma örnek olarak aktardıkları kararlarda dahi, Yargıtay tarafından yalanın nitelikli olduğunun kabul edildiği görülmektedir. Bu nedenle; “*Yargıtay’ın basit yalanı suçun oluşumu için yeterli görüldüğü kararlar bulunmaktadır*” şeklindeki bir yorum yerine “*Yargıtay’ın aslında basit yalan kapsamında kabul edilmesi gereken eylemleri nitelikli yalan olarak değerlendirdiği kararlar mevcuttur*” ifadesinin tercih edilmesi daha isabetli olacaktır. Nitekim Yargıtay’ın benzer nitelikteki olayların bir kısmında gerçekleştirilen eylemi basit yalan sayarak olayın hukuki ihtilaf boyutunda kaldığını kabul ettiği, bazı kararlarında ise aynı eylemi nitelikli yalan kabul ederek suçun oluştuğu yönünde çelişik kararları bulunmaktadır.²⁶⁵

Mahkemenin verdiği bir kısım kararlarda ise, suç ve unsurlarına ilişkin olarak tespit edilen sorunların esasen başka konularla ilgili olmasına rağmen hileli davranış unsuru üzerinden çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Örneğin olayda eşyanın devri kişinin

²⁶⁴ Aksi yöndeki görüş için bkz., **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 388 vd.; **Tümerkan**, s. 37 vd.; **Kılıç**, s. 340 vd.; **Maviş**, s. 609, 610; **Ekici Şahin**, s. 215, 223, 224; **Taneri / Kamışlı**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1022.

²⁶⁵ Yargıtay 15. CD., 2012/21255 E., 2014/13286 K., 03.07.2014 T.; “...*sanığın basit bir incelemeyle anlayamayacak ve ancak teknik inceleme sonucu tespiti mümkün olacak şekilde yüksek olan kilometre göstergesini teknik müdahale ile düşürterek aracını gerçek değerinin üzerinde sattığı sabit olmakla dolandırıcılık suçunun oluşmasına yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.*”, Benzer şekilde; Yargıtay 23. CD., 2015/72 E., 2015/1029 K., 29.04.2015 T.; Yargıtay 23. CD., 2015/8129 E., 2016/5773 K., 04.05.2016 T., **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası; Atalan**, s. 87 vd.; Bununla birlikte Yargıtay’ın benzer nitelikteki olaylar yönünden eylemin hukuki ihtilaf boyutunda kaldığından bahisle cezai yaptırım uygulanmaması gerektiği şeklinde, aksi yönde verilen kararları da bulunmaktadır.; Yargıtay 15. CD., 2011/24601 E., 2013/8497 K., 07.05.2013 T.; “*Araba alım satım işi yapan sanığın, katılana 2004 model Ford Fiesta marka aracı satarken aracın 87.000 kilometrede olduğunu söylediği ve göstergesinde oynama yaparak gerçek kilometresini gizlediği, ancak katılanın sonradan arıza yapan aracı servise götürdüğünde aracın gerçekte 150.000 kilometrede olduğunu anlaşıldığı ve böylece sanığın dolandırıcılık suçunu işlediği iddia olunan somut olayda; eylemin hukuki ihtilaf mahiyetinde olduğu anlaşıldığından unsurları itibarıyla oluşmayan dolandırıcılık suçundan verilen beraat kararında bir isabetsizlik görülmemiştir.*”; Yargıtay 11. CD., 2002/12983 E., 2004/219 K., 28.01.2004 T.; “...*yapılan incelemede aracın satın alındığı sıradaki kilometresinden fazla kullanıldığı, kilometre göstergesi ile daha bir çok aksamının değiştirildiği, bu şekilde orijinalliğinin kaybolduğunun anlaşıldığı, sanıkların da suça konu aracın kaza sonucu tamir edildiğini bildikleri halde katılana sattıkları şeklinde gelişen olayda; sanıkların hile ve desise oluşturacak nitelikte yoğunlaşmış yalanları bulunmadığı gibi, otomobili satın almadan önce her hangi bir servis istasyonuna götürüp, orijinal olup olmadığını kontrol olanağına sahip olan katılanın denetleme istek ve imkanını da ortadan kaldırmadıkları, bu tablo içinde soyut yalan boyutunu aşmayan beyanlarla dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı ve uyumsuzluğun hukuki nitelik taşıdığı gözetilmeden beraatlerine yerine yazılı gerekçelerle mahkûmiyetlerine karar verilmesi...*”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası; Erdem / Tezcan / Önok**, s. 879 vd.

iradesine dayanmadığı hâlde kararda yalanın ağırlık ve yoğunluk yönünden ayrıca tartışma konusu yapıldığı görülmektedir.²⁶⁶

Yargıtay'ın yalana karşı olan tutumunu yorumlayan yazarlar, hileli davranışların çeşitliliği ve karmaşıklığı gereği örnek gösterilebilen kararlar bulmanın ve hileye yönelik ilkeler belirlemenin güç olduğunu, yargı kararlarının da bu hususlar göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu nedenle Yargıtay'ın günümüzde basit, soyut nitelikteki yalanı cezai hilenin oluşumu için yeterli görmemekle birlikte, haklı ve ihtiyatlı bir şekilde, somut olayın özelliklerini esas alan *olaylar içtihadı* yöntemini benimseyerek uygulamaya gayret gösterdiği ifade edilmektedir.²⁶⁷

---

²⁶⁶ Yargıtay 11. CD., 2002/3750 E., 2002/4974 K., 30.05.2002 T.; “*At yarışlarında oynayıp kazandığı kuponunu, ‘Tuttu mu ver bakalım’ diyerek müştekinin elinden alan sanığın, arkadaşına verip, onunla uzaklaşmasını sağlaması şeklinde oluşan eyleminin, yalanın cezai hile boyutlarına ulaşmaması ve zilyetliğin devredilmemiş olması nedenleriyle TCK. nun 491/ilk maddesindeki hırsızlık suçunu oluşturduğu, dolandırıcılık suçunun unsurlarının bulunmadığı gözetilmeden, suçu nitelemede yanılğıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması...*”; Yargıtay 11. CD., 2003/1157 E., 2004/1301 K., 26.02.2004 T. ; “*Somut olaya bakıldığında, şikayetçiyi daha önceden tanıyan sanığın, bir arkadaşına telefon edeceğini söyleyerek cep telefonunu alıp kaçıktan ibaret eyleminde, basit yalandan öteye geçmeyen sözlerinin hile ve desise olarak kabulünün mümkün olmadığı gibi zilyetliğin devrinin de söz konusu olmaması nedeniyle eylemin hırsızlık suçunu oluşturacağı gözetilmeden, dosya içeriğine uymayan, sanığa ait başka dosyalardaki deliller de esas alınmak suretiyle yazılı şekilde dolandırıcılık suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması...*”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası; Kılıç**, s. 340, 341.

²⁶⁷ **Selçuk**, s. 122, 125; **Tümerkan**, s. 40; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 579; **Ekici Şahin**, s. 225.

2. BÖLÜM

TÜRK CEZA HUKUKUNDA HİLE VE HİLENİN UNSUR OLARAK YER ALDIĞI BAZI SUÇLAR

2.1. TÜRK CEZA HUKUKUNDA HİLE

2.1.1. Genel Olarak

Haksız bir kazanç sağlama veyahut çıkar elde etme isteğine sahip kimselerin başvurabileceği iki temel araç bulunmaktadır. Bunlar kuvvet (zor) ve hiledir. Bu kapsamda suç olarak düzenlenen bütün eylemlerin, kullanılan yolun mahiyeti esas alınarak cebir ve hile suçları şeklinde tasnifi mümkündür.²⁶⁸ Dolayısıyla hile kavramı, çok geniş bir faaliyet sahasını bünyesinde barındırması nedeni ile ceza hukuku açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Hilenin ceza hukuku bakımından taşıdığı anlam maddi menfaat elde edebilme amacı ile gerçekleştirilen aldatıcı hareketlerle de sınırlı değildir. Maddi çıkarların dışındaki çeşitli menfaatlerin elde edilmesinde de kuvvet yanında hileye başvurulması hâlleri, TCK’de ve diğer kanunlarda yer alan birçok farklı suç içerisinde düzenleme altına alınmıştır.

Cezai yaptırım içeren kanun metinlerinde veya bu düzenlemelerin gerekçelerinde hile ve hileli davranışlara yönelik herhangi bir tanıma ya da açıklamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla hile, diğer birçok ceza hukuku kavramı gibi öğreti ve uygulama ekseninde gelişen bir kavram olmuştur. Bununla birlikte günümüzde dahi hile kavramından tam olarak ne anlaşılması gerektiği ve hangi durumların kavram kapsamı dahilinde sayılıp sayılmayacağı noktasında hem öğreti hem de uygulama içerisinde istikrarlı ve somut bir çözüm elde edilebilmiş değildir.²⁶⁹

²⁶⁸ **Erman**, Sahtekârlık Cürümleri, s. 1.

²⁶⁹ “*Hile tanımlanmazsa hileli davranışlar da tanımlanamaz.*”, **Hafızoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, s. 400; **Tümerkan**, s. 33; “*...hilenin anlamının ve kapsamının belirlenmesi ceza hukuku bakımından zorunludur.*”, **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 305.

2.1.2. Ceza Hukukunda Hilenin Tanımı

Hile; mevcut hâl ve koşullardan faydalanılması ve karşı tarafı ikna etmeye yönelik söz ve jestler aracılığı ile gerçek durumu gizleyerek, edilgen konumdaki ilgilinin muhakeme gücüne etki eden ve kişide hatalı bir kanaat uyandıran diyalektik bir aldatma hareketidir.²⁷⁰ Kullanılan söz ve jestler, mağdurun inançları²⁷¹, tutkuları ve coşkularından faydalanılması suretiyle onun ruhsal dünyasına doğrudan doğruya tesir etmektedir. *“Bir tür inandırıcı ve ustalıkla yalandır. Elverir ki, bu yalan yargıyı değiştirecek yeterlilikte bulunsun.”*²⁷²

Hileli hareketler gerçekleştirilmeseydi mağdurun aslında rıza göstermeyeceği bir karara, söz konusu hileli davranışlar aracılığı ile rıza göstermesinin sağlanması da hile kavramını karşılamaktadır.²⁷³ Söz konusu hareketler ile gerçekleşmeyen bir olgu gerçekleşmiş veya gerçekleşmiş bir olgu gerçekleşmemiş gibi gösterilebilir, gerçekleşen bir olguya gerçek dışı unsurlar eklenerek olduğundan farklı bir şekilde de gösterilebilir. Bu kapsamda, yaratılan sahte bir görünüm sayesinde gerçek gizlenerek, mağdurun mevcut durum hakkında hatalı inanç ve düşünceye sahip olması sağlanmakta, iradesi sakatlanmaktadır.²⁷⁴

Muhatabın düşüncesini etkileyen ve onu hataya sevk eden hareketler hile kavramının kapsamına dahil edilebilecektir. Bu hareketler gösteriş şeklinde sunulabileceği gibi bir olgunun gizlenmesine yönelik, yani gizleyiş şeklinde de olabilir. Gösterişe yönelik hareketler gerçekleştirilirken kişi hilenin muhatabına, gerçekte sahip olmadığı bir sığata veya imkânlarla sahipmiş gibi bir imaj (zenginlik, unvan, isim, nitelik vb.) sunmakta,

²⁷⁰ Selçuk, s. 114.

²⁷¹ Mağdurun batıl olarak kabul edilen inançlarından istifade edilerek aldatılması hâlinde de failin hareketleri hile sayılacaktır., Erem, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 460; Aslan, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 27.

²⁷² Selçuk, s. 114.

²⁷³ Dönmezer, Ceza Hukuku Hususi Kısım, s. 269.

²⁷⁴ Erdem / Tezcan / Önok, s. 872; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 19.

olguların gizlenmesine yönelik hareketlerde ise, mevcut vaziyetini veya sıfatını (ödeme güçsüzlüğü, evlilik, belirli bir şeyi kullanmadaki yetersizlik vb.) gizlemektedir.²⁷⁵

Yargıtay kararları içerisinde ağırlıklı olarak dolandırıcılık suçu çerçevesinde ele alınan bir kavram olan hile; “*nitelikli bir yalan*”²⁷⁶, “*maddi olmayan (hile-desise ayrımı kapsamında) yollarla mağduru yanıltan her türlü hareket*”²⁷⁷, “*ikna ederek kandırma*”²⁷⁸ ve “*gerçeğin sahte tasarımı*”²⁷⁹ olarak tanımlanmaktadır.

Karşı tarafın iradesini etkilemeksizin, birtakım olguların gerçek durumu yansıtmayacak veya eksik yansıtacak şekilde değiştirilmesi, yani yalnızca gerçek dışı bir görünüş veya davranış biçiminin varlığı ise tek başına hilenin oluşumu için yeterli değildir. Olguların değiştirilerek gerçeğin dışına çıkarılması yanında, değiştirilen olguların söz veya jestler aracılığı ile açıklama formuna sokularak muhatabın iradesine etki edebilecek şekilde sunulması da gerekmektedir. Ancak bu hâlde hilenin varlığından söz edilebilecektir.²⁸⁰

Hilenin oluşmasına failin hileli hareketleri yanında mağdurun hatası da sebep olabilmektedir. Mağdurun iç dünyasında veya dışsal gözlemleri sonucu esasen kendiliğinden oluşan ve/veya gelişen yanılsamanın fail tarafından kullanılması, devam ettirilmesi ve bu hatadan lehe bir irade beyanı elde etmek maksadı ile yanılsamadan istifade edilmesi hâlinde de hile oluşacak ve diğer şartların da varlığı hâlinde hilenin unsurunu oluşturduğu suç gerçekleşecektir. Mağdurun gerekli özeni gösterse idi önleyebileceği bir hatasından (dikkatsizlik, özensizlik) yararlanması durumunda dahi hilenin oluşacağı kabul edilmektedir. Bununla birlikte kişide oluşan yanılsamanın kuvvetlendirilmesi amacı ile yanılsamayı destekleyen davranışlara başvurulmaması

²⁷⁵ Gözübüyük, s. 657; Atalan, s. 5; Tümerkan, s. 34; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 34, 35.

²⁷⁶ Yargıtay CGK., 2001/36 E., 2001/38 K., 27.03.2001 T., **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

²⁷⁷ Yargıtay CGK., 1976/577 E., 1977/47 K., 07.02.1977 T., **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

²⁷⁸ Yargıtay 6. CD., 1978/6346 E., 1978/6357 K., 31.10.1978 T., **Selçuk**, s. 116.

²⁷⁹ İtalyan Yargıtayının hile kavramına yönelik kullandığı tanımlama., **Selçuk**, s. 115.

²⁸⁰ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 872; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 38.

durumunda ise hile oluşmayacaktır. Hata, tek başına hilenin oluşumu için yeterli değildir.²⁸¹

2.1.2.1. Hileli Davranışlara Hilenin Unsur Olarak Yer Almadığı Suçlarda Başvurulması

Kanunda hileli bir şekilde işlenmesi temel veya nitelikli hâl olarak düzenlenmese dahi, birçok suç hileli davranış kapsamına girebilecek hareketlerle de işlenebilmektedir. Bu nedenle hileli davranışların dahil olduğu her olay, hilenin kanunen unsurunu oluşturduğu suçlardan biri olarak vasıflandırılmayacaktır. Kanunda hileyi unsur olarak barındırmayan suçlarda hileye, ilgili suçun işlenmesi yönünden kolaylık sağlama veya suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlarıyla başvurulabilmektedir.²⁸² Hileli davranışlara, suçun işlenmesini kolaylaştırma amacıyla başvurulması, TCK m. 61/1-a ve f bentleri kapsamında suçun işleniş biçimi ve failin kasta dayalı kusurunun ağırlığı çerçevesinde temel cezanın belirlenmesi aşamasında dikkate alınabilecektir.²⁸³ Hileli davranışların, suçun açığa çıkmasının önlenmesi amacı ile sergilenmesi durumunda ise TCK m. 281'de düzenleme altına alınan suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu gündeme gelebilecektir.

2.1.2.2. Hilenin Sahibi ve Muhatabı

Aktarılan tanım ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, hileli hareketler gerçek kişiler tarafından, gerçek kişilere yönelik olarak gerçekleştirilebilecek olan davranışlardır. Diğer bir ifade ile hilenin sahibi (etken öznesi) ve muhatabı (mağduru, edilgen öznesi) ancak

²⁸¹ **Dursun, Selman**, “Mağdurun Suça Yol Açması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 61(1-2), 3-33 s., 2003, s. 29; **Tümerkan**, s. 64, 65; **Arslan / Azizağaoğlu**, s. 684; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 45; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 440.

²⁸² Muhatabı aldatıcı davranışlara başvurulması, hile içermeyen bir suçun nitelikli hâline de vücut verebilir. Bu duruma örnek olarak kasten öldürme suçunun TCK m. 82/1-a kapsamında tasarlanarak gerçekleştirilmesi gösterilebilir.

²⁸³ Yargıtay CGK., 2019/97 E., 2022/437 K., 14.06.2022 T.; “*Hileli davranışların sergilendiği her olay dolandırıcılık suçu olarak vasıflandırılmayacaktır. Hile, başka bir suçun işlenmesinin kolaylaştırılması veya işlendikten sonra açığa çıkmasının önlenmesi amacıyla da kullanılabilir. (...) Hırsızlık suçunun işlenmesinden önce kolaylaştırıcı unsur olarak hile kullanılması, suçun işleniş biçimi ve failin kasta dayalı kusurunun ağırlığı kapsamında 5237 sayılı TCK'nın 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınabilecektir.*”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

gerçek kişiler olabilecektir.²⁸⁴ Hileli davranışların mağdurunun ancak gerçek kişiler olabileceği hususu öğretilerdeki bazı yazarlarca kabul edilmemekte, hileli davranışların mağdurunun gerçek kişiler yanında tüzel kişiler de olabileceği savunulmaktadır.²⁸⁵

Hileli bir suçun varlığından söz edilebilmesi için, aranan diğer şartların mevcudiyeti yanında, o suçun unsurunu oluşturan hileli davranışların kişinin iradesine etki etmesi gerekmektedir. Şayet gerçek kişi yoksa etki edilebilecek bir irade de olmayacaktır. Bu nedende tüzel kişiler ancak suçtan zarar gören olarak kabul edilebilecektir.²⁸⁶ Tüzel kişiyi, aileyi veya bir devleti temsil eden veyahut oluşturan kişilerin hileli davranışların muhatabı olması durumunda, iradesi etkilenen gerçek kişiler mağdur olabilecek, hukuken söz konusu kişilerden bağımsız bir varlık olabilmekle birlikte, bağımsız bir iradeye sahip olmayan tüzel kişi, aile, devlet ise ancak hileden zarar gören olabilecektir.²⁸⁷ Zarar gören kişilerin gerçek ve/veya tüzel kişiler olabileceği hususunda ise tartışma bulunmamaktadır.²⁸⁸

2.1.2.3. Hilenin İcrai ve İhmali Davranışlarla Gerçekleştirilmesi

Ceza hukuku anlamında hareket; suç tipi içerisinde tanımlanan ve iradi bir nitelik taşıyan insan davranışı şeklinde açıklanmaktadır. Tanımından da anlaşıldığı üzere ceza hukuku yönünden önem taşıyan hareket, insanın dış dünyada değişiklik meydana getiren bütün eylemlerinden ziyade, kanuni düzenlemeler çerçevesinde suç olarak değerlendirilen davranış kümesi içerisinde kalan eylemlerini karşılamaktadır. Bu anlamda hareket

²⁸⁴ **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 30; **Gökçen / Balcı**, s. 14, 15; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 673, 675.

²⁸⁵ Dolandırıcılık suçu yönünden tüzel kişilerin de hilenin mağduru olabileceği yönündeki aksi görüş için bkz., **Ekici Şahin**, s. 167 vd.; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 868; **Atalan**, s. 21; **Taneri / Kamışlı**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 28; **Gerçekker**, s. 1596; **Taneri / Kamışlı**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1020; Aydın ise tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceğini, karşıt görüşe göre mağdur olarak kabul edilmese dahi suçun zarar göreni olarak kamu davasına katılabileceği için söz konusu tartışmanın pratikte önem taşımadığını belirtmektedir., **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 657; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 27.

²⁸⁶ **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 168; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 524, 525; **Türay**, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1683.

²⁸⁷ **Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 15. Baskı, 2022, s. 117; **Ekici Şahin**, s. 167; **Kamışlı**, s. 25, 26; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 725, 726, 947, 1076, 1097; **Bakıcı**, s. 217; **Arslan, Uğur**, "Kamu Kurum ve Kuruluşları Zararına Dolandırıcılık Suçu", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 9(1), 109-137 s., 2023, s. 116, 117.

²⁸⁸ **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 30.

kavramı, ceza hukukunda kanunlarla düzenleme altına alınan suçların temelini oluşturan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁹

Ceza hukuku öğretisinde çeşitli şekillerde tasnife tabi tutulabilen hareket, meydana getiriliş şekillerine göre icrai ve ihmali olarak ikiye ayrılmaktadır. En genel anlamda icrai hareket; kişinin gerçekleştirilmemesi gereken bir davranışı, uzuvları aracılığı ile veya konuşarak yahut sadece belirli bir yönde ima içeren bakışları ile gerçekleştirilmesi, ihmali hareket ise gerçekleştirilmesi hukuk normunca beklenen bir davranışın gerçekleştirilmemesi, belirli özelliklere sahip olan hareketin yapılmamasıdır.²⁹⁰ İhmali hareketleri konu alan suçlar ise kendi içerisinde; suç tipinin emir normu şeklinde, icrai harekette bulunmama hâlini cezalandırdığı saf ihmali suçlar ve yasak normu şeklinde düzenleme altına alınan suçun pasif kalınarak gerçekleştirilmesi hâli, yani nitelikli ihmali suçlar (ihmal suretiyle icra suçları) şeklinde ikiye ayrılmaktadır.²⁹¹

Hareketin şekline göre ayrıma tabi tutulmasının hile ile ilgisi, hileyi unsur olarak barındıran suçları meydana getirme gayesiyle gerçekleştirilen ihmali nitelikteki davranışların hile olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve değerlendirilebildiği kabul edilir ise söz konusu davranışların cezalandırılmasının önünde herhangi bir engel bulunup bulunmadığı noktasında önem taşımaktadır.

Hileli davranışlar söz ve/veya jestlerle oluşturulan aktif icrai hareketlerle gerçekleştirilebilmektedir. Hilenin icrai hareketlerle meydana getirilmesi hâli bütün hileli suçlar yönünden geçerli olmakla birlikte, hileli davranışların hileyi unsur olarak içeren bazı suçlar yönünden susma, tepki vermeme şeklindeki ihmali hareketlerle de

²⁸⁹ **Alacakaptan, Uğur**, Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 40; **Türay, Aras**, “İhmali Suretiyle İcrai Hareketin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunsalı”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(3), 115-154 s., 2020, s. 116.

²⁹⁰ **Alacakaptan**, Suçun Unsurları, s. 41 vd.; **Dönmezer, Sulhi**, “İhmali Suretiyle İcra Suçları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 9(3-4), 473-494 s., 1944, s. 473, 474; **Türay**, İhmali Suretiyle İcrai Hareketin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunsalı, s. 117; **Keyman, Selahattin**, “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 40(1), 121-171 s., 1988, s. 137, 138.

²⁹¹ **Yurtlu, Fatih**, “Suç Teorisi Bakımından İhmali Suçların Yapısı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(3), 579-636 s., 2021, s. 580, 581; **Türay**, İhmali Suretiyle İcrai Hareketin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunsalı, s. 119; **Serim**, s. 86.

gerçekleştirilebileceği kabul edilmektedir.²⁹² Buna karşın hile içeren tüm suçları kapsayacak şekilde, ihmali hareketlerin de hileye vücut verebileceği yönünde bir genelleme ise hatalı olacaktır. İhmali hareketlerin hile teşkil edip etmediği her bir hileli suç yönünden ayrıca değerlendirilmelidir.

Öğretide unsurunu oluşturan hileli davranışların ihmali şekilde de meydana getirilebileceği kabul edilen hileli suçlar yönünden, ihmali nitelikteki her türlü hareketin de hile olarak kabul edilemeyeceği belirtilmektedir. Bu anlamda sessiz yahut hareketsiz kalma şeklindeki eylemin muhatabının iradesini etki altında bırakarak rızasını elde etme amacı ile gerçekleştirilmesi yanında ayrıca eylemi gerçekleştiren kişinin söz konusu davranışı ile sebep olacağı neticeyi önleme yükümlülüğünün de (garantör/güvenceci sıfatı) bulunması gerektiği, ancak bu şartlar dahilindeki ihmali hareketlerin hile olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir. Bu anlamda susma ya da tepki göstermeme, muhatabın aldanmasının asıl nedeni olmalı ve susan veya tepkisiz kalan kişinin hukuken mevcut olan aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmelidir.²⁹³

Hukuki aydınlatma yükümlülüğünün sınırlarının nasıl tespit edileceği, böyle bir yükümlülüğün hileyi unsur olarak barındıran hangi suçlar yönünden mevcut olduğu ve hangi durumlarda gündeme gelebileceği hususlarında ise görüş birliği bulunmamaktadır. Aydınlatma yükümlülüğünün kanundan, taraflar arasında kurulan sözleşmeden, sözleşme haricinde bir nedene dayalı güven ilişkisinden yahut dürüstlük ve iyiniyet kurallarından kaynaklanabileceği kabul edilmekle birlikte, bütün sözleşme ve güven ilişkilerinin her durumda aydınlatma yükümlülüğü doğurmadığı, aynı şekilde dürüstlük ve iyiniyet kurallarının da kişiye çerçeve niteliğinde bir koruma sağlamadığı, bu gibi hâllerde

²⁹² Centel / Zafer / Çakmut, s. 511; Arslan / Azizağaoğlu, s. 684; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 727 vd.; Klass, Gregory, "The Law of Deception: A Research Agenda", University of Colorado Law Review, Sa. 89(2), 707-740 s., 2018, s. 711, 712; Alexander / Sherwin, s. 400; Klass, Gregory, "Meaning, Purpose, and Cause in the Law of Deception", Georgetown Law Journal, Sa. 100(2), 449-496 s., 2012, s. 454, 455.

²⁹³ Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 307 vd.; Yurtlu, Fatih, İhmali Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 339; Hafizoğulları, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 410, 411, 412; Türay, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1687; Erdem / Tezcan / Önok, s. 874; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 23; Sadece susmanın, kişinin doğruyu söylemekle hukuken yükümlü olsa dahi hile olarak kabul edilemeyeceği ve bu anlamda hilenin yalnızca aktif icrai hareketlerle meydana getirilebileceği yönündeki karşıt görüş için bkz., Tümerkan, s. 43 vd.; Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 384, 385; Erem, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 455; Ekici Şahin, s. 248 vd.; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 45, 46.

aydınlatma yükümlülüğünden ve dolayısıyla ihmali hareketlerle meydana getirilen hileli bir davranışın varlığından bahsedilemeyeceği kabul edilmektedir.²⁹⁴

İhmali hareketlerle gerçekleştirilen hileli davranışların cezalandırılıp cezalandırılmayacağı noktasında ise; ayrı bir düzenlemeye gerek duyulmaksızın ihmali hareketlerin de icrai hareketler gibi cezalandırılabilmesi ve kanunda açık bir düzenleme bulunmaması durumunda cezalandırmanın kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceği şeklinde iki karşıt görüş öne çıkmaktadır. İlk görüşe göre, ihmali hareket ile netice arasında nedensellik bağı bulunması hâlinde, söz konusu ihmali davranışın bu konuda kanunda ayrı bir düzenlemeye gidilmesine gerek bulunmaksızın cezalandırılabilmesi kabul edilmektedir. Zira ihmal, hareketin görünüm şekillerinden biridir ve niteliği gereği hem icrai hem de ihmali şekilde işlenebilen suçlarda ihmali hareketler de icrai hareketler gibi cezalandırılabilmelidir. Bu nedenle kanunda düzenleme bulunmamasının ihmali davranışlara müdahale edilmesini engellemeyeceği ifade edilmektedir.²⁹⁵ Aksi yöndeki görüş kapsamında ise; hileli davranışların ilgili suç yönünden ihmali hareketlerle meydana getirilebileceği kabul edilse dahi bahsi geçen suçun ihmali şekilde gerçekleştirilmesini ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması hâlinde, kişinin hileyi ihmali hareketleri ile gerçekleştirdiğinden bahisle cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırı olacağı savunulmaktadır.²⁹⁶ Örneğin irtikâp suçunda hileli davranışların ihmali şekilde de gerçekleştirilebileceği ayrı bir fıkra düzenleme altına alınmışken (TCK m. 250/3), dolandırıcılık suçuna ilişkin maddelerde ise (TCK m. 157-159) suçun ihmali şekilde işlenebileceği hususu düzenlenmemiştir. Bu nedenle bünyesinde ihmali hareketlere yönelik düzenleme barındırmayan hileli suçlarda, söz konusu ihmali davranışların cezalandırılıp cezalandırılmayacağı noktasındaki tartışmaların çözümlenebilmesi amacıyla kanunun genel hükümler kısmına ihmali hareketlere yönelik

²⁹⁴ **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 309 vd.; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 700.

²⁹⁵ Hakeri ise bu konuda kanuni bir düzenleme bulunmamasının söz konusu eylemlerin cezalandırılmayacağı anlamına gelmediğini, ancak tereddütlerin giderilmesi için genel hükümler kısmında değişikliğe gidilmesinin zaruri olduğunu belirtmektedir., **Hakeri, Hakan**, “İhmali Suçlar”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 2(4), 137-169 s., 2007, s. 169; **Serim**, s. 87; **Türay**, İhmal Suretiyle İcrai Hareketin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunsalı, s. 149.

²⁹⁶ **Özgenç, İzzet**, “İhmali Suç Teorisi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(4), 303-378 s., 2021, s. 309; **Yurtlu**, İhmali Suçlar, s. 107, 108, 202; **Bayraktar / Yıldız / Aksoy Retornaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytakin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman**, s. 258, 259.

bir düzenlemenin eklenmesi ya da suçun düzenlendiği ilgili madde içerisinde değişikliğe gidilmesi gerektiği belirtilmektedir.²⁹⁷ Konu bütünlüğü açısından her bir suç yönünden ihmali davranışların değerlendirilmesi, TCK'deki hileli suçların ele alındığı kısımda yapılmıştır.

Hileli davranışların arzulanması, harekete geçilmedikçe hukuki yahut cezai anlamda herhangi bir değer taşımamaktadır. Bu nedenle ister icrai ister ihmali olsun hareketin varlığı gereklidir. Zira ortada davranış yoksa hileli olup olmadığına ilişkin belirleme yapılması da mümkün olmayacaktır.²⁹⁸

2.1.3. Hilenin Kanunda Düzenlenmesi

Hileli davranışların nelerden ibaret olduğunun mevzuat üzerinde tespiti noktasında üç ayrı sistem grubu öne çıkmaktadır. Bu sistemler; saymaca/kazuistik sistemler (sayma yöntemi), aracı (seçmeci, karma) sistemler ve sentetik sistemlerdir.²⁹⁹

Sayma yöntemi/usulü olarak da adlandırılan sistemlerde hileli davranışlar kanunda tek tek sayılmaktadır. Eski tarihli düzenlemeler içerisinde benimsenen sistemlerdir. Söz konusu sistemlere bütün suç tiplerinin yazılı metinlere geçirilmesi sürecinde başvurulmuştur. Zira insan aklının gelişimi daima somuttan soyuta doğru olmuştur.³⁰⁰

Aracı sistemlerde saymaca sistemlerdeki gibi sınırsız sayıdaki hileli eylemler kanunda sayılmamakta, aynı zamanda sentetik sistemlerdeki gibi mümkün olmadığından bahisle tanıma yer verilmemesi gibi bir yöntem de izlenmemektedir. Sayma yöntemi ve sentetik sistemler arasında kalan bu tür sistemlerde daha önceden tek tek sayılan hileli davranışların birtakım hileli davranış kümeleri altında toplanması ve sınırlı sayıda olan kümelerin düzenlemede yer alması esastır.³⁰¹

²⁹⁷ Erdem / Tezcan / Önok, s. 875; Maviş, s. 612 vd.; Özgenç, İhmali Suç Teorisi, s. 354 vd.

²⁹⁸ Selçuk, s. 84 vd.

²⁹⁹ Selçuk, s. 116; Ayrıca bkz., Tosun, s. 54, 55.

³⁰⁰ Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 383; Selçuk, s. 116.

³⁰¹ Selçuk, s. 117.

Sentetik sistemler içerisinde ise hile olarak kabul edilen hareketlerin sayma yolu ile kanuna sıkıştırılmasının mümkün olmadığından bahisle hileli davranışlara ya da hileli davranışların oluşturduğu kümelere kanunda yer verilmemektedir. Söz konusu sistemlerde hileli davranışları unsur olarak barındıran suçlar kanunda soyut ve genel bir biçimde tanımlanmakta veya tanımlama yapılmamakla birlikte hileli davranışların tespitine yönelik belirli ölçüt ve formüllere yer verilmektedir.³⁰²

Modern hukuk sistemlerinde hileli davranışları barındıran yasal düzenlemelerde ağırlıklı olarak aracı ve sentetik sistemler kullanılmaktadır. Türk ceza hukuku sistemi içerisinde de kanun metinlerinde hileli davranışlara yönelik olarak sayma ya da örneklemeye başvurulmadığı, dolayısıyla hileli suçlar yönünden genel olarak sentetik sistemin benimsendiği kabul edilmektedir.³⁰³ TCK'nin esas aldığı sistemin de sentetik sistem olduğu yönünde genel bir kabul mevcut olmakla birlikte, kanun içerisinde istisnai de olsa farklı sistemlere başvurulduğu görülmektedir.

TCK'de dolandırıcılık, ihaleye fesat karıştırma, zimmetin hile içeren nitelikli hâli ve bunun gibi birçok hileli suçu düzenleyen hükümde sentetik sistem esas alınmış olsa da kanun içerisindeki bazı hileli suçlar yönünden saymaca ve aracı sisteme yönelik düzenlemelerin de benimsendiği görülmektedir. Örneğin TCK m. 161'de düzenlenen hileli iflas suçunda³⁰⁴ suçun hile unsurunu oluşturan davranışlar saymaca sistem kullanılarak tahdidi olarak sayılmış, TCK m. 237'de yer alan fiyatları etkileme suçunda ise fiyatları etkilemeye yönelik olarak gerçekleştirilen hileli davranışların sayılması yerine söz konusu davranışları içeren “*yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran*” şeklindeki hileli davranış kümelerine düzenlemede yer verilerek aracı yani seçmeci sistem kullanılmıştır.³⁰⁵

³⁰² **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 384; **Selçuk**, s. 118 vd.

³⁰³ **Bakıcı**, s. 226; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 452.

³⁰⁴ E-TCK dönemindeki düzenleme ve sayma sisteminin benimsenmesine yönelik eleştiriler için bkz., **Erman, Sahir**, “Devletin Ekonomik İtibarını Sarsma / Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması / Hileli Taksiratlı İflas”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 25-41 s., 1987, s. 34, 35.

³⁰⁵ **Dursun**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 99, 100.

Tüm bu sistemler yanında TCK içerisinde hilenin sadece terim olarak madde metninde geçtiği, hileli davranışların tespitine yönelik herhangi bir ölçüte dahi yer vermeyen hileli suçlar da bulunmaktadır.³⁰⁶

2.2. HİLENİN UNSUR OLARAK YER ALDIĞI BAZI SUÇLAR

2.2.1. Genel Olarak

TCK'nin ikinci kitabını oluşturan özel hükümler içerisinde, kişilere karşı suçlar, topluma karşı suçlar ve millete ve devlete karşı suçlar kısımları altında ve birbirinden farklı bölümlerde, hileyi basit ve nitelikli hâlinin unsuru/suçta etki eden nedeni olarak barındıran birçok suç düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda TCK'de; çocukların hileye dayalı cinsel istismarı (TCK m. 103), kişinin hile kullanılarak hürriyetinden yoksun kılınması (TCK m. 109/2), dolandırıcılık (TCK m. 157-159), hileli iflas (TCK m. 161), hile ile gerçekleştirilen fuhuş (TCK m. 227/4), hileli evlenme (TCK m. 230/3), ihaleye hileli davranışlarla fesat karıştırma (TCK m. 235/2), edimin ifasına fesat karıştırma (TCK m. 236), fiyatları etkileme (TCK m. 237), zimmet suçunun hileli davranışlarla işlenmesi (TCK m. 247/2-3, 249), irtikâp suçunun hileli davranışlarla işlenmesi (TCK m. 250/2-3), savaş zamanında yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması (TCK m. 322/4), devletin güvenliğine ilişkin belgelerin hile ile ele geçirilmesi (TCK m. 326) ve askerî yasak bölgelere hile ile girme (TCK m. 332) olmak üzere toplamda on dört farklı suç düzenleme altına alınmıştır.³⁰⁷

Bu başlıkta hileyi unsur olarak barındıran suçlar konunun sınırlarının çizilmesi ve kapsamının genişletilmemesi açısından sadece hile unsuru yönünden irdelenmiş, birinci bölüm ile tekrara düşülmemesi amacıyla ceza hukukunda hileye ilişkin genel nitelikteki açıklamalara değinilmemiştir. Suçlar özel hükümler içerisinde yer aldıkları kısımlara göre tasnife tabi tutulmuş ve madde sırasına göre ele alınmıştır. Bununla birlikte dolandırıcılık suçuna, “*en yetkin ve tipik bir hile suçu*”³⁰⁸ olması nedeni ile, söz konusu sıralamadan

³⁰⁶ TCK m. 103, 109, 227, 322, 326, 332.

³⁰⁷ E-TCK'de ise hileye 130/4, 132, 135, 179/2, 193, 202/2, 209/2-3, 291, 294, 358, 362, 366, 367, 384, 401/7, 414, 416, 429-431, 436, 503-504. maddelerde yer verilmiştir.

³⁰⁸ Selçuk, s. 89.

bağımsız şekilde, kişilere karşı suçlar kısmında yer alan suçların başında, öncelikle yer verilmiştir.

2.2.2. Kişilere Karşı Suçlar Kısmında Düzenlenen Suçlar

2.2.2.1. Dolandırıcılık

Dolandırıcılık suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının ikinci kısmını oluşturan kişilere karşı suçlar içerisindeki son bölüm olan onuncu bölümde; malvarlığına karşı suçlar başlığı altında 157-159. maddelerde düzenlenmiştir. 157. maddede dolandırıcılık suçunun temel hâli ve 158. maddede suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri düzenleme altına alınmıştır. 159. maddede ise suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâline yer verilmiştir. Hileli davranışlar, dolandırıcılık suçunun hem temel şeklinin hem de nitelikli hâllerinin unsurunu oluşturmaktadır.

Dolandırıcılık suçu açısından hile; fail tarafından kendisine veya başka bir kişiye maddi bir menfaat sağlama amacı ile gerçekleştirilen ve mağdurun muhakeme gücüne etki ederek kişiyi kendi veya üçüncü bir kişinin zararına olarak, kendisine veya üçüncü bir kişiye ait malvarlığı değerleri üzerinde tasarrufta bulunmaya yönelten, maddi ve gayrimaddi nitelikteki aldatıcı davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır.³⁰⁹ Hileli hareketler gerçekleştirilmeseydi mağdurun aslında rıza göstermeyeceği bir tasarrufa, hileli hâl ve davranışlarla yaratılan güven ortamı sayesinde hatalı bir kanaat uyandırılarak rıza göstermesi sağlanmaktadır.³¹⁰

³⁰⁹ Centel / Zafer / Çakmut, s. 506 vd., Önder, s. 367; Ekici Şahin, s. 185, 192 vd.; Dolandırıcılık suçunda diğer hileli suçlardan farklı olarak aldatılan muhatap ile hile sebebiyle zarar görenin farklı kişiler olması mümkündür. Bu anlamda dolandırıcılık suçunda hileye doğrudan maruz kalarak aldatılan kişi ile malvarlığı değeri zarar gören kişinin aynı kişi olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır., Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 725, 726; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 656, 657.

³¹⁰ Dönmezer, Ceza Hukuku Hususi Kısım, s. 269; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 660.

Bu anlamda hile, dolandırıcılığı malvarlığına karşı işlenen diğer suçlardan ayırması, rengini vererek karakterize etmesi ve kendine has bir kimlik kazandırması nedeni ile suçun en önemli unsurunu oluşturmaktadır.³¹¹

Suçun 157. maddede düzenleme altına alınan temel şekli kapsamındaki hileli davranışlara; failin düşük fiyata telefon getirteceğinden bahisle mağdurlardan menfaat temin etmesi³¹², kendilerini doktor ve kuyumcu olarak tanıtan faillerin ilk defa tanışmış gibi sahte bir pırlantanın devri üzerine düzmece bir tartışma çıkararak sahte pırlantayı mağdurların almasını sağlamaları³¹³, kendisini özel bir şirketin gemi kaptanı olarak tanıtan failin mağdurları işe aldıracağını belirterek menfaat temin etmesi³¹⁴, failin

³¹¹ Önder, s. 367; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 437; Ekici Şahin, s. 189; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 672; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 18.

³¹² Yargıtay 14. CD., 2019/3125 E., 2021/4338 K., 08.04.2021 T.; “*Sanığın aynı dershanede öğretmen olarak çalışan katılan ...' dan ucuza telefon getirmek suretiyle 6000 TL ve katılan ...' nun amcası katılan ...' dan yine ucuza telefon getireceği suretiyle 350.000 TL para aldığı, telefonları getirmediği gibi parayı geri ödemediği ve kendisine ulaşılamadığı, sanığın dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; sanık savunması, katılanların beyanları ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK'nın 157/1 maddesi kapsamında basit dolandırıcılık suçunu oluşturduğu...*”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası.**

³¹³ Yargıtay 15. CD., 2019/5162 E., 2020/10932 K., 03.11.2020 T.; “*Sanık ...'ın, inşaatçı olan müştekiyi telefonu ile arayarak kendini ... olarak tanıttığı ve sattığı dükkana talip olduğunu söylediği, buluşarak fiyat konusunda anlaştıkları, ertesi gün sanık ...'ın kendisinin iş sebebiyle gelemeyeceğini söyleyerek müştekiden çağırdığı adrese gelmesini istediği, müştekinin sanığın gösterdiği bir kafeye oturdukları, bu esnada arkalarındaki masada bozuk bir türkçeyle telefon görüşmesi yapan diğer sanık ...'ın adres tarifi sıkıntısı yaşadığı izlenimi vermesi üzerine katılanın bu konuda sanığa yardımcı olduğu; sanık ...'ın adını..., mesleğini doktor olarak tanıtır kökeninin Budapeşte'li olduğunu, Amerika'da öğretim üyesi olduğunu, Beşiktaş'a konferansa geldiğini söylediği; sanık ...'ın ve sanık ...'ın müşteki yanında ilk defa tanışmış gibi davrandığı, sanık ...'ın Hindistan'da doktorluk yaparken tedavi ettiği bir hastanın kendisine para yerine cebinden çıkardığı pırlantayı hediye ettiğini söylemesiyle kuyumcu olarak kendini tanıtan sanık ...'ın aracından ayar aleti getirdiği ve pırlantanın hakiki olduğunu söylediği ve 50.000 Euro'ya diğer sanıkla anlaştığı, bu esnada sanıkların aralarında kurmaca tartışma çıkardıkları, müştekinin bu plana inanarak sanık ...'a 'bu pırlantayı bana sat, ben alırım, parayı öderim ve pırlantayı ona veririm' dediği ve 50.000 Euro para getirerek parayı sanık ...'a verdiği, pırlantaları aldığı, sanık ...'ın kendisi için pırlantaları aldığından müştekiye teşekkür ederek kendisine 15.000 Euro kar vereceğini, beklemesini, parayı getireceğini söyleyerek müştekinin yanından ayrıldığı, ancak bir daha dönmediği, müştekinin pırlanta denen cismi sonradan dikkatli kontrol ettiğinde pırlantayla hiç ilgisinin olmadığını çakıl taşı olduğunu anladığı; sanıkların bu şekilde birbirlerini tanımayanmış gibi davranarak sahte pırlantayla iştirakli vaziyette katılanı dolandırdığı iddia edilen olayda (...) sanıkların iştirakli vaziyette üzerilerine atılı dolandırıcılık suçunun işlediği sabit olmakla...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³¹⁴ Yargıtay 15. CD. 2017/35809 E., 2021/4073 K., 05.04.2021 T.; “*Sanığın kendisini MSC isimli şirkette gemi kaptanı olarak çalışan ... adıyla tanıtarak mağdurları bu şirkette işe yerleştirebileceğini söylediği ve mağdurların güvenini kazanmak için her birinden diploma sureti, vesikalık fotoğraf, kan grubu kartı, ikametgah belgesi, sağlık raporu aldığı ayrıca işe sokma vaadiyle katılan ...'dan 3.000 TL, katılan ...'dan 300 ABD Doları ve 350 TL para aldığı, ancak katılanları bu süre zarfında oyalayarak iş temin etmeyerek, dolandırıcılık suçunu işlediği iddia edilen olayda (...) sanığın eyleminin dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gerekçesine dayanan mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.*”, **Yargıtay Karar Arama.**

mağdurun telefonunu aldıktan sonra abisine teslim edeceğini söyleyerek uzaklaşması³¹⁵ ve failin müşteri ile konuşuyor görünümü vererek kargo getirdiğinden bahisle resepsiyondan kargo ücreti alması³¹⁶ örnek gösterilebilir.

Kanunda dolandırıcılık suçu kapsamına giren hileli davranışların neler olduğuna yönelik herhangi bir açıklamaya veya kapsamını belirlemeye yönelik sınırlamaya yer verilmemiştir.³¹⁷ Bununla birlikte, gerçeği çarpıtmaya veyahut gizlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen yanıltıcı davranışların dolandırıcılık suçunun unsuru olan hileyi oluşturabilmesi için mutlaka belirli bir olaya, vakiya ilişkin olması gerekmektedir. Gerçekleşmiş ve gerçekleşmekte olan olaylar dışında, gelecekte gerçekleşecek olan olaylara yönelik açıklama ve davranışların ise belirli olay/vakia kapsamında değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla hilenin de oluşmayacağı kabul edilmektedir. Bu durumun istisnasını ise gerçekleşeceği bilimsel olarak kesin olan (güneş tutulması, mevsim başlangıç ve bitişleri gibi) ileri tarihli olaylar oluşturmaktadır. Gerçekleşmesi kesin olan olayların hileli davranışların konusunu oluşturabileceği belirtilmektedir.³¹⁸

İnanca veyahut kanaate yönelik telkin, iddia ve benzer nitelikteki diğer açıklamaların ise, gerçeği çarpıtma boyutuna ulaşmadığı ve muhatabın iradesini etki altına alma amacı ile

³¹⁵ Yargıtay 15. CD., 2012/15741 E., 2014/7618 K., 21.04.2014 T.; “*Sanığın, katılanın bulunduğu dükkâna giderek kendisini galerici A...’nin oğlu olarak tanıttıktan sonra PVC işlerinin olduğunu, iş yeri sahibi olan ağabeyi ile konuşmak istediğini belirttiği, buna karşılık katılanın, ağabeyinin işyerinde olmadığını söylemesi üzerine sanığın bu kez telefonunun şarjının bittiğini ağabeyi ile görüşmesi gerektiğini beyan ederek katlıandan aldığı cep telefonu ile katılanın ağabeyi olan kişi ile konuşarak çarşıda buluşmak için randevulaştığı ve katlıana ‘Telefonun bende kalsın, ben çarşıda buluşunca ağabeyine veririm’ diyerek katılanın Samsung B 3210 marka cep telefonunu aldıktan sonra uzaklaştığı, (...) eyleminin basit dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeden...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³¹⁶ Yargıtay 15. CD., 2021/1464 E., 2021/3971 K., 01.04.2021 T.; “*Sanığın, ... isimli işyerinde resepsiyon görevlisi olarak çalışan şikayetçinin yanına açık kimlik bilgisi tespit edilemeyen bir şahısla birlikte gelerek, şikayetçiye hitaben, muhasebe biriminde çalışan ... isimli şahsı kastedip ‘... beyin kargosunu getirdim.’ diyerek beyaz poşet içindeki kutuyu şikayetçiye verdiği, bu esnada cep telefonundan sanki ... isimli şahısla konuşuyormuş gibi yaparak kargo ücreti olan 480,00 TL parayı şikayetçiden istediği, şikayetçinin de işyerinin kasasından aldığı 480,00 TL’yi sanığa verdiği, daha sonra muhasebe biriminde çalışan ... isimli şahsı arayıp kargosunun geldiğini söylediği, ... isimli şahsın ise böyle bir kargo beklediğini söylemesi üzerine şikayetçinin dolandırıldığını anladığı, bu suretle sanığın dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia edildiği, olayda (...) taraflar arasında uzlaşmanın gerçekleşmesi nedeniyle 5271 sayılı CMK’nın 254/2. maddesi uyarınca davanın düşmesine karar verilmesi...*”, **Yargıtay Karar Arama**.

³¹⁷ **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 379; **Önder**, s. 367, 368; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 508; **Ekici Şahin**, s. 192.

³¹⁸ **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 18, 20; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 383; **Koca / Üzülmüş**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 738, 739; **İsfen Kılıçarslan**, s. 82; **Ekici Şahin**, s. 195 vd.; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 689, 690.

desteklenmediği müddetçe dolandırıcılık suçunun unsuru anlamında hile teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir.³¹⁹

Dolandırıcılık suçu yönünden hileli davranışların meydana getirilme zamanının, suçun oluşup oluşmaması noktasında önem taşıdığı ifade edilmektedir. Nitekim dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hilenin, fail tarafından menfaatin elde edilmesinden önce veya en geç menfaatin elde edildiği anda gerçekleştirilmesi gerektiği, aksi bir durumda, diğer bir ifade ile suça konu yararın elde edilmesinden sonra gerçekleştirilen hileli hareketlerin dolandırıcılık suçunun unsuru olan hileyi oluşturamayacağı ileri sürülmektedir. Buna göre, menfaat elde edildikten sonra menfaatin karşılığı olan edimlerin yerine getirilmemesi veya elde edilen menfaati meşru gösterme amacı ile gerçekleştirilen hileli davranışlar dolandırıcılık suçunu oluşturmayacaktır.³²⁰

Dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hileli davranışların, söz ve/veya jestler aracılığı ile gerçekleştirilen aktif icrai hareketler yanında, ihmali hareketlerle de meydana getirilebileceği kabul edilmektedir. Bu kapsamda hileli davranışların, hukuki aydınlatma yükümlülüğünün (garantör sıfatının) somut olayda bulunduğu durumlarda susma, tepki vermeme şeklindeki ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir.³²¹

³¹⁹ **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 383; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 689, 690.; **İsfen Kılıçarslan**, s. 83.

³²⁰ Yargıtay CGK., 2003/235 E., 2003/263 K., 04.11.2003 T.; “...esasen elde edilmiş bir yararı meşrulaştırmak için hile ve desiseler kullanılması veya önceden oluşmuş bir zarar veya doğmuş bir borç için mağdura karşı hileli davranışlarda bulunulması halinde dolandırıcılık suçu oluşmaz.”, **Hukuk Türk İctihat Bilgi Bankası**; Yargıtay 23. CD., 2016/1817 E., 2016/1324 K., 15.02.2016 T.; “Elbette her hileli davranışın dolandırıcılık suçuna vücut vermesi düşünülemez. Yargıtay kararlarında yer alan ‘Kullanılan hileli davranışlarla mağdur yanılığa düşürülmeli ve bu yanıltma sonucu yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır.’ şeklindeki cümlelerden, menfaat ile hile arasında nedensellik bağının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. **Bu bağın kurulmasında hilenin zamanı önem arz etmektedir. Olaya bu açıdan bakıldığında hilenin varlığı ile birlikte zamanı suçun vasfi açısından belirleyici olmaktadır. Hile (icrai hareket); yahut mağdurun hatasından yararlanmış olması halinde (ihmali hareketle hile) mağdurdaki hata menfaatin elde edilmesinden önce mevcut olmalıdır.** (...) **Tekrar vurgulamalıyız ki, hile en geç failin menfaat edinmesi sırasında mevcut olmalıdır...**”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**; **Akbulut**, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2284, 2291 vd.; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 462; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 393; **Tümerkan**, s. 62 vd.; **Ekici Şahin**, s. 201 vd.; **Aydın**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 59, 60.

³²¹ **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 531; **Okuyucu Ergün**, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 307 vd.; **Parlar**, s. 22; **İsfen Kılıçarslan**, s. 86; **Yurtcan, Erdener**, Malvarlığına Karşı Suçlar Cilt: 2, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2018, s. 973, 974; Aksi yöndeki görüş için bkz.,

Hileli davranışların dolandırıcılık suçu yönünden ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği kabul edilse dahi suçun ihmali hareketlerle meydana getirilmesi hâlinin de cezalandırılacağını ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, kişinin ihmali hareketlerle hileyi gerçekleştirdiğinden bahisle cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceği ifade edilmektedir.³²² Bu anlamda tartışmaya konu olan asıl nokta, dolandırıcılık suçunda hilenin ihmali olarak meydana getirilip getirilemeyeceğinden ziyade, ihmali hareketleri kapsayan sarih bir düzenleme bulunmaması hâlinde söz konusu davranışların cezai bir yaptırıma tabi tutulup tutulamayacağıdır.

E-TCK'nin 503. maddesinin ikinci fıkrasında, hilenin ihmali davranışlarla meydana getirilmesi hâlinde de kişinin cezalandırılacağı; *“Fiili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkra yazılı ceza uygulanır.”* şeklinde düzenlenmiş, ancak TCK'de, dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hileli davranışların belirli durumlarda ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği yönündeki kabule karşılık, suça ilişkin maddelerde (TCK m. 157-159, 167-169) suçun ihmali şekilde işlenebileceği yönünde bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Tümerkan, s. 43 vd.; **Taneri / Kamışlı**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1025; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, s. 402; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 631.

³²² Yargıtay, güncel tarihli bir kararında sessiz kalma hâlinin hile teşkil etse dahi kanunda açıkça düzenlenmemesi nedeni ile dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilemeyeceği yönünde karar vermiştir., Yargıtay 15. CD., 2015/4806 E., 2018/3618 K., 17.05.2018 T.; *“Sanığın, daha sonra katılan ... Bankasına devredilen ... A.Ş... Şubesinden kredi kullanarak suça konu ... Plaka sayılı aracı satın aldığı, ancak aracın trafik kaydında rehinli olarak suça konu olduğuna dair şerhin bulunmamasından istifade eden sanığın suça konu otomobili satıp devrini yaptığı, bu nedenle sanığın katılan bankaya borcunu ödememesi üzerine başlatılan icra takiplerinin sonuçsuz kaldığının iddia edildiği olayda; katılan banka tarafından suça konu aracın rehinli olduğuna dair belgelerin trafik tescil müdürlüğüne gönderilmesine rağmen söz konusu aracın trafik kaydına satılmayacağına dair şerhin konulmadığı, sanığın bu durumu bilmesi gerekirken sessiz kalarak hile kullandığı kabul edilse bile 765 sayılı TCK'nın 503/2 maddesinden farklı olarak 5237 sayılı TCK'nın 157 vd. maddelerinde mağdurda esasen var olan bir hatadan sanığın hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak haksız menfaat temin etmesi dolandırıcılık suçunun unsurları arasında sayılmadığından unsurları oluşmayan suç nedeni ile mahkumiyet kararı verilemeyeceği... ”*, **Korkmaz**, Dolandırıcılık Suçu, s. 57; **Aydın**, Dolandırıcılık Suçu, s. 662; **Bayraktar / Yıldız / Aksoy Retornaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman**, s. 258; **Maviş**, s. 612; **Taneri / Kamışlı**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1026.

157. maddenin gerekçesinde hilenin ihmali davranışlar aracılığı ile gerçekleştirilebileceği; *“Hile, icrai bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi; karşı tarafın içine düştüğü hatadan, bir konuda yanlış bilgi sahibi olmasından yararlanarak da, yani ihmali davranışla da, gerçekleştirilebilir. Ancak, bu durumda kişinin, hataya düşen karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğünün olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukukî ilişkide bulunulan durumlarda, böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca, muhatabın belli bir husustaki hatası karşısında kişinin ihmali davranışının, örneğin susmasının, bir beyan, açıklama değerini taşıması gerekir.”* şeklinde belirtilmekle birlikte, kanun metnine dahil olmayan madde gerekçesinin özellikle yaptırım noktasında herhangi bir hukuki bağlayıcılığı da bulunmamaktadır. Bu nedenle cezalandırmanın dayanağı olarak madde gerekçesinin gösterilmesi de isabetli değildir. Gerekçe esas alınarak cezai yaptırım uygulanmasının kanunilik ilkesi yanında hukuk devleti ilkesine de aykırılık teşkil edeceği açıktır. Aksinin kabulü durumunda kasten öldürme ve yaralama suçlarının ihmali şekilde gerçekleştirilmesini düzenleme altına alan hükümlerin anlamı kalmayacaktır. Bunun yanında, ilgili maddelerde eylemin ihmali olarak gerçekleştirilmesi durumunda cezada indirim yapılması öngörülmüş iken dolandırıcılık suçu kapsamında gerekçenin esas alındığı bir durumda kişiye indirim de uygulanamayacaktır.³²³ Buna karşın öğretilerdeki aksi görüşe göre dolandırıcılık suçu kapsamında hile teşkil eden ihmali hareketlerin de cezalandırılabilirliği, madde gerekçesi dayanak gösterilerek savunulmaktadır.³²⁴

Dolandırıcılık suçunda hileyi meydana getiren ihmali davranışların cezalandırılıp cezalandırılmayacağına yönelik söz konusu tartışmaların önüne geçilebilmesi amacıyla ihmali hareketlere yönelik açıklamaların madde gerekçesi yerine bizzat madde içerisinde düzenleme altına alınması veyahut genel hükümler içerisine eklenmesi gerektiği belirtilmektedir.³²⁵

³²³ Erdem / Tezcan / Önok, s. 875; Ekici Şahin, s. 262, 263; Maviş, s. 614; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 727, 728; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 662; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 531.

³²⁴ Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 701; Okuyucu Ergün, Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı, s. 310; Dursun, Selman, “Malvarlığına Karşı Suçlar”, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sa. 2, 190-196 s., 2004, s. 195; Yurtlu, İhmali Suçlar, s. 339; Türay, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1686 vd.; Kılıç, s. 334; Aslan, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 28.

³²⁵ Erdem / Tezcan / Önok, s. 875; Maviş, s. 612 vd.; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 531; Kılıç, s. 334, 335.

Fail tarafından sergilenen hileli davranışın muhatabı tarafından ciddiye alınmaması durumunda dolandırıcılık suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilmektedir. Söz konusu durumda dolandırıcılığın teşebbüs aşamasında kalabilmesi için gerçekleştirilen hileli davranışın aldatmaya elverişli olması gerekmektedir.³²⁶ Buna karşın gerçekleştirilen davranışın kandırabilme niteliğine haiz olmaması, diğer bir ifade ile hareketin muhatabını yanılığa düşürebilecek niteliğe sahip olmaması durumunda ise işlenemez suçun gündeme geleceği belirtilmektedir. Zira muhatabın aldatılarak yanılığa düşürülmesi sonucunu meydana getirmeye elverişli olmayan davranışlar, esasen dolandırıcılık suçunun aracı da değildir.³²⁷

Öğretide kandırabilecek nitelikte olmayan hileli davranışların muhatabını aldatması durumunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği noktasında görüş birliği bulunmadığı ifade edilmektedir.³²⁸ Bununla birlikte olayın özellikleri yanında hileli davranışın meydana getiriliş şekli ve mağdur üzerinde bıraktığı etki de bir arada gözetildiğinde, mağduru kandırabilecek nitelikte olmadığı kabul edilen davranışın onu aldatması da mümkün değildir.³²⁹ Dolayısıyla asıl olarak değerlendirilmesi gereken husus, fail tarafından meydana getirilen ve muhatabını kandırabilme niteliğini haiz olan eylemin somut olay

³²⁶ Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 663; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 58, 59, 82; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 688, 714; Centel / Zafer / Çakmut, s. 538; Akbulut, Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı, s. 2285; Gökçen / Balcı, s. 52; Bayraktar / Yıldız / Aksoy Retornaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman, s. 264; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 25, 26, 44; Erdem / Tezcan / Önok, s. 878, 919; Ekici Şahin, s. 419; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 530; Birtek / Akpınar, s. 381, 382.

³²⁷ Centel / Zafer / Çakmut, s. 510, 511; Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır, s. 632; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 663; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 59; Aydın, Devrim, "Suça Teşebbüs", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 55(1), 85-113 s., 2006, s. 100, 111; Şare, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 678, 687; Selçuk, s. 141; Gökçen / Balcı, s. 17, 18; Cihan, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, s. 744; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 26; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 529; Özocak, Gürkan, "İşlenemez Suç", Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan Cilt: 2, (Ed. Muharrem Özen, Metin Feyzioğlu, Tuğrul Katoğlu, Devrim Güngör, Güneş Okuyucu Ergün, Haluk Toroslu, Fahri Gökçen Taner, Yaprak Öntan), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 953-988 s., 2015, s. 967 vd.; Alacakaptan, Uğur, İşlenemez Suç, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, s. 64; Birtek / Akpınar, s. 383; Hafizoğulları / Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, s. 401; Tozman, Önder, Suça Teşebbüs, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 163 vd.

³²⁸ Eker Kazancı / Zeyrek, s. 530.

³²⁹ Aksi yöndeki görüş için bkz.; Erdem / Tezcan / Önok, s. 879; Maviş, s. 610, 611.

içerisinde ağırlık ve yoğunluk yönünden cezai anlamda hile boyutuna ulaşmış ve ulaşılmadığının tespit edilmesi olmalıdır.

Algılama yeteneği bulunmayan kişilere karşı dolandırıcılık suçunun işlenemeyeceği kabul edilmektedir. Zira muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetinden tamamen yoksun olan birinin iradesinin etki altında bırakılarak aldatılması da mümkün değildir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda hileyi unsur olarak barındıran dolandırıcılıktan ziyade hırsızlık suçunun oluşacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte hileli davranışın “*kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle*” işlenmesi hâli ise 158. madde kapsamında cezayı artıran nitelikli bir hâl olarak düzenlenmiştir. İlk hâlde muhatabın hileli davranışı algılama yetisi bulunmazken ikinci hâlde ise akıl zayıflığı, duyu organı zayıflığı, yaş küçüklüğü, yaşlılık, uyuşturucu madde etkisi veyahut sarhoşluk gibi nedenlerle muhatabın algılama yeteneğindeki geçici veya sürekli nitelikteki azalmadan yararlanılmaktadır. Bu hâllerde muhatabın sınırlı da olsa etki altında bırakılabilecek algılama yeteneği bulunmaktadır.³³⁰

Dolandırıcılık suçunun hile unsuru kapsamında değinilmesi gereken konulardan biri de 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 33. maddesinde düzenleme altına alınan dilencilik yapma kabahati kapsamında sergilenen hareketlerin hangi aşamadan sonra dolandırıcılık suçunun unsuru olan hileyi meydana getireceğidir.³³¹ Bu anlamda muhatabından sadaka elde etme amacıyla yaratılan sahte görünüm aracılığı ile gerçeğin gizlenmesi veya çarpıtılması suretiyle ilgilinin iç dünyasına tesir ederek iradesini etki altında bırakan ve bu anlamda belirgin, basit ve soyut yalan boyutunu aşan davranışların somut olayda bulunması durumunda dolandırıcılık suçunun oluştuğu ifade edilmektedir. Kişinin hasta olduğu belirten veya var olmayan hayır kuruluşlarına ait olan sahte belgeler göstermesi,

³³⁰ Arslan / Azizağaoğlu, s. 684; Erem / Toroslu, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 603; Centel / Zafer / Çakmut, s. 505, 506; Erdem / Tezcan / Önok, s. 869, 870; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 726; Aydın, Dolandırıcılık Suçu, s. 680, 881; Aydın, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, s. 27, 28; Eker Kazancı / Zeyrek, s. 525, 549; Gökçen / Balcı, s. 28; Birtek / Akpınar, s. 380; Türay, Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu, s. 1683, 1684; Taneri / Kamışlı, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 296; Atalan, s. 163, 164; Kamışlı, s. 26; Aslan, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 57; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 169; Ekici Şahin, s. 175 vd.; Taneri / Kamışlı, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, s. 1021, 1022.

³³¹ Hizmet karşılığı (enstrüman çalma, mendil satma) para toplanması veya kişinin teşvikinden bağımsız olarak yardım yapılması, dilencilik kabahati kapsamı dışındadır., Centel / Zafer / Çakmut, s. 503, 504; Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır, s. 627; Erdem / Tezcan / Önok, s. 886.

görme, duyma veya yürüme engeli varmış gibi rol yapması ve benzer şekilde gerçekleştirilen duygu sömürüsü hareketleri bu duruma örnek gösterilebilecektir. Buna karşın kişinin dilencinin sözlerine inanmamakla birlikte, sırf iyilik yapma niyetiyle veya rahatsız edici eylemleri geçiştirme maksadıyla para vermesi, muhatabın iradesi hileli davranışlar aracılığı ile etki altına alınmadığı için dolandırıcılık suçunu oluşturmayacaktır.³³² TCK'nin 229. maddesinde düzenleme altına alınan dilencilik suçunda ise, suçun oluşması için çocukların veya beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kişilerin dilencilikte araç olarak kullanılması gerekmektedir. Ancak çocuk olmayan bir kişi veya nesnenin, çocukmuş gibi ya da beden veya ruh bakımından kendini idare edebilen bir kimsenin aksi şekilde gösterilmesi durumunda söz konusu davranışların dolandırıcılık suçunun unsuru olan hile kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.³³³

TCK'nin 158. maddesinde suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu nitelikli hâlleri meydana getiren hileli davranışlara; suçun dinî inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-a) kapsamında mağdurlara para yardımı yapan faillerin parayı alarak hocaya okutacaklarını ve daha fazla para getireceklerini, ancak duanın kabul olması için mağdurlara ait bileziklerin de gerektiğini belirterek 5.000 TL değerindeki bilezikleri alarak uzaklaşmaları³³⁴, kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-b) kapsamında faillerin torunu hastanede tedavi gören mağdura torununun rahatsızlandığını, yoğun bakıma alındığını ve acil olarak

³³² **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 385; **Centel / Zafer / Çakmut**, s. 504, 505; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 629; **Önder**, s. 391; **Eker Kazancı / Zeyrek**, s. 578, 579; **Ekici Şahin**, s. 501; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 712; **Birtek, Fatih**, “Dilencilik Suçu”, İnönü Üniversitesi Hukuku Fakültesi Dergisi, Sa. 5(2), 121-172 s., 2014, s. 151; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 886.

³³³ **Birtek**, s. 159 vd.

³³⁴ Yargıtay 15. CD., 2017/19335 E., 2019/2222 K., 14.03.2019 T.; “*Olay tarihinde sanıkların, kızı ile birlikte pazarda gezen katılanın yanına yaklaşarak, hayır yapmak istediklerini belirtip önce 1200 TL para verdikleri, daha sonra okutup 2.500 TL olarak getireceklerini söyleyerek verdikleri parayı geri alıp götürerek tekrar 2.500 TL olarak getirdikleri, katilana tekrardan 2500 TL'yi hocaya okutarak 3500 TL olarak geri getirmek için duanın kabul olması için bileziklerini istedikleri, bunun üzerine katılanın da yaklaşık değeri 5000 TL olan 3 bileziğini sanıklara verdiği ve sanıkların giderek geri dönmedikleri (...)* somut olayda eylemin TCK 158/1-a maddesinde belirtilen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilerek hüküm kurulması gerekirken...” , **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

ilaç alınması gerektiğini söyleyerek kendisinden para almaları³³⁵, kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-c) kapsamında failin, Alzheimer hastası olduğunu bildiği mağdur olan müşterisine akli melekelerinin yerinde olduğuna dair rapor aldırdıktan sonra düzenlenen vekaletname ile mağdura ait olan taşınmazı akrabası olan diğer sanığa devretmesi³³⁶, kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin araç olarak kullanılması suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-d) kapsamında failin satacağı taşınmaz üzerinde haciz olduğunu belirterek taşınmazı almak isteyen mağdurdan fazladan para alması, sonrasında hacizlerin kaldırıldığına dair İcra Müdürlüğünden aldığı iddia ettiği yazı ile mağduru ikna ederek satış işlemlerinin devamını sağlaması, ancak haczin kaldırılmadığının ve alınan belgenin sahte olduğunun anlaşılması³³⁷, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak işlenmesi (TCK m. 158/1-e) kapsamında failin tarımsal

³³⁵ Yargıtay 15. CD., 2012/21145 E., 2014/13354 K., 03.07.2014 T.; “...Sanıkların fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek, katılan M...’i telefonla arayıp, ... Hastanesi’nde yatarak tedavi görmekte olan torunu O...’un rahatsızlandığını, yoğun bakım ünitesinden aradıklarını, kanaması olduğunu ve acil ilaç kullanması gerektiğini söyleyerek 700 TL’lik ilacın alınmasını onaylayıp onaylamadığını sordukları, katılanın da torununun kurtarılması için ne gerekiyorsa yapmalarını istediği, bir süre sonra katılanın evine giden sanık S...’ın 700 TL parayı aldığı, daha sonra hastane yetkilileriyle görüşen katılanın böyle bir olayın yaşanmadığını öğrendiği ve bu şekilde nitelikli dolandırıcılık suçunu işledikleri iddia olunan somut olayda; (...) TCK’nın 158/1-b maddesindeki nitelikli dolandırıcılık suçunun oluştuğu gözetilmeden...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³³⁶ Yargıtay 15. CD., 2017/28231 E., 2020/10768 K., 27.10.2020 T.; “Sanık ...’ın yaşlı olmaları sebebiyle ilgilenip güven telkin ettiği müştekilerden ...’in alzheimer hastası olduğunu bildiği ve sağlık kurulu raporu ile sabit olduğu halde yakını gibi onu sağlık ocağına götürüp durumu hakkında bilgi vermeden sağlık ocağından aldığı akli melekelerinin yerinde olduğuna dair raporla birlikte Korkuteli .....Noterliğine giderek Korkuteli .....Noterliğince düzenlenen 18/11/2011 tarih ve 5847 yevmiye nolu vekaletname ile müştekiye ait Korkuteli ilçesi .... mahallesi 437 ada, 17 parselde kaim 619 m2’lik arsa üzerinde bulunan kargir binanın 4 nolu bölümünü 22/11/2011 tarihinde akrabası olan temyiz kapsamı dışındaki sanık ...’a sattığı, onun da bu taşınmazı 6 gün sonra ilçede emlakçılık yapan ...’e sattığı, sanık ...’ın bu şekilde kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği dosya kapsamından anlaşılma...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³³⁷ Yargıtay 15. CD., 2017/36308 E., 2021/3486 K., 24.03.2021 T.; “Suç tarihinde katılan ...’ın, oğlu ...’e bir taşınmaz almak için emlakçı aracılığıyla sanıkla irtibata geçtiği ve tarafların Kadıköy ilçesi, Erenköy Mahallesi ... pafta ... ada, ... parselde kayıtlı olan ... numaralı dairenin satımı konusunda 855.000 TL’ye anlaştıkları, suç tarihinden önce sanığın, taşınmaz üzerinde haciz olduğunu belirterek katılan ...’dan 90.000 TL nakit para aldığı, suç tarihinde sanığın, hacizlerin kaldırıldığına ilişkin bir yazıyla birlikte Kadıköy Tapu Müdürlüğünde katılan ...’la buluştukları, bahsi geçen müzekerede İstanbul 10. İcra Müdürlüğünün 2004/1489 E. sayılı takip dosyası nedeniyle taşınmaz üzerindeki hacizlerin kaldırıldığını belirttiği, bu belgeyi tapu müdürlüğünde çalışan personele ibraz ettikleri, tapu çalışanlarının İcra Müdürlüğüne ulaşamadıkları, bunun üzerine sanığın satış işlemlerinin devamını sağladığı ve katılan ...’ın satış işlemi konusunda arta kalan meblağı ödediği, ancak taşınmaz üzerindeki hacizlerin kaldırılmadığı ve haczin kaldırıldığına ilişkin belgenin sahte olduğunun ortaya çıktığı, bu suretle sanığın atılı suçu işlediğinin iddia olunduğu olayda; sanık savunması, katılanlar beyanı, tanık beyanları, satım sözleşmesi, tapu senedi ve tüm dosya kapsamından, sanığın suçu işlediğinin sabit olduğu gerekçesine dayanan, sanığın mahkumiyetine ilişkin mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**.

üretimde bulunmamasına rağmen tarımsal faaliyette bulunduğunu belirterek gelir desteği için İlçe Tarım Müdürlüğü'ne başvurması³³⁸, bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-f) kapsamında failin ilan sitesi aracılığı ile mağdurla anlaşarak satacağını belirttiği telefonu, bedelini aldığı hâlde göndermemesi³³⁹, basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-g) kapsamında failin çeşitli gazetelerde Dubai'de çalışmak üzere ağır vasıta şoförü alınacağı şeklinde gerçek dışı iş ilanları vererek geri dönüş yapan mağdurlardan kendisine birtakım belgeler ile birlikte para göndermelerini sağlaması³⁴⁰, tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında (TCK m. 158/1-h) işlenmesi hâline, kat karşılığı inşaat sözleşmesi çerçevesinde apartman yapan limited şirket ortak ve yöneticileri olan faillerin, satılan dairelerin bedellerini almalarına rağmen ilgililere devir ve tescilini gerçekleştirilerek daireleri yakınları olan üçüncü kişilere devrederek ya da dairelerin üzerine ipotek koydurarak bankalardan kredi almaları, bu nedenle dairelerin gerçek sahipleri adına tapuda devir ve tescil edilememesi³⁴¹, serbest meslek sahibi kişiler tarafından,

³³⁸ Yargıtay 15. CD., 2012/22385 E., 2014/13488 K., 07.07.2014 T.; "...2003 ve 2004 tarım döneminde ...ilçesi ...Köyü'nde bulunan 116.507 metrekairelik alanda tarımsal faaliyette bulunduğunu beyan ederek doğrudan gelir desteği almak amacıyla İlçe Tarım Müdürlüğü'ne başvurduğu, bildirdiği arazilerin 43.175 metrekairelik bölümünde tarımsal üretimde bulunmadığının tespit edildiği somut olayda nitelikli dolandırıcılık suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.", **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³³⁹ Yargıtay 15. CD., 2013/9413 E., 2015/22368 K., 11.03.2015 T.; "Katılanın, ... isimli internet alışveriş sitesinde telefon satış ilanı görmesi üzerine, sanıkla site üzerinden iletişime geçerek pazarlık yaptıktan sonra, sanığın söylediği banka hesap numarasına telefon bedeli olan 250 TL parayı yatırdığı halde, sanığın telefonu göndermediği ve 250 TL parayı bankadan çektiği, katılanın sanığı telefonla aramasına rağmen sanığa ulaşamadığının iddia ve kabul edildiği olayda; sanığın ikrarı, banka yazısı ile tüm dosya kapsamına göre, eylemin bilişim sistemlerinin, araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturduğuna dair mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiş olup...", **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁴⁰ Yargıtay 15. CD., 2017/15488 E., 2019/2782 K., 25.03.2019 T.; "Sanığın 2007 Ekim ayından 2008 Nisan tarihine kadar ..., ... ve ... gazetelerine gerçeğe aykırı iş ilanları vererek, bu ilanlardaki irtibat telefonlarıyla kendisine ulaşan katılan ve müşterilere ..., ... ve ... isimlerini kullanarak, 'Dubai'de çalışmak üzere ağır vasıta şoförü alacaklarını' söyledikleri, kendilerine inananlardan bir miktar para ve 4 adet fotoğraf, sürücü belgesi gibi bir takım belgeleri belirttiği adrese ve yaşı küçük ...isimli şahsa ait öğrenim bursu için açtırılan banka hesabına göndermelerini söylediği (...) sanığın eylemini gazete ilanları vererek gerçekleştirilmesi ve katılan ile müşterilerle yüz yüze gelmemesi nedeniyle eylemlerinin TCK'nın 158/1-g maddesinde düzenlenen basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin...", **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁴¹ Yargıtay 15. CD., 2014/24293 E., 2016/3166 K., 07.04.2016 T.; "... Şti.'nin ortakları ve idarecileri olan sanıkların, kat karşılığı yapı sözleşmeleri ile yapı ruhsatı ve projelerine göre apartmanlar yaptıkları, bu kapsamda şirket adına yaptıkları sözleşme uyarınca katılanlara satmış oldukları dairelerin satış bedellerinin tamamını ya da büyük kısımlarını katılanlardan tahsil etmelerine rağmen, sözleşme hükümleri gereğince taşınmazların tapuda devir ve tescilini katılanlara yapmayıp, katılanlar ... ve ...'a

mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi (TCK m. 158/1-i) kapsamında serbest muhasebeci olan failin, muhasebe işlemlerini yürüttüğü kooperatifi temsile yetkili olan kişilerin imzalarını taklit ederek bankaya hitaben ödeme talimatları düzenleyerek menfaat elde etmesi³⁴², banka veya diğer kredi kurumlarınca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadıyla işlenmesi (TCK m. 158/1-j) kapsamında failin kredi almak amacı ile sahte isim ve adreslerle düzenlenen bonoları bankaya teminat olarak vermesi³⁴³, sigorta bedelini almak maksadıyla işlenmesi (TCK m. 158/1-k) kapsamında failerin sigorta şirketinden kasko bedeli almak amacıyla araçlarını şarampole yuvarlamaları ve sonrasında koltuk süngerlerini yakarak olaya kaza süsü vermeleri³⁴⁴, kişinin, kendisini

satılan daireleri yakınları olan 3. şahıslara tapuda devredip yada taşınmazlar üzerine ipotek koydurmak suretiyle, bankalardan yüklü miktarlarda kredi aldıkları sonrasında almış oldukları kredi borçlarını ödeyememeleri nedeniyle, katılanların aynı taşınmazları bankadan almak için mükerrer ödemeler yaptıkları ya da ödenmeyen borçlar nedeniyle kredi alınan bankalar tarafından söz konusu dairelere el konulması nedeniyle dairelerin devir ve tescillerinin katılanlar adına yapılamadığı, diğer katılanlar ... ve ...'ya da aynı şekilde satılan dairelerin başka şahıslara devredilmesi suretiyle söz konusu dairelerin bu katılanlar adına tapuda devir ve tescillerinin yapılamadığı anlaşılmalı, sanıkların eyleminin nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğuna dair mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası.**

³⁴² Yargıtay 11. CD., 2021/12651 E., 2021/7943 K., 06.10.2021 T.; “Somut olayda Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası'na bağlı serbest muhasebeci olarak çalışan sanığın, katılan kooperatifin muhasebe işlemlerini yürüttüğü, sanığın herhangi bir talimat verilmediği halde muhasebeciliğini yaptığı kooperatifi temsile yetkili ... ile ...'nin imzalarını taklit etmek suretiyle ... Bankası ... Şube Müdürlüğü'ne hitaplı 13 adet ödeme talimatı düzenlediği, yanında çalışan personellerine bu talimatlar uyarınca, talimatlarda yazılı paraları ... Bankası ... Şubesi'nden çekmeleri talebinde bulunduğu, personellerinin de paraları çekip sanığa teslim ettikleri, yine sanığın keşidecisi S.S. Turgutlu İhsaniye Tarımsal Kalkınma Kooperatifi olan, 27/1/2005 keşide tarihli, 700 TL bedelli, sanık ... emrine düzenlenmiş çeki, kooperatif yetkililerinin bilgisi ve talimatı olmaksızın, onların rızası hilafına tanzim ederek kereste aldığı ...'a cirolamak suretiyle haksız menfaat temin ettiğinin anlaşılması karşısında; sanığın atılı 'serbest meslek sahibi kişiler tarafından, mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle dolandırıcılık' suçuna ilişkin eylemini sabit gören mahkeme kabulünde bir isabetsizlik görülmemiş...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³⁴³ Yargıtay 15. CD., 2014/18583 E., 2017/8461 K., 30.03.2017 T.; “...sanığın firması lehine düzenlenmiş müşteri bonusu olduğunu belirttiği 95 adet toplam 241.489,55 TL lik senetleri ciro ederek bankaya teminat olarak verdiği ve bankadan 200.000,00 TL kredi aldığı, sanığın geri ödeme yapmaması üzerine, katılan bankanın krediye karşılık verilen senetleri tahsil etmek amacıyla icra müdürlüğü kanalı ile senet borçluları aleyhine icra takibine girildiği, yapılan takip sonucunda borçluların adreslerinde olmadığı, bu kişilerin tanınmadığı anlaşılacak takiplerin sonuçsuz kaldığı, sanığın kredi almak amacıyla sahte isim ve adresler ile düzenlenmiş bonoları teminat olarak katılan bankaya vermek suretiyle üzerine atılı resmi belgede sahtecilik ve bankaca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak amacıyla dolandırıcılık suçunu işlediği gerekçesine dayanan kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası.**

³⁴⁴ Yargıtay 15. CD., 2017/7456 E., 2019/9587 K., 08.10.2019 T.; “Baba oğul olan sanıkların sigorta şirketinden kasko bedelini almak amacıyla birlikte hareket ederek, kaza yapmadığı halde ... şirketi tarafından kaskolanmış suça konu ... plakalı aracı başka bir araca halatla bağlamak sureti ile olay yerine götürüp önce şarampole yuvarladıkları, daha sonra aracın sağ ön koltuğunu kesip içerisinde bulunan süngeri tutuşturup kısa bir süre sonra da ateşi söndürüp kaza süsü verdikleri bu sebeple müsnet suçu işledikleri iddia edilen olayda; Jandarma görevlileri tarafından olayın fark edilip tutanak tutulmamasına karşın ... şirketten gelen müzekkere cevabına göre hasar dosyasının açtırıldığı ancak daha sonradan

kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtması veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle suçun işlenmesi (TCK m. 158/1-1) kapsamında kendilerini komiser ve savcı olarak tanıtan faillerin peşinde oldukları çeteyi yakalamak için mağdurun yardımına ihtiyaçları olduğunu belirterek kendisinden menfaat temin etmeleri³⁴⁵, kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle aldatarak, başkasından menfaat temin edilmesi (TCK m. 158/2) kapsamında failin kendisini milletvekili şoförü olarak tanıtması ve mağdura iş bulabileceğini belirterek kendisinden çeşitli belgeler ile birlikte para alması³⁴⁶ ve eylemin üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi ya da suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi (TCK m. 158/3) kapsamında kimliği kullanılarak suç işlendiğinden bahisle mağdura kendilerini kamu görevlisi olarak tanıtan, aynı eylem ve fikir birliği içinde birlikte hareket eden faillerin, mağdura evinde bulunan ziynetleri bozdurması ve bankada bulunan paraları çekmesi gerektiğini, kendisini izlediklerini, evine böcek koyduklarını,

---

kasko bedelini almaktan feragat edilmesi nedeniyle aracın sigorta bedelinin alınmadığı anlaşılma, sanıkların sigorta bedelini almak amacıyla dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediklerine dair kabul ve uygulamada bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Yargıtay Karar Arama.**

³⁴⁵ Kişinin kendisini kamu görevlisi olarak tanıtarak gerçekleştirdiği eylem 6763 sayılı kanun öncesinde dolandırıcılık suçunun TCK m. 157/1’de düzenlenen temel şekli kapsamında kalmaktaydı. Eklenen bent ile birlikte eylem, TCK m. 158/1-1 çerçevesinde nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturmaktadır., **Aslan**, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, s. 105; **Taneri / Kamışlı**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, s. 326; **Atalan**, s. 607; Yargıtay 15. CD., 2019/13859 E., 2019/14800 K., 12.12.2019 T.; “*Katılanın, suç tarihinde kendisini komiser olarak tanıtan kişi tarafından aranıp, bir dolandırıcılık çetesinin peşinde oldukları, çeteyi yakalamak için yardımına ihtiyaçları olduğunu söylediği, daha sonra da savcı olarak tanıtan başka biri ile görüştüğü, bu kişinin de aynı şeyleri tekrar edip, çeteyi yakalayabilmek için para havale etmesini istemesi üzerine 20.000 TL havale ettiği, daha sonra tekrar aranarak, iki kişinin yakanlandığı, diğerlerini de yakayabilmeleri için yeniden havale yapması gerektiği söylenerek 35.000 TL daha yatırmasının sağlandığı, bu suretle dolandırıcılık suçunun işlendiğinin iddia edildiği eylemin, 5237 sayılı TCK’nın 158/1-L maddesinde öngörülen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına ilişkin delillerin takdirinin üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesine ait olduğu...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³⁴⁶ Yargıtay 15. CD., 2013/21933 E., 2016/1045 K., 27.01.2016 T.; “*Dosya kapsamına göre, katılan ile sanığın oğlu ... aynı pastanede çalıştıkları, sanığın da bu nedenle sık sık buraya gelip gittiği, suç tarihinde katılana TBMM’de Malatya milletvekili ... şoförü olduğunu, el altından onun vasıtası ile katılanı işe koyabileceğini söylediği, bunun karşılığında katılıandan 685,00 TL para, sabıka kaydı, ikamet belgesi, kimlik fotokopisi ve sekiz adet fotoğraf aldığı, buna rağmen katılanı işe yerleştirmede, yapılan yargılama sırasında katılıandan aldığı 685,00 TL parayı iade ettiği, böylece sanığın üzerine atılı Kamu görevlileri ile ilişkisi olduğundan bahisle bir işin gördürüleceği vaadiyle dolandırıcılık suçunu işlediği gerekçesine dayanan kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.*”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası.**

bir görevlinin gelerek parayı alıp sonrasında iade edeceğini söyleyerek menfaat temin etmeleri³⁴⁷ örnek gösterilebilir.

TCK'nin 159. maddesinde ise, hileli davranışın hukuki ilişkiye dayanan alacağın elde edilmesi amacı ile gerçekleştirilmesi, suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâli olarak düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu nitelikli hâli meydana getiren hileli hareketlere; mağdur olan teyzesi ile birlikte tapu iptali davası açan failin, dava masraflarını karşılaması ve ileride bu masrafları mağdurdan alamayacağını düşünerek, yaptığı masrafları teminat altına almak amacıyla mağdura mahkemeye sunacağından bahisle boş bir senet imzalatması³⁴⁸ örnek gösterilebilir.

³⁴⁷ Yargıtay 15. CD., 2021/1307 E., 2021/3609 K., 25.03.2021 T.; “**Sanıkların temyiz kapsamı dışında bulunan diğer sanıklar ... ve... ile aynı eylem ve fikir birliği içinde birlikte hareket ederek (...)** katılan ...'ı cep telefonundan arayan erkek bir şahıs kamu görevlisini olduğunu söyleyerek ‘...senin kimliğini kullanmışlar, kuyumcudan, bankadan para çalmışlar, kızın belediyede çalışıyor, kızının eşi ile boşanma davası var...’ diyerek katılan ve ailesine dair bilgiler vererek kamu görevlisi olduğuna ikna ettiği, daha sonra ‘...ziynetlerinin hepsini kuyumcuya götürüp bozduracaksın, biz seni izliyoruz, senin evine böcek koyduk, bir arkadaşımız gelecek onları senden alacak, sonra biz onları sana geri vereceğiz...’ diyerek katılanı korkuttukları, bunun üzerine katılanın eşi ile birlikte ziynetlerini kuyumcuya götürüp nakit paraya çevirdiği, bu şekilde elde ettiği 9.670 TL ile üzerinde bulunan 5.000 TL'yi birleştirip, parkta yanlarına gelen ve temyiz kapsamı dışında bulunan diğer sanık ... olduğu tespit edilen şahsa verdikleri (...) aynı gün katılanlar ... ve kardeşi ...'ı cep telefonundan arayan kendisinin kamu görevlisi olduğunu söyleyen erkek bir şahıs ‘.Biz terörle mücadeleden arıyoruz, sizin namınıza kredi kartı alınmış, Marmaris'ten adınıza 90.000 TL'lik eşya alınmış, bankacılardan şüpheleniyoruz, sizin başka paranız var mı?’ diye sorduğu ve katılan ...'ün Yapı Kredi, Halkbank ve Ziraat Bankasında paralarının olduğunu söylediği, telefondaki şahsın ‘...evde paranız varsa onlar da terörle mücadele kapsamında incelenecek, onları almamız lazım’ demesi üzerine katılanların eve gelen sanık ...'a 50.000 TL parayı verdikleri, yine arayan şahsın ‘sizin parmak izinizi alacağız, sizin isminiz karışmış, siz bankalara gidin, paralarınızın hepsini çekin, o paraların üzerinde inceleme yapacağız, laboratuvara göndereceğiz’ demesi üzerine katılanların Halk Bankası'ndan 80.000 TL, Yapı Kredi Bankası'ndan 50.000 TL parayı çektikleri ve eve gelen temyiz kapsamı dışında bulunan sanık ...'a toplam 130.000 TL parayı elden verdikleri (...) somut olayda, (...) nitelikli dolandırıcılık suçundan kurulan hükümlere ilişkin istinaf başvurusunun esasın reddine dair verilen hükümlerde herhangi bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁴⁸ Yargıtay 15. CD., 2012/17778 E., 2014/10819 K., 02.06.2014 T.; “**Sanık ile teyzesi olan mağdurun, birlikte Seben Asliye Hukuk Mahkemesinde tapu iptali davası açtıkları ve açılan davanın masraflarının sanık tarafından karşılandığı; yaptığı masrafları ileride mağdurdan alamayacağını düşünen sanığın, söz konusu masrafları teminat altına alabilmek amacıyla, sözde mahkemeye sunacağına dair yalan söyleyerek mağdura boş bir senet imzalatmasının iddia edildiği olayda; Oluşa, sanıkların savunmalarına, mağdurun anlatımlarına, tanıkların anlatımlarına ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın, dava açtıkları sırada yaptığı masrafları teminat altına alabilmek amacıyla, mahkemeye sunacağından bahisle boş bir senedi mağdura imzalatması şeklinde gerçekleştirdiği sabit görülen eyleminin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla dolandırıcılık suçunu oluşturduğu, söz konusu suçun soruşturulmasının ve kovuşturulmasının şikayete tabi olduğu, mağdurun yargılama aşamasında şikayetinden vazgeçtiğinin anlaşılması karşısında; mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**.**

Dolandırıcılık suçu kapsamında değinilmesi gereken bir diğer madde de TCK'nin 290. maddesinde düzenlenen “*resmen teslim olunan mala elkonulması ve bozulması*” suçudur. Maddenin ikinci fıkrasına göre “*Muhafaza edilmek üzere başkasına resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan taşınır malın*” söz konusu kişiden hile ile alınması durumunda dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır.

Yargıtay'ın belirgin, soyut, basit nitelikte bir yalanın cezai anlamda hile ve dolayısıyla dolandırıcılık suçunu oluşturmayacağı yönündeki yerleşik kabulü, suçun temel şekli yanında nitelikli hâllerinin unsurunu oluşturan hileli davranışlar yönünden de geçerliliğini korumaktadır. Yargıtay kararları, hileli davranışların ağırlığı ve yoğunluğu çerçevesinde yapılan tespitler ve çelişkiler yönünden eleştiriye açık olmakla birlikte, Mahkemenin soyut, basit yalanı dolandırıcılık suçunun temel veya nitelikli hâlinin unsuru olarak kabul eden kararı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, öğretide yalanın suçun “*dinî inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle*” ve “*kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin gördürüleceği vaadiyle*” işlenmesi nitelikli hâlleri (TCK m. 158/1-a, 158/2) kapsamında ağırlık ve yoğunluk yönünden incelemeye tabi tutulmaksızın ilgili nitelikli hâlin unsurunu oluşturan hileli davranış olarak kabul edildiği ileri sürülmektedir.³⁴⁹ Benzer şekilde suçun “*kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle*” veya “*kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle*” işlenmesi (TCK m. 158/1-b,c) nitelikli hâl olarak düzenleme altına alınmış olmasına rağmen bu durumlarda basit, soyut nitelikteki yalanların Yargıtay tarafından suçun unsuru olarak kabul edilebildiği, dolayısıyla suçun 157. maddede düzenlenen temel hâli yönünden de aynı nitelikteki yalanların da suçun unsuru olarak kabul edilmesi gerektiğini savunan yazarlar bulunmaktadır.³⁵⁰ Nitelikli hâlin meydana geliş şekli, kendine has özellikleri ve mağdur üzerinde bıraktığı etki yalanın cezai anlamda hileye dönüşüp dönüşmediğinin saptanması aşamasında göz önünde bulundurulmakla birlikte, bu hâllerde basit yalan boyutunda kaldığı kabul edilen davranışların suçun unsuru anlamında hile teşkil ettiği yönünde bir

³⁴⁹ **Ekici Şahin**, s. 224, 225; **Birtek / Akpınar**, s. 380; **Şare**, Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile, s. 695, 696.

³⁵⁰ **Birtek / Akpınar**, s. 380; **Maviş**, s. 611.

çıkarmın isabetli olmayacaktır. Dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hileli davranışlara yönelik olarak yapılacak incelemenin her bir somut olay yönünden ayrı şekilde, fail, mağdur veya eyleme yönelik olarak önceden belirlenen kriterlere başvurulmaksızın yapılması gerekmektedir.

2.2.2.2. Çocukların Hileye Dayalı Cinsel İstismarı

Çocukların cinsel istismarı suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının ikinci kısmını oluşturan kişilere karşı suçlar içerisindeki altıncı bölümde; cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar başlığı altında 103. maddede düzenlenmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında cinsel istismar tabirinin ne anlama geldiği ve kapsamı belirtilmiştir. Buna göre; *“Cinsel istismar deyiminden; a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.”*

Fıkarda yapılan ayrıma göre suçun gerçekleşebilmesi için; on beş yaşından küçük olan veya on beş yaşından büyük olmakla birlikte kendisine yönelen eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama gücü bulunmayan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türden cinsel davranış yeterlidir. On beş yaşından büyük ve algılama yeteneği gelişmiş olan çocuklara karşı ise suçun gerçekleşebilmesi için ancak cebir, tehdit, hile veya iradesini etkileyebilecek diğer türden davranışlara başvurulmuş olması gerekmektedir.³⁵¹

Hileli şekilde gerçekleştirilen cinsel davranışlar kanunda ayrımı yapılan her iki grup yönünden de cinsel istismar suçunu oluşturacaktır. Bu kapsamda on beş yaşından küçük

³⁵¹ Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır, s. 378; Koca / Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 360, 361; Akçay, Ecem Ceylan, Çocukların Cinsel İstismarı Suçu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 109; Küskü, Hamza, Çocukların Cinsel İstismarı Suçunun Nitelikli Hali, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 35 vd.; Aydın, Murat, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2018, s. 30, 36; Erdem / Tezcan / Önok, s. 460; Taştan, Mehmet, Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 230 vd.; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 361, 362.

veya büyük olmakla birlikte algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türden cinsel davranış, hileli hareketleri de kapsamaktadır. On beş yaşından büyük ve algılama yeteneği gelişmiş olan çocuklara karşı cinsel istismar suçunun gerçekleştirilmiş sayılması için gerekli olan davranışlar arasında da hile sayılmıştır.

Söz konusu ayırım, mağdurun iradesinin hile ile etki altında bırakılıp bırakılmadığı noktasında önem taşımaktadır. Zira on beş yaşından küçük olan ya da büyük olmakla birlikte algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklar yönünden hilenin muhatabını etkileyip etkilemediği yönünde bir inceleme yapılmasına gerek olmaksızın hileli cinsel davranışların gerçekleştirilmiş olması, cinsel istismar suçunu oluşturacaktır. Nitekim bu gruba dahil olan çocukların rızalarının hile ile elde edilip edilmediği, suçun oluşumu noktasında herhangi bir önem taşımamaktadır. On beş yaşından büyük ve algılama yeteneği gelişmiş olan çocukların hile ile etkilenmemiş rızalarının alınması sonucu gerçekleştirilen cinsel davranışlar ise cinsel istismar suçunu oluşturmayacaktır. Bu hâlde cinsel davranışların cinsel ilişki boyutuna ulaşması durumunda TCK'nin 104. maddesinde düzenleme altına alınan reşit olmayanla cinsel ilişki suçu oluşacaktır. Nitekim maddenin birinci fıkrasında da belirtildiği üzere; *“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* Maddeye göre reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun gerçekleşebilmesi için failin mağdura karşı hileli davranışlarda bulunmamış olması gerekmektedir. Bu kapsamda failin hileli davranışları sonucunda elde edilmiş bir rızanın mevcudiyeti hâlinde yukarıda da belirtildiği üzere reşit olmayanla cinsel ilişki suçu değil, cinsel istismar suçu gündeme gelecektir.

Cinsel istismar suçunun hileli davranışlarla işlenmesi, maddede belirtilen her iki çocuk grubu yönünden de -vücuda organ yahut sair bir cisim sokma mevcut değilse- suçun temel hâlini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile yaş fark etmeksizin mağdur çocuğa karşı gerçekleştirilen cinsel davranışların hile içermesi suçun nitelikli hâli olarak düzenlenmemiştir.³⁵² Bununla birlikte cinsel davranışların cebir veya tehdit ile

³⁵² Yargıtay 14. CD., 2011/20302 E., 2011/5505 K., 22.11.2011 T.; *“...saniğin mağdure A...’i oyun oynama bahanesi ile kandırıp gözlerini bağlayarak, oyunu kazandığında ödül olarak ağzına parmağı ile yoğurt*

gerçekleştirilmesi, mağdurun on beş yaşından büyük ve algılama yeteneğinin gelişmiş olduğu durumda cinsel istismar suçunun temel hâlini oluştururken, mağdurun on beş yaşından küçük veya büyük olmakla birlikte algılama yeteneği gelişmemiş olan bir çocuk olması durumunda ise, maddenin dördüncü fıkrasına göre suçun nitelikli hâlini oluşturacaktır.

E-TCK'de ise TCK'deki düzenlemeden farklı olarak hileli vasıtaların kullanılması, on beş yaşından küçükler için cezayı artıran nitelikli hâl olarak düzenlenmiştir.³⁵³

Çocukların cinsel istismarı suçu çerçevesinde hile; eylemin gerçekleştirilebilmesi amacı ile çocuğa karşı sergilenen ve iradesini etki altında bırakacak niteliğe sahip olan aldatıcı hareketler şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵⁴ Hileli davranışlarla doğrudan çocuğun iradesi hedef alınarak iradenin olağan duruma aykırı bir şekilde kurulması amaçlanmakta ve bu sayede muhakeme, fikir yürütme ve kendini koruma kabiliyeti bertaraf edilerek aslında istemeyeceği bir eylemde bulunması veya eyleme dahil olması sağlanmaktadır. Bu duruma örnek olarak; kendisini doktor olarak tanıtan failin, mağdura karşı muayene adı altında rızası ile cinsel eylemi gerçekleştirmesi³⁵⁵, failin, mağdura içerisinde cin

---

vereceğini beyan edip, oyunu kazanan mağdurenin ağızına, üzerine yoğurt sürdüğü cinsel organını sokması şeklinde gerçekleşen eylemde maddi cebir ve tehdit bulunmadığı, hilenin ise 5237 sayılı 103/4. maddesi kapsamında artırım nedeni olarak düzenlenmediği gözetilmeden..., Arslantürk, Mustafa, Cinsel Suçlar, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2022, s. 305, 306; Akçay, s. 140.

³⁵³ E-TCK m. 414; “Her kim 15 yaşını bitirmiyen bir küçüğün ırzına geçerse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur. Eğer fiil cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak suretiyle veya akıl veya beden hastalığından veya failin fiilinden başka bir sebepten dolayı veya failin kullandığı hileli vasıtalarla fiile mukavemet edemeyecek bir halde bulunan bir küçüğe karşı işlenmiş olursa ağır hapis cezası on seneden aşağı olamaz.”.

³⁵⁴ Küskü, s. 51, 52 vd.; Akçay, s. 111; Aydın, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, 45; Taştan, s. 236; Acaoğlu, İpek, Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 96; Keser, Ömer Faruk, Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 104, 105.

³⁵⁵ Yargıtay 5. CD., 1991/780 E., 1991/1961 K., 04.04.1991 T.; “Saniğin kendisini doktor olarak tanıtip, muayene ediyor gibi göstererek kullandığı bu hileyle mağdurenin göğüslerini ve karnını okşayıp parmağını cinsel uzvuna soktuğu anlaşılmalı bulunması karşısında...”, Akçay, s. 112, Benzer şekilde; Yargıtay 14. CD., 2015/4515 E., 2019/7726 K., 28.02.2019 T.; “...saniğin muayene sırasında mağdureye iğne vurmak için kalçasını açıp beklemesini söylediği ancak uygulamada genellikle yardımcı sağlık personeli tarafından gerçekleştirilen bir işlem olduğu halde iğneyi hazırlayarak sol kalçasını iğne vurulacak kadar açan mağdurenin, çamaşırını kalçasının tamamı görülecek şekilde açtıktan sonra iğneyi yaptığı, arkasından o bölgeye masaj yapmaya başladığı, katılan mağdurenin kalktığı ve iç çamaşırını çekmek istediği sırada iç çamaşırını çekmesine izin vermeyerek mağdurenin kalçasını eliyle okşayıp bir eliyle de göğsünü ellemek ve dudagından öpmek suretiyle çocuğun basit cinsel istismarı suçunu işlediğinin anlaşılması karşısında...”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

olduğunu, isterse kendisini tedavi edebileceğini belirterek gerçekleştirdiği eylemleri³⁵⁶, sanığın elini öptürme bahanesi ile çocuğu dudağından öpmeye çalışması, para arama bahanesi ile elini mağdurun arka cebine sokarak kalçasını ellemesi şeklindeki eylemleri³⁵⁷, failin, mağdur çocuğa saçının, sırtının ıslak olup olmadığını kontrol edeceğini bahane ederek dokunmaya çalışması³⁵⁸ gösterilebilir.

Çocukların cinsel istismarı suçunun ihmali şekilde gerçekleştirilen hileli davranışlarla işlenmesi, diğer bir ifade ile çocuğun söz konusu eylemlere karşı rızasının aktif bir eylemde bulunulmaksızın, sadece hareketsiz kalınarak elde edilmesi olası görünmemektedir. Zira cinsel istismar kavramı; temas içeren (dokunma, frotaj, cinsel ilişki) veya içermeyen (konuşma, teşhircilik, röntgencilik) aktif cinsel davranışlar³⁵⁹ şeklinde tanımlanmakta ve aktarılan örneklerden de anlaşıldığı üzere, mağdurun kandırılarak rızasının alınması ve cinsel eylemin (istismarın) meydana getirilmesi, aynı anda veya birbirini takip edecek şekilde, bir bütünün parçaları şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Çocuğun evlenme vaadi ile rızasının alınması sonucunda cinsel eylemin gerçekleştirilmesi hâli ise, öğretici ve uygulamada baskın olan görüşe göre hile olarak kabul edilmemektedir.³⁶⁰ Evlenme sözünün kişinin cinsel davranışa karşı kendisini koruma

³⁵⁶ Yargıtay 14. CD., 2012/13579 E., 2014/9589 K., 09.09.2014 T.; “...*olay günü mağdure M'nin okula gitmek üzere bindiği minibüste sanık ...'ın mağdurenin yanına oturduğu ve sohbet etmeye başladığı, sohbet sırasında mağdurenin bacağına dokunduğu, sonrasında mağdurenin minübüsten indiği, yolda yürürken tekrar yanına gelerek 'Senden cin var, seni tedavi edebilirim, sana ilaç vereyim, seni bir arkadaşımın evine götürüyüm, ilaçlar etkisiz kalırsa orada sana çıplak olarak bakmam lazım, benden zarar gelmez, korkma, sen bu cinlerden dolayı erkeklerden etkilenemiyorsun, dokunayım bakayım, benden etkilenecek misin' şeklinde sözler söyleyip bacağına dokunduğu olayda, sanığın bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda mağdureye yönelik basit cinsel istismarda bulunduğu anlaşılmaması karşısında...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³⁵⁷ Yargıtay CGK., 2019/201 E., 2020/287 K., 11.06.2020 T.; “...*üvey kızı olan mağdure çocuğu seyretmek, bayramlarda elini öperken elini tutup kendisine doğru çekerek dudağından öpmeye çalışmak, hazırladığı asansör parasını aldığı, üzerinde arama yapacağı bahanesi ile mağdure çocuğun pantolon arka cebine elini sokup kalçasına dokunmak gibi (...)* eylemlerinin müteselsilen sarkıntılık suretiyle çocuğun basit cinsel istismarı suçunu oluşturabileceği...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³⁵⁸ Yargıtay 14. CD., 2012/712 E., 2013/12786 K., 05.12.2013 T.; “...*sanığın kaldıkları yurda dönmekte olan mağdurelerin yanına 'ne haber kızlar, size dondurma ısmarlayayım' diyerek yaklaştıktan sonra mağdure S...'a 'saçların ıslak mı, sırtın ıslanmış mı?' dediği ve dokunmaya çalıştığı, sonrasında diğer mağdurelere de sırayla 'saçların ıslak mı?' diyerek dokunmaya çalışması...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

³⁵⁹ Akçay, s. 26, 27.

³⁶⁰ Yargıtay 14. CD., 2012/7531 E., 2014/515 K., 20.01.2014 T.; “...*sanığın suç tarihlerinde 15-18 yaş aralığında bulunan ve dosya içeriğine göre akıl hastalığı da bulunmayan mağdure ile birden fazla kez*

kabiliyetini saf dışı bırakacak nitelikte bir eylem olmadığı, bu kapsamda çocuğun cinsel istismarı suçu yerine reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturacağı ifade edilmektedir.³⁶¹ Bununla birlikte eyleme karşı gösterilen rızanın evlenme sözünün etkisi altında ortaya konması ve mağdurun olağan durumdaki isteğini yansıtmaması nedeni ile cinsel istismar suçunun oluşacağı da ileri sürülen görüşler arasındadır.³⁶² Önemle belirtmek gerekir ki söz konusu tartışma on beş yaşından büyük ve algılama yeteneği gelişmiş olan çocuklar yönünden geçerlidir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu kapsam dışında kalan çocukların yeterli ruhsal ve bedensel olgunluğa ulaşmadığı, bu nedenle cinsel özgürlüklerine yönelik tasarruflarda da bulunamayacakları karine olarak kabul edildiğinden evlenme vaadinin mevcudiyetine veya mağdurun iradesi üzerindeki etkisine yönelik bir incelemeye de gerek bulunmamaktadır, eylemin gerçekleştirilmesi suçun oluşumu için yeterlidir.³⁶³ Bu çerçevede olayın hile ile gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti, söz konusu yaş gurubu açısından sadece olayda cezanın artırılması sonucunu doğuran cebir veya tehdidin mevcut olup olmadığının saptanması noktasında önem taşıyacaktır.

Çocukların cinsel istismarı suçunun unsuru olan hilenin, muhatabı olan mağduru aldatabilecek nitelikte olup olmadığının, çocuğun içerisinde bulunduğu aile ortamı, psikoloji durumu ve eğitim seviyesi, yaşı, sahip olduğu sosyal ve ekonomik koşullar çerçevesinde olaysal olarak saptanması gerektiği belirtilmektedir.³⁶⁴ Bu kapsamda on beş yaşının üzerinde olan ve algılama yeteneği gelişmiş olan çocukların aldatılarak rızalarının elde edilmesi amacı ile sergilenen bütün eylemlerin çocukların cinsel istismarı suçunun

---

rızaen cinsel ilişkiye girme eyleminin, sanığın mağdureye kendisiyle evleneceğini söylemesi hile olarak kabul edilemeyeceğinden reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturduğu...”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**; **Acaoğlu**, s. 96; **Şare, Ersin**, “*Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 21(2), 977-1023 s., 2019, s. 1006; **Özcan, Onur**, “*Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(3), 303-390 s., 2022, s. 342.

³⁶¹ **Küskü**, s. 52; **Akçay**, s. 112; **Aydın**, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, s. 45; **Taştan**, s. 237, 238; **Taner, Fahri Gökçen**, Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017, s. 304.

³⁶² **Küskü**, s. 52, 53; **Keser**, s. 105, 106.

³⁶³ **Akçay**, s. 96, 112.

³⁶⁴ Yargıtay 14. CD., 2011/22998 E., 2013/11802 K., 20.11.2013 T.; “...*mağdurenin sosyo-ekonomik durumunun da zayıf olmasından faydalanmak suretiyle ‘sana para vereceğim’ diyerek hileli davranışta bulunması olarak değerlendirilip, TCK’nın 103/1-b’de düzenlenen çocuğun cinsel istismarı suçunu oluşturacağı...*”, **Aydın**, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, s. 143; **Özcan**, s. 343, 344; **Akçay**, Çocukların Cinsel İstismarı Suçu, s. 112; **Keser**, s. 108; **Kartal, Pınar Memiş**, Türk Ceza Hukuku’nda Çocukların Cinsel İstismarı, Der Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 173.

unsuru olan hile olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir. Söz konusu hareketlerin olayın diğer unsurları ile birlikte ele alınarak o olay yönünden mağdurun denetim ve korunma mekanizmalarını saf dışı bırakacak derecede ağır ve yoğun olup olmadığının incelenmesi ve suçun unsuru olan hilenin dar yorumlanması gerektiği belirtilmektedir.³⁶⁵

2.2.2.3. Kişinin Hile Kullanılarak Hürriyetinden Yoksun Kılınması

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (hürriyeti tahdit) suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının ikinci kısmını oluşturan kişilere karşı suçlar içerisindeki yedinci bölümde; hürriyete karşı suçlar başlığı altında 109. maddede düzenlenmiştir. 110. maddede ise etkin pişmanlık hâli düzenleme altına alınmıştır. Yargıtay suçu; *“failin, başkasının istediği gibi karar verme ve hareket etme serbestisini haksız bir şekilde uzun veya kısa bir süreli olarak ortadan kaldırması”*³⁶⁶ şeklinde tanımlanmaktadır.

109. maddenin ilk fıkrasında; *“bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir”* şeklinde suçun temel hâli düzenlenmiştir. İkinci fıkrada ise eylemin gerçekleştirilmesi amacı ile veya gerçekleştirildiği sırada cebir, tehdit veya hile kullanılması, suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâli olarak düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda hile, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun temel şeklinin unsurunu değil, maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen nitelikli hâlinin nedenini oluşturmaktadır.

Öğretide kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun icrai hareketlerle gerçekleştirilebilmesi yanında, ihmali davranışlarla meydana getirilebileceği de kabul edilmektedir.³⁶⁷ Bununla birlikte kişiyi hürriyetinden yoksun bırakan ihmali davranışların

³⁶⁵ Özcan, s. 342 vd.; Taştan, s. 236, 237; Keser, s. 105; Küskü, s. 52; Akçay, s. 112; Aydın, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, s. 45; Yargıtay 14. CD., 2014/1552 E., 2015/5994 K., 30.04.2015 T.; *“...suça sürüklenen çocuğun evlenme vaa dinde bulunması mağdurenin iradesini bertaraf edip fiile karşı koyma gücünü ortadan kaldıracak boyutta bir hile olarak kabul edilemeyeceğinden, mevcut haliyle eylemlerin reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturup, TCK'nun 104/1, 43. maddelerine uyduğu gözetilmeksizin...”*, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁶⁶ Yargıtay CGK., 1979/312 E., 1979/446 K., 08.10.1979 T., Erdem / Tezcan / Önok, s. 560.

³⁶⁷ Cihan, Erol, *“Kişisel Özgürlüğü Sınırlama Cürmü (Hürriyeti Tahdit)”*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 41(1-2), 47-69 s., 1975, s. 64, 66, 67; Demirel, Muhammed, *“Kişiyi*

cezai yaptırıma tabi tutulmasının, hilenin icrai ve ihmali davranışlarla gerçekleştirilmesi başlığında da aktarıldığı üzere, TCK’de bu konuya dair ayrı ve sarih bir düzenleme bulunmaması nedeni ile kanunilik ilkesine aykırı olduğu ve bu aykırılığın çözümü adına genel hükümler kısmında veyahut ilgili suç bazında kanunda değişikliğe gidilmesi gerektiği belirtilmektedir.³⁶⁸

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu çerçevesinde hile; hareket etme özgürlüğünü kısıtlama amacı ile eylemin icrasına başlanırken veyahut başlanan icra hareketlerinin devamı sırasında, mağdura karşı sergilenen ve iradesini etki altında bırakacak niteliğe sahip olan aldatıcı hareketler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda mağdurun hileli hareketler gerçekleştirilmeseydi hareket etme özgürlüğünün kısıtlanmasına karşı yönde olacak rızası, söz konusu hileli hâl ve davranışlar sayesinde elde edilebilmektedir.³⁶⁹ Bu duruma örnek olarak; failerin kendilerini polismiş gibi gösterip, mağdurları yanıltarak hürriyetlerinden yoksun bırakmaları³⁷⁰, failin mağdurları torununun odasını göstereceğinden bahisle evine alması³⁷¹, müşteri gibi taksiye binen failerin şoför olan mağduru kandırarak araçta tutması³⁷², failin mağdureye apartmanda Hüseyin adında

---

Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 24(4), 489-553 s., 2020, s. 505; **Yenerer Çakmut, Özlem**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu (TCK m. 109)*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı, Sa. 19(2), Beta Yayınları, İstanbul, 587-602 s., 2013, s. 590; Aksi yöndeki görüş için bkz., **Çelik / Albayrak**, s. 614; **Aydın, Devrim**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu*”, Suç ve Ceza Dergisi, Sa. 4, 705-756 s., 2021, s. 715, 716, 753; **Karaaslan, Reşit**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçunun Cinsel Amaçla İşlenmesi*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 4(1), 1-20 s., 2018, s. 4; **Üzülmez, İlhan**, “*Yeni Türk Ceza Kanununda Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(1-2), 1183-1210 s., 2007, s. 1191.

³⁶⁸ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 561; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 437; **Üzülmez**, Yeni Türk Ceza Kanununda Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu, s. 1191.

³⁶⁹ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 564; **Üzülmez**, Yeni Türk Ceza Kanununda Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu, s. 1194; **Gerçekler**, s. 1171; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 275; **Aydın**, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu, s. 735; **Demirel**, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu, s. 525.

³⁷⁰ Yargıtay 14. CD., 2011/13693 E., 2011/352 K., 26.09.2011 T.; “...güvenlik görevlisi olarak çalışan sanıklardan birinin cüzdânının içinde bez şeklinde polis arması, kurusıkı tabanca ve kelepçe taşıması şeklindeki eylemlerinin TCK.nun 264. maddesinde tanımlanan suça uymadığı, eylemlerin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun gerçekleştirilmesine dönük hile olarak nitelenebileceği...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁷¹ Yargıtay 5. CD., 2011/1472 E., 2011/4873 K., 26.06.2011 T.; “**Sanığın, mağdureleri torununun odasını göstereceğini söyleyerek hile ile içeri aldığı oluşa uygun kabul edilmesine karşın kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan T.C.K.nun 109/2. maddesi yerine 109/1. maddesiyle uygulama yapılması...**”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**.

³⁷² Yargıtay CGK., 2016/780 E., 2019/35 K., 22.01.2019 T.; “...kurgulanan plan çerçevesinde sanıklar .... ve ...'in müşteri gibi davranma hilesi ile katılan diğer sanık ...'in yanına götürmeleri şeklindeki eylemlerinin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturduğu, suçun tamamlanması için katılanın sanıkların amaçladığı yere kadar götürülmesinin gerekmediği ve failin uzun veya kısa süreli olmasının bir öneminin bulunmadığı, hukuken kabul edilebilecek bir zaman müddetince mağdurun bir yere gitme ya da

birinin oturup oturmadığını sorması, olumlu yanıt alması üzerine mağdureyi sorduğu kişinin dairesini göstermesini isteyerek apartmana sokması³⁷³ ve failin apartman toplantısı yapılacağını söyleyerek mağduru dairesine çağırarak alıkoyması³⁷⁴ gösterilebilir.

Mağdurun rızasının gerçekleştirilen eylemi suç olmaktan çıkaracağı yönünde yapılacak bir genelleme, lafız olarak rızanın hileli davranışlar sayesinde elde edilmesi veya devam ettirilmesi hâllerini de kapsadığı için hatalı olacaktır. Nitekim bu hâllerde mağdurun hareket etme özgürlüğünün kısıtlanmasında rızası bulunmasına rağmen fail, suçun nitelikli hâli kapsamında cezalandırılmaktadır. Mağdurun gerçekteki isteğine uygun, etki altında bırakılmamış rızası ise eylemin suç teşkil eden vasfını ortadan kaldıracaktır.

Hileli davranış, fail tarafından mağdura karşı bizzat yöneltilebileceği gibi mağdurun iradesi, yaratılan yanıltıcı ortamın kuvvetlendirilmesi veya yakalanmama gibi birtakım amaçlarla üçüncü kişilerin araç olarak kullanılması yoluyla da etki altına alınabilmektedir.³⁷⁵

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun nitelikli hâlinin kapsamındaki hilenin ağırlık ve yoğunluk yönünden belirli bir seviyeye ulaşması gerektiği ve sergilenişi itibarıyla mağdurun muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetini saf dışı bırakacak nitelikte olması gerektiği kabul edilmektedir. Hileli davranışlara yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin ise her bir somut olay yönünden ayrı şekilde, mağdurun içerisinde

---

bir yerde kalma özgürlüğünün kaldırılmasının yeterli olduğu nazara alınarak sanık ...'ın el frenini çekerek aracı durdurmasının hile ile gerçekleştirilen ve hâlen işlenmekte olan kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna bir etkisinin bulunmadığı...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁷³ Yargıtay 14. CD., 2015/1234 E., 2015/6681 K., 25.05.2015 T.; “*Sanığın olay tarihinde bahçede oyun oynayan mağdureyi yanına çağırarak apartmanda... adında birinin oturup oturmadığını sorduğu ve mağdurenin oturuyor demesi üzerine, evini göstermesini isteyerek mağdureyi apartmana soktuktan sonra basit cinsel istismarda bulunduğu tüm dosya kapsamından anlaşılacakla, sanığın mağdureye apartmanda tanıdığı biri olduğu izlenimi uyandırarak evini göstermesi talebiyle apartmana soktuğu ve bu suretle mağdureye yönelik kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu hile kullanarak işlemesi nedeniyle TCK'nın 109/2, 3-f, 5. maddesi yerine...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁷⁴ Yargıtay 14. CD., 2016/8545 E., 2017/363 K., 31.01.2017 T.; “*Sanığın apartman toplantısı yapılacağı bahanesiyle mağdureyi 7 nolu daireye çağırıp alıkoymaya mahkemece de kabul edildiği halde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun hileyle gerçekleştirildiği gözetilmeden ...*”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁷⁵ **Taneri, Gökhan**, Hürriyete Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 285; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 564; **Yenerer Çakmut**, s. 594; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 430, 431.

bulunduğu durum ve koşullar da göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği ifade edilmektedir.³⁷⁶

2.2.2.4. Hileli İflas

Hileli (dolanlı) iflas suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının ikinci kısmını oluşturan kişilere karşı suçlar içerisindeki son bölüm olan onuncu bölümde; malvarlığına karşı suçlar başlığı altında 161. maddede düzenlenmiştir. Maddede malvarlığını eksiltme amacıyla hileli tasarruflarda bulunan kişilerin hileli tasarruflarından önce veya sonra iflasına karar verilmiş olması hâlinde cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Hileli iflas suçuna yer veren diğer bir düzenleme de İcra ve İflas Kanunu'nun 311. maddesidir. Maddede örnekleme yolu ile sayılan hileli tasarruflar, TCK'nin 161. maddesinde sınırlı şekilde sayılmış ve bu kapsamda İİK kapsamında hileli tasarruf olarak kabul edilen bazı eylemlere TCK'de hileli tasarruf olarak yer verilmemiştir. E-TCK döneminde ilgili maddede yalnızca hileli müflislerin cezalandırılacağı belirtilmekte, hangi eylemlerin hileli tasarruf olduğu ise İİK m. 311 kapsamında belirlenmekteydi.³⁷⁷ TCK'nin 161. maddesinde ise E-TCK'nin 506. maddesinden farklı olarak hileli tasarruf hâlleri tarif edilerek belirtilmiştir. Yeni TCK'deki söz konusu düzenlemeye karşın İİK'nin 311. maddesinin hâlen yürürlükte olup olmadığı noktasında yasal bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte, öğretideki hâkim görüşe göre, eski tarihli İİK m. 311'in yeni tarihli TCK'nin 161. maddesi kapsamında yeniden ele alınması nedeniyle 161. maddenin eski tarihli düzenlemeyi zımnen ilga ettiği kabul edilmektedir.³⁷⁸

³⁷⁶ Aydın, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu, s. 735; Aldemir, Hüsnü, Hürriyete Karşı Suçların Soruşturulması ve Kovuşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 200, 201; Erdem, Tezcan ve Önok, suçun nitelikli hâlinin oluşumu için neden teşkil edecek olan hilenin yoğun olması gerektiğini kabul etmekle birlikte, mağdurun muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetini bertaraf edecek düzeyde bir hilenin ise aranmadığını belirtmektedirler., Erdem / Tezcan / Önok, s. 564.

³⁷⁷ Bozkurt, Argun / Bozkurt, Asuman, "Hileli İflas Suçu Üzerine Bir İnceleme", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 1(5), 695-698 s., 1989, s. 695.

³⁷⁸ Coşkun, Mahmut, İcra - İflas Suçları, Seçkin Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2021, s. 261, 262; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 261; Gerçekler, s. 1631, 1632; Konu kapsamında ileri sürülen görüşler için bkz., Uyar, Talih, "Taksiratlı (Taksirli) ve Hileli İflas", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(Özel Sayı), 941-972 s., 2010, s. 942 vd.; Ersoy, Uğur, "Hileli ve Taksirli İflas Suçları", Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 12(33), 67-114 s., 2017, s. 69, 71 vd.; Demirel, Muhammed, "Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161)", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk

Hileli iflas suçuna yer veren düzenlemede borcun karşılığı olarak hapis cezası öngörülmesinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilmiş ise de bu husus Yüksek Mahkemece Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır. Zira hileli iflas suçunun faili olan kişinin, borcunu yerine getirmediği için değil borcunu ödememek amacı ile hileli davranışlara başvurması nedeni ile cezalandırıldığı ifade edilmektedir.³⁷⁹

Borcun ödenmemesi amacı ile gerçekleştirilen hileli davranışlara konu olan malvarlığı değerlerinin iflasa tabi bir borçluya ait olması ve iflas masasına girebilmesi gerekmektedir. İflas tabi olmayan bir borçlunun, borçlarını ödememek amacı ile gerçekleştirdiği hileli tasarruflar veyahut iflasa tabi olan borçlunun iflas masasına girmemesi gereken mallar üzerindeki hileli tasarrufları hileli iflas suçu kapsamında değerlendirilemeyecektir.³⁸⁰

Hileli iflas suçunu meydana getiren eylem “*malvarlığını eksiltmeye yönelik hileli tasarruflarda*” bulunmaktadır. Düzenlemede bu husus belirtilmekle birlikte, ayrıca hileli tasarruf kavramının ne anlama geldiği, dört bent hâlinde açıklanmıştır. Buna göre; “*Hileli iflasın varlığı için;*

- a) *Alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde olan malların kaçırılması, gizlenmesi veya değerinin azalmasına neden olunması,*
- b) *Malvarlığını kaçırmaya yönelik tasarruflarının ortaya çıkmasını önlemek için ticari defter, kayıt veya belgelerin gizlenmesi veya yok edilmesi,*
- c) *Gerçekte bir alacak ve borç ilişkisi olmadığı hâlde, sanki böyle bir ilişki mevcutmuş gibi, borçların artmasına neden olacak şekilde belge düzenlenmesi,*
- d) *Gerçeğe aykırı muhasebe kayıtlarıyla veya sahte bilanço tanzimiyle aktifin olduğundan az gösterilmesi”* gerekmektedir.

Araştırmaları Dergisi, Sa. 24(2), 569-632 s., 2018, s. 592 vd.; **Bayraktar / Yıldız / Aksoy Returnaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman**, s. 305 vd.; **Bakıcı**, s. 865.

³⁷⁹ **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 262.

³⁸⁰ **Demirel**, Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161), s. 590 vd.; **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 263, 267; **Işıka, Sertaç**, “*Hileli İflas Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 607-624 s., 2013, s. 614; **Evik, Ali Hakan**, “*Hileli İflas Suçu*”, İstanbul Aydın Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 2(3), 1-57 s., 2016, s. 22.

Düzenlemede hileli iflas suçunun temel şekli düzenleme altına alınmış olup, suçun cezayı artıran veyahut azaltan nitelikli hâline yer verilmemiştir. Bu kapsamda hile, hileli iflas suçunun temel hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Hileli iflas suçunun unsurunu oluşturan hileli tasarruflar maddede saymaca sistem ile tahdidi bir şekilde sayıldığı, yani hileli iflas suçu bağlı hareketli bir suç olduğu için, suçun sayılanlar dışındaki hileli davranışlarla işlenmesi mümkün değildir. Diğer bir ifade ile ancak belirli nitelik ve özellikleri haiz hileli davranışlar hileli tasarruf kapsamına girebilmektedir.³⁸¹ Bu anlamda hileli iflas suçu çerçevesinde hile; iflasa karar verilmesinden önce veya sonra, malvarlığını eksiltme veya bu yöndeki tasarruflarının ortaya çıkmasını önleme amacı ile alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde olan malların kaçırılması, gizlenmesi veya değerinin azalması ile birlikte bu yönde gerçekleştirilen tasarruflarının ortaya çıkmasını önlemek için ticari defter, kayıt veya belgelerin gizlenmesi veya yok edilmesi, aslında alacak ve borç ilişkisi olmadığı hâlde, kişinin böyle bir ilişki mevcutmuş gibi, borçların artmasına neden olacak şekilde belge düzenlenmesi ve gerçeğe aykırı muhasebe kayıtlarıyla veya sahte bilanço tanzimiyle aktifin olduğundan az gösterilmesi şeklinde, alacaklıların alacaklarına ulaşmalarını engellemeye yönelik olarak gerçekleştirilen muhatabını aldatıcı hareketler olarak tanımlanabilecektir. Bu kapsamda alacaklı olan mağdurun hileli hareketler gerçekleştirilmeseydi aksi yönde olacak rızası, elde edilebilecek bir malvarlığı bulunmuyormuş gibi sahte bir görünüm yaratılarak elde edilmektedir. Söz konusu hileli tasarruflara örnek olarak; iflasına karar verilen şirketin yönetim kurulu başkanı olan failin, iflas kararından sonra şirketin ticari faaliyetlerine devam ederek alacaklıların zararına, şirketin malvarlığını azaltacak şekilde alacak tahsili yapması, şirkete ait malvarlığı değerlerini satması ve bu işlemlerin ortaya çıkmaması için defter-i kebir ve envanter defterlerini ibraz etmemesi³⁸², alacaklıların alacaklarının teminatı olan

³⁸¹ **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 265, 266; **Ersoy**, s. 84; **Işıka**, s. 608; **Evik**, Hileli İflas Suçu, s. 25; **Bayraktar / Yıldız / Aksoy Retornaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman**, s. 324.

³⁸² Yargıtay 23. CD., 2016/11899 E., 2016/8597 K., 06.10.2016 T.; *"Hakkında iflas kararı verilen şirketin yönetim kurulu başkanı olan sanığın şirketin iflasına karar verilmesine rağmen şirketin ticari faaliyetine devam ettiği, konusunda uzman üç kişilik bilirkişi kurulu heyet raporunda da açıkça tespit edildiği üzere, bu dönemde alacaklılarının zararına şirketin mal varlığını azaltacak şekilde, sanık tarafından şirket alacaklarının tahsil edildiği, ham madde stoku ve hurdaların satıldığı, bu tür mal varlığını eksiltici işlemlerin ortaya çıkmasını engellemek için defter-i kebir ve envanter defterinin dosyaya ibraz edilmediği, sanığın tevil yollu ikrarını içerir savunması, bilirkişi raporu, iflas kararı ve tüm dosya*

otobüslerin iflas masasına teslim edilmemesi, parçalanarak gerçek değerinin çok altında bir değere ihale yolu ile satılması³⁸³, şirketi temsile yetkili failin şirkete ait ödemeleri belge almaksızın gerçekleştirmesi, şirketin alacaklarını tahsil etmemesi, zamanaşımına uğrayan borca itiraz etmeyerek şirket mallarının azalmasına neden olması³⁸⁴ gösterilebilir.

Maddede yer alan hileli davranışların icrai hareket niteliği taşıdığı, dolayısıyla hileli iflas suçunun unsurunu oluşturan hileli tasarrufların ihmali hareketlerle meydana getirilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir.³⁸⁵

Düzenlemedeki seçimlik olarak sayılan hileli davranışlardan birinin meydana getirilmesi suçun tamamlanması için yeterlidir. Seçimlik hareketlerin birkaçının gerçekleştirilmesi hâlinde ise tek bir hileli iflas suçunun işlendiği kabul edilebilmekle birlikte TCK m. 61/1 çerçevesinde temel ceza belirlenirken alt sınırdan uzaklaşılacaktır.³⁸⁶

---

kapsamından anlaşıldığından, hileli iflas suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁸³ Yargıtay 23. CD., 2016/43 E., 2016/6153 K., 11.05.2016 T.; “Sanık ...'un temsile yetkili şirketi adına kayıtlı bulunan ve açmış olduğu iflas erteleme davası sırasında ... Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından verilen 16.08.2010 tarihli ihtiyati tedbir kararı ile şirkete teslim olunan, şirketin alacaklarının alacağı teminatı mahiyetinde bulunan ve iflasın açılması ile iflas masasına ait mal haline gelen suça konu 8 adet otobüsü şirket çalışanı olan diğer sanık ... ile birlikte parçaladıkları, ... Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 14.01.2011 tarihli ihtiyati tedbir kararının kaldırılması ve 19.01.2011 tarihli şirketin iflas kararına rağmen iflas masasına teslim etmedikleri, suça konu otobüslerin parçalanmış halde İcra Müdürlüğü tarafından haczedilerek gerçek değerinin çok altında ihale yolu ile satışlarının yapıldığı, bu surette sanık ...'un alacaklıların alacaklarının teminatı mahiyetinde bulunan malların kaçırılması, gizlenmesi ve değerinin azaltılmasına neden olduğu, sanığın suçtan kurtulmaya yönelik soyut savunması, tanık beyanları, haciz ve tespit tutanakları ve tüm dosya kapsamından anlaşıldığından, hileli iflas suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiş olup...”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁸⁴ Yargıtay 23. CD., 2016/11151 E., 2016/8409 K., 29.09.2016 T.; “Sanığın, temsile yetkili olduğu ... İplik Limited şirketinin 19.06.2008 tarihinde...3. Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından iflasına karar verildiği, iflas tasfiyesinin yürütüldüğü... 1. İflas Müdürlüğü tarafından şirkete ait defter ve belgelerin ibrazı istenilmesine rağmen, şirkete ait mal varlığını azaltıcı işlemleri gizleme amacı ile defter ve belgeleri ibraz etmediği, şirketin ödemelerini belge almaksızın yaptığı, şirket alacaklarının tahsili için gereken işlemleri yapmadığı, zamanaşımına uğramış olan borca itiraz etmeyerek şirketi zarara uğratarak şirketin iflasına neden olduğu, dolayısıyla alacaklıların alacağı teminatı mahiyetinde olan şirketin mallarının azalmasına neden olduğu, sanığın savunması, usulüne uygun olarak oluşturulmuş bilirkişi heyet raporu, iflas dosyası ve tüm dosya kapsamından anlaşıldığından hileli iflas suçunun oluştuğuna dair mahkeme kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

³⁸⁵ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 266; Evik, Hileli İflas Suçu, s. 29; Aksi yöndeki görüş için bkz., Demirel, Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161), s. 597, 605, 606.

³⁸⁶ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 266; Uyar, s. 965; Ersoy, s. 84; Evik, Hileli İflas Suçu, s. 29; Demirel, Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161), s. 595; Hafizoğulları / Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, s. 417.

Hileli tasarrufları gerçekleştiren kişinin cezalandırılabilmesi için, objektif cezalandırılabilme şartı olarak iflas kararının verilmesi gerekmektedir. Düzenlemede yer alan hileli tasarrufların tamamı birlikte gerçekleştirilse dahi, iflas kararı verilmediği müddetçe kişi cezalandırılmayacaktır.³⁸⁷

2.2.3. Topluma Karşı Suçlar Kısımında Düzenlenen Suçlar

2.2.3.1. Hile ile Gerçekleştirilen Fuhuş

Fuhuş (fuhşa sürüklenme) suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçlar içerisindeki yedinci bölümde; genel ahlaka karşı suçlar başlığı altında 227. maddede düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında çocuklar ve ikinci fıkrasında yetişkinler yönünden fuhuş suçunun temel hâli düzenlenmiştir. Bu kapsamda birinci fıkrada; “*çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden*” veya söz konusu eylemlerin hazırlık hareketlerini icra eden kişilerin cezalandırılacağı, ikinci fıkrada ise “*bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden*” kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Düzenlemenin dördüncü fıkrasında ise bir kimsenin cebir, tehdit, hile kullanılarak veya kişinin çaresizliğinden yararlanılarak fuhşa sevk edilmesi veya fuhuş yapmasının sağlanması, suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâli olarak düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda hile, fuhuş suçunun temel şeklinin unsurunu değil, maddenin dördüncü fıkrasında düzenleme altına alınan nitelikli hâlinin nedenini oluşturmaktadır.

³⁸⁷ İflasa karar verilmesi şartının hukuki niteliği konusunda öğretisi ve uygulamada görüş birliği bulunmamaktadır. Konu kapsamında ileri sürülen görüşler için bkz., **Evik, Ali Hakan**, “*Hileli İflas Suçundaki İflasa Karar Verilmesi’ İbaresinin Hukuki Niteliği*”, Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan, (Ed. Mahmut Koca), Seçkin Yayınevi, Ankara, 1005-1031 s., 2020, s. 1016 vd.; **Evik**, Hileli İflas Suçu, s. 29 vd.; **Uyar**, s. 963, 964; **Ersoy**, s. 76 vd.; **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 274, 275; **Gökcan / Artuç**, s. 952; **Gerçekker**, s. 1633; **Işıka**, s. 619, 620; **Demirel**, Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161), s. 575 vd.; **Bayraktar / Yıldız / Aksoy Retornaz / Akyürek / Evik / Kangal / Memiş Kartal / Sınar / Evik / Altunç / Aytakin İnceoğlu / Bostancı Bozbayındır / Erman**, s. 330, 331; **Bakıcı**, s. 871; **Arslan / Azizağaoğlu**, s. 701; Aksi yöndeki görüş için bkz., **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 115 vd.; **Hafizoğulları**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, s. 426, 427; **Dönmezer**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s. 418.

Fuhşa sevk, kişinin fuhuş için bir konumdan başka bir konuma gönderilmesi veya bizzat fail tarafından götürülmesi, fuhuş yapmasının sağlanması ise kişinin fuhuş için sevkini de kapsayacak şekilde, fuhşun gerçekleştirilmesi amacına hizmet eden icrai nitelikteki hareketler olarak tanımlanmaktadır.³⁸⁸ Bu anlamda fuhuş suçunun nitelikli hâli kapsamındaki hileli davranışların susma veya tepkisiz kalma şeklindeki ihmali nitelikteki hareketlerle meydana getirilemeyeceği kabul edilebilse de³⁸⁹ öğretide bu konuda görüş birliği bulunmamaktadır.

Fuhuş suçu çerçevesinde hile; çıkar elde etme amacı ile herhangi bir kimsenin fuhşa sevkine veya fuhuş yapmasının sağlanmasına yönelik olarak gerçekleştirilen, yaratılan gerçek dışı görünüm sayesinde mağdura güven telkin ederek iradesini etki altında bırakan ve onu tuzağa düşüren aldatıcı hareketler olarak tanımlanabilecektir. Bu anlamda mağdurun fuhuş için kullanılacağını bilse idi aslında rıza göstermeyeceği eylemlere, söz konusu hileli hâl ve davranışlar aracılığı ile rıza göstermesi sağlanmaktadır.³⁹⁰ Söz konusu hileli tasarruflara örnek olarak; mağdurun, failin gazeteye verdiği, restoranda çalıştırılmak üzere garson ihtiyacı bulunduğu şeklindeki iş ilanını görmesi üzerine kişi ile iletişime geçmesi, bu kişinin, kendisinde Allah korkusu olduğu, restoranın içkisiz olduğu yönündeki iddiaları ile mağdurun güvenini kazanması sayesinde işe başlayana kadar onu evinde kalmaya ikna etmesi, ancak daha sonra kendisini geneleve vereceğini söylemesi üzerine mağdurun ilk fırsatta evden kaçması³⁹¹, failin karısını odun kesme bahanesi ile

³⁸⁸ **Merki Çoksezen, Duygu**, Fuhuş Suçu (TCK 227), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 224 vd.; **Arslantürk**, Cinsel Suçlar, s. 660; **Akkaya, Çetin**, Fuhuş Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 71.

³⁸⁹ Aksi yöndeki görüş için bkz., **Merki Çoksezen**, s. 197; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 912; **Zafer, Hamide**, “Fuhuş Suçu (TCK m. 227)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Veli Özer Özbek, Koray Doğan), Sa. 21, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 3157-3183 s., 2019, s. 3172; **Taneri, Gökhan**, “Fuhuş Suçu”, Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 2(3), 87-125 s., 2015, s. 110; **Atalay, Ayşe Özge**, Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 52.

³⁹⁰ **Arslantürk**, Cinsel Suçlar, s. 660, 661; **Akkaya**, s. 80, 81; **Merki Çoksezen**, s. 227, 232; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 912; **Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Evik, Ali Hakan / Aksoy Retornaz, Eylem / Memiş Kartal, Pınar / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Altunç, Sinan / Aytekin İncooğlu, Asuman / Eroğlu, Fulya**, Özel Ceza Hukuku Cilt 7: Genel Ahlak Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 106; **Zafer**, Fuhuş Suçu (TCK m. 227), s. 3176; **Atalay**, s. 62, 63; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 595.

³⁹¹ Yargıtay CGK., 2015/359 E., 2015/417 K., 24.11.2015 T.; “...sanığın, iş ilanyla bağlantı kurduğu geçim sıkıntısı çeken mağdureyi restoranda çalıştıracağından bahisle Aksaray’dan İzmir’e hile ile getirip iki gün yanında barındırdıktan sonra ‘seni Balıkesir’e göndereceğim, oradaki genelevle anlaştım’ şeklindeki sözle mağdureyi fuhuşa teşvik ettiği, mağdurenin fuhuş amacıyla Balıkesir’e sevkini gerçekleştirmek amacıyla araç temini için evden ayrılmasını fırsat bilen mağdurenin de evden kaçarak

fuhşun gerçekleştirileceği konuma götürmesi³⁹² ve failin çocuk olan mağduru, şarkı söyleyip dans ederse para kazanabileceğini, kendisini “pavyon kadını” yapacağını belirterek kandırması, sonrasında fuhş teşkil eden eylemleri izleterek onu ortam ve davranışlara alıştırmaya çalışması³⁹³ gösterilebilir.

Fuhş suçunun nitelikli hâli kapsamında meydana getirilen hilenin ağırlık ve yoğunluk yönünden belirli bir seviyeye ulaşması ve sergilenişi itibarıyla mağdurun muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetini saf dışı bırakacak nitelikte olması gerektiği, bu anlamda basit, soyut ve belirgin nitelikteki yalanların söz konusu suçun nitelikli hâli çerçevesinde hile olarak değerlendirilemeyeceği ileri sürülmektedir. Hileli davranışların tespitine yönelik olarak yapılan incelemenin ise her bir somut olay yönünden ayrı şekilde, mağdurun içerisinde bulunduğu durum ve koşullar da göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği belirtilmektedir.³⁹⁴

2.2.3.2. Hileli Evlenme

Hileli evlenme suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçlar içerisindeki sekizinci bölümde; aile düzenine karşı suçlar başlığı altında birden çok evlilik suçu ile birlikte 230. maddede düzenlenmiştir.³⁹⁵ Evlenme

---

polise müracaat ettiği anlaşıldığından, sanığın üzerine atılı fuhş suçunun sabit olduğu..., **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁹² Yargıtay 5. CD., 1981/734 E., 1981/583 K., 09.03.1981 T.; “Sanık G.’ün eylemi; resmen karısı bulunan 1944 doğumlu G’ü odun kesecekleri vaadiyle evinden alıp suç mahalline getirdikten sonra burada karısını H. adlı kişiye daha önceki anlaşmaları veçhile vaadettiği içki ziyafeti karşılığı cinsel birleşme yapması için teslim ve bu suretle fuhş amacıyla aracılık yapmış olmaktan ibaret olup...”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**.

³⁹³ Yargıtay 5. CD., 1984/2217 E., 1984/3789 K., 16.10.1984 T.; “Sanığın küçük mağdureyi ‘... içki alanında şarkı söyler ve köçek gibi oynarsa para kazanacağı’na inandırmak, ‘seni pavyon kadını yapacağım’ diyerek kandırarak suretiyle bir başka kadının para karşılığı soyunup oynadığı ve erkeklerle cinsel ilişki kurduğu yere götürüp izlettiği, amacının o’nu bu ortam ve davranışlara alıştırmaya yönelik bulunduğu, böylece eyleminin fuhşa özendirme ve bunun yolunu kolaylaştırmak suçunu oluşturduğu anlaşıldığından...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

³⁹⁴ Yargıtay 18. CD., 2018/3663 E., 2018/10857 K., 05.07.2018 T., **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Arslantürk**, Cinsel Suçlar, s. 661; **Akkaya**, s. 71, 78.

³⁹⁵ Dinsel tören suçuna ilişkin beşinci ve altıncı fıkralarda yer alan düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilerek yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte madde başlığındaki dinsel tören ibaresi üzerinde değişikliğe gidilmemiştir.

dolandırıcılığı olarak da adlandırılan hileli evlenme, ilk defa TCK kapsamında düzenlenen bir suçtur.³⁹⁶

Maddenin birinci ve ikinci fıkrasında birden çok evlilik suçu düzenlenmiştir. Üçüncü fıkrada ise hileli evlenme suçuna; “*gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme*” şeklinde yer verilmiştir.

Düzenlemede hileli evlenme suçunun temel şekli düzenleme altına alınmış olup, suçun cezayı artıran veyahut azaltan nitelikli hâline yer verilmemiştir. Bu kapsamda hile, hileli evlenme suçunun temel hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Evlenme işlemini yaptırma gayesi ile, gerçek kimliğini gizleme şeklinde gerçekleştirilen hileli eylemlerin, icrai nitelikteki hareketlerle meydana getirilebileceği kabul edilmektedir.³⁹⁷ Zira bir kimsenin gerçek kimliğini, evlenme işlemi yaptırabilecek şekilde, ihmali nitelikteki hileli davranışlar aracılığı ile, diğer bir ifade ile sadece susarak ya da hareketsiz kalarak saklaması mümkün görünmemektedir.

Hileli evlenme suçu çerçevesinde hile; kişinin mağdur ile arasında evlenme işleminin sağlanmasına yönelik olarak gerçek kimliğini gizlemek amacı ile sergilediği aldatıcı davranışlar şeklinde tanımlanabilecektir. Mağdurun hileli eylemler gerçekleştirilmeseydi hilenin sahibiyle evlenme yönünde olmayacak olan rızası, meydana getirilen sahte görünüm ile gerçekteki durum gizlenerek elde edilmektedir. Bu kapsamda kişinin kimliğini gizlemesi, başka birinin kimliğini üstlenmesi veya hayal ürünü bir kimlik yaratması şeklinde olabilecektir.³⁹⁸

³⁹⁶ **Evik, Ali Hakan**, “*Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1, 3-53 s., 2020, s. 21; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1115; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 179.

³⁹⁷ **Evik**, *Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları*, s. 40.

³⁹⁸ **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 182, 199; **Evik**, *Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları*, s. 38, 40, 41; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1115.

2.2.3.3. İhaleye Hileli Davranışlarla Fesat Karıştırma

İhaleye fesat karıştırma suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçlar içerisindeki dokuzuncu bölümde; ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar başlığı altında 235. maddede düzenlenmiştir. İhaleye fesat karıştırma, ihalenin herhangi bir aşamasında, sürecin olağan akışını bozan ve bu kapsamda ihale ile hedeflenen sonuca ulaşılması noktasında engel teşkil eden her türlü davranış şeklinde tanımlanmaktadır.³⁹⁹

Maddenin birinci fıkrasında; *“kamu kurumu veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihalelerine”* fesat karıştıran kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiş, ayrıca beşinci fıkrada *“kamu kurum veya kuruluşları aracılığı ile yapılan artırma veya eksiltmeler ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu kurum veya kuruluşlarının ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler veya kooperatifler adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara”* fesat karıştırılması hâllerinin de suç kapsamına dahil olduğu belirtilmiştir. İkinci fıkrada ise suçu oluşturan fesat hâllerine yer verilmiştir. Bu hâllerden biri olan ihaleye hileli davranışlarla fesat karıştırılması da ikinci fıkranın a bendi içerisinde, dört alt bent şeklinde düzenlenmiştir;

“(2) Aşağıdaki hallerde ihaleye fesat karıştırılmış sayılır:

a) Hileli davranışlarla;

- 1. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek,*
- 2. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak,*

³⁹⁹ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 53; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 936; Soyaslan, Doğan, “İhaleye Fesat Karıştırma Suçu”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Duygun Yarsuvat’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Ali Cem Budak, Efe Direnisa), Sa. 9(2), Pasifik Ofset, İstanbul, 167-211 s., 2012, s. 181; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 609; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 750.

3. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu halde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakmak,
4. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı halde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye almak.”.

Düzenlemenin üçüncü fıkrasında ihaleye fesat karıştırma suçunun nitelikli hâllerine yer verilmiştir. Bu kapsamda 235/3-a’da ihaleye fesat karıştırma suçunun cebir veya tehdit kullanılarak gerçekleştirilmesi suçun cezayı artıran nitelikli hâli, 235/3-b’de ise suçun cebir veya tehdit kullanılmadan işlenmesiyle birlikte ilgili kamu kurumu veya kuruluşu açısından bir zarar meydana getirmemesi, suçun cezayı azaltan nitelikli hâli olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda hile, cebir ve tehditten farklı olarak ihaleye fesat karıştırma suçunun temel hâlinin ve 235/3-b’de düzenleme altına alınan cezayı azaltan nitelikli hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

İhaleye fesat karıştırma suçunun unsurunu oluşturan hilenin icrai hareketlerle gerçekleştirilebilmesi yanında, hukuki aydınlatma yükümlülüğünün (garantör sıfatının) somut olayda bulunduğu durumlarda susma, tepki vermeme şeklindeki ihmali hareketlerle meydana getirilebileceği de kabul edilmekle birlikte⁴⁰⁰ öğretide bu konuda görüş birliği bulunmamaktadır.⁴⁰¹ Hileli davranışların ihaleye fesat karıştırma suçu yönünden ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği kabul edilse dahi suçun ihmali şekilde gerçekleştirilmesini ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması nedeni ile

⁴⁰⁰ **Arslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 135, 136; Aynı yönde bkz., **Akbulut, Berrin**, “İhaleye Fesat Karıştırma Suçu (TCK m. 235)”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 4(9), 41-116 s., 2009, s. 83, 91, 93; **Eker Kazancı, Behiye**, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011, s. 146 vd.; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 858; **Topuz, Veysel**, “İhaleye Katılma Yeterliliğine veya Koşullarına Sahip Olmayan Kişilerin İhaleye Katılmasını Sağlamak Yoluyla İhaleye Fesat Karıştırma Suçu (TCK m. 235/2-a-2)”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(2), 2044-2081 s., 2022, s. 2060, 2061; **Serim**, s. 95; İhaleye fesat karıştırma suçunu oluşturan seçimlik hareketlerin icrai nitelikte olduğu yönündeki aksi görüş için bkz., **Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Evik, Ali Hakan / Aksoy Retornaz, Eylem / Memiş Kartal, Pınar / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Eroğlu, Fulya / Aytekin İnceoğlu, Asuman**, Özel Ceza Hukuku Cilt 8: Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar - Bilişim Alanında Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 36.

⁴⁰¹ **Dilberoğlu, Ahmet Vedat**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, US-A Yayınevi, Ankara, 2018, s. 136 vd.; **Eker Kazancı**, s. 141; **Topuz**, s. 2058, 2059; **Serim**, s. 94, 95.

kişinin ihmali bir şekilde hileyi meydana getirdiğinden bahisle cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırı olacağı savunulmaktadır.⁴⁰²

İhaleye fesat karıştırma suçu kapsamında değinilmesi gereken bir diğer husus da suçun unsurunu oluşturan hilenin herhangi bir hileli davranış ile meydana getirip getirilemeyeceğidir. Önemle belirtmek gerekir ki ikinci fıkranın a bendinde seçimlik ve tahdidi olarak sayılan hâller, suçu meydana getiren hileli davranışlar değil, bu davranışlar aracılığı ile ulaşılmak istenen sonuçlardır. Bu anlamda ihaleye fesat karıştırma suçu, ikinci fıkranın a bendinde belirtilen sonuçları meydana getirmeye elverişli olan bütün hileli davranışlar aracılığı ile işlenebilecektir.⁴⁰³ Söz konusu fesat hâllerinin hileli davranışlara başvurulmadan meydana getirilmesi hâli ise ikinci fıkranın a bendi kapsamında değerlendirilemeyecektir.⁴⁰⁴

Yukarıdaki açıklamalar ışığında ihaleye fesat karıştırma suçu çerçevesinde hile; ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engelleme, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlama, teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu hâlde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakma ve teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı hâlde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye alma amacı ile gerçekleştirilen maddi ve gayrimaddi nitelikteki aldatici hareketler şeklinde tanımlanabilecektir.⁴⁰⁵ Bu duruma örnek olarak ihaleye katılma yeterliği ve koşullarına sahip olan ve en yüksek teklifi veren kişinin teklifinin değerlendirilmeye alınmaması ve malın daha düşük bir bedel ile

⁴⁰² **Dilberoğlu**, s. 137, 138; **Eker Kazancı**, s. 144 vd.; **Topuz**, s. 2059; **Yurtlu**, İhmali Suçlar, s. 107, 108; **Özgenç**, İhmali Suç Teorisi, s. 309.

⁴⁰³ **Arslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134, 143; **Özgenç, İzzet**, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2013, s. 43; Tahdidi ve seçimlik şekilde sayılan hâllerin ihaleye fesat karıştırma teşkil eden hareketler olduğu yönündeki aksi görüş için bkz., **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 612, 613; **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 750, 752, 763 vd.; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 936, 947 vd.; **Gerçekler**, s. 2143; **Çelik / Albayrak**, s. 1021, 1022; **Eker Kazancı**, s. 132, 133; **Şen, Ersan / Aksüt, Ertekin**, Uygulamada İhaleye Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2014, s. 77, 78, 114; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Returnaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytakin İnceoğlu**, s. 37, 38.

⁴⁰⁴ **Dilberoğlu**, s. 201.

⁴⁰⁵ **Arslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134; **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 765.

başkasına satılması⁴⁰⁶, ihaleye katılma yeterliği taşımayan firmanın teklifinin değerlendirme dışı bırakılarak ihaleden elenmesi gerekirken, ihaleye katılması kabul edilerek ihalenin bu firma üzerine bırakılması⁴⁰⁷ ve ihale tarihi itibarıyla ihaleye katılma yeterliği veya koşullarına sahip olmayan firmaya ait vergi borcu ve kesinleşmiş sosyal güvenlik prim borcu bulunmadığına dair eski tarihli belgeler esas alınarak sözleşme imzalanması⁴⁰⁸ gösterilebilir.

İhalenin üzerinde kalması istenmeyen kişinin aradan çıkarılması amacı ile ihale yetkilisi olan kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen hileli eylemler vasıtasıyla ihalenin veya süreçteki işlemlerin iptal edilmesi hâlinin de ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına

⁴⁰⁶ Yargıtay 5. CD., 2013/11678 E., 2015/15071 K., 14.10.2015 T.; “...sanıkların satışların özellikle pazarlık usulüyle gerçekleştirilmesini, böylelikle istedikleri şahıslara ve istedikleri bedelle satılmasını sağlayarak menfaat temin ettikleri, Bu kapsamda; Sanık M. T.'in, .. plakalı aracın pazarlık usulüyle satışında ihaleye katılma yeterliğine ve koşullarına sahip olan Mustafa tarafından 4.750,00 TL teklif verilmesine rağmen, bu şahsın teklifini değerlendirmeye almadan, aracı daha düşük bedelle 3.750,00 TL'ye V. S..'na satması eyleminin TCK'nın 235/2-a-1. maddesine uyan ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturduğu...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

⁴⁰⁷ Yargıtay 5. CD., 2012/13946 E., 2014/880 K., 27.01.2014 T.; “...belirtilen bu kapsamda kabul edilmesi mümkün olmayan Karayolları 9. Bölge Müdürlüğüne üst yapı (yol yapımı) işine ilişkin 19/11/1997 tarihli ‘iş bitirme belgesi’yle katılan ... İnşaat Gıda Tarım ve Hayvan San. Tic. Ltd. Şti.'nin teklifini değerlendirme dışı bırakarak ihaleden elemeleri gerekirken, ihaleye katılma yeterliği bulunmayan bu firmanın katılımını kabul edip, ihaleyi üzerinde bırakan komisyon başkan ve üyeleri S. Ç., R. A., S. K., H. G. ve İ. A. ile bu şirketle sözleşme imzalayan ihale yetkilisi A. C.'in eylemlerinin 6459 sayılı Yasayla değişik TCK'nın 235/2-a-2 maddesinde yer alan ihaleye fesat karıştırma suçunun tüm unsurlarını taşıdığı gözetilmeden...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

⁴⁰⁸ Yargıtay 5. CD., 2013/6761 E., 2014/11338 K., 24.11.2014 T.; “...sözleşme imzalanmadan önce ‘ihale tarihi itibarıyla’ belirtilen durumlarda olmadığına ilişkin belgeleri isteyip alarak, incelemeleri gerekirken, ilköğretim okulu ve liselerde eğitim gören öğrencilere kıyafet yardımı yapılmasına ilişkin 04/08/2006 günlü ihaleyle ilgili olarak 18/08/2006 tarihi itibarıyla vergi borcu, 17/08/2006 tarihi itibarıyla kesinleşmiş sosyal güvenlik prim borcu bulunmadığına dair belgeyi sunan yüklenici firmayla 04/09/2006 tarihinde sözleşme imzalamak, yine 05/09/2007 günü yapılan ihaleyle ilgili olarak 12/09/2007 tarihi itibarıyla vergi borcu bulunmadığına dair belgeyi sunan yüklenici firmayla 18/09/2009 tarihinde sözleşme imzalamak suretiyle ihaleye fesat karıştırmak suçlarından sanıklar haklarında açılan kamu davaları sonunda beraat kararları verilmiş ise de; (...) şüpheye yer vermeyecek şekilde suçta ihalelerin gerçekleştirildiği 04/08/2006 ve 05/09/2007 tarihleri itibarıyla ...-...’nin “SSK prim ve vergi borcu bulunmadığına” dair belgelerin bağlı bulunduğu vergi dairesi müdürlüğü ile SGK (SSK) müdürlüklerinden istenilip, bunların incelenmesinden, gerekli görülürse bu konuda Sayıştay emekli uzman denetçilerinden oluşan bilirkişi kurulundan görüş alınmak suretiyle, ihaleleri alan İlgi Konfeksiyon-...’nin 4734 sayılı Kanununun 10. maddesi son fıkrasının (a), (b), (c), (d), (e) ve (g) bentlerinde sayılan durumlarda olup olmadığına (SSK prim ve vergi borcu bulunup bulunmadığının) tespitiyle, bu şirketin ihaleye katılma yeterliğini ve koşullarını taşıyıp taşımadığının belirlenmesinden sonra sanıkların hukuki durumlarının belirlenmesi gerektiği nazara alınmadan, eksik inceleme sonucu yazılı şekilde beraat hükümleri kurulması...”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası**.

sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engelleme (m. 235/2-a.1) kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁰⁹

İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmadığı sonradan ortaya çıkan veya söz konusu yeterlik ve koşulları ihale sürecinde kaybeden kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarının hileli davranışlarla engellenmesi hâli ise ihaleye fesat karıştırma kapsamında değerlendirilemeyecektir.

235. maddenin ikinci fıkrasının a bendinin üçüncü ve dördüncü alt bentlerinde düzenlendiği üzere ihaleye konu bir malın niteliğine yönelik olarak gerçekleştirilen hileli davranışlar da ihaleye fesat karıştırma suçunun kapsamına girmektedir. Söz konusu alt bentlere göre teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu hâlde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakma (m. 235/2-a.3) ve teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı hâlde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye alma (m. 235/2-a.4) amacı ile gerçekleştirilen hileli davranışlar ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte düzenlemede yer verilmemesi nedeniyle hizmet alımı, yapım ve kiralama ihalelerinde hizmetin, yapımın veya kiralamanın niteliğine yönelik olarak gerçekleştirilen hileler ise ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturamayacaktır. Bu anlamda suç ile korunan hukuki değer in madde gerekçesinde; *“kamusal faaliyetlerin dürüstlük ilkesine uygun olarak yürütüldüğüne dair ve özellikle, kamu adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımı gibi ihale işlemlerinin yapılmasıyla ilgili olarak, kamu görevlilerine duyulan güven”* olduğu belirtilmesine karşın mal alımı ihaleleri dışındaki ihalelerin ve dolayısıyla bu ihalelerdeki edimlerin niteliğine yönelik olarak gerçekleştirilen hilelerin suç kapsamı dışında bırakılması eleştirilmektedir.⁴¹⁰

⁴⁰⁹ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 145, 146; Aynı yönde bkz., Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 617.

⁴¹⁰ Arslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134; Aynı yönde bkz., Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 769; Dilberoğlu, s. 215 vd.; Soyaslan, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 189; Gerçekler, s. 2160; Eker Kazancı, s. 156, 157; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 613, 614; Aksi yöndeki görüş için bkz.; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu, s. 41.

İhaleye fesat karıştırma suçunun düzenlendiği 235. madde içerisinde, suçun unsurunu oluşturan hileli davranışların niteliğini belirleyici herhangi bir ibareye yer verilmemiştir. Buna karşın yalnızca madde lafzı esas alınarak aldatmaya elverişli olmayan eylemlerin dahi 235/2-a kapsamında ihaleye fesat karıştırma suçunu oluşturabileceği yönündeki bir tespit hatalı olacaktır. Zira söz konusu düzenlemede hilenin kandırabilecek nitelikte olması gibi bir ibareye yer verilmemesinin nedeni, böyle bir niteliğin eylemde aranmamasından ziyade suçun unsurunu oluşturan hilenin kandırmaya elverişliliği bünyesinde zaten zorunlu olarak barındırmasıdır. Fesat niteliğindeki neticeyi meydana getirme amacı ile gerçekleştirilen eylemlerin hile olarak kabul edilebilmesi için kandırabilme niteliğine sahip olması gerekmektedir.⁴¹¹ Suçun hangi araçlar ile işlenebileceğine yönelik bir belirleme yanında ayrıca o aracın elverişli olması gerektiğinin belirtilmesi anlam ifade etmeyecektir.⁴¹² Bu kapsamda ihaleye fesat karıştırma suçunun unsurunu oluşturan hilenin de muhatabının iradesine tesir edebilecek şekilde aldatmaya elverişli ve meydana getiriliş itibarıyla karşıdaki kişinin denetleme mekanizmalarını saf dışı bırakacak derecede ağır ve yoğun olması gerektiği belirtilmektedir. Hileli davranışlara yönelik olarak yapılacak incelemenin ise her bir somut olay yönünden ayrı şekilde; olayın özellikleri, hilenin meydana getiriliş şekli ve mağdurun üzerinde bıraktığı etki de ayrıca değerlendirilerek yapılması gerektiği ifade edilmektedir.⁴¹³

2.2.3.4. Edimin İfasına Fesat Karıştırma

Edimin ifasına fesat karıştırma suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçlar içerisindeki dokuzuncu bölümde; ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar başlığı altında 236. maddede düzenlenmiştir. İhalenin herhangi bir aşamasında, sürecin olağan akışını bozan ve bu kapsamda ihale ile

⁴¹¹ **Arslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134; Aynı yönde bkz., **Özgenç**, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 42; **Topuz**, s. 2059; Aksi yöndeki görüş için bkz., **Eker Kazancı**, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, s. 150.

⁴¹² **Cihan**, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, s. 744; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 460.

⁴¹³ **Arslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 134; Aynı yönde bkz., **Soyaslan**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, s. 184, 185; **Topuz**, s. 2059; **Serim**, s. 92; Maddede hilenin kandırabilecek nitelikte olması gibi bir şartın aranmadığı, dolayısıyla soyut, basit yalanın dahi ihaleye fesat karıştırma suçu kapsamında hileli davranış olarak kabul edilebileceği yönündeki aksi görüş için bkz., **Eker Kazancı**, s. 151.

hedeflenen sonuca ulaşılması noktasında engel teşkil eden davranışlar ihaleye fesat karıştırma suçunu oluştururken, ihalenin varlığı aranmaksızın veya ihale süreci sona erdikten sonra, ilgili Kamu kurum ve kuruluşlarına karşı üstlenilen edimlerin ifası aşamasında borçlanılan edimin ifasına engel olacak şekilde meydana getirilen hileli davranışlar ise edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturmaktadır. Bu anlamda her iki suçun birbirini takip eden ve tamamlayan suçlar olduğu ifade edilmektedir.⁴¹⁴

Maddenin birinci fıkrasında; *“kamu kurum veya kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bunların iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler ya da kooperatiflere karşı taahhüt altına girilen edimin ifasına”* fesat karıştıran kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiştir. İkinci fıkrada ise hileli davranışlarla gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilen fesat hâlleri beş bent şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“(2) Aşağıdaki fiillerin hileli olarak yapılması halinde, edimin ifasına fesat karıştırılmış sayılır:

- a) İhale kararında veya sözleşmede evsafi belirtilen maldan başka bir malın teslim veya kabul edilmesi.*
- b) İhale kararında veya sözleşmede belirtilen miktardan eksik malın teslim veya kabul edilmesi.*
- c) Edimin ihale kararında veya sözleşmede belirtilen sürede ifa edilmemesine rağmen, süresinde ifa edilmiş gibi kabul edilmesi.*
- d) Yapım ihalelerinde eserin veya kullanılan malzemenin şartname veya sözleşmesinde belirlenen şartlara, miktar veya niteliklere uygun olmamasına rağmen kabul edilmesi.*
- e) Hizmet niteliğindeki edimin, ihale kararında veya sözleşmede belirtilen şartlara göre verilmemesine veya eksik verilmesine rağmen verilmiş gibi kabul edilmesi.”*

Söz konusu düzenlemede edimin ifasına fesat karıştırma suçunun temel şekli düzenleme altına alınmış olup, ihaleye fesat karıştırma düzenlemesinden farklı olarak bu suç

⁴¹⁴ Arslan, Çetin / Töngür, Ali Rıza, *“Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 4(14), 229-251 s., 2013, s. 230; Özdemir, Didar, *Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 102.

yönünden cezayı artıran veyahut azaltan nitelikli hâllere yer verilmemiştir. Bu kapsamda hile, edimin ifasına fesat karıştırma suçunun temel hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Edimin ifasına fesat karıştırma suçunun konusunu “*kamu kurum veya kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bunların iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler ya da kooperatiflere karşı taahhüt altına girilen edim*” oluşturmaktadır. Söz konusu edimin zaruri olarak yapılan ihalenin sonucunda imzalanacak olan bir sözleşme ile üstlenilmesinin gerekip gerekmediği ise tartışmalıdır. Bu kapsamda ileri sürülen bir görüşe göre edimin mutlaka ihale sonucunda imzalanan sözleşme ile taahhüt edilmesi gerektiği, ihale yapılmaksızın imza altına alınan bir sözleşme ile üstlenilen edimin ve dolayısıyla edimin ifası aşamasında gerçekleştirilen hileli davranışların edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturmayacağı savunulmaktadır.⁴¹⁵ Karşıt görüşe göre ise ihale yapılmaksızın, doğrudan temin yöntemi kapsamında imzalanan sözleşmeler veya özel hukuk sözleşmeleri ile taahhüt edilen edimlerin ifası aşamasındaki hileli davranışlar da edimin ifasına fesat karıştırma suçuna konu olabilecektir. Zira söz konusu yöntem ve sözleşmeler ile amaçlanan da ihale yönteminde olduğu gibi kamu ihtiyacının, kamu harcaması ise karşılanmasıdır. Dolayısıyla kamu yararının bu yöntem ve sözleşmeler dahilinde de TCK m. 236 ile koruma altına alınması gerekmektedir.⁴¹⁶ Yargıtay da kararlarında bu görüşü benimseyerek ihale yapılmaksızın imza altına alınan sözleşmeler ile üstlenilen edimlerin ifası aşamasında gerçekleştirilen hileli davranışları da TCK m. 236 kapsamında değerlendirmektedir.⁴¹⁷

⁴¹⁵ **Eker Kazancı**, s. 216; **Akbulut, Berrin**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 4(10), 41-72 s., 2009, s. 50; **Kaplan, Mahmut**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 709-729 s., 2013, s. 709, 712 vd.; **Gülel**, s. 759, 760, 764, 765, 781; **Demir, Nazlı Hilal**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Fasikül Hukuk Dergisi, Sa. 5(41), 21-38 s., 2013, s. 22, 25; **Şen / Aksüt**, s. 282, 283, 286, 289, 290; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 650; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 945.

⁴¹⁶ **Arslan / Töngür**, s. 230, 231, 234; **Özdemir**, s. 107 vd.; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu**, s. 80; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 884.

⁴¹⁷ Yargıtay 5. CD., 2013/8687 E., 2015/12335 K., 10.06.2015 T.; “5237 sayılı TCK'nın Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar başlığı altında yer alıp 236/1. maddesinde müstakil bir suç olarak düzenlenen bu suçun konusunun madde metninde ‘...taahhüt altına girilen edimin ifasına fesat karıştırma’ olarak belirtilmesi karşısında edimin konusunu oluşturan sözleşmenin mutlaka bir ihale kararına dayanması gerekmekte olup, ihale olmaksızın imzalanan sözleşmenin konusunu oluşturan edimin ifasına fesat

Edimin konusunu oluşturan sözleşmenin mutlaka bir ihale kararına dayanmasının gerekmediği maddenin ikinci fıkrasının “a”, “b”, “c”, ve “e” bentlerinde düzenleme altına alınan fesat hâlleri yönünden de “*ihale kararında veya sözleşmede*” şeklinde belirtilmiştir. Bununla birlikte “d” bendinde ise “*yapım ihaleleri (...) şartname veya sözleşmesinde belirlenen şartlar*” ibaresinin tercih edilmesi nedeni ile edimin mutlaka ihale sonucunda imzalanan sözleşme ile taahhüt edilmesi gerektiği, ihale yapılmaksızın, doğrudan temin yöntemi kapsamında imzalanan sözleşmeler veya özel hukuk sözleşmeleri ile taahhüt edilen edimlerin ifası aşamasındaki hileli davranışların söz konusu bent kapsamında cezai yaptırıma tabi tutulamayacağı kabul edilmektedir. Bu durumun bendin barındırdığı açıklamalardaki zayıflıktan kaynaklandığı belirtilerek suç ile korunan hukuki değer kapsamında söz konusu eksiklik eleştirilmektedir.⁴¹⁸ Nitekim Yargıtay’ın söz konusu kabule ters şekilde, somut olayda edimin doğrudan temin yöntemi ile üstlenilmiş olmasına rağmen meydana getirilen hileli davranışların TCK m. 236/2-d bendi kapsamında cezalandırılması gerektiği yönünde kararı da bulunmaktadır.⁴¹⁹

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak pazarlık usulü ile gerçekleştirilen ihaleler kapsamında üstlenilen edimlerin ifası sırasında meydana getirilen hileli davranışların da edimin ifasına fesat karıştırma suçunun kapsamına dahil olduğu, pazarlık usulü ile gerçekleştirilen bazı ihalelerde ise sözleşme yapılmasının zorunlu olmadığı, dolayısıyla pazarlık usulü çerçevesinde gerçekleştirilen ihaleler yönünden suçun oluşabilmesi için mutlaka bir sözleşmenin varlığının da aranmadığı belirtilmektedir.⁴²⁰

Düzenlemenin eleştirilen bir diğer yönü de ikinci fıkranın “a” ve “b” bentleri yönünden edimin hileli davranışlar vasıtası ile hem tesliminin hem de kabulünün suç olarak kabul

---

karıştırılması halinde de suçun oluşacağı, bu kapsamda doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilen mal ve hizmet alımlarına da fesat karıştırılması halinde suçun oluşacağı...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

⁴¹⁸ Arslan / Töngür, s. 234, 249; Söz konusu ibarenin bilinçli bir şekilde kullanıldığı yönündeki aksi görüş için bkz., Özdemir, s. 109, 110, 150.

⁴¹⁹ (417. dipnotta aktarılan kararın devamı) Yargıtay 5. CD., 2013/8687 E., 2015/12335 K., 10.06.2015 T.; “...açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilen ... Hekimliği binasının tadilat işinin miktar ve nevi bakımından uygun olarak yapılmamasına rağmen tamamlanmış gibi teslim alındığı anlaşılacakla yüklenen suçun tüm unsurlarıyla oluştuğu ve kabul komisyonu üyeleri olan sanıklar H. Y., U. E. ve İ. K.’un TCK’nın 236/2-d maddesi uyarınca, müteahhit sanık F. A.’in ise aynı Kanununun 40/2. maddesi yollamasıyla 236/2-d maddesi uyarınca cezalandırılmaları gerektiği gözetilmeden ...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.**

⁴²⁰ Özdemir, s. 112; Akbulut, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 52, 53; Demir, s. 26, 27.

edilmesi karşısında, “c”, “d” ve “e” bentlerinde sadece hileli davranışlarla kabulünün suç sayılması, ancak tesliminin kapsam dışı bırakılmasıdır. Söz konusu suç ile korunan hukuki değer göz önünde bulundurulduğunda, mevcut durumun düzenlemedeki bir eksiklik olduğu ifade edilmektedir.⁴²¹

Edimin ifasına fesat karıştırma suçunun unsurunu oluşturan hileli davranışların icrai nitelikteki hareketler yanında, sessiz kalma, tepki göstermeme şeklindeki ihmali hareketlerle meydana getirilip getirilemeyeceği noktasında görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre edimin ifasına fesat karıştırma suçunun yapısı, eylemin ihmali davranışlarla işlenmesine olanak tanımamaktadır. Bu kapsamda edimin ifasına fesat karıştırma suçunun oluşabilmesi için suçun unsurunu oluşturan hileli davranışların ve bu davranışların neticesi olarak ortaya çıkan seçimlik fesat hâllerinin icrai bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁴²² Aksi yöndeki görüşe göre ise, edimin ifasının kaynağını bir sözleşme oluşturmakta ve sözleşme gereğince kişinin hataya düşen muhatabını aydınlatma yükümlülüğü bulunmaktadır. Söz konusu yükümlülüğe aykırı davranması durumunda ise edimin ifasına fesat karıştırma suçu ihmali davranışlarla işlenmiş olacaktır.⁴²³ Hileli davranışların edimin ifasına fesat karıştırma suçu yönünden ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği kabul edilse dahi suçun ihmali şekilde gerçekleştirilmesini ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması nedeni ile kişinin ihmali bir şekilde hileyi meydana getirdiğinden bahisle cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırı olacağı savunulmaktadır.⁴²⁴

Edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturan fesat hâlleri maddenin ikinci fıkrasında tahdidi ve seçimlik olarak sayılmıştır. Bu kapsamda, ikinci fıkrada beş bent şeklinde sıralanan hâller, suçu meydana getiren hileli davranışlar değil, söz konusu hilelere başvurularak ulaşılmak istenen fesat doğurucu sonuçlardır. Dolayısıyla edimin ifasına

⁴²¹ Arslan / Töngür, s. 239.

⁴²² Arslan / Töngür, s. 239.

⁴²³ Eker Kazancı, s. 228, 229; Akbulut, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 55, 56; Kaplan, s. 716; Gülel, s. 769, 770; Demir, s. 28; Serim, s. 99; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Returnaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytakin İnceoğlu, s. 82; Özdemir ise hileli davranışların ihmali olarak meydana getirilebileceğini, buna karşın düzenlemede sayılan fesat hâllerinin ise icrai nitelikte olduğunu belirtmektedir., Özdemir, s. 137.

⁴²⁴ Eker Kazancı, s. 228; Yurtlu, İhmali Suçlar, s. 107, 108; Özgenç, İhmali Suç Teorisi, s. 309.

fesat karıştırma suçu, ikinci fıkrada belirtilen fesat hâllerini meydana getirmeye elverişli olan bütün hileli davranışlar aracılığıyla işlenebilecektir.⁴²⁵

Söz konusu fesat hâllerinin hileli davranışlara başvurulmadan meydana getirilmesi⁴²⁶ veya söz konusu fesat hâllerini meydana getirmeye elverişli olmayan hileli davranışların gerçekleştirilmesi hâlleri ise, mevzuata aykırılık teşkil etse dahi edimin ifasına fesat karıştırma suçu kapsamında değerlendirilemeyecektir.⁴²⁷

Maddede düzenleme altına alınan fesat hâllerinin ortak noktası hileli davranışlardır. Bu kapsamda edimin ifasına fesat karıştırma suçu çerçevesinde hile; ihale kararında veya sözleşmede evsafı belirtilen maldan başka bir malın söz konusu niteliklere sahipmiş gibi teslimi veya kabul edilebilmesi, ihale kararında veya sözleşmede belirtilen miktardan eksik malın eksik değilmiş gibi teslimi veya kabul edilebilmesi, edimin ihale kararında veya sözleşmede belirtilen sürede ifa edilmemesine rağmen, süresinde ifa edilmiş gibi kabul edilebilmesi, yapım ihalelerinde eserin veya kullanılan malzemenin şartname veya sözleşmesinde belirlenen şartlara, miktar veya niteliklere uygun olmamasına rağmen uygunmuş gibi kabul edilebilmesi ve hizmet niteliğindeki edimin, ihale kararında veya sözleşmede belirtilen şartlara göre verilmemesine veya eksik verilmesine rağmen verilmiş gibi kabul edilebilmesi amacı ile gerçekleştirilen aldatıcı hareketler şeklinde tanımlanabilecektir. Hileli davranışlar aracılığı ile sahte bir görünüm yaratılarak gerçekte teslim veya kabul edilmesi gerekenden farklı vasıflarda (nitelikte), miktarda (nicelikte) veya şartlarda olan ya da zamanında yahut hiçbir şekilde teslim edilmeyen edimin, ihale kararında veya sözleşmede belirtildiği şekilde teslim veya kabul edilmiş gibi gösterilmesi

⁴²⁵ İkinci fıkrada tahdidi şekilde sayılan hâllerin hileli hareketler olduğu yönündeki görüş için bkz., **Demir**, s. 22, 23.

⁴²⁶ Üstlenilen edimin hileli davranışlara başvurulmaksızın yerine getirilmemesi hâlinde, somut olayda diğer koşullarının da mevcut olması durumunda kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu (TCK m. 238) gündeme gelebilecektir., **Arslan / Töngür**, s. 241.

⁴²⁷ Yargıtay 5. CD., 2012/8121 E., 2013/6193 K., 05.06.2013 T.; “...maddenin ikinci fıkrasında sayılan seçimlik hareketlerin ortak özelliğinin hileli davranışlar olduğu, **hile niteliği taşımayan hareketlerle bu suçun oluşmasının mümkün olmadığı, bununla birlikte suçun maddi unsurlarından olan hilenin gerçekleşmesinin salt bu suçu oluşturmadığı, ayrıca hileli hareketlerle suçun kanuni tanımında beş bent halinde düzenlenen fiillerden herhangi birinin gerçekleştirilmesiyle oluştuğu ...**”, **Hukuk Türk İçtihat Bilgi Bankası; Arslan / Töngür**, s. 237, 240; **Arslan / Azizağaoğlu**, s. 985; **Özdemir**, s. 140; **Gülel**, s. 757, 758; **Akbulut**, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, s. 56; **Serim**, s. 97; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 885.

amaçlanmaktadır.⁴²⁸ Bu duruma örnek olarak yapılan sözleşme gereği dondurulmuş dana eti döner vermesi gereken faillerin kanatlı eti ve at eti içeren dana eti teslim etmesi⁴²⁹, kitap basım işi ihalesi kapsamında imzalanan sözleşme ve teknik şartnameye göre 26.12.2005 tarihinde teslim edilmesi gereken kitaplar teslim edilmediği hâlde söz konusu tarihte teslim edilmiş gibi kabul edilmesi⁴³⁰ ve kamu görevlisi olan faillerin yükümlülüklerine aykırı şekilde sözleşmeye konu binayı gerekli incelemelerden geçirmemeleri ve eksiksiz yapılmış gibi teslim alarak idarenin zararına ve yüklenicinin haksız kazanç sağlamasına neden olmaları⁴³¹ gösterilebilir.

Yalanın cezalandırılması için belirli bir ağırlık ve yoğunluğa ulaşmasının gerekli olup olmadığı, dolandırıcılık suçu yönünden özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımı neticesinde ortaya çıkan bir tartışma olmakla birlikte, edimin ifasına fesat karıştırma suçu yönünden de ele alınan bir meseledir. Bu anlamda edimin ifasına fesat karıştırma suçunun unsurunu oluşturan fesat hâllerini meydana getiren hilelerin de ağırlık ve yoğunluk yönünden belirli bir seviyeye ulaşması ve muhatabının muhakeme ve fikir yürütme kabiliyetlerini saf dışı bırakabilecek nitelikte olması gerektiği kabul edilmektedir.⁴³²

⁴²⁸ Arslan / Töngür, s. 238; Eker Kazancı, s. 227, 228; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 651.

⁴²⁹ Yargıtay 5. CD., 2014/2999 E., 2016/9072 K., 17.11.2016 T.; “...dondurulmuş dana eti döner alımı ihalesi yapılmış olmasına rağmen daha düşük bedelli kanatlı eti içeren dana etini 13/01/2011 tarihinde ve piyasa değeri olmayan at eti içeren dana etini ise 03/03/2011 tarihinde yüklenici firmanın fiili ortağı sanık ... ile onun eylemine iştirak eden tedarikçi firma temsilcisi sanık ...'nın ...Üniversitesi Rektörlüğüne teslim ettiği (...) eksik inceleme sonucu yazılı şekilde beraat kararları verilmesi...”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴³⁰ Yargıtay 5. CD., 2015/12473 E., 2016/3132 K., 29.03.2016 T.; “... kitabının basımı işi ihalesiyle ilgili edimin ifasına fesat karıştırma suçlarından verilen beraat hükümlerine yönelik temyiz itirazlarının incelenmesinde (...) sanıklar ... ve ... tarafından Hizmet İşleri Kabul Teklif Belgesi, sanıklar ..., ... ve ... tarafından ise Hizmet İşleri Kabul Tutanağı düzenlenerek 16/12/2005 tarihinde imzalanan Sözleşme ve Teknik Şartnamelere göre 26/12/2005 tarihinde teslim edilmediği halde o tarihte teslim edilmiş gibi ... ve ... kitaplarının kabul edilmesi eyleminin ise TCK'nın 236/2-c maddesinde tanımlanan edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturduğu gözetilmeden...”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴³¹ Yargıtay 5. CD., 2013/386 E., 2014/4030 K., 09.04.2014 T.; “Kamu görevlisi olan ve kabul-tesellüm zaptında imzası bulunan sanıklar S.. Ö.. ve Z.. K..’ın gar sahasında bulunan 10 nolu binanın bakım ve onarım işini, keşif, metraj ve şartnameye göre miktar ve nevi bakımından uygun olarak yapılıp yapılmadığını kontrol etmeden eksiksiz yapılmış gibi teslim almak suretiyle katılan idarenin dosyada mevcut olup, sanıklarca itiraz edilmeyen raporlarda belirtildiği şekilde zarara uğramasına ve yüklenicinin de haksız kazanç sağlamasına neden oldukları (...) edimin ifasına fesat karıştırma suçuna iştirak etmekten dolayı ayrı ayrı mahkumiyetleri yerine...”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴³² Yargıtay 5. CD., 2012/4728 E., 2013/5173 K., 16.05.2013 T.; “Zarar suçu olarak TCK'nın 236. maddesinde düzenlenen edimin ifasına fesat karıştırma eylemlerinin maddenin 2. fıkrasının açık düzenlemesi karşısında hileli olarak yapılması gerektiği, hileli davranışlar kavramının ne anlama geldiği konusunda 5237 sayılı TCK'da herhangi bir açıklık bulunmadığı, ancak Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamalarına göre fail tarafından yapılan davranışın hileli olarak kabul edilebilmesi için belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olması, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak

Hileli davranışlar kapsamındaki değerlendirmenin ise her bir somut olay yönünden ayrı şekilde; olayın özellikleri, hilenin meydana getiriliş şekli ve mağdurun üzerinde bıraktığı etki de göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği belirtilmektedir.⁴³³

2.2.3.5. Fiyatları Etkileme

Fiyatları etkileme suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının üçüncü kısmını oluşturan topluma karşı suçlar içerisindeki dokuzuncu bölümde; ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar başlığı altında 237. maddede düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında; *“İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran”* kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiştir. İkinci ve üçüncü fıkralarda ise meydana getirilen eylem neticesinde besin veya malların değerleri veya işçi ücretlerinin azalması veya artması ve failin simsar veya borsa tellalı olması hâli suçun cezayı artıran nitelikli hâli olarak düzenlenmiştir.⁴³⁴ Bu kapsamda fiyatları etkileme suçu çerçevesinde hile, suçun hem temel şeklinin hem de nitelikli hâllerinin unsurunu oluşturmaktadır.

Fiyatları etkileme suçu E-TCK'de “yalan haberler yaymak suretiyle fiyatlara etki yapmak suçu” şeklinde 358. ve 359. maddelerde düzenlenmekteydi. E-TCK'de TCK'den farklı olarak meydana getirilen eylem neticesinde besin veya malların değerleri veya işçi ücretlerinin azalması veya artmasına sebebiyet verilmesi hâli 358. maddede suçun temel şekli olarak düzenleme altına alınmış, kişinin simsar veya borsa tellalı olmasına ise mülga kanununun 359. maddesinde suçun cezayı artıran nitelikli hâli olarak yer verilmiştir.⁴³⁵

---

nitelikte bir takım hareketlerin bulunması gerektiğinin kabul edildiği ...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi; Arslan / Töngür**, s. 242, 243; Aynı yönde bkz., **Günel**, s. 769, 770; **Demir**, s. 28, 29.

⁴³³ **Özdemir**, s. 138, 139.

⁴³⁴ Gerçekleştirilen eylem sonucunda ücret veya değerlerin azalması ya da artması hâlinin suçun nitelikli hâlini değil, netice sebebiyle ağırlaşmış şeklini oluşturduğu yönündeki görüş için bkz., **Akbulut, Berrin**, *“Fiyatları Etkileme Suçu”*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 6(20), 25-57 s., 2015, s. 49 vd.; **Özbek**, *Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler*, s. 879, 880.

⁴³⁵ E-TCK m. 358; *“Her kim yalan havadis neşir ve işaasıyla veya sair hileli vasıtalar ile umumi pazarlar yahut ticaret borsalarında amele ücretlerinin veya erzak veya emtia yahut umumi pazarlarda alınıp verilen veya esham borsalarında kabul edilen evrak ve senedat piyasasının artıp eksilmesine sebebiyet verirse üç aydan üç seneye kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır cezayı nakdi ile cezalandırılır.”*, m. 359;

Ayrıca 237. maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere; “*borsalarda kabul edilen belge ve senetler hakkında sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi verme, haber yayma, yorum yapma gibi fiiller 28.7.1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun ‘Cezaî sorumluluk’ başlıklı 47 nci maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde cezalandırıldığı için kıymetli evrakın fiyatlarını etkileme konusunda ayrıca hüküm düzenlenmemiştir.*”. Dolayısıyla söz konusu belge ve senetlerin değerini etkileyen hileli davranışlar 237. maddede düzenleme altına alınan suçun kapsamı dışındadır.⁴³⁶

E-TCK’deki “yalan havadis neşir ve işaası veya sair hileli vasıtalar” ibaresi TCK’de “yalan haber veya havadis veya sair hileli yollar” şeklinde değiştirilmiştir. Haber/havadis yaymak; “*belirli bir konuda herkesin veya çok sayıda kişinin bilgi sahibi olmasını sağlayacak biçimde birtakım olaylar duyurmak*”⁴³⁷ şeklinde tanımlanmaktadır. Suçun oluşabilmesi için söz konusu haberin/havadisin kısmen veya tamamen yalan (uydurma) olması gerekmektedir. Bununla birlikte abartılı veya telaşa neden olan haber/havadisler de fiyatları etkilemeye elverişli şekilde aldatıcı özelliğe sahip olması durumunda fiyatları etkileme suçu kapsamında değerlendirilebilecektir. Yalan haberin/havadisin yayıldığından bahsedilebilmesi için belirli bir kimseye veya kimselere söylenmesi yeterli olmayıp, sınırlı sayıda olmayan birçok kişiye aktarılması veya bu kimselerin habere/havadise erişim olanağının ortaya çıkması gerekmektedir. Yalan haber/havadis yayma eylemi de niteliği itibarıyla hileli bir davranıştır.⁴³⁸ Sair hileli yollar ibaresi ise yalan haber/havadis yayma eylemleri haricindeki bütün hileli hareketleri karşılamaktadır. Hileli yollara örnek olarak ücretleri ve değerleri etkileyebilecek şekilde; sorulan sorulara açık bir şekilde yanıt verilmemesi veya yorum yapılması, hayali alım-satım işlemleri

---

“*Bundan evvelki maddede yazılı cürüm, resmi ruhsatı haiz simsar yahut borsa tellalları tarafından irtikap olunursa failin göreceği ceza bir seneden beş seneye kadar hapis ve meslek ve san’atın muvakkaten tatili ve elli liradan aşağı olmamak üzere ağır cezayı nakdidir.*”, **Erman, Sahir / Özek, Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368), Globus Dünya Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 651.

⁴³⁶ **Tepe, İlker**, “*Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 5(14), 89-102 s., 2010, s. 91; **Arslan, Çetin / Özdemir, Didar**, “*Fiyatları Etkileme Suçu*”, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2015, (Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen), 570-575 s., 2015, s. 570, 571.

⁴³⁷ **Erman / Özek**, s. 652.

⁴³⁸ **Akbulut**, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 41 vd.; **Serim**, s. 100; Aksi yöndeki görüş için bkz., **Özbek**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 877, 878; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytakin İnceoğlu**, s. 102, 103.

gerçekleştirilmesi⁴³⁹, malların imha edilmesi⁴⁴⁰, stoklanması, gümrükte bekletilmesi yahut üreticilerin engellenmesi⁴⁴¹ gösterilebilir.⁴⁴²

Değerleri fiyatları etkileme suçunun konusunu oluşturan işçi ücreti, besin ve malların neler olduğu düzenlemede belirtilmemiştir. Düzenleme, herhangi bir şekilde belirlenen işçi ücretinin artıp eksilmesine neden olabilecek yalan haberlerin veya hileli davranışların fiyatları etkileme suçu kapsamına dahil olduğu şeklinde yorumlanabilmekle birlikte, bu konuda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır. Bu kapsamda yalan haberlere veya hileli davranışlara başvurularak bireysel iş sözleşmeleri çerçevesinde belirlenen ücretlerin etkilenebileceği, bununla birlikte toplu iş sözleşmeleri ile belirlenen ücretlerin ve sendikalı işçilerin aldıkları ücretlerin etkilenmesinin ise olası olmadığı belirtilmektedir.⁴⁴³ Aynı şekilde asgari ücretin belirlenmesi sürecinde de birçok farklı değişkenin etkili olduğu, dolayısıyla yalan haberlerden ve hileli davranışlardan etkilenebilme imkânının bulunmadığı kabul edilmektedir.⁴⁴⁴

Değeri suçun konusunu oluşturan diğer bir kavram olan besinlerin yenilebilir nitelikteki bütün yiyecek ve içecekleri karşıladığı, ancak ilaçların nitelikleri gereği besin kapsamına dahil olmadığı ifade edilmektedir.⁴⁴⁵

⁴³⁹ Tepe, s. 97.

⁴⁴⁰ Erem, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 477.

⁴⁴¹ Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 37.

⁴⁴² Erman / Özek, s. 651, 652; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 42 vd.; Gökcan / Artuç, s. 1259; Gerçekler, s. 2177; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu, s. 100 vd.

⁴⁴³ Aksi yöndeki görüş için bkz., Erman / Özek, s. 653.

⁴⁴⁴ Arslan / Özdemir, s. 572; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 37, 38; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu, s. 96, 97; Donay, Süheyl, "Meslek ve Sanata İlişkin Sırrın Açıklanması / Fiyatları Etkilemek", Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 42-50 s., 1987, s. 49; Serim, s. 102; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 874.

⁴⁴⁵ Arslan / Özdemir, s. 572; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 38; Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 875; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu, s. 97.

Son olarak malların ise ekonomik değere sahip olan taşınır veya taşınmazları kapsadığı, ayrıca paranın değerinin de söz konusu haber ve davranışlardan etkilenme ihtimalinin bulunduğu ve bu nedenle mal kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁴⁶

Kişinin fiyatları etkileyebilecek şekilde ve bu amaçla kendisine yöneltilen soruları cevaplamayıp sessiz kalması veya malları gümrükte bekletmesi hâlleri de sair hileli yollar arasında gösterilmekte, dolayısıyla söz konusu suçun icrai hareketler yanında, hile içeren ihmali davranışlarla da işlenebileceği kabul edilmektedir.⁴⁴⁷ Hileli davranışların fiyatları etkileme suçu yönünden ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği kabul edilse dahi suçun ihmali şekilde gerçekleştirilmesini ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması nedeni ile kişinin ihmali bir şekilde hileyi meydana getirdiğinden bahisle cezalandırılması kanunilik ilkesine aykırı olacaktır.⁴⁴⁸

Fiyatları etkileme suçu kapsamında hile, gerçeğe aykırı olgular vasıtasıyla işçi ücretlerinin, besin veya malların değerinde değişikliğe sebebiyet verebilecek şekilde ve bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilen, yalan haber/havadis yayma ve bu küme dışında kalan her türlü aldatıcı hareket şeklinde tanımlanabilecektir.⁴⁴⁹ Bu kapsamda söz konusu değerleri etkilemeye elverişli hileli davranışlar aracılığı ile yaratılan gerçek dışı görünüm sayesinde, işçi ücretlerinin, besinlerin veya malların değerinin artırılması veyahut azaltılması hedeflenmektedir.

Fiyatları etkileme suçu kapsamında yayılan haber/havadislerin veya gerçekleştirilen diğer hileli eylemlerin gerçeği yansıtmama hâlinin, muhatabı olan kişilerce rahatlıkla anlaşılabilmesi gerektiği, bu anlamda söz konusu hilelerin fiyatları etkileyebilecek

⁴⁴⁶ Arslan / Özdemir, s. 572; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 38, 39; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Evik / Aksoy Retornaz / Memiş Kartal / Bostancı Bozbayındır / Eroğlu / Aytekin İnceoğlu, s. 97; İlaç ve tütünlerin mal kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir., Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 875.

⁴⁴⁷ Özbek, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, s. 878; Serim, s. 102, 103.

⁴⁴⁸ Yurtlu, İhmali Suçlar, s. 107, 108; Özgenç, İhmali Suç Teorisi, s. 309.

⁴⁴⁹ Arslan / Özdemir, s. 572; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 43 vd.

niteliğe ve yoğunluğa sahip olmasının suçun oluşumu açısından zorunlu olduğu belirtilmektedir.⁴⁵⁰

2.2.4. Millete ve Devlete Karşı Suçlar Kısımında Düzenlenen Suçlar

2.2.4.1. Zimmet Suçunun Hileli Davranışlarla İşlenmesi

Zimmet suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının dördüncü kısmını oluşturan millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler içerisindeki birinci bölümde; kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar başlığı altında 247-249. maddelerde düzenlenmiştir. *“Zimmete geçirme, failin görevi dolayısıyla zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü bulunduğu mal üzerinde kendisinin veya başkasının yararına olarak malikmiş gibi tasarrufta bulunması demektir. Suç konusunu mal edinme, tüketme, satma gibi.”*⁴⁵¹

247. maddenin birinci fıkrasında zimmet suçunun temel hâli düzenlenmiştir. Buna göre; *“görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren”* kamu görevlisinin cezalandırılacağı belirtilmiştir. İkinci fıkrada ise suçun, zimmete geçirme eyleminin ortaya çıkmaması amacı ile hileli davranışlarla meydana getirilmesine (nitelikli zimmet, ihtilâsen zimmet) cezayı artıran nitelikli hâl olarak yer verilmiştir. Bu anlamda hile zimmet suçunun nitelikli hâlinin nedenini oluşturmaktadır. Nitelikli zimmetin suçun temel hâli olan basit zimmetten farkı, nitelikli hâlde suçun temel hâlinin unsurları yanında ayrıca zimmetin açığa çıkmaması amacına yönelik hileli davranışların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁴⁵²

Maddenin üçüncü fıkrasında *“malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesi”* hâli, yani kullanma zimmeti ve 249. maddede *“zimmet suçunun*

⁴⁵⁰ Arslan / Özdemir, s. 573; Tepe, s. 97; Akbulut, Fiyatları Etkileme Suçu, s. 44; Serim, s. 101, 102.

⁴⁵¹ Centel, Nur, *“Zimmet Suçu (TCK m. 247)”*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Veli Özer Özbek, Koray Doğan), Sa. 21, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2779-2800 s., 2019, s. 2779, 2789; *“Zimmet”*, Yılmaz, s. 1527.

⁴⁵² Erdem / Tezcan / Önok, s. 1282.

konusunu oluşturan malın değerinin azlığı” suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâlleri şeklinde düzenlenmiştir. 148. maddede ise cezada indirim yapılmasını gerektiren etkin pişmanlık hâline yer verilmiştir.

Zimmet suçu kapsamındaki hile, suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâlleri kapsamında da gündeme gelebilecektir. Buna göre suçun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesi ve bu durumun ortaya çıkmasının hileli davranışlarla önlenmesi⁴⁵³ veya suçun konusunu oluşturan malın değeri az olmakla birlikte bu durumun açığa çıkmaması için hileye başvurulması hâlinde hem 247/2 hem de 247/3 ve/veya 249. madde hükümleri birlikte uygulanabilecektir.⁴⁵⁴

Zimmet suçu TCK yanında ayrıca 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları yönünden ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu içerisinde askeri şahıslar yönünden düzenleme altına alınmıştır. Bankacılık Kanunu içerisinde m. 160/2’de, TCK m. 247/2’de olduğu gibi suçunun ortaya çıkmaması için hileli davranışlarla işlenmesi hâli cezayı artıran nitelikli hâl olarak düzenlenmiş, Askeri Ceza Kanunu’nda ise söz konusu eyleme (ihtilas) cezayı artıran nitelikli hâl olarak değil, ortak bir maddede zimmet suçu ile aynı yaptırıma tabi olacak şekilde yer verilmiştir.

Zimmet suçunun temel şeklinin icrai hareketler yanında malın belirlenen süreler dahilinde teslim edilmemesi gibi ihmali davranışlarla da gerçekleştirilebileceği⁴⁵⁵, ancak ihmali

⁴⁵³ Akkaş, Ahmet Hulusi / Akpınar, Eren, “Kullanma Zimmeti”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(2), 465-493 s., 2021, s. 480, 481; Gökcan / Artuç, s. 1293.

⁴⁵⁴ Buna göre hükümlerin uygulanma sırasının; 247/1 > 247/2 > 247/3 > 249 > 35 > 37 > 38/1-2 > 43 > 32 > 38/3 > 248 > 62. madde şeklinde olması gerekmektedir.

⁴⁵⁵ Özenbaş, Nazmiye, “Türk Hukukunda Bankacılık Zimmeti Suçu”, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2014, (Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen), 1029-1037 s., 2014, s. 1030; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 1080; Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 140; İtişgen, Rezzan, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 639-672 s., 2013, s. 641; Sarsıkoğlu, Şenel, “Zimmet Suçu’nun Kooperatifler Kanunu ve Yardım Toplama Kanunu Özelinde Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 104, 203-224 s., 2013, s. 209; Aslan, Volkan, “Zimmet Suçu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 43-66 s., 2013, s. 53; Arslantürk, Mustafa, Zimmet, İrtikap, Rüşvet ile Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 127; Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Zafer, Hamide / Aksoy Retornaz, Eylem / Akyürek, Güçlü / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Evik, Ali Hakan / Memiş Kartal, Pınar / Altunç, Sinan / Aytekin İnceoğlu, Asuman / Eroğlu, Fulya, Özel Ceza Hukuku Cilt 9: Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı

hareketlerin cezalandırılmasının TCK’de sadece belirli suçlar yönünden düzenleme altına alındığı, zimmet suçunun ise bu suçlardan olmadığı, dolayısıyla söz konusu ihmali davranışların cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceği kabul edilmektedir.⁴⁵⁶ 247. maddenin gerekçesinde zimmetin ihmali davranışlar aracılığı ile de meydana getirilebileceği belirtilmekle birlikte, kanun metnine dahil olmayan madde gerekçesinin yaptırım noktasında herhangi bir hukuki bağlayıcılığı da bulunmamaktadır. Dolayısıyla cezalandırmanın dayanağı olarak madde gerekçesinin gösterilmesi isabetli olmayacaktır. Yalnız gerekçe esas alınarak cezai yaptırım uygulanması, kanunilik ilkesi yanında hukuk devleti ilkesine de aykırılık teşkil edecektir. Zimmetin açığa çıkmaması amacı ile zimmete geçirme eylemi sırasında başvuru hileli hareketlerin, zimmete geçirme ile birlikte suçun nitelikli hâlini oluşturan bir bütünün parçası olduğu kabul edildiğinde, zimmetin ihmali nitelikteki hileli hareketlerle işlenmesi hâli için de yukarıdaki açıklamalar geçerli olacaktır.

Hile, zimmet suçunun temel şeklinin unsurunu oluşturmamaktadır. Zira zimmet suçunun oluşabilmesi için malın zilyetliğinin kamu görevlisi kişiye gönüllü olarak, diğer bir ifade ile hileli davranışlar vasıtasıyla etki altına alınmamış bir irade sonucu devredilmesi gerekmektedir. Kamu görevlisinin malı hileli davranışlar aracılığı ile muhatabını aldatarak teslim alması hâli ise irtikâp veya dolandırıcılık suçları kapsamında değerlendirilebilecektir.⁴⁵⁷

Kamu görevlisinin kendisine görevi nedeni ile bırakılan malın zilyetliğini özensiz bir şekilde veya yetkisine aykırı olarak yahut söz konusu malın özgülenme amacı dışında bir amaçla kullanması zimmet suçunu oluşturmayacaktır. Zira bu hâllerde mal kamu görevlisi kişi tarafından kendisinin ya da başkasının zimmetine geçirilmemektedir. Dolayısıyla özensiz veya yetkiye aykırı kullanım durumunun hileli davranışlarla

---

Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 39, 40; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 976.

⁴⁵⁶ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1278.

⁴⁵⁷ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1275; **Aslan**, Zimmet Suçu, s. 53; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 1069; **Akkaş / Akpınar**, s. 468.

gizlenmesi de zimmet suçu kapsamında değerlendirilemeyecektir. Bununla birlikte diğer unsurlarının da varlığı hâlinde görevi kötüye kullanma suçu gündeme gelebilecektir.⁴⁵⁸

Zimmet suçu kapsamında hile, zimmete geçirme eyleminin ortaya çıkmamasını sağlama amacı ile gerçekleştirilen her türlü aldatıcı hareketi ifade etmektedir. Hileli davranışların zimmete geçirme eyleminin öncesinde veya sonrasında gerçekleştirilmesinin de önemi bulunmamaktadır.⁴⁵⁹ Mühim olan asıl husus, hilenin zimmet ortaya çıkmadan önce, bu durumu önleme amacı ile gerçekleştirilmesidir. Bu anlamda zimmet suçunun nitelikli hâlinin nedenini oluşturan hilelerin, esasen işlenen suçun delillerini karartmaya yönelik olarak gerçekleştirilen eylemler olduğu belirtilmektedir.⁴⁶⁰ Söz konusu hileli davranışlara örnek olarak; tahsildar olarak görev yapan sanığın tahsil ettiği paraların bir kısmını çeşitli bahanelerle, makbuz kesmeden yahut tahsil edilenden daha düşük bedeller üzerinden belge düzenleyerek uhdesinde bırakması⁴⁶¹, kooperatif yöneticisi olan failin, kooperatifin ihtiyacı olmadığı hâlde, kooperatifi temsilen kredi sözleşmesi yaparak elde ettiği borçlanılan parayı yöneticisi olduğu spor kulübü lehine zimmetine geçirmesi, bu durumun anlaşılmaması için söz konusu işlemlerin kooperatifle ilgisi yokmuş gibi göstermesi, kooperatifin diğer yöneticilerinin gerekli imzalarını farklı bir sebep ileri sürerek kandırmak suretiyle alması, çeşitli muhasebe hilelerine başvurusu, yazışmaları

⁴⁵⁸ Centel, s. 2790; Erdem / Tezcan / Önok, s. 1277; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 1078.

⁴⁵⁹ Yargıtay'ın kabulü de bu yöndedir.; Centel, s. 2790, 2791; Erdem / Tezcan / Önok, s. 1282; Aslan, Zimmet Suçu, s. 61; Çelik / Albayrak, s. 1054; Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu, s. 49; Zimmete geçirme eyleminden sonra, söz konusu durumun açığa çıkmaması için gerçekleştirilen hileli davranışların nitelikli zimmet suçunun konusunu oluşturamayacağı yönündeki karşıt görüş için bkz., Güngör, Devrim, "5411 Sayılı Bankacılık Kanununda Zimmet Suçu", Ankara Barosu Dergisi, Sa. 67(4), 23-29 s., 2009, s. 26; İtişgen, s. 650; Arslantürk, Zimmet, İrtikap, Rüşvet ile Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, s. 127; Gürses, Davut, Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu, On İki Levha Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2018, s. 136; Koca / Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 983.

⁴⁶⁰ Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 146; Centel, s. 2790, 2791; Arslan / Azizağaoğlu, s. 1021; Erdem / Tezcan / Önok, s. 1282; Aslan, Zimmet Suçu, s. 61; Arslantürk, Zimmet, İrtikap, Rüşvet ile Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, s. 128; Gürses, s. 135; Koca / Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 982; Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, US-A Yayınevi, Ankara, 2016, s. 18; Tuğrul, Ahmet Ceylani, Zimmet, Banka Zimmeti, Rüşvet ve İrtikap Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013, s. 200; Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır, s. 973.

⁴⁶¹ Yargıtay 5. CD., 2008/8348 E., 2012/4819 K., 08.05.2012 T.; "...Belediyesinde tahsildar olarak görev yapan sanık K19'ın belediyeye ait düğün salonu ve otobüsleri kiralamaları nedeniyle ödeme yapan şahıslardan tahsil ettiği paraların bir kısmını çeşitli bahanelerle hiç makbuz kesmeyerek veya tahsil ettiği miktardan daha düşük makbuz keserek uhdesinde bırakması (...) sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nun 247/1. maddesi uyarınca tayin edilen temel cezanın 247/2. maddesi uyarınca artırılmaması...", Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

ortaya çıkmaması için farklı bir adres üzerinden yürütmesi⁴⁶² ve kooperatifte yetkili memur olan failerin depoda bulunan çeşitli malları zimmetlerine geçirdikten sonra depo açığını kapatabilmek için sahte belge düzenlemeleri, depoda hırsızlık olduğunu belirterek ihbarda bulunmaları⁴⁶³ gösterilebilir. Zimmet suçunu nitelikli kılan hileli eylemlerin mutlaka ayrı bir suç teşkil etmesi de gerekmemektedir.⁴⁶⁴

Zimmet suçunun hileli davranışlarla işlenmesi nitelikli hâline E-TCK'de 202. maddenin ikinci fıkrasında; "...cürüm, dairesini aldatacak ve filin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise..." şeklinde yer verilmiştir. Öğretide bazı yazarlar tarafından E-TCK döneminde TCK m. 247/2'den farklı olarak hilenin zimmetin açığa çıkmamasını sağlama amacı ile gerçekleştirilmesi yanında ayrıca dairesini aldatacak nitelikte olmasının da arandığı, 247. maddede ise bu ibareye yer verilmediği, dolayısıyla artık nitelikli hâlinin oluşabilmesi için hilenin aldatmaya elverişli olmasının gerekmediği belirtilmektedir.⁴⁶⁵ Buna karşın söz konusu düzenlemede hilenin

⁴⁶² Yargıtay CGK., 2013/200 E., 2013/236 K., 07.05.2013 T.; "...suç tarihinde ... Kooperatifi 2. Başkanı ve ... Spor yönetim kurulu üyesi olan sanık, Kooperatifin kredi ihtiyacı olmadığı ve yetkili organlarınca da herhangi bir karar alınmadığı halde, Kooperatifin Pamukbank Aydın şubesindeki vadeli hesabını teminat göstermek suretiyle, Kooperatifi temsilen onbir adet kredi sözleşmesi düzenleyip, toplam 183.700 TL parayı borç olarak alıp, bir kısmını doğrudan ... Spor kulübü hesabına, bir kısmını ise, diğer yönetici T. Ö.'in şirketine havale ederek, bir kısmını ise elden ... Spor Kulübüne borç olarak aktardığı, ancak bu aktarımlar kooperatif ile ilgilendirilmeden kendi nam ve hesabına yapmış gibi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu eylemlerde bulunurken, kredi sözleşmeleri, havale, nakit alımları ve çekler için gerekli olan müşterek imzayı tamamlamak için de, kooperatifin diğer yöneticilerine kooperatifin bankadaki hesabının vade uzatımı ile ilgili olduğunu söylemek suretiyle hile kullanarak imzalarını aldığı, zimmetin kolayca anlaşılabilmesi için de kooperatif kayıtlarında sehven aktarma ve vadesiz hesaptan çeşitli borçlar hesabından çekilme gibi göstererek muhasebe hileleri yaptığı, eylemini gizlemek amacıyla ..... Kooperatifi adresi yerine başkanı olduğu Esnaf Odaları Birliğine ait adresi vererek bu adres üzerinden yazışmalar yaptığı ortaya çıkmıştır. (...) Sanığın, kredi sözleşmelerinde kooperatifin bilinen adresini değil de, başkanı olduğu Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliğinin adresini vererek, yazışmalarda bu adresi kullanmak suretiyle kooperatif başkanı ve diğer yönetim kurulu üyelerinin kredi çekme olayından haberdar olmalarını engellemesi, aldığı kredileri kooperatifin yasal defterine işlemeyip, yevmiye defterine, alınan kredilerle ilgisi olmayan kayıtlar yapmak suretiyle gerçek işlemleri gizlemesi göz önünde bulundurulduğunda, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla suçu işlediği anlaşılmaktadır..." , Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴⁶³ Yargıtay 5. CD., 2011/13168 E., 2013/353 K., 15.01.2013 T.; "... sanıkların depolardan kooperatife ait olan yaklaşık 17 ton civarındaki çeşitli vasıflardaki gübre, besi yemi, linyit kömürü ve buğdayı değişik tarihlerde çıkararak mal edindikleri, sonrasında da bu depo açığını kapatabilmek için kooperatifin üyesi olan tanıklar K3, K4 ve K5'in bilgisi dışında imzalatılarak aldıkları kooperatife ait borç senetlerini, kooperatiften tohumluk, gübre vs. almış gibi hukuki sonuç doğuracak şekilde doldurarak ve 25/10/2002 tarihinde de kooperatifin deposunda gerçekte olmadığı halde hırsızlık olduğunu söyleyerek ihbarda bulunmak suretiyle zimmetlerini gizlemeye çalışmaları eylemlerinin, iştirak halinde zincirleme biçimde nitelikli zimmet suçunu oluşturduğu gözetilerek..." , Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

⁴⁶⁴ Erdem / Tezcan / Önok, s. 1282.

⁴⁶⁵ Erdem / Tezcan / Önok, s. 1282 vd.; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 1080; Aslan, Zimmet Suçu, s. 61; Gerçekler, s. 2244, 2245; Çelik / Albayrak, s. 1054.

“*dairesini aldatacak*” nitelikte olması gibi bir ibareye yer vermemesinin asıl nedeni, böyle bir niteliğin eylemde aranmaması gerektiğinden ziyade, suçun nitelikli hâlinin nedenini oluşturan hileli davranışların aldatmaya elverişliliği bünyesinde zaten zorunlu olarak barındırmasıdır. Dolayısıyla zimmetin açığa çıkmasını önlemek amacı ile gerçekleştirilen eylemlerin hile olarak kabul edilebilmesi için kandırabilme niteliğine sahip olması gerekmektedir. Nitelikli hâlin hangi araçlar ile meydana getirilebileceği belirlendikten sonra ayrıca o aracın elverişli olması gerektiğinin belirtilmesine ise ihtiyaç duyulmamaktadır. Nitekim belirli bir sonucu meydana getirmeye elverişli olmayan şey, esasen araç değildir.⁴⁶⁶ Yargıtay’ın görüşü de bu yöndedir.⁴⁶⁷

Öğreti ve uygulamada zimmet suçunun nitelikli hâlinin nedenini oluşturan ve zimmete geçirmenin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen hileli

⁴⁶⁶ **Cihan**, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, s. 744; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, s. 460; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 18; **Soyaslan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 710; **Centel**, s. 2791; **İtişgen**, s. 650; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 50; **Tuğrul**, s. 200, 201.

⁴⁶⁷ Yargıtay CGK., 2017/124 E., 2020/36 K., 28.01.2020 T.; “...**nitelikli zimmet suçundaki hileli davranışların, fiilin ortaya çıkmamasını sağlamaya yönelik olmasının yanında bu sonucu gerçekleştirmeye elverişli olacak nitelikte yoğun ve aldatıcı olması gerekir.** (...) Aksinin kabulü hâlinde nitelikli zimmet suçunun kapsamı oldukça genişlerken, basit zimmet suçunun kapsamı oldukça daralacaktır ki kanun koyucunun bunu amaçladığı şüphelidir. Bunun yanında aldatıcı özelliğe sahip ve bu suçun ortaya çıkmasını engellemeye elverişli yöntemin kullanılmış olmasına karşın, suçun yine de ortaya çıkarılması yani kullanılan hileli yöntemin zimmet suçunun ortaya çıkarılmasını engelleyememesi durumunda da nitelikli zimmet suçu oluşacaktır. Zira burada zimmet suçunun ortaya çıkmamasına yönelik kanunun aradığı hileli davranışlar gerçekleştirilmiş olmaktadır. Mülga 765 sayılı TCK’nın 202/2. maddesine paralel olarak düzenlenen, mülga 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 22/3. maddesinde, ‘dairesini aldatacak’ ibaresi yerine, ‘bankayı aldatacak’ ibaresine yer verilmek suretiyle banka zimmeti suçunun nitelikli hâlini düzenleyen kanun koyucu, gerek 5237 sayılı TCK’nın 247/2. maddesinde gerekse 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 160/2. maddesinde ‘dairesini aldatacak’ ve ‘bankayı aldatacak’ ibarelerine yer vermeyerek banka zimmeti suçunun nitelikli hâlini hüküm altına almıştır. Bu düzenlemelerle nitelikli zimmet suçunun uygulama alanı genişletilmiş, böylece hileli davranışların olağan ve basit bir denetim, araştırma ve karşılaştırma ile ilk bakışta kolayca ve kesin bir biçimde anlaşılacak nitelikte olmamak koşuluyla zimmet veya miktarının kurum içi kayıtlardan ortaya çıkarılması hâlinde de eylemin nitelikli zimmet olarak kabulü mümkün hâle gelmiştir. **Ancak yine de hileli davranışların aldatıcı nitelikte olmasını aramaya devam etmek gerekecektir. Aldatıcı olmak hilenin için bir özelliğidir ve aldatıcı niteliği bulunmayan bir davranışın hile olarak nitelendirilmesi mümkün değildir...**”, Yargıtay 7. CD., 2013/22450 E., 2014/19560 K., 24.11.2014 T.; “**Sanığın, 17/05/2010 günü mesai sonunda alınan kasa mutabakatından sonra, ana kasa sorumlusu olarak banknotları tek başına torbaya koyarken, 100 TL lik banknotlardan oluşan bir deste parayı banka yetkililerine fark ettirmeden ayırıp cebine koyarak, şubeden ayrılıp, 18.05.2010 günü söz konusu 10.000 Lirayı kasaya koymadan kendi kasasında varmış gibi göstermek için banknot destelerin üzerindeki adet ve değer olarak yazılan rakamları değiştirmeye çalışması şeklinde gerçekleşen eyleminin, bilirkişi raporunda belirtildiği üzere banka çalışanlarının banka içi basit bir araştırma ile tespit etmiş olması karşısında, basit zimmet suçunu oluşturduğu gözetilmeden ...**”, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

davranışların, hedeflenen neticeyi meydana getirmeye elverişli olması yanında, niteliği itibarıyla belirli bir ağırlık ve yoğunluğa ulaşması gerektiği, bu anlamda soyut, kaba ve basit bir inceleme ile anlaşılabilir derecede belirgin olan eylemlerin TCK m. 247/2 kapsamında hile olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir.⁴⁶⁸ Hileli davranışlara yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin de her bir somut olay yönünden ayrı şekilde yapılması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁶⁹

2.2.4.2. İrtikâp Suçunun Hileli Davranışlarla İşlenmesi

İrtikâp suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının dördüncü kısmını oluşturan millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler içerisindeki birinci bölümde; kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar başlığı altında 250. maddede düzenlenmiştir. İrtikâp (yiyicilik); *“memuriyet sıfat veya vazifesinin suistimali suretiyle bir memurun kendisine veya başkasına haksız bir menfaat temin etmesi veya bu yolda bir vait istihsal etmesidir. İrtikâp, ikna, hatadan istifade veya icbar suretiyle olur.”*⁴⁷⁰

250. maddenin birinci fıkrasında icbar (manevi cebir, zorlama) suretiyle irtikâp, ikinci fıkrada hileli davranışlarla (ikna⁴⁷¹ suretiyle) irtikâp ve son olarak üçüncü fıkrada hatadan istifade suretiyle irtikâp düzenlenmiştir. Söz konusu irtikâp türlerinin her biri diğerinden bağımsız olup, tek bir suçu meydana getiren seçimlik hareketleri oluşturmamaktadır. Zira her üç fıkra yönünden öngörülen ceza miktarı da birbirinden farklıdır.⁴⁷²

E-TCK dönemi irtikâp düzenlemeleri için de aynı hususlar geçerli olmakla birlikte, hileli davranış ibaresi ikna suretiyle irtikâp suçu düzenlemesine ilk kez TCK ile birlikte dahil edilmiştir. Aşağıda ayrıntıları aktarıldığı üzere irtikâp suçu kapsamında hile, maddenin

⁴⁶⁸ **Erem, Faruk**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1968, s. 278; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 18; **İtişgen**, s. 649; **Yurtcan, Erdener**, Rüşvet - Zimmet - İrtikâp - Görevi Kötüye Kullanma, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2021, s. 14; **Gökcan / Artuç**, s. 1293; **Centel**, s. 2791.

⁴⁶⁹ **Centel**, s. 2790; **Gürses**, s. 135.

⁴⁷⁰ *“İrtikâp”*, **Türk Hukuk Kurumu**, s. 166.

⁴⁷¹ *“Bir konuda birinin inanmasını sağlama, inandırma, kandırma, kanaat oluşturma”*, Türkçe Sözlük, s. 1168; **Yılmaz**, s. 604.

⁴⁷² **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1297; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 295; **Üzülmez, İlhan**, *“Yeni Ceza Kanunu’nda İrtikâp Suçu (m. 250)”*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 14(2), 273-298 s., 2006, s. 277.

ikinci fıkrasında düzenlenen ikna suretiyle irtikâp hâlinin ve üçüncü fıkrada düzenleme altına alınan hatadan istifade suretiyle irtikâp hâllerinin unsurunu oluşturmaktadır.

Dördüncü fıkrada ise yararın değerinin azlığı ve mağdurun ekonomik durumunu zora sokmaması suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâli şeklinde düzenlenmiştir.

İkna suretiyle irtikâp suçu kapsamında hile, kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı güveni kötüye kullanması suretiyle, yarar sağlama veya bu yolda bir vaat elde etme amacı ile gerçekleştirilen aldatıcı hareketler şeklinde tanımlanabilecektir. Bu anlamda mağdurun gerçekteki durumu bilseydi aksi yönde olacak rızası, kişinin aslında yarar sağlaması veya vaatte bulunması gerekmediği hâlde kamu görevlisi tarafından yarar sağlanması veya vaatte bulunması gerektiğine inandırılması sayesinde elde edilmektedir. Kamu görevlisi, mağduru ikna etmek amacıyla çıkar veya vaadin ilgili görev yahut işlemin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olduğuna sergilediği hileli eylemler vasıtasıyla inandırmaktadır. Yapılan iş kanuna uygun olmakla birlikte, işin yapılabilmesi için gerekli olmayan bir menfaatin elde edilmesi söz konusudur.⁴⁷³ Bu kapsamdaki hileli davranışlara örnek olarak; adliyede yazı işleri müdürü olan failin hâkim olarak görev yapan diğer failin talimatı ile mahkemede dava açan kişilerden dava harcı ve masrafı adı altında gereğinden fazla para alması⁴⁷⁴, polis memuru olan faillerin mağduru durdurarak, gerçekte radar uygulaması yapılmadığı ve aracın hız sınırını aştığı yönünde bir tespit bulunmadığı hâlde, kendisine hız sınırını aştığını, ceza ödemesi

⁴⁷³ **Erem, Faruk**, “İrtikâp”, Adalet Dergisi, Sa. 49(9-10), 519-527 s., 1958, s. 525; **Arslan / Azizağaoğlu**, s. 1027, 1028; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1305; **Yerdelen, Erdal**, “İrtikâp Suçu”, Ekonomik Suçlar, (Ed. Yener Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 103-146 s., 2015, s. 117 vd.; **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 183; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1000 vd.; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 1105; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 96, 97; **Üzülmöz**, Yeni Ceza Kanunu’nda İrtikâp Suçu (m. 250), s. 289, 290; **Özgenç, İzzet**, İrtikâp, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013, s. 60; **Tuğrul**, s. 981, 982; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 1029.

⁴⁷⁴ Yargıtay CGK., 2014/803 E., 2018/223 K., 22.05.2018 T.; “Korkuteli Adliyesinde yazı işleri müdürü olarak görev yapan sanık ...’in, aynı adliyede hâkim olarak görev yapan sanık ...’ın talimatı doğrultusunda Korkuteli Kadastro Mahkemesine **dava açan şahıslardan dava harcı ve masrafı adı altında gereğinden fazla para alıp** bu paranın bir kısmını sanık ...’a verdiği, kalanını ise dövize çevirip, bankadaki şahsi hesabına yatırarak bilirkişi raporlarında belirtildiği üzere toplam 9.845 TL’yi mal edindiği hususunda bir uyuşmazlık bulunmayan olayda (...) sanıkların eylemlerinin ikna suretiyle irtikâp suçunu oluşturduğuna ilişkin Özel Daire onama kararı isabetli olup, haklı nedene dayanmayan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının reddine karar verilmelidir.”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

gerektiğini ancak peşin öderse indirim yapılacağını belirterek yarar sağlamaları⁴⁷⁵ ve Jandarma Komutanlığında amir olarak görev yapan failin av tezkeresi ve tüfek sahipliği belgesi almak isteyen vatandaşlara, para alma yetkisi bulunmadığı hâlde taleplerin işlenebilmesi için harç ve vergi masrafı ödemeleri gerektiğini söyleyerek bu kişilerin kendisine ödeme yapmalarını sağlaması⁴⁷⁶ gösterilebilir.

Hileli davranışların görevin sağladığı güvenin kötüye kullanılması suretiyle gerçekleştirilmemesi durumunda ise, kamu görevlisinin eylemi irtikâp suçunu değil, dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır.⁴⁷⁷

İkna suretiyle irtikâp suçunun oluşabilmesi için mağdurun sağladığı yararın veya bulunduğu vaadin haksız olduğunu bilmemesi, hileli davranışlar sonucu yaratılan sahte görünüm nedeni ile sürecin yürütülmesi için gerekli olduğunu sanması gerekmektedir. Bununla birlikte mağdur yarar veya vaadin haksız olduğunu bilmekle birlikte, üzerindeki baskı nedeni ile talebi yerine getiriyor ise bu hâlde kişinin aldatılarak iradesinin etki altına alınmasından söz edilemeyeceği için icbar suretiyle irtikâp gündeme gelecektir.⁴⁷⁸

⁴⁷⁵ Yargıtay 5. CD., 2012/15206 E., 2014/2196 K., 03.03.2014 T.; “10/04/2011 günü ... plakalı aracı ile seyir halinde bulunan katılan O. Ö.'nun, o bölgede trafik denetimi yapan polis memurları C. S. ile Ö. Ö. tarafından durdurulduktan sonra, hız sınırını aştığı bildirilerek, bu nedenle 140 TL para cezası ve sürücü belgesine 10 ceza puanı yazacaklarını, peşin ödemesi halinde ise 105 TL cezası olduğunu söyleyip makbuzsuz olarak bu miktar parayı almaları şeklinde gerçekleştiği anlaşılan olayda; cebri irtikâbın unsurları oluşmamakla birlikte gerçekte radar uygulaması yapılmaması ve aracın hız sınırını aştığına dair bir tespit bulunmamasına rağmen radara yakalandığı düşüncesiyle parayı veren katılanın görevleri nedeniyle kendilerine duyduğu güveni kötüye kullanarak bu suçu işlemeleri karşısında sanıkların eylemlerinin ikna suretiyle irtikâp suçunu oluşturduğu ve halen yürürlükte olan 2918 sayılı Yasanın Ek 11. ile 6352 sayılı Kanunla TCK'ya eklenen 250/4. maddeleri gözetilerek aynı Kanununun 250/2. maddesi uyarınca cezalandırılmaları gerektiği gözetilmeden...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

⁴⁷⁶ Yargıtay 5. CD., 2011/11293 E., 2013/1794 K., 13.03.2013 T.; “Suç tarihinde ... İlçe Jandarma Komutanlığında personel lojistik destek kısım ve silah-ruhsat kısım amiri olarak görev yapan sanığın, av tezkeresi ve yivsiz tüfek sahipliği belgesi almak isteyen vatandaşlara, harç ve benzeri konularda para alma yetkisi olmadığı halde, taleplerinin işleme konulabilmesi için harç ve vergi masrafı adı altında bir miktar para ödemeleri gerektiğini söyleyerek bu ödemenin gerekliliği ve yasallığına inandırarak kendisine ödeme yapmalarını sağlamak suretiyle 1.354,00 TL'yi alarak kendisine yarar sağladığı ve bu şekilde 'ikna suretiyle irtikâp' suçunu işlediği iddia, savunma, tanık anlatımları ve tüm dosya kapsamından anlaşılacakla...”, **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**.

⁴⁷⁷ Özgenç, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 183; Evik, Vesile Sonay, “İrtikâp Suçu”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 6(2), 47-74 s., 2007, s. 57; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 1104, 1105; Özgenç, İrtikâp, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s. 60.

⁴⁷⁸ Erdem / Tezcan / Önok, s. 1305; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 1105; Arslantürk, Zimmet, İrtikâp, Rüşvet ile Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, s. 213.

Kamu görevlisinin kişinin iradesini hileli davranışlarla etki altına almamakla birlikte, tavsiye niteliğindeki yönlendirmeler sonucunda menfaat elde etmesi durumunda irtikâp suçu oluşmayacağı, ancak rüşvet suçunun gündeme gelebileceği belirtilmektedir.⁴⁷⁹

Sağlanan veya vaat edilen menfaatin nedeni kamu görevlisinin hileli davranışı olmalıdır. Söz konusu menfaat, hileli davranışların sonucunda elde edilmiş değilse bu durumda ikna suretiyle irtikâp suçu yerine, şartlarının varlığı hâlinde görevi kötüye kullanma suçu oluşacaktır.⁴⁸⁰

Hileli davranışlarla muhatabın ikna edilmesi hâlinin icrai nitelik taşıdığı ve aktif bir davranışın varlığını gerektirdiği kabul edilmektedir. Bu anlamda ikna suretiyle irtikâp suçunun susma, tepki vermeme şeklinde gerçekleştirilen ihmali nitelikteki hileli davranışlar vasıtası ile işlenemeyeceği, söz konusu hâllerin hatadan istifade suretiyle irtikâp suçu, yani üçüncü fıkra kapsamında değerlendirilebileceği ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle ikinci fıkrada düzenlenen suçun unsurunu oluşturan hile, ihmali davranışlar aracılığı ile gerçekleştirilmesi durumunda üçüncü fıkra kapsamındaki suçu oluşturacaktır. Bu hâlde mağdur, içine düştüğü hata nedeni ile kendiliğinden kamu görevlisine yarar sağlamakta, kamu görevlisi ise bu duruma karşı çıkmayarak kişinin hatasından yararlanmaktadır. Ancak bu hâlde mağdurun hatasının oluşumunda, kamu görevlisi failin aktif bir etkisinin yahut katılımının bulunmaması gerekmektedir. Aksi hâlde ikna suretiyle irtikâp gündeme gelecektir.⁴⁸¹

Önemle belirtmek gerekir ki TCK'de düzenlenen ve hileyi temel veyahut nitelikli hâlinin unsuru ya da suça etki eden nedeni olarak barındıran on dört suç içerisinde, hileli

⁴⁷⁹ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 294; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1308; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1003; **Erem**, İrtikâp, s. 525; **Evik**, İrtikap Suçu, s. 68; **Hafızoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 27; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 1029.

⁴⁸⁰ **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1309.

⁴⁸¹ **Yerdelen**, s. 104, 107, 117, 120, 142; **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 184, 189; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 295; **Erdem / Tezcan / Önok**, s. 1305, 1308; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1003, 1004; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 1105 vd.; **Gerçeker**, s. 2263; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytakin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 98, 99; **Evik**, İrtikap Suçu, s. 67; **Özgenç**, İrtikâp, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, s. 60 vd.; **Tuğrul**, s. 988; **Artuk / Gökçen / Alşahin / Çakır**, s. 1029 vd.

davranışların ihmali bir şekilde gerçekleştirilebileceğine doğrudan madde metninde yer veren ve dolayısıyla ihmali şekilde gerçekleştirilen hileli davranışların cezalandırılmasının kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği tek suç irtikâptır.

İrtikâp suçunun (250/2) unsurunu oluşturan hileli davranışların neler olduğunun kanunda belirtilmediği, bununla birlikte söz konusu eylemlerin irtikâp suçu kapsamında hile olarak kabul edilebilmesi için muhatabının iradesini etki altına alabilecek şekilde aldatmaya elverişli⁴⁸² ve sergilenişi itibarıyla mağduru yarar sağlama veya bu yolda vaatte bulunmaya ikna edebilecek ağırlık ve yoğunluğa sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Bu anlamda kamu görevlisinin kaba ve soyut nitelikteki yalanlarının ikna ve dolayısıyla hile olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmektedir.⁴⁸³ Hileli davranışlara yönelik olarak bu hususlar çerçevesinde yapılacak olan değerlendirmenin ise her bir somut olay yönünden ayrı şekilde yapılması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁸⁴

2.2.4.3. Savaş Zamanında Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesinde Hileye Başvurulması

Savaş zamanında yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ve yerine getirilirken hileye başvurulması suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının dördüncü kısmını oluşturan millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler içerisindeki altıncı bölümde; milli savunmaya karşı suçlar başlığı altında 322. maddede düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında; “savaş zamanında, Devletin silahlı kuvvetlerinin veya halkın ihtiyaçları için Devlet veya bir kamu kuruluşu veya kamu hizmetleri yapan veya kamu ihtiyaçlarını sağlayan bir kuruluş ile iş yapmak veya eşya vermek” üzere yapılan

⁴⁸² **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 185; **Koca / Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1003; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 1105; **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 97; **Üzülmöz**, Yeni Ceza Kanunu'nda İrtikâp Suçu (m. 250), s. 290.

⁴⁸³ **Tuğrul**, s. 982, 983.

⁴⁸⁴ **Bayraktar / Evik / Kangal / Yıldız / Zafer / Aksoy Retornaz / Akyürek / Bostancı Bozbayındır / Evik / Memiş Kartal / Altunç / Aytekin İnceoğlu / Eroğlu**, s. 97.

Koca / Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1003; **Özgenç**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, s. 185; **Yurtcan**, Rüşvet - Zimmet - İrtikâp - Görevi Kötüye Kullanma, s. 90; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 1105; **Tuğrul**, s. 982.

sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülüklerin kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi suç olarak düzenlenmiştir. İkinci fıkrada yükümlülüklerin kısmen veya tamamen taksirle yerine getirilmemesi ve üçüncü fıkrada yükümlülüklerin yerine getirilmemesinde aracı ve temsilcilerin sorumluluğuna yer verilmiştir.

Dördüncü fıkrada ise savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvuran kişilerin cezalandırılacağı belirtilmiştir. Söz konusu fıkra, yükümlülüklerin kısmen veya tamamen yerine getirilmemesini düzenleme altına alan ilk üç fıkradaki suçlardan bağımsız olup, yükümlülüklerin yerine getirilmesinde meydana getirilen hileli davranışları cezalandırmaktadır.⁴⁸⁵ Bu anlamda fıkralar tek bir suçu meydana getiren seçimlik hareketleri oluşturmamaktadır. Nitekim fıkra, hileli davranışlara yönelik olarak öngörülen ceza miktarı bakımından da ilk üç fıkradan ayrılmaktadır.⁴⁸⁶

Söz konusu düzenlemede savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması suçunun temel şekli düzenleme altına alınmış olup, eylemin cezayı artıran veya azaltan nitelikli hâllerine yer verilmemiştir. Bu kapsamda hile, savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması suçunun temel hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması hâlinin E-TCK'deki karşılığı da günümüzdeki düzenlemeye paraleldir. Buna göre; “*Harp zamanında yukarıdaki fıkralarda yazılı taahhüdlerin icrasında hile yapan kimseler on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile beraber iki bin lirada aşağı olmamak üzere taahhüdü veçhile yapacağı iş veya vereceği eşya değerinin beş misline müsavi ağır para cezası ile cezalandırılır.*” (m. 130/4).

Maddede söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesi aşamasında sergilenen hileli davranışların neler olduğu ve hile sonucunda belirli bir neticenin gerçekleşip gerçekleşmemesi gerektiği noktasında herhangi bir belirleme yapılmamıştır. Bu kapsamda savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi çerçevesinde hile; savaş

⁴⁸⁵ **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 439.

⁴⁸⁶ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 42.

zamanı içerisinde, devletin silahlı kuvvetlerinin veya halkın ihtiyaçlarını karşılamak için devlet veya bir kamu kuruluşu yahut kamu hizmetleri yapan ya da kamu ihtiyaçlarını sağlayan bir kuruluşa karşı sözleşme ile üstlenilen bir işin yapılması veya eşyanın verilmesi şeklindeki bir edimin yerine getirilmesi sürecinde gerçekleştirilen her türlü aldatıcı hareket şeklinde tanımlanabilecektir.⁴⁸⁷

Söz konusu suç kapsamındaki hileli hareketlerden anlaşılması gereken, üstlenilen iş veya teslim edilmesi gereken mal şeklindeki edimin yapılan sözleşmede belirtilen kriterlere aykırı olduğu hâlde sözleşmeye uygun yerine getirilmiş gibi gösterilmesi amacı ile gerçekleştirilen eylemlerdir. Hileli davranışlar vasıtası ile gerçekleştirilen eylemler; silahlı kuvvetlerin ya da halkın ihtiyacı olan işin sözleşmedeki şartlara aykırı olarak yerine getirilmesi ve bunun sözleşmeye uygun olarak yerine getirilmiş gibi gösterilmesi veya verilmesi taahhüt edilen eşyanın niteliği yahut niceliği yönüyle sahip olduğu aykırılığın sözleşmeye uygunmuş gibi gösterilmesi şeklinde olabilecektir. Maddede bu anlamda herhangi bir kısıtlamaya yer verilmemiştir.⁴⁸⁸ Söz konusu hileli eylemlerin ihmalî hareketlerle meydana getirilmesi de olası görünmemektedir.⁴⁸⁹

2.2.4.4. Devletin Güvenliğine İlişkin Belgelerin Hile ile Ele Geçirilmesi

Devletin güvenliğine ilişkin belgelere saldırı suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının dördüncü kısmını oluşturan millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler içerisindeki yedinci bölümde; devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk başlığı altında 326. maddede düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında; “*Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikaların*” kısmen veya tamamen yok edilmesi, tahrip edilmesi veya bunlar üzerinde sahtecilik yapılması veya geçici de olsa, bunları tahsis olunduğu yerden başka bir yerde kullanılması, hileyle alınması veya çalınması suç olarak düzenlenmiştir.

⁴⁸⁷ **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 440.

⁴⁸⁸ **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 42.

⁴⁸⁹ Aksi yöndeki görüş için bkz., **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 440.

Bu kapsamda devletin güvenliğine ilişkin belgelerin hileyle alınması 326. maddede düzenlenen suçun seçimlik hareketlerinden birini oluşturmaktadır.

İkinci fıkrada ise söz konusu eylemlerin savaş sırasında işlenmesi veya devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye düşürmesi hâlleri daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâl olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda hile, söz konusu suçun hem temel şeklinin hem de nitelikli hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Devletin güvenliğine ilişkin belgelere saldırı suçunun E-TCK'deki karşılığı da günümüzdeki düzenlemeye paraleldir. Buna göre; *“Devletin emniyetine veya dahili, yahut beynelmilel siyasi menfaatlerine taallük eden evrak veya vesikaları tamamen veya kısmen yok eden, tahrib eden veya üzerlerinde sahtelik yapan veyahut muvakkaten de olsa bunları tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanan, hile ile alan veya çalan kimse sekiz seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasile cezalandırılır. (...) fıkralarda yazılı filler Devletin harp hazırlıklarını veya harp kudret veya kabiliyetini veya askeri hareketlerini tehlikeye koymuşsa müebbet ağır hapis cezası verilir.”* (m. 132/1, 132/4).

Devletin güvenliğine ilişkin belgelerin hileyle alınması kapsamında hile; devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikaların geçici bir süre için de olsa elde edilebilmesi amacı ile, söz konusu belge ve vesikaların korunması ile görevli muhatabı belge veya vesikayı vermesi için ikna etme veya kandırmaya yönelik olarak gerçekleştirilen her türlü aldatıcı hareket şeklinde tanımlanabilecektir.⁴⁹⁰ Bu anlamda belge ve vesikaları muhafaza eden muhatabın gerçek durumu bilse idi belge ve vesikaların alınmasına karşı yönde olacak rızası, hileli hâl ve davranışlar vasıtasıyla yaratılan sahte görünüm sayesinde elde edilmektedir.

⁴⁹⁰ **Ögel, Rağıp**, “Casusluk Suçları”, Adliye Ceridesi, Sa. 31(12), 1023-1043 s., 1940, s. 1032; **Hafizoğulları, Zeki / Küçüktaşdemir, Özgür**, “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1(2), 123-170 s., 2015, s. 138; **Şenol, Cem**, Devlet Sırrı ve Devlet Sırlarına Karşı İşlenen Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 170, 171; **Yayla, Mehmet**, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 130, 131; **Aslan, Uğur**, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk Suçları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 434; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 456; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 47.

Belgenin veya vesikanın onu muhafaza eden kişiden hileli davranışlar aracılığıyla alınması ile birlikte suç oluşmaktadır. Bu anlamda belgenin hile ile ele geçirilmesi, niteliği itibarıyla aktif icrai davranışın varlığını zorunlu kılmakta, ihmali davranışlarla gerçekleştirilememektedir. Ele geçirme aktif hareketi sırasında gerçekleştirilen hileli eylemlerin ihmali nitelik taşıması da olası görünmemektedir.⁴⁹¹

Suçun oluşabilmesi için hile ile ele geçirilen belge veya vesikanın sır içermesi zorunluluğu da bulunmamaktadır. Bu anlamda belgenin “*Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin*” olması gerekli ve yeterlidir.

2.2.4.5. Askerî Yasak Bölgelere Hile ile Girme

Askerî yasak bölgelere girme suçu, TCK'nin özel hükümler kitabının dördüncü kısmını oluşturan millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler içerisindeki yedinci bölümde; devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk başlığı altında 332. maddede düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında “*Devletin askerî yararı gereği girilmesi yasaklanmış olan yerlere*” gizlice veya hile ile girilmesi suç olarak düzenleme altına alınmıştır. İkinci fıkrada ise söz konusu eylemlerin savaş zamanında işlenmesi hâli cezayı artıran nitelikli hâl olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda hile, söz konusu suçun hem temel şeklinin hem de nitelikli hâlinin unsurunu oluşturmaktadır.

Askerî yasak bölgelere girme suçunun E-TCK'deki karşılığı 135. maddede düzenlenmiştir. Buna göre; “*Her kim:*

1- Devletin askerî menfaati icabı olarak girilmesi menedilmiş olan yerlere veya toprak, su veya hava muntıklarına gizlice veya iğfal ile girerse,

2- (...)

Bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezasile cezalandırılır.

⁴⁹¹ **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 457.

Yukarıki bendlerde yazılı fiillerden biri harp zamanında işlenirse verilecek ceza üç seneden on seneye kadar ağır haptir.” (m. 135/1-a, 135/2).

Askerî yasak bölgelere hile ile girme, gizlice girme ile birlikte 332. maddede düzenleme altına alınan suçun seçimlik hareketlerini oluşturmaktadır. Askerî bölgelere hile ile girilmesi suçun oluşması için yeterli olup, içeride kalınıp kalınmadığı yahut ne kadar süre kaldığı ise önemli değildir.⁴⁹²

Hile ile girilen bölgenin “Devletin askerî yararı” gereği yasaklanmış yerlerden olması gerekir. Söz konusu nedenden farklı bir nedene bağlı olarak konulan yasağın hileli davranışlarla ihlali TCK m. 332 kapsamında değerlendirilemeyecektir.⁴⁹³

Askerî yasak bölgelere hile ile girme suçu kapsamında hile; askerî yasak bölgeye girme amacıyla gerçekleştirilen, sergilenen gerçek dışı görünüm sayesinde askerî personelin gerçekte askeri yasak bölgeye girilmesine karşı olan rızasını bertaraf etmeye yönelik her türlü aldatıcı davranış şeklinde tanımlanabilecektir. Söz konusu hileli davranışlara örnek olarak; sahte kimlik kullanılması, üniforma giyilmesi⁴⁹⁴ yahut bölgeye girilebilmesi amacı ile herhangi bir şekilde kılık değiştirilmesi gösterilebilir.⁴⁹⁵

TCK m. 332’de düzenleme altına alınan suçun, askerî yasak bölgelere “girme” şeklindeki icrai nitelikteki aktif hareketi gerektirdiği kabul edilmektedir.⁴⁹⁶ Girme aktif hareketi

⁴⁹² **Duran, Gökhan Yaşar**, “Askerî Yasak Bölgelere Girme Suçu (TCK m. 332)”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 10(28), 141-186 s., 2015, s. 164; **Hafizoğulları / Küçüktaşdemir**, s. 150, 151; **Şenol**, s. 236.

⁴⁹³ Madde gerekçesinde bu husus; “Girilen yerin ‘Devletin askerî yararı’ gereği yasaklanmış yerlerden olması gerekir. Bir askerî tesis inşaatında kişilerin güvenliğini sağlamak maksadıyla konulmuş giriş yasağının ihlali bu suçu oluşturamaz. Çünkü, bu durumdaki yasaklama, askerî yarar gereği değildir.” şeklinde ifade edilmiştir.

⁴⁹⁴ Askerî Yargıtay DK., 1964/64 E., 1964/71 K., 12.06.1964 T.; “Gemide görevli memura kasten yanlış malumat vermek suretiyle ve **sahte deniz teğmeni elbisesini labis olarak Deniz Kuvvetlerine ait gemiye girerek geceleyen sanığın fiili**; gemilerin devletin askerî menfaati icabı olarak girilmesi kanunen menedilmiş yerlerden olması muvacehesinde, AcCK’nun 57/2nci maddesi delaletiyle TCK’nın 135/1’inci maddesini ihlal eden bir suç...”, **Duran**, s. 157.

⁴⁹⁵ **Ögel**, s. 1036; **Duran**, s. 166, 167; **Töngür, Ali Rıza**, “Askerî Yasak Bölgelere Girme Suçu (Türk Ceza Kanunu 332. Madde)”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(1), 77-93 s., 2018, s. 87; **Hafizoğulları / Küçüktaşdemir**, s. 151; **Şenol**, s. 239; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 472; **Erem**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, s. 90.

⁴⁹⁶ **Duran**, s. 163; **Hafizoğulları / Küçüktaşdemir**, s. 151; **Şenol**, s. 236; **Hafizoğulları / Özen**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, s. 472.

sırasında sergilenen hileli davranışların da icrai nitelik taşıması gerekmektedir. Zira kişinin görevli askerî personeli susarak veya hareketsiz kalarak aldatması ve bu şekilde askerî yasak bölgelere girmesi mümkün görünmemektedir.

SONUÇ

Hile; en genel ifadeyle herhangi bir konu ile ilgili olarak, gerçek dışı bir algının oluşturulması amacıyla muhatap kişinin muhakeme ve karar alma süreçlerini, diğer bir deyişle doğrudan iradesini olumsuz şekilde etkilemeye yönelik her türden davranış olarak tanımlanmaktadır.

Hukuk bilimi içerisinde geniş bir kullanım alanına sahip olan hile; özel hukuk yönünden sözleşme özgürlüğünün ve sözleşmenin temelini oluşturan irade serbestisinin korunması amacı ile, maruz kalan tarafı sözleşmeye bağlılıktan kurtaran ve gerçekleştiren kişi açısından tazminat yükümlülüğü doğuran bir neden olarak iradenin oluşumunda meydana gelen uygunsuzluk hâli şeklinde, ceza hukuku içerisinde ise; mevcut hâl ve koşullardan faydalanılması ve karşı tarafı ikna etmeye yönelik söz ve hareketler aracılığı ile gerçek durumu gizleyerek, edilgen konumdaki ilgilinin muhakeme gücüne etki eden ve kişide hatalı bir kanaat uyandıran, gerçekleştirilmeseydi mağdurun aslında rıza göstermeyeceği bir karara, rıza göstermesini sağlayan aldatma hareketi şeklinde, bağımsız bir suçtan ziyade, hürriyeti kısıtlayıcı yaptırıma tabi birçok suçun temel ve/veya nitelikli hâlinin unsuru yahut suçta etki eden nedeni olarak yer almaktadır.

Hileli davranışların nelerden ibaret olduğunun mevzuat üzerinde tespiti noktasında başvurulmuş üç sistem grubu bulunmaktadır. Bunlar; hileli davranışların kanunda tek tek sayıldığı saymaca sistemler, hileli davranışların birtakım hileli davranış kümeleri altında toplandığı ve sınırlı sayıda olan kümelerin düzenlemede yer aldığı aracı sistemler ve hileli davranışları unsur olarak barındıran suçların kanunda soyut ve genel bir biçimde tanımlandığı veya tanım yapılmamakla birlikte hileli davranışların tespitine yönelik belirli ölçüt ve formüllere yer verilen sentetik sistemlerdir. TCK'de birkaç istisna dışında, hileli suçların yer aldığı düzenlemelerde de sentetik sistemin benimsendiği görülmektedir.

Ceza hukuku içerisinde geniş ve önemli bir yere sahip olması karşısında, hilenin öğretisi ve uygulamada üzerinde uzlaşma sağlanan bir tanımı bulunmamakta, aynı şekilde kendisine yer veren hukuk metinleri içerisinde de kavram açıklanmamaktadır. Bunun nedeni olarak

genel anlamda bir hile tanımı yapılmasının imkânsız veya çok zor olduğu, kanunda tanımlanmasının kazuistik düzenlemeleri zorunlu kılacağı, yapılacak en ayrıntılı tanımın dahi yetersiz kalacağı ve zamanla yıpranacağı hususları gerekçe gösterilmektedir. Bu düşünceye karşı olarak ise; hile tanımlanmadan hileli davranışların da tanımlanamayacağı, katı bir tanım kadar belirsizliğin de tehlike taşıdığı, hukukun temel amacının kavramların açıklanması ve çözümlenmesi olduğu ve bu anlamda kavramın kapsamını ve uygulayıcıyı sınırlandırmayan, bulunulan çağın gereklerine cevap verebilen çerçeveye bir tanımlamaya ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Hile olarak tabir edilen hareketler gerçek kişiler tarafından, ancak gerçek kişilere yönelik olarak gerçekleştirilebilmektedir. Zira hileli bir suçun varlığından söz edilebilmesi için, o suçun unsurunu oluşturan hileli davranışların kişinin iradesine etki etmesi gerekmektedir. Şayet ortada gerçek kişi bir muhatap yoksa etki edilebilecek bir irade de olmayacaktır. Diğer bir ifade ile, merkezinde birey olan hilenin kaynağı da hedefi de insandır. Bu nedende hileyi unsur olarak barındıran suçlar yönünden tüzel kişiler ancak suçtan zarar gören olarak kabul edilebilecektir.

Hileli hareketler gösteriş şeklinde sunulabileceği gibi gizleyiş şeklinde de olabilecektir. Söz konusu hareketler ile gerçekleşmeyen bir olgu gerçekleşmiş veya gerçekleşmiş bir olgu gerçekleşmemiş gibi gösterilebilir yahut gerçekleşen bir olguya gerçek dışı unsurlar eklenerek olduğundan farklı bir şekilde sergilenebilir. Hilenin oluşmasına failin hileli hareketleri yanında mağdurun hatası da sebep olabilir. Buna karşın kişide oluşan yanılsamanın kuvvetlendirilmesi amacıyla hatayı destekleyen davranışlara başvurulmaması durumunda ise hile oluşmayacaktır. Hata, tek başına hilenin oluşumu için yeterli değildir.

Hileli davranışların, söz veya jestlerle oluşturulan aktif icrai hareketler yanında, bazı hileli suçlar yönünden ihmali hareketlerle de meydana getirilebileceği kabul edilmektedir. Bu kapsamda hileli davranışların, hukuki aydınlatma yükümlülüğünün somut olayda bulunduğu durumlarda susma veya hareketsiz kalma şeklindeki ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte tüm hileli suçları kapsayacak şekilde, ihmali hareketlerin de hileye vücut verebileceği yönünde bir genelleme hatalı

olacaktır. Zira TCK'de düzenlenen hileli suçların birçoğu yönünden hilenin ihmali hareketlerle gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği hususunda öğretisi ve uygulamada görüş birliği bulunmamaktadır.

Hileli davranışların bütün hileli suçlar yönünden ihmali hareketlerle gerçekleştirilebileceği kabul edilse dahi, ihmali şekilde gerçekleştirilmelerini ayrıca belirten kanuni bir düzenleme bulunmaması hâlinde ihmali hileli davranışların cezai yaptırıma tabi tutulmasının kanunilik ilkesine aykırı olacağı savunulmaktadır. Söz konusu davranışların cezalandırılıp cezalandırılmayacağına yönelik tartışmaların çözümlenebilmesi amacıyla kanunun genel hükümler kısmına ihmali hareketleri düzenleme altına alan bir hüküm eklenmesi veya kasten öldürme ve yaralama düzenlemelerinde olduğu gibi her bir hileli suç yönünden suçun düzenlendiği madde ya da maddeler içerisinde değişikliğe gidilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda TCK'de yer alan bütün hileli suçlar içerisinde hileli davranışların ihmali şekilde de gerçekleştirilebileceğinin doğrudan kanun metninde düzenleme altına alındığı tek suç irtikâptır.

Özel hukuk kökenli bir kavram olan ve ceza hukuku alanına sonradan dahil edilen hileye yönelik olarak özel hukuk alanı içerisinde oluşturulan ve geliştirilen kabul ve tanımların ceza hukukuna aktarılması ve uyarlanması, kavramın ceza hukukundaki anlamının ne olduğu noktasındaki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bunların başında ceza hukukunda hilenin tanımlanması sorunu yanında, kavramın anlamı ve kapsamının özel hukuktakinden farklı olup olmadığı, farklı ise her iki hile türü arasındaki ayrımın nasıl yapılacağı, diğer bir deyişle hilenin, hangi noktadan itibaren ceza hukuku alanına girerek suçun unsuru hâlini alacağına saptanması hususları gelmektedir. Bu kapsamda, cezai hilenin anlamı ve kapsamının belirlenmesine yönelik olarak ileri sürülen ölçütler üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar öznelci ölçütler, nesnelci ölçütler ve modern eğilimdir. Söz konusu görüşlerde hukuki hile ile karşılaştırılan cezai hile, hile içeren tüm suçların hile unsurundan ziyade, dolandırıcılık suçunun hile unsurunu kapsamaktadır. Zira özel hukuk hilesinin ceza hukukundaki görünümünü esasen dolandırıcılık suçu oluşturmaktadır.

Öznelci ölçütler kendi içerisinde; hilenin hukuki veya cezai olduğunun belirlenmesinde hilenin sahibini ve hilenin muhatabını esas alan ölçütler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Öznelci ölçütleri eleştiren yazarlar tarafından geliştirilen nesnelci ölçütler ise; gerçekleştirilen hilenin hukuki veya cezai hile türlerinden hangisinin kapsamına gireceği noktasında zararın giderilebilme ihtimalini esas alan görüşler, hareketin özelliklerini veya meydana getirdiği sonucu esas alan görüşler, hilenin maddi konusunun niteliğini esas alan görüş ve son olarak araç kuramı olarak da ifade edilen, sahneye koyma görüşü olmak üzere dört ana gruba ayrılmaktadır. Modern eğilim olarak adlandırılan ve günümüz ceza hukuku öğretisi içerisinde hâkim olan görüşe göre ise, hukuki ve cezai hile şeklindeki ayrımın eski önemini yitirdiği kabul edilmektedir.

Hukuk hilesi ve ceza hilesi şeklindeki ayrımın önemini yitirdiğini ve iki alandaki hilenin bütünleştiğini savunan modern eğilimin bütünüyle kabulü isabetli değildir. Özel hukuk kökenli olup ceza hukuku alanına sonradan dahil edilen hile ve benzeri kavramların esasında değişikliğe gidilmeden mevcut hâllerinin ceza hukukuna dahil edilmesi ile yetinilmesi gibi bir zorunluluk bulunmamakta, kavramların doğrudan doğruya aktarılması hâlinin cezanın amacı ve ceza hukukunun kendine özgü gerekleri ile çatışması durumunda meydana gelebilecek olumsuz sonuçların önlenmesi adına zaruri olan değişikliklere başvurulması, ceza hukukçuları yönünden bir yükümlülük olarak ortaya çıkmaktadır.

Hukuk hilesi ve ceza hilesi arasında ayrım yapılmaması gerektiği yönündeki kabul, tüm hileli suçlar yönünden de gündeme gelemeyecektir. Zira özel hukuk hilesinin ceza hukuku alanına girerek cezalandırılabilmesi, ancak dolandırıcılık suçu çerçevesinde mümkün olabilmektedir. Söz konusu suç dışında kalan hileli suçların neredeyse tamamının unsurunu oluşturan hileli hareketler, özel hukuk hilesi kapsamı dışında kalan, diğer bir ifade ile özel hukuk düzenlemeleriyle önlenemeyen veya koruma sağlanamayan davranışlardır. Cezai anlamda hile kapsamında olan ve dolandırıcılık suçu dışında kalan hileli suçların hile unsuru ile özel hukuk hilesinin bütünleştirilmesi bu nedenle olası değildir. Ayrıca dolandırıcılık suçunun maddi unsurunu oluşturan hilenin, suçun diğer unsurları ile birlikte bir bütünü oluşturduğu ve özel hukuktaki hileye kıyasla daha fazla sayıdaki niteliği bünyesinde barındırması gerektiği, bu kapsamda da iki hile türü arasında

fark olduğu belirtilmektedir. Bu hususların yanında, özel hukuk sorumluluğuna cezai sorumluluğun eklenebilmesi için, eylemlerin toplum için tehlike yaratabilecek boyuta ulaşması gerektiği, cezai yaptırımlar ile ulaşılacak istenen sonucun, intikam arzularının tatmininden ziyade toplumsal düzenin korunması olduğu ifade edilmektedir.

Özel hukuk-ceza hukuku hilesi ayrımının öneminin kalmadığı, ayırım yapılmasının gereksiz veya çok zor olduğu, tamamen kaldırılması gerektiği yönündeki baskın eğilim, bu yönden değişime ihtiyaç duymaktadır. Zira cezai hilenin, özel hukuktaki hile ile arasındaki sınırların belirlenmemesi durumunda, kanunilik ilkesinin mağdur lehine ve fail aleyhine olacak şekilde yorumlanmasına ve kanunen yasaklanan davranışların sınırlarını genişleten uygulamalara zemin hazırlanmış olacaktır.

Özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımının sonucunda ortaya çıkan diğer bir tartışma konusu da; özel hukuk yönünden hile olarak kabul edilen bütün davranışların ceza hukuku içerisinde dolandırıcılık suçunun hile unsurunu oluşturup oluşturmayacağı, bu anlamda yalanın ağırlık ve yoğunluk yönünden derecelendirilip derecelendirilemeyeceği, derecelendirilebilmesi hâlinde hangi aşamadan sonra cezai yaptırma tabi tutulacağı olmuştur. Yalanın hukuki ve cezai açıdan ayırma tabi tutup tutulamayacağı noktasında her yalanın cezai sorumluluk doğurmaya yeterli olmadığı ve ayırma tabi tutulması gerektiği ve yalanın, muhatabını aldatmışsa cezai anlamda da değer taşıyacağı, bu nedenle ayırım yapılmaması gerektiği şeklinde iki karşıt anlayışın mevcut olduğu görülmektedir.

Yalanın soyut ya da basit veya tersi şekilde yoğun ya da ağır olduğu yönünde yapılacak bir tespit, kişiden kişiye ve içinde bulunulan koşullara göre değişkenlik gösterebilecektir. Dolayısıyla yalanın hiçbir koşul ve durumda cezai anlamda değer teşkil etmeyeceği şeklinde kesin bir belirleme yapılması da hatalı olacaktır. Ancak yalanın her daim cezai anlamda hileye vücut vereceği yönündeki koşulsuz kabul de aynı nedenden ötürü isabetli değildir. Her iki anlayışın da tam olarak benimsenemediği söz konusu durumda yalanın hangi aşamadan sonra cezai hileye dönüşeceğinin tespit edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıma gerek olmadığını ve yalanın her şeklinin cezai anlamdaki hileyi oluşturacağını savunan yazarlar metnin lafzını esas alarak, TCK’de hileli davranışların kandırabilecek nitelikte olması gibi bir ibareye yer verilmediğini, dolayısıyla artık hilenin belirli bir ağırlığa ulaşması gibi bir şartın da aranmaması gerektiğini belirtmektedirler. Hileli davranışların kandırarak mahiyette olması gibi bir ibarenin madde metninden çıkarılmasının asıl sebebi olarak ise, muhatabı yanılgıya düşürmek amacıyla gerçekleştirilen davranışların hile sayılabilmesi için zaten kandırabilme niteliğini haiz olması gerektiği gösterilmekte, suçun hangi araçlar ile işlenebileceğine yönelik bir belirleme yapıldıktan sonra ayrıca o aracın elverişli olması gerektiğinin belirtilmesine gerek bulunmadığı ifade edilmektedir.

Yalanın ayrıma tabi tutulmaması gerektiğini savunan yazarlarca ileri sürülen bir başka husus da; basit veya soyut düzeyde kaldığı kabul edilen yalanların cezalandırılmaması gibi bir uygulamanın, yalanlara daha rahat bir şekilde inanan insanları hukuki güvenceden yoksun bırakacağı düşüncesidir. Ayrıma gerekli bulan yazarlar ise, söz konusu nitelikleri haiz kişilerin cezai yaptırımlarla korunmasının zaruri olmadığını, kişilerin basit nitelikte yalanlara karşı özel hukuk kuralları ile zaten korunduğunu, ceza hukukunun özel hukuk kural ve mekanizmalarının yetersiz kaldığı türden yalanlara karşı koruma sağlaması gerektiğini savunmaktadır. Aynı görüş kapsamında her türden yalanın cezai hile oluşturabileceği yönündeki kabulün, ticari faaliyetleri olumsuz şekilde etkileyerek sağlanmak istenen faydadan çok daha büyük sakıncaları da beraberinde getirebileceği ifade edilmektedir.

Anlaşımların çatıştığı diğer bir nokta da muhatabını aldatmaya elverişli olan her türden yalanın ayırım yapılmaksızın cezai yaptırıma tabi tutulması ya da tersi bir durumun, ceza hukukunun temel ilkelerine ve cezalandırmanın amacına aykırılık teşkil edip etmeyeceğidir. Her türden yalanın cezai anlamda hileyi oluşturabileceğini savunan yazarlar, basit olduğu kabul edilen yalanların ceza hukuku kapsamı dışında bırakılmasının kanunilik ilkesi ile çelişeceğini ve hukuki güven ilkesini zedeleyerek toplumun adalet duygusunu sarsacağını ileri sürmektedir. Ayrımanın gerekliliğini savunan yazarlar ise yalanın meydana getirdiği olumsuz sonuçlara karşı hukuki çareler aracılığıyla sonuç alınabildiği durumlarda ayrıca cezai anlamda sonuç doğurmasına gerek

bulunmadığı, aksi bir kabulün son çare ilkesi ve alt ilkelerine aykırılık teşkil edeceğini kabul etmektedir.

Kaba ve bariz olan yalanların dolandırıcılık suçunun hile unsurunu oluşturamayacağı yönündeki anlayış günümüzde de geçerliliğini korumakta ve bu kapsamda yalanın belirli bir orandaki ağırlık ve yoğunluğu bünyesinde barındırması ve sergilenişi itibarıyla muhatabının denetim mekanizmalarını etkisiz hâle getirerek kişiyi istenen yöne sürükleyebilecek nedensel yeterliliğe sahip olması gerektiği kabul edilmektedir. Buna karşın yalanın dış unsurlar ile desteklenerek sahneye koyulması ise gerekli değildir. Zira yalanın cezalandırılıp cezalandırılmayacağını tespitinde söz konusu kriterin esas alınması, cezai anlamdaki hilenin sınırlarını olması gerekenden fazla daraltacaktır. Nitekim hileli davranış kavramı, sahneye konularak gerçekleştirilen maddi nitelikteki hareketler yanında, suçun oluşması yolunda ayrı oranda elverişliliğe sahip gayrimaddi vasıtaları da karşılamaktadır.

Yalanın cezai anlamda hile oluşturup oluşturmadığının saptanması sürecinde, basit ve sıradan bir yalanı dahi yeterli gören ve yalana birtakım dış unsurların eşlik etmesi gerektiğini savunarak kapsamını daraltan her iki anlayış arasında orta yol bulunmalı ve görüşler içerisindeki aşırılıklar inceleme dışında tutularak olaya uyarlanmalıdır. Söz konusu değerlendirme, önceden belirlenen kriterlere başvurulmaksızın her bir somut olay yönünden ayrı şekilde yapılmalıdır.

Hukuki hile-cezai hile ayrımı ve bu ayrımın sonucunda ortaya çıkan yalanın hangi aşamadan sonra cezai hileye dönüşeceği meselesi karşısında Yargıtay'ın yerleşik kabulü, belirgin, soyut, basit nitelikte bir yalanın cezai anlamda hile ve dolayısıyla suç oluşturmayacağı yönündedir. Bununla birlikte önceleri soyut, basit yalanların cezai yaptırımlara tabi tutulmaması gerektiği, cezai hilenin kapsamını olması gerekenden fazla daraltan yönde bir değerlendirmeyi içeren sahneye koyma teorisine dayandırılırken, günümüzde söz konusu teori yanında, her bir olay yönünden ayrı şekilde yoğunluk ve ağırlık odaklı bir incelemeye de başvurulmaktadır.

TCK içerisinde hileyi unsur veya suça etki eden neden olarak barındıran, özel hükümler kitabının kişilere karşı suçlar, topluma karşı suçlar ve millete ve devlete karşı suçlar kısımlarında düzenleme altına alınan on dört farklı suç bulunmaktadır. Bunlar çocukların cinsel istismarı, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, dolandırıcılık, hileli iflas, fuhuş, hileli evlenme, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, fiyatları etkileme, zimmet, irtikâp, savaş zamanındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hileye başvurulması, devletin güvenliğine ilişkin belgelere saldırı ve askerî yasak bölgelere girmedir. Bu anlamda hile, yalnızca belirli bir kısım yahut bölüm içerisindeki suçlara özgülenen bir unsurdan ziyade kanunun bütününe yayılan ve unsurunu oluşturduğu suçların mahiyeti gereği geniş bir uygulama alanına sahip olan bir kavramdır.

Hile, konu olduğu ceza hukuku düzenlemelerinde münferit bir şekilde yer almamakta, unsurunu ve suça etki eden nedenini oluşturduğu suçların içerisinde kendisini göstermektedir. Bu kapsamda hileye, içerisinde bulunduğu kimi suçlar yönünden suçun temel hâlinin unsuru (TCK m. 103, TCK m. 161, TCK m. 230/3, TCK m. 236, TCK m. 322/4) veya nitelikli hâli çerçevesinde suça etki eden neden şeklinde (TCK m. 109/2, TCK m. 227/4, TCK m. 247/2-3&249), kimi suçlarda ise suçun hem temel hem de nitelikli hâlinin unsurunu oluşturacak şekilde (TCK m. 157-159, TCK m. 235/2-3, TCK m. 237, TCK m. 250/2-3-4, TCK m. 326, TCK m. 332) yer verilmektedir. Hileyi unsur/suçta etki eden neden olarak barındıran bazı suçlarda hileli davranışı meydana getiren kişilerin birtakım niteliklere sahip olması aranırken bazı suçlarda ise hilenin muhatabının özellikleri önem taşımaktadır. Benzer şekilde bazı suçlarda hileli eylemin meydana getirilmesi suçun oluşumu yönünden yeterli ve gerekli kabul edilirken, bir kısım suçlarda ise hilenin gerçekleştirilmesi tek başına yeterli olmamakta, ayrıca önceden belirlenen birtakım neticelerin meydana gelmesi de aranmaktadır.

Hilenin ceza hukukundaki kapsamı, kendisini unsur veya suça etki eden neden olarak barındıran suçlarla da sınırlı değildir. Zira kanunda hileyi unsur olarak barındırmayan suçlarda da hileye, ilgili suçun işlenmesi yönünden kolaylık sağlaması veya suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlarıyla başvurulabilmektedir.

Her türden yalanın cezalandırılmasının gerekli olup olmadığı, dolandırıcılık suçu ekseninde gelişim gösteren özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımının sonucunda ortaya çıkan bir tartışma olmakla birlikte, hileyi unsur olarak barındıran diğer suçlar yönünden de ele alınan bir konudur. Dolandırıcılık suçu yanında, hilenin unsurunu oluşturduğu diğer suçlar da hile unsurları yönünden irdelendiğinde, hilenin hedeflenen neticeyi meydana getirmeye elverişli olması yanında, niteliği itibarıyla belirli bir ağırlık ve yoğunluğa ulaşması gerektiği, bu anlamda basit bir inceleme ile anlaşılabilir derecede belirgin olan eylemlerin hile olarak değerlendirilemeyeceği yönündeki anlayışın esasen bu suçlar yönünden de kabul edildiği görülmektedir. Aynı husus hileli davranışlar üzerinde yapılacak olan değerlendirmenin her bir somut olay yönünden ayrı şekilde yapılması için de geçerlidir. Yargıtay'ın hileyi unsur/suçta etki eden neden olarak barındıran suçları incelemekle görevli ceza dairelerinin yerleşik kabulleri de bu yöndedir.

Özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayrımı ve bu ayrımın sonucunda çıkan, yalanın hangi aşamadan sonra cezai hileye dönüşeceğinin tespiti meselesi, günümüzdeki yaygın kanının aksine önemini yitirmiş değildir. Bilakis hileli davranışların zamana, yere ve duruma göre değişim gösterebilen yapısı gereği insanoğlu var olduğu sürece hile kavramının anlamı ve kapsamının belirlenmesine yönelik tartışmalar da varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bu süreçte ceza hukukçularına düşen görev, birbirinden farklı hukuki değerleri koruma altına alan birçok suçun unsurunu oluşturan ve bu anlamda ceza hukuku yönünden büyük önem taşıyan hilenin, içinde bulunulan zamanın koşulları çerçevesinde, ceza hukuku içerisindeki anlamının saptanması, kapsamının belirlenmesi ve hileyi unsur olarak barındıran suçlara, saptanan anlam ve belirlenen kapsam ışığı altında, hile unsuru çizgisinde itinayla yaklaşılmasıdır.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

- Acaoğlu, İpek**, Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Akbulut, Berrin / Aksan, Murat**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- Akçay, Ecem Ceylan**, Çocukların Cinsel İstismarı Suçu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Akkaya, Çetin**, Fuhuş Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Akkurt, Sinan Sami / Erdoğan, Kemal / Tokat, Hüseyin**, Borçlar Hukuku, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2022.
- Alacakaptan, Uğur**, İşlenemez Suç, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968.
- Alacakaptan, Uğur**, Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975.
- Aldemir, Hüsnü**, Hürriyete Karşı Suçların Soruşturulması ve Kovuşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Antalya, Osman Gökhan**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 5/1-1, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- Antalya, Osman Gökhan / Topuz, Murat**, Medeni Hukuk Cilt: 1, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2021.
- Arslan, Çetin / Azizağaoğlu, Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Asil Yayınevi, Ankara, 2004.
- Arslan, Çetin**, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2017.
- Arslan, Çetin / Temel, İlker / Aydın, Yusuf / Şen, Y. Furkan / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım, IOM Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Ankara, 2006.
- Arslantürk, Mustafa**, Zimmet, İrtikap, Rüşvet ile Görevi Kötüye Kullanma, Direnme, Görevli ve Görev Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

- Arslantürk, Mustafa**, Cinsel Suçlar, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2022.
- Artuk, Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, M. Emin / Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 18. Baskı, Ankara, 2019.
- Aslan, Göksel**, Dolandırıcılık, Hırsızlık ve Mala Zarar Verme Suçları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Aslan, Uğur**, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk Suçları, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- Atalan, Mustafa**, Dolandırıcılık, Güveni Kötüye Kullanma ve Sahtecilik Suçları Şerhi, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2022.
- Atalay, Ayşe Özge**, Türk Ceza Hukukunda Fuhuş Suçu, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Ayan, Mehmet**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 11. Baskı, Ankara, 2016.
- Aydın, Devrim**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Aydın, Murat**, Çocukların Cinsel İstismarı ve Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2018.
- Bakıcı, Sedat**, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri Cilt: 1, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.
- Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Evik, Ali Hakan / Aksoy Retornaz, Eylem / Memiş Kartal, Pınar / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Altunç, Sinan / Aytekin İnceoğlu, Asuman / Eroğlu, Fulya**, Özel Ceza Hukuku Cilt 7: Genel Ahlak Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2020.
- Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Evik, Ali Hakan / Aksoy Retornaz, Eylem / Memiş Kartal, Pınar / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Eroğlu, Fulya / Aytekin İnceoğlu, Asuman**, Özel Ceza Hukuku Cilt 8: Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar - Bilişim Alanında Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Bayraktar, Köksal / Evik, Vesile Sonay / Kangal, Zeynel T. / Yıldız, Ali Kemal / Zafer, Hamide / Aksoy Retornaz, Eylem / Akyürek, Güçlü / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Evik, Ali Hakan / Memiş Kartal, Pınar / Altunç, Sinan / Aytekin İnceoğlu, Asuman / Eroğlu, Fulya**, Özel Ceza Hukuku Cilt 9: Kamu

İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021.

Bayraktar, Köksal / Yıldız, Ali Kemal / Aksoy Retornaz, Eylem / Akyürek, Güçlü / Evik, Ali Hakan / Kangal, Zeynel T. / Memiş Kartal, Pınar / Sınar, Hasan / Evik, Vesile Sonay/ Altunç, Sinan / Aytekin İnceoğlu, Asuman / Bostancı Bozbayındır, Gülşah / Erman, Barış, Özel Ceza Hukuku Cilt 4: Malvarlığına Karşı Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2018.

Cansel, Erol / Özel, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 1, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017.

Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar Cilt: 1, Beta Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2021.

Cihan, Erol, Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1977.

Coşkun, Mahmut, İcra - İflas Suçları, Seçkin Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2021.

Çelebican, Özcan Karadeniz, Roma Hukuku, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2014.

Çelik, Ali / Albayrak, Zeki Murteza, Türk Ceza Kanunu Öz Kitap, Seçkin Yayınevi, 17. Baskı, Ankara, 2022.

Değirmenci, Olgun, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021.

Di Marzo, Salvatore, Roma Hukuku, (Çev. Ziya Umur), İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1959.

Dilberoğlu, Ahmet Vedat, İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, US-A Yayınevi, Ankara, 2018.

Doğan, Mehmet / Şahan, Gökhan / Atamulu, İsmail, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021.

Dönmezer, Sulhi, Ceza Hukuku Hususi Kısım, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 1971.

Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 1981.

Dönmezer, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Beta Yayınları, 15. Baskı, İstanbul, 1998.

- Eker Kazancı, Behiye**, İhaleye Fesat Karıştırma ve Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011.
- Ekici Şahin, Meral**, Dolandırıcılık Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Erdem, Mustafa Ruhan / Tezcan, Durmuş / Önok, Rıfat Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, 20. Baskı, Ankara, 2022.
- Erem, Faruk**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 1, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1968.
- Erem, Faruk**, Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt: 2, Ajans-Türk Yayınları, Ankara, 1968.
- Erem, Faruk / Toroslu Nevzat**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Savaş Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 1987.
- Eren, Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 26. Baskı, Ankara, 2021.
- Erman, Sahir / Özek, Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368), Globus Dünya Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Erman, Sahir**, Sahtekârlık Cürümleri, Hak Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1954.
- Erman, Sahir**, Sahtekârlık Suçları, Nazım Terzioğlu Matematik Araştırma Enstitüsü Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1981.
- Gerçekler, Hasan**, Türk Ceza Kanunu, Cilt: 1-2, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2022.
- Gerwehr, Scott / Glenn, Russell W.**, The Art of Darkness: Deception and Urban Operations, RAND Corporation, Washington, 2000.
- Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa**, Pratik Türk Ceza Kanunu, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2021.
- Gürses, Davut**, Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu, On İki Levha Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2018.
- Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Kişilere Karşı Suçlar, US-A Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2013.
- Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar, US-A Yayınevi, Ankara, 2016.

- Kamışlı, Gani**, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Dolandırıcılık Suçu, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021.
- Kartal, Pınar Memiş**, Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı, Der Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Keser, Ömer Faruk**, Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- Kılıçoğlu, Ahmet Mithat**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 19. Baskı, Ankara, 2015.
- Koca, Mahmut / Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020.
- Koca, Mahmut / Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 15. Baskı, 2022.
- Korkmaz, Fulya**, Dolandırıcılık Suçu, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Kunter, Nurullah**, Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949.
- Küskü, Hamza**, Çocukların Cinsel İstismarı Suçunun Nitelikli Hali, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- Merki Çoksezen, Duygu**, Fuhuş Suçu (TCK 227), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Oğuzman, Kemal / Öz, Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: 1, Vedat Kitapçılık, 18. Baskı, İstanbul, 2020.
- Ozansü, Mehmet Cemil**, Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Önder, Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 17. Baskı, Ankara, 2022.
- Özbek, Veli Özer**, Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap: Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Özdemir, Didar**, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017.

- Özgenç, İzzet**, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2002.
- Özgenç, İzzet**, İhale Sürecinde İşlenen Suçlar: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2013.
- Özgenç, İzzet**, İrtikâp, Rüşvet ve Görevi Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013.
- Özkaya, Eraslan**, Yanılma - Aldatma - Korkutma Davaları, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2019.
- Özkaya, Eraslan**, İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları, Seçkin Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2022.
- Parlar, Ali**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları, Bilge Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011.
- Polat, Alperen**, Sorumluluk Hukukunda Rıza, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Rado, Türkan**, Roma Hukuku Dersleri: Borçlar Hukuku, Filiz Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2018.
- Roth, Mitchel P.**, Göze Göz Suç ve Cezanın Küresel Tarihi, (Çev. Barışhan Erdoğan), Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2017.
- Selçuk, Sami**, Dolandırıcılık, Evrimi - Suç Genel Kuramı İçerisindeki Yeri, Yasa Yayınları, Ankara, 1982.
- Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 13. Baskı, Ankara, 2020.
- Şen, Ersan / Aksüt, Ertekin**, Uygulamada İhaleye Fesat Karıştırma Suçları, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2014.
- Şenol, Cem**, Devlet Sırrı ve Devlet Sırlarına Karşı İşlenen Suçlar, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Taner, Fahri Gökçen**, Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2017.
- Taneri, Gökhan**, Hürriyete Karşı Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- Taneri, Gökhan / Kamışlı, Gani**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.

- Taneri, Gökhan / Kamışlı, Gani**, Dolandırıcılık - Sahtecilik - Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2021.
- Taştan, Mehmet**, Cinsel Suçlarda İspat Sorunu ve Yargılama Usulü, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Topçuoğlu, Hamide**, Kanuna Karşı Hile (Kanundan Kaçınma Yolları), İzmit Selüloz Basımevi, Kocaeli, 1950.
- Toroslu, Nevzat**, Ceza Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2001.
- Tozman, Önder**, Suça Teşebbüs, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- Tuğrul, Ahmet Ceylani**, Zimmet, Banka Zimmeti, Rüşvet ve İrtikâp Suçları, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013.
- Tümerkan, Somay**, Dolandırıcılık Suçu, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1987.
- Türk Dil Kurumu**, Türkçe Sözlük, (Haz. Şükrü Haluk Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2010.
- Türk Hukuk Kurumu**, Türk Hukuk Lûgati, Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1991.
- Umur, Ziya**, Roma Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- Umur, Ziya**, Roma Hukuku Ders Notları, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1999.
- Ünlütepe, Mustafa**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Ünver, Yener**, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- Von Senger, Harro**, Savaş Hileleri Strategemler 1. Cilt, (Çev. Mekin Özbalta), Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2000.
- Von Senger, Harro**, Savaş Hileleri Strategemler 2. Cilt, (Çev. Mekin Özbalta), Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Yayla, Mehmet**, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- Yelbaşı, Cengiz**, Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Sim Yayınları, Ankara, 2014.
- Yerdelen, Erdal / Özbek, Mustafa Serdar**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yıldırım, Mustafa Fadıl, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2011.

Yurtcan, Erdener, Malvarlığına Karşı Suçlar Cilt: 2, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2018.

Yurtcan, Erdener, Rüşvet - Zimmet - İrtikâp - Görevi Kötüye Kullanma, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, Ankara, 2021.

Yurtlu, Fatih, İhmali Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

II. MAKALE VE TEZLER

Akbulut, Berrin, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 4(10), 41-72 s., 2009.

Akbulut, Berrin, “*İhaleye Fesat Karıştırma Suçu (TCK m. 235)*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 4(9), 41-116 s., 2009.

Akbulut, Berrin, “*Fiyatları Etkileme Suçu*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 6(20), 25-57 s., 2015.

Akbulut, Berrin, “*Dolandırıcılık Suçunda Hile ve Hilenin Zamanı*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 30(4), 2267-2301 s., 2022.

Akbulut, İlhan, “*İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 52(1), 167-181 s., 2003.

Akkaş, Ahmet Hulusi / Akpınar, Eren, “*Kullanma Zimmeti*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(2), 465-493 s., 2021.

Aktaş, Sururi, “*Cezalandırmanın Amacı Üzerine*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 8(1-2), 1-25 s., 2009.

Alexander, Larry / Sherwin, Emily, “*Deception in Morality and Law*”, Law and Philosophy Journal, Sa. 22(5), 393-450 s., 2003.

Antolisei, Francesco, “*Genel Olarak Mameleke Karşı İşlenen Suçlar*”, (Çev. Uğur Alacakaptan), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(1), 65-94 s., 1962.

- Arslan, Çetin**, “*İnsan Ticareti Suçu (TCK md. 201/b)*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 53(4), 19-83 s., 2004.
- Arslan, Çetin / Özdemir, Didar**, “*Fiyatları Etkileme Suçu*”, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2015, (Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen), 570-575 s., 2015.
- Arslan, Çetin / Töngür, Ali Rıza**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 4(14), 229-251 s., 2013.
- Arslan, Uğur**, “*Ceza Hukukunun Metalaşması Olarak Uzlaşma*”, 7. Uluslararası “Asos Congress” Hukuk Sempozyumu, (Ed. Fulya Erlüle), Asos Yayınevi, Elâzığ, 799-810 s., 2021.
- Arslan, Uğur**, “*Kamu Kurum ve Kuruluşları Zararına Dolandırıcılık Suçu*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 9(1), 109-137 s., 2023.
- Aslan, Volkan**, “*Zimmet Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 43-66 s., 2013.
- Aslan, Yasin**, “*Türk Ceza Kanunu’ndaki Düzenlemeler Kapsamında Geniş Anlamda Sahtecilik Suçları*”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 2, 147-172 s., 2015.
- Atlan Gürer, Hülya**, “*Aldatmanın Etkisiyle Yapılan Sözleşmenin Onanması Halinde Talep Edilebilecek Tazminat*”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 80(3), 215-254 s., 2022.
- Aydın, Devrim**, “*Suçta Teşebbüs*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 55(1), 85-113 s., 2006.
- Aydın, Devrim**, “*Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu Tartışmaları*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sa. 5(10), 97-110 s., 2017.
- Aydın, Devrim**, “*Dolandırıcılık Suçu*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(2), 649-705 s., 2021.
- Aydın, Devrim**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu*”, Suç ve Ceza Dergisi, Sa. 4, 705-756 s., 2021.
- Aytekin İnceoğlu, Asuman**, “*Ekonomik Suçlar*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(1), 119-163 s., 2020.
- Başaran Yavaşlar, Funda**, “*Vergi Yaptırım Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Dekriminalizasyon*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 15(1), 317-324 s., 2016.

- Bayraktar, Köksal**, “*Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 50(1-4), 197-212 s., 1984.
- Berki, Osman Fazıl**, “*Devletler Hususi Hukukunda Kanuna Karşı Hile*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1(3), 406-423 s., 1944.
- Birtek, Fatih / Akpınar, Eren**, “*Belge Kullanılarak İşlenen Dolandırıcılık Suçunda Belgenin Aldatma Yeteneğinin Hileli Davranış Üzerine Etkisi*”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(2), 365-402 s., 2022.
- Birtek, Fatih**, “*Dilencilik Suçu*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 5(2), 121-172 s., 2014.
- Bozkurt, Argun / Bozkurt, Asuman**, “*Hileli İflas Suçu Üzerine Bir İnceleme*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 1(5), 695-698 s., 1989.
- Centel, Nur**, “*Zimmet Suçu (TCK m. 247)*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Veli Özer Özbek, Koray Doğan), Sa. 21, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2779-2800 s., 2019.
- Cihan, Can**, “*Resmî Evrakta Sahtekârlık Suçunda Aldatma (İğfal) Kabiliyeti*”, İstanbul Barosu Dergisi, Sa. 87(3), 284-288 s., 2013.
- Cihan, Erol**, “*Kişisel Özgürlüğü Sınırlama Cürmü (Hürriyeti Tahdit)*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 41(1-2), 47-69 s., 1975.
- Cihan, Erol**, “*Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Açısından Kişi ve Mala Karşı Cürümlerin 50 Yılı ve Geleceği*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 42(1-4), 119-152 s., 1976.
- Cohen, Michael K. / Hutter, Marcus / Osborne, Michael A.**, “*Advanced Artificial Agents Intervene in the Provision of Reward*”, AI Magazine, Sa. 43(3), 282-293 s., 2022.
- Değirmenci, Olgun**, “*Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 67, 57-95 s., 2006.
- Delogu, Tullio**, “*Suç Genel Teorisinde ‘Alet’*”, (Çev. Doğan Soyaslan), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 41(1), 49-75 s., 1990.
- Demir, Nazlı Hilal**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Fasikül Hukuk Dergisi, Sa. 5(41), 21-38 s., 2013.

- Demirel, Muhammed**, “*Hileli İflas Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 161)*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sa. 24(2), 569-632 s., 2018.
- Demirel, Muhammed**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 24(4), 489-553 s., 2020.
- Donay, Süheyl**, “*Meslek ve Sanata İlişkin Sırrın Açıklanması / Fiyatları Etkilemek*”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 42-50 s., 1987.
- Dönmezer, Sulhi**, “*İhmal Suretiyle İcra Suçları*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 9(3-4), 473-494 s., 1944.
- Dönmezer, Sulhi**, “*Suç Siyaseti*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 52(1-4), 1-33 s., 1987.
- Duran, Gökhan Yaşar**, “*Askeri Yasak Bölgelere Girme Suçu (TCK m. 332)*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 10(28), 141-186 s., 2015.
- Dursun, Hasan**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Danışman: Metin Feyzioğlu, Ankara, 2016.
- Dursun, Selman**, “*Mağdurun Suça Yol Açması*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 61(1-2), 3-33 s., 2003.
- Dursun, Selman**, “*Malvarlığına Karşı Suçlar*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sa. 2, 190-196 s., 2004.
- Eker Kazancı, Behiye / Zeyrek, İlker**, “*TCK’da Dolandırıcılık Suçu*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 21(2), 517-583 s., 2019.
- Ekinci, Ekrem Buğra**, “*Eski Hukukumuzda Hile-i Şer’iyyeye Dair*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 10(1-2), 3-16 s., 2006.
- Ercoşkun Şenol, H. Kübra**, “*Türk Borçlar Hukukunda Hilenin Münferit Uygulama Alanları*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(4), 81-115 s., 2013.
- Erdem, Mustafa Ruhan**, “*Ceza Hukuku Müdahalesinin Meşruluğu ve Sınırları*”, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan Cilt: 3, (Ed. Atilla Altop, Rudolf Welsler, Cüneyt Bellican, Nihal Ural Çınar, Gümüşsoy Karakurt), Seçkin Yayınevi, Ankara, 247-261 s., 2016.
- Erem, Faruk**, “*İrtikâp*”, Adalet Dergisi, Sa. 49(9-10), 519-527 s., 1958.

- Erman, Hasan**, “*Türk Ceza Kanununda Mal Aleyhine İşlenen Suçların Yetersizliği*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 41(1-2), 133-149 s., 1975.
- Erman, R. Barış**, “*Ceza Hukukunun Dönüşümü*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Duygun Yarsuvat’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Ali Cem Budak, Efe Direnisa), Sa. 9(2), Pasifik Ofset, İstanbul, 447-480 s., 2012.
- Erman, Sahir**, “*Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 16(1-2), 157-201 s., 1950.
- Erman, Sahir**, “*Devletin Ekonomik İtibarını Sarsma / Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması / Hileli Taksiratlı İflas*”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 25-41 s., 1987.
- Ersoy, Uğur**, “*Hileli ve Taksirli İflas Suçları*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 12(33), 67-114 s., 2017.
- Evik, Ali Hakan**, “*Somut Bir Olaydan Hareketle Sahtecilik ve Dolandırıcılık Suçlarının Unsurlarının Değerlendirilmesi*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 7(14), 97-111 s., 2008.
- Evik, Ali Hakan**, “*Hileli İflas Suçu*”, İstanbul Aydın Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 2(3), 1-57 s., 2016.
- Evik, Ali Hakan**, “*Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1, 3-53 s., 2020.
- Evik, Ali Hakan**, “*Hileli İflas Suçundaki ‘İflasa Karar Verilmesi’ İbaresinin Hukuki Niteliği*”, Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan, (Ed. Mahmut Koca), Seçkin Yayınevi, Ankara, 1005-1031 s., 2020.
- Evik, Vesile Sonay**, “*İrtikap Suçu*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 6(2), 47-74 s., 2007.
- Gökçen, Ahmet**, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Danışman: Köksal Bayraktar, İstanbul, 1987.
- Gökçen, Ahmet / Balcı, Murat**, “*Dolandırıcılık Suçu*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sa. 14(1-2), 1-55 s., 2008.
- Gökçen, Ahmet / Yaşar, Yusuf**, “*İki Örnek Olay Bağlamında Şirketler Vasıta Kılınarak İşlenen Suçlar*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası

Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 343-366 s., 2020.

Gözübüyük, Abdullah Pulat, “*Dolandırıcılık ve İflas Cürümleri*”, Adalet Dergisi, Sa. 64(9), 655-666 s., 1973.

Green, Stuart P., “*Deceit and the Classification of Crimes: Federal Rule of Evidence 609 (A)(2) and the Origins of Crimen Falsi*”, Journal of Criminal Law and Criminology, Sa. 90(4), 1087-1124 s., 2000.

Gülel, İlhan, “*Edimin İflasına Fesat Karıştırma Suçu*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sa. 9(33), 753-783 s., 2018.

Güngör, Devrim, “*5411 Sayılı Bankacılık Kanununda Zimmet Suçu*”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 67(4), 23-29 s., 2009.

Hacıhasanoğlu, Tansel / Dalkılıç, Elçin, “*Hile ve İnsan*”, Hile, İşletme Bilimi Perspektifinden Genel Bir Bakış (Ed. Tansel Hacıhasanoğlu, Tunay Aslan, Elçin Dalkılıç), Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 3-25 s., 2021.

Hafizoğulları, Zeki / Küçüktaşdemir, Özgür, “*Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk*”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 1(2), 123-170 s., 2015.

Hafizoğulları, Zeki, “*Türk Ceza Hukukunun Esasları, Pazar Ekonomisinin Oluşması ve İşlemesinde Önemi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 43(1), 23-33 s., 1993.

Hafizoğulları, Zeki, “*Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları*”, Prof. Dr. Yahya Zabunoğlu Armağanı, (Ed. Metin Günday, M. Artuk Ardıçoğlu, Metin Kayaçağlayan, K. Burak Öztürk, M. Ayhan Tekinsoy, H. Gökçe Zabunoğlu), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 405-440 s., 2011.

Hakeri, Hakan, “*İhmali Suçlar*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 2(4), 137-169 s., 2007.

Helvacıoğlu, Ender, “*Hilesiz Toplum Özlemiyle Hile Tarihi*”, Bilim ve Gelecek Dergisi, Sa. 152, 1-12 s., 2016.

Hillenkamp, Thomas / Wessels, Johannes, “*Dolandırıcılık*”, (Çev. Ali Kemal Yıldız), Malvarlığına Karşı Suçlar ve Ekonomik Suçluluk, (Ed. Yener Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 99-159 s., 2009.

Işıka, Sertaç, “*Hileli İflas Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 607-624 s., 2013.

- İsfen Kılıçarslan, Sibel**, “*Alman Ceza Kanunu’nda Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsuru Olarak Aldatma*”, Hukuk Köprüsü (Rechtsbrücke) Dergisi, Sa. 4(9), 81-91 s., 2015.
- İtişgen, Rezzan**, “*Türk Ceza Hukukunda Zimmet*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 639-672 s., 2013.
- Jacoby, Gerard**, “*Fransız ve Alman Hukukunda Dolandırıcılık*”, (Çev. Naci Şensoy), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 7(2-3), 667-687 s., 1941.
- Jareborg, Nils**, “*Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio)*”, Ohio State Journal of Criminal Law, Sa. 2, 521-534 s., 2005.
- Kahraman, Recep**, “*Belgede Sahtecilik Suçlarında İğfal Kabiliyeti*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sa. 26(2), 777-794 s., 2020.
- Kanık, Tahir**, “*Dolandırıcılık Cürmü*”, Adalet Dergisi, Sa. 54(3-4), 318-339 s., 1963.
- Kaplan, Mahmut**, “*Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 71(1), 709-729 s., 2013.
- Karaaslan, Reşit**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçunun Cinsel Amaçla İşlenmesi*”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 4(1), 1-20 s., 2018.
- Ketizmen, Muammer / Balan, Arzu**, “*Dolandırıcılık Suçu ile İşleme Dayalı Piyasa Dolandırıcılığı Suçu Arasındaki Farklar Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 945-960 s., 2020.
- Keyman, Selahattin**, “*Hukukta Bir Tanım Denemesi*”, Prof. Dr. Akif Erginay’a 65’inci Yaş Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 3-29 s., 1981.
- Keyman, Selahattin**, “*Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 40(1), 121-171 s., 1988.
- Kılıç, Ali Şahin**, “*Dolandırıcılık Suçunda Aldatma Unsuru Üzerine Bir İnceleme*”, Dr. Dr. h. c. Silvia Tellenbach’a Armağan, (Ed. Feridun Yenisey, İzzet Özgenç, Ayşe Nuhoğlu, Adem Sözüer, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 315-359 s., 2018.
- Kılıç, Yusuf / Erdem, Fatih**, “*Eski Mezopotamya Hukuku’nda Mesleki Suçlara Verilen Cezalar*”, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Sa. 2(7), 1-30 s., 2015.

- King, Thomas C. / Aggarwal, Nikita / Taddeo, Mariarosaria / Floridi, Luciano**, “*Artificial Intelligence Crime: An Interdisciplinary Analysis of Foreseeable Threats and Solutions*”, Science and Engineering Ethics Journal, Sa. 26, 89-120 s., 2020.
- Klass, Gregory**, “*Meaning, Purpose, and Cause in the Law of Deception*”, Georgetown Law Journal, Sa. 100(2), 449-496 s., 2012.
- Klass, Gregory**, “*The Law of Deception: A Research Agenda*”, University of Colorado Law Review, Sa. 89(2), 707-740 s., 2018.
- Koç, Ziya**, “*Belirsiz Sayıda Kişiyeye Karşı Bilişim Sistemleri Aracılığıyla İşlenen Dolandırıcılık Suçu*”, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler Cilt: 1, (Ed. İzzet Özgenç, Cumhur Şahin, Faruk Turhan), Seçkin Yayınevi, Ankara, 393-420 s., 2020.
- Korkmaz, Fulya**, “*Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 69(3), 1415-1436 s., 2020.
- Maviş, Okan**, “*Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 6(3), 597-626 s., 2015.
- Nomer, Haluk Nami**, “*İrade Sakatlıklarında Kısmi İptal Mümkün Müdür?*”, Prof. Dr. M. İlhan Uslan’a Armağan Cilt: 3, (Ed. Atilla Altop, Rudolf Welser, Cüneyt Bellican, Nihal Ural Çınar, Gümüşsoy Karakurt), Seçkin Yayınevi, Ankara, 523-533 s., 2016.
- Okuyucu Ergün, Güneş**, “*Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında ‘Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı’ Olma Koşulunun Mahiyeti*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(1), 106-117 s., 2021.
- Okuyucu Ergün, Güneş**, “*Dolandırıcılık Suçunun Susmak Suretiyle İşlenmesi Sorunsalı*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), 304-312 s., 2021.
- Ögel, Rağıp**, “*Casusluk Suçları*”, Adliye Ceridesi, Sa. 31(12), 1023-1043 s., 1940.
- Öner, Senem**, Çeviri Yoluyla Kanun Yapmak: 1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu’nun 1810 Tarihli Ceza Kanunu’ndan Çevrilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Danışman: Ayşe Banu Karadağ, İstanbul, 2013.
- Özbek, Özgül**, “*Derleme Sözlüğü’nde ‘Kandırma’ Kavram Alanına Ait Anlambirimcikleri İçeren Sözcükler*”, Dil Araştırmaları Dergisi, Sa. 16(31), 129-154 s., 2022.

- Özcan, Onur**, “*Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(3), 303-390 s., 2022.
- Özenbaş, Nazmiye**, “*Türk Hukukunda Bankacılık Zimmeti Suçu*”, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı 2014, (Ed. Selahattin Sarı, Alp H. Gencer, İlyas Sözen), 1029-1037 s., 2014.
- Özgenç, İzzet**, “*İhmali Suç Teorisi*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(4), 303-378 s., 2021.
- Özocak, Gürkan**, “*İşlenemez Suç*”, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan Cilt: 2, (Ed. Muharrem Özen, Metin Feyzioğlu, Tuğrul Katoğlu, Devrim Güngör, Güneş Okuyucu Ergün, Haluk Toroslu, Fahri Gökçen Taner, Yaprak Öntan), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 953-988 s., 2015.
- Rado, Türkan**, “*Gaius’a Göre Klasik Roma Hukukunda Furtum Suçu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 18(1-2), 479-519 s., 1952.
- Saban, Nihal**, “*Bir Analiz: Türk Hukukunda Hile Kavramının Unsurları*”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sa. 31(3), 59-61 s., 2006.
- Sayın Korkmaz, S. Bengi**, “*Roma Hukuku’nda Hile (Dolus) Kavramı*”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 7(2), 425-438 s., 2017.
- Serim, Gökçe**, “*Türk Ceza Hukukunda Hilenin Anlaşılış Biçimleri ve Bazı Ekonomik Suçlara Yansımaları*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sa. 163, 69-108 s., 2022.
- Sevig, Vedad**, “*Devletler Hususi Hukukunda Hile*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 15(2-3), 670-702 s., 1949.
- Sheppard, J. A.**, “*The Roots of Deception*”, American Intelligence Journal, Sa. 30(2), 17-21 s., 2012.
- Soyaslan, Doğan**, “*İhaleye Fesat Karıştırma Suçu*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Duygun Yarsuvat’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Ali Cem Budak, Efe Direnisa), Sa. 9(2), Pasifik Ofset, İstanbul, 167-211 s., 2012.
- Şare, Ersin**, “*Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlarda İlgilinin Rızası*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 21(2), 977-1023 s., 2019.
- Şare, Ersin**, “*Dolandırıcılık Suçu Kapsamında Cezalandırılan Hile*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 7(2), 669-721 s., 2022.

- Talayman, Yüksel**, “*Nitelikli Dolandırıcılık ve Alıcıyı Kandırma Suçları*”, Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1987-19, 120-130 s., 1987.
- Taneri, Gökhan**, “*Fuhuş Suçu*”, Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 2(3), 87-125 s., 2015.
- Tepe, İlker**, “*Fiyatları Etkileme Suçu (TCK m. 237)*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 5(14), 89-102 s., 2010.
- Topuz, Veysel**, “*İhaleye Katılma Yeterliliğine veya Koşullarına Sahip Olmayan Kişilerin İhaleye Katılmasını Sağlamak Yoluyla İhaleye Fesat Karıştırma Suçu (TCK m. 235/2-a-2)*”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 19(2), 2044-2081 s., 2022.
- Tosun, Öztekin**, “*Suçların Kanuniliği Prensibi Aleyhindeki Cereyan*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sa. 27(1-4), 45-61 s., 1961.
- Töngür, Ali Rıza**, “*Askeri Yasak Bölgelere Girme Suçu (Türk Ceza Kanunu 332. Madde)*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(1), 77-93 s., 2018.
- Türay, Aras**, “*Hukuki İşlemlerde Basit Dolandırıcılık Suçu*”, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan Cilt: 1, (Ed. Hakan Pekcantez, Hatice Özdemir Kocasakal, Emre Öktem, S. Anlam Altay, Bleda R. Kurtdarcan), Beta Yayınları, İstanbul, 1681-1697 s., 2010.
- Türay, Aras**, “*İhmal Suretiyle İcrai Hareketin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunsalı*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 17(3), 115-154 s., 2020.
- Uyar, Talih**, “*Taksirath (Taksirli) ve Hileli İflas*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(Özel Sayı), 941-972 s., 2010.
- Üzülmez, İlhan**, “*Yeni Ceza Kanunu’nda İrtikap Suçu (m. 250)*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 14(2), 273-298 s., 2006.
- Üzülmez, İlhan**, “*Yeni Türk Ceza Kanununda Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 11(1-2), 1183-1210 s., 2007.
- Yalkut, Necdet**, “*Türk, Fransız ve İtalyan Ceza Hukuku Açısından Dolandırıcılık Suçu*”, Adalet Dergisi, Sa. 70(3-4), 231-242 s., 1979.
- Yavuz, Hakan A.**, “*Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Basit Dolandırıcılık Suçu*”, Ceza Hukuku Dergisi, Sa. 1(1), 343-374 s., 2006.

- Yenerer Çakmut, Özlem**, “*Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu (TCK m. 109)*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı, Sa. 19(2), Beta Yayınları, İstanbul, 587-602 s., 2013.
- Yenidünya, Caner**, “*Türk Ceza Kanununda İnsan Ticareti Suçu*”, Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 88-129 s., 2009.
- Yerdelen, Erdal**, “*İrtikâp Suçu*”, Ekonomik Suçlar, (Ed. Yener Ünver), Seçkin Yayınevi, Ankara, 103-146 s., 2015.
- Yurtlu, Fatih**, “*Suç Teorisi Bakımından İhmali Suçların Yapısı*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 25(3), 579-636 s., 2021.
- Yurtseven, Yılmaz**, “*Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 9(3-4), 265-292 s., 2001.
- Zafer, Hamide**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma*”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, (Ed. Selçuk Öztekin, M. Kâmil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım), Alkım Yayınevi, İstanbul, 727-750 s., 2003.
- Zafer, Hamide**, “*Fuhuş Suçu (TCK m. 227)*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, (Ed. Veli Özer Özbek, Koray Doğan), Sa. 21, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 3157-3183 s., 2019.
- Zilelioğlu, Hilâl**, “*Roma Hukukundaki Sorumluluk Ölçütlerine Genel Bir Bakış*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sa. 39(1), 241-264 s., 1987.

III. İÇTİHAT PROGRAMLARI VE WEB SİTELERİ

Ariely, Dan, “*Our Buggy Moral Code*”, TED Talk, 2009, <https://ed.ted.com/lessons/our-buggy-moral-code-dan-ariely>.

Hukuk Türk İctihat Bilgi Bankası.

Legalbank Elektronik Hukuk Bankası.

Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi.

Yargıtay Karar Arama.

Yenidünya, Caner, “*Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme*”, 2019, <https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/>.